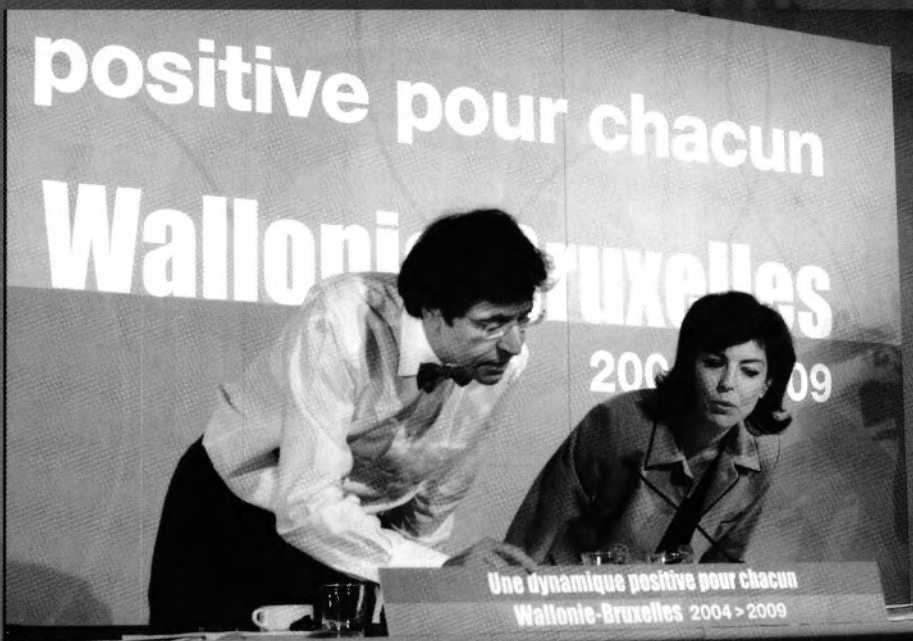

Res Publica

Volume XLVII | 2005 / 2-3

2004 Politiek Jaarboek
Année Politique
Political Yearbook
of Belgium

Met de regionale verkiezingen van 13 juni kwam een einde aan een lange periode symmetrische regeringscoalities in ons land. Dat de PS de MR inruilde voor het CDH in de regeringen van de Franse gemeenschap, de Waalse en Brusselse gewesten zorgde voor heel wat deining en niet enkel in het Franstalige landsgedeelte. De foto op de kaft van het Jaarboek toont Elio Di Rupo (PS) en Joëlle Milquet (CDH) bij de ondertekening van het regeerakkoord Wallonie-Bruxelles 2004-2009 op 9 juli 2004.

© Foto: Alain Dewez – Le Soir

Verantwoordelijke uitgever:

Politologisch Instituut v.z.w.
E. Van Evenstraat 2B
3000 Leuven

Omslagontwerp:

Danny Juchtmans en Stefaan Fiers

© 2005 by Acco

Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this review may be produced in any form, by mimeograph, film or any other means without permission in writing form the publisher.

ISSN 0486-4700

D/2005/0543/303

NUR 754

ISBN 90-334-6069-6

RES PUBLICA

Tijdschrift voor politieke wetenschappen
Revue de science politique
Journal of political science

Driemaandelijks tijdschrift
Revue trimestrielle
Published quarterly

POLITIEK JAARBOEK ANNÉE POLITIQUE POLITICAL YEARBOOK OF BELGIUM

2004

- Mark DEWEERDT
Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2004 131
- Sam DEPAUW and Mark DEWEERDT
Belgian Politics in 2004 243
- Edith DRIESKENS en Bart KERREMANS
Geen stilte voor de storm. De Europese Unie in 2004 273
- Bart HAECK en Mark DEWEERDT
Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2004 301
- Jo NOPPE
Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 2003 en 2004 349
- Rubriekenindex van de Belgische politiek 1978-2004 427

Het Belgische politiek gebeuren in 2004

I.	De bijzondere ministerraad van Gembloers	131
	A. De expansie van DHL	132
	B. De controle van de beschikbaarheid van werklozen	135
	C. Het sociaal statuut van de zelfstandigen	137
	D. Overige maatregelen	139
II.	Het migrantenstemrecht	142
III.	De bijzondere ministerraad van Raversijde	145
IV.	De bijzondere ministerraad over justitie en veiligheid	149
V.	De Europese en regionale verkiezingen van 13 juni en de herschikking van de regering	153
	A. Kieswetgeving	153
	B. De splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde	157
	C. De verkiezingscampagne en de lijstvorming	161
	D. De verkiezingsuitslag	167
	E. De vorming van de regionale regeringen en de herschikking van de federale regering	168
VI.	De politieke rentree en de DHL-crisis	172
VII.	Het begrotings- en fiscaal beleid	182
	A. De resultaten van het begrotingsjaar 2003 en de uitvoering van de begroting van 2004	182
	B. De begroting van 2005 en de federale beleidsverklaring	185
	C. De eenmalige bevrijdende aangifte	191
VIII.	Het binnenlands beleid	193
	A. Institutionele wetgeving	193
	B. Staatshervorming	195
	C. Communautaire problemen	196
	D. De hervorming van de administratie	201
IX.	Het asiel- en vreemdelingenbeleid	202
X.	Het justitie- en politiebeleid	203
XI.	Het werkgelegenheids- en sociaal beleid	208
	A. Werkgelegenheid	208
	B. Sociaal overleg	209
	C. Het loopbaaneinde-debat	211
	D. Sociale zekerheid	212
XII.	Het mobiliteitsbeleid	214
XIII.	Het buitenlandse en defensiebeleid	217
	A. Buitenlandse politiek	217
	B. Landsverdediging	223
XIV.	Overige gebeurtenissen en ontwikkelingen	225
XV.	De evolutie in de politieke partijen	230

Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2004

Mark DEWEERDT

Licentiaat in de Politieke Wetenschappen
Politiek redacteur bij De Tijd

De VLD-SP.A/Spirit-PS-MR-regering onder leiding van Guy Verhofstadt die na de verkiezingen van 18 mei 2003 was gevormd, hield in het eerste kwartaal van het verslagjaar drie bijzondere 'themavergaderingen' over respectievelijk een sociaal-economische relance, de kwaliteit van het leven en duurzaamheid, en justitie en veiligheid. In januari-februari werd het kabinet geconfronteerd met scherpe tegenstellingen over het migrantenstemrecht, zowel tussen de VLD en zijn coalitiepartners als in de VLD. Na de Europese en deelstaatsverkiezingen van 13 juni werd de regering herschikt. Het politieke najaar werd beheerst door een crisis over de uitbreiding van het koerierbedrijf DHL op de luchthaven van Zaventem, de opmaak van de begroting van 2005 en communautaire wrijvingen over de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde. In het partijleven stonden, naast de spanningen in de VLD, de vorming van een verkiezingskartel tussen CD&V en N-VA en de omvorming van het Vlaams Blok tot het Vlaams Belang centraal.

I. De bijzondere ministerraad van Gembloers

Een opiniebijdrage van vice-premier en minister van Begroting Johan Vande Lanotte en minister van Werk en Pensioenen Frank Vandenbroucke (beiden SP.A) in *De Standaard* van 3 januari gaf de opmaat voor het nieuwe politieke jaar. Volgens de auteurs kon 2004 "een scharnierjaar worden waarin we beslissende keuzes maken voor de toekomst". Om de gevolgen van de vergrijzing te kunnen opvangen, was vooruitgang nodig in vier domeinen: het creëren van begrotingsoverschotten, de beheersing van de kosten van de gezondheidszorg, de hervorming van de arbeidsmarkt, de welvaartvastheid van de wettelijke pensioenen en de ontwikkeling van aanvullende pensioenen. Vande Lanotte en Vandenbroucke riepen de politieke wereld en het middenveld op in de eerste jaarhelft het overleg daarover voor te bereiden. Na de sociale verkiezingen (mei) en de regionale en Europese verkiezingen (juni) zouden de federale regering, de gewest- en gemeenschapsregeringen en

de sociale partners samen een meerjarenplan 2005-2007 met concrete beleidsmaatregelen kunnen opmaken.

In het VTM-journaal van 4 januari kondigde premier Verhofstadt aan dat de regering op 16 en 17 januari een bijzondere vergadering zou houden om economische kortetermijnmaatregelen te nemen en langetermijnmaatregelen voor te bereiden. Hij noemde onder meer het sociaal statuut van de zelfstandigen, de vestigingsmogelijkheden van buitenlandse bedrijven en de expansie van het koerierbedrijf DHL op de luchthaven van Zaventem. Op 7 januari stelde het kernkabinet de agenda op van de bijzondere ministerraad, die in Gembloers (Gembloux) zou worden gehouden. Er zouden maatregelen worden besproken over de ondersteuning van de industriële activiteit, de handel, de KMO's en de zelfstandige ondernemers, en over de logistiek (inclusief DHL), het wetenschapsbeleid en de arbeidsmarkt. Het kernkabinet besliste tevens op 19 en 20 maart een tweede "themaministerraad" te houden, over levenskwaliteit en duurzame ontwikkeling.

In interviews met *De Standaard* en *La Dernière Heure* (8 januari) lichtte Verhofstadt zijn plannen voor 2004 toe. Hij zei dat hij, samen met een "strategische denktank" van wijzen en academici, een economische langetermijnstrategie zou uitwerken om "hardnekkige weerstanden en hinderpalen voor de groei van onze economie en welvaart" weg te nemen in acht domeinen: industrie, handel, logistiek en mobiliteit, KMO's en het sociaal statuut van zelfstandigen, buitenlandse investeringen, wetenschappelijk onderzoek, loopbaaneinde en versoepeling van de arbeidsmarkt, en concurrentiebeleid. "Gezien de economische heropleving moeten we nu knopen doorhakken", zei Verhofstadt. Hij zei dat hij zich niet zou "laten verlammen" door de verkiezingen van 13 juni.¹

De bijzondere ministerraad in Gembloers had plaats onder het thema "Objectief 200.000", een verwijzing – in 'Belgisch Nederlands' – naar de doelstelling van het regeerakkoord 200.000 nieuwe arbeidsplaatsen te scheppen. De regering nam een dertigtal maatregelen, waarvan de meeste al aangekondigd waren in het regeerakkoord of eerder in het vooruitzicht waren gesteld. Drie omstreden beslissingen worden hieronder afzonderlijk behandeld. In een vierde subhoofdstuk komen andere belangrijke maatregelen aan bod.

A. De expansie van DHL

In december 2003 was bekend geworden dat de regering al geruime tijd op de hoogte was van de plannen van het koerierbedrijf DHL, een dochter van

1. In een toespraak tijdens de nieuwjaarsreceptie voor de gestelde machten op het Paleis (28 januari) zei Verhofstadt dat 2004 zich aandeede als "een jaar van hoop" en dat de gunstige economische vooruitzichten een uitgelezen kans boden om de "obstakels" van de te hoge schuld en de te hoge arbeidskosten weg te werken, en de uitdagingen van de vergrijzing aan te pakken door een "drastische" verhoging van de activiteitsgraad. Iedereen – meerderheid en oppositie, vakbonden, zelfstandigen en werkgevers, Vlamingen, Walen en Brusselaars – diende samen te werken om de hervormingen tot een goed einde te brengen.

Deutsche Post, zijn activiteiten in Europa aanzienlijk uit te breiden en dat bij voorkeur te doen op de luchthaven van Zaventem, mits het bedrijf waarborgen kreeg voor een verhoging van het aantal nachtvluchten.² De nachtvluchten van en naar Zaventem stonden sinds 2001 op de politieke agenda; de spreiding van het vliegverkeer was in 2003 een belangrijk politiek strijdpunt geworden.³ Uit persberichten bleek dat het investeringsplan 2007-2012 betrekking had op de uitbouw van de DHL-vestiging in Zaventem tot een centraal Europees verdeelcentrum, een *single hub*, ter vervanging van het gedecentraliseerde net van regionale knooppunten of *subhubs*. Het aantal nachtvluchten van DHL zou toenemen tot 34.000 per jaar. De milieuvergunning van luchthavenexploitant BIAC beperkte het totale aantal nachtvluchten tot 25.000 per jaar.⁴ Volgens het investeringsplan zou de directe werkgelegenheid bij DHL vanaf 2007 stijgen van 6.600 naar 7.900 in 2012 en 11.100 of zelfs 15.300 nadien. Het aantal indirecte arbeidsplaatsen zou toenemen van 7.400 tot 8.800 in 2012 en tot 14.600 à 21.000 nadien.

In een rapport aan de regering had BIAC de militaire luchthaven van Chièvres (Henegouwen) als alternatief voor Zaventem naar voren geschoven. Een verhuizing van DHL naar Bierset (Luik) of Oostende was volgens BIAC niet realistisch.⁵ DHL zelf noemde de uitbreiding van zijn activiteiten in Zaventem "de enige realistische optie". Alleen indien dat niet mogelijk zou zijn, zou een overplaatsing naar Bierset onderzocht worden, maar in dat geval kwam voor de vestiging van het Europese verdeelcentrum ook een buitenlandse luchthaven in aanmerking, in de eerste plaats Leipzig.

Het kernkabinet had op 17 december 2003 gezegd dat de regering eind januari een beslissing zou nemen over de expansiemogelijkheden van DHL.

Minister-president Bart Somers zei op 9 januari in een toespraak in Antwerpen dat er in Vlaanderen "geen maatschappelijk en politiek draagvlak [was] voor een gevoelige uitbreiding van het aantal nachtvluchten" in Zaventem. Hij stelde voor Bierset als alternatief aan te bieden en suggereerde dat Vlaanderen in ruil compensaties zou krijgen of eigenaar zou worden van de luchthaven van Zaventem. DHL zei verrast te zijn door de geringe steun van de Vlaamse regering. Volgens Voka, het Vlaams netwerk van ondernemingen (Vlaams Economisch Verbond en Kamers van Koophandel), was het standpunt van de Vlaamse regering "onbegrijpelijk in deze tijden van hoge werkloosheid" en zou een uitwijking van DHL

2. M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2003, *Res Publica*, 2004, 2-3, pp. 219-220. DHL-woordvoerder Xavier De Buck zei op 6 januari (in *De Tijd*) dat het bedrijf zijn investeringsplannen al in het eerste kwartaal van 2003 aan "de bevoegde instanties" had overhandigd.
3. *Ibidem*, pp. 149-153, 187-188 en 215-219.
4. In 2002 had DHL 13.136 van de 19.575 nachtvluchten op Zaventem verzorgd.
5. In Bierset was sinds 1998 het koerierbedrijf TNT bedrijvig. Om meer cargovluchten naar de luchthaven te halen, gaf de Waalse regering op 9 juli een vergunning voor de verlenging van de start- en landingsbaan. Onder meer de Vlaamse regering tekende daar (op 10 september) bij de Raad van State beroep tegen aan omdat de Waalse regering voorafgaandelijk geen overleg had gepleegd.

“rampzalig zijn voor de werkgelegenheid in Zaventem”. Het christelijke vakverbond ACV noemde het standpunt van Somers “absolute waanzin”.

In het Vlaams Parlement herhaalde Somers op 14 januari dat de Vlaamse regering van mening was dat de expansieplannen van DHL niet in Zaventem gerealiseerd konden worden “zolang er in het Vlaams Parlement geen meerderheid is om te zeggen dat men dat plafond [van 25.000 nachtvluchten] op lange termijn substantieel wil doorbreken”. Tijdens een ontmoeting, diezelfde dag, met de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV), die zich bezorgd had getoond over de negatieve gevolgen voor de werkgelegenheid van een vertrek van DHL uit Zaventem, toonde de Vlaamse regering zich bereid te onderzoeken of Zaventem toch in aanmerking kon komen voor de uitbreiding van DHL.

Nog op 14 januari overlegden premier Verhofstadt en minister Vande Lanotte met de Vlaamse en de Waalse minister-president over de uitbreidingsplannen van DHL. Vande Lanotte zei achteraf dat zowel voor DHL als voor de regering Zaventem de eerste keuze was, en dat met DHL nagegaan zou worden welke mogelijkheden er waren, “zonder vooraf bepaalde opties uit te sluiten”.

Op 15 januari werd bekend dat Verhofstadt en Vande Lanotte, na discrete onderhandelingen met de DHL-top, zo goed als een akkoord hadden over de uitbreiding van het pakjesbedrijf in Zaventem. Het akkoord, dat op de bijzondere ministerraad in Gembloers zou worden bekrachtigd, zou mogelijk zijn geworden door niet in termen van het aantal nachtvluchten te spreken, maar van geluidshinder. Die zou beperkt kunnen worden door geluidsarme vliegtuigen in te zetten, het nachtelijke vliegverkeer geografisch te spreiden en de nachtvluchten van chartermaatschappijen naar regionale luchthavens elders in het land te verplaatsen.

Op de eerste dag van haar vergadering in Gembloers (16 januari) stelde de regering een beslissing over DHL uit. Ze gaf het bedrijf wel de verzekering dat het zijn expansieplannen in Zaventem zou kunnen realiseren. Tegen september zou de regering, in overleg met de gewesten, een volledig akkoord nastreven, met een reeks maatregelen om de geluidshinder te beperken. Voor het geval dat niet zou lukken, werd een verhuizing naar Bierset of Jehonville (provincie Luxemburg) of zelfs de bouw van een volledig nieuwe luchthaven achter de hand gehouden. DHL zei tevreden te zijn met het “positieve signaal” van de regering dat er een oplossing zou komen voor zijn uitbreiding in België.

Het uitstel van de beslissing had te maken met het verzet van Groen! in de Vlaamse regering tegen een verhoging van het aantal nachtvluchten en liet vermoeden dat liberalen en socialisten erop rekenden dat de groenen na de verkiezingen van 13 juni niet langer deel zouden uitmaken van de Vlaamse regering. Na de vergadering van de Vlaamse regering van 16 januari zei minister-president Somers dat de Vlaamse regering van de federale regering het verzoek had gekregen om, met het oog op het behoud en de uitbreiding van DHL in Zaventem, de maximumgrens van 25.000 nachtvluchten per jaar te laten “springen”, maar dat tijdens de beraadslaging daarover gebleken was dat Groen! en Spirit niet bereid waren op het verzoek in te gaan. Het was ongewoon dat Somers de verdeeldheid in de Vlaamse regering bekendmaakte. Hij zei dat hij daartoe genoodzaakt was omdat hijzelf tot twee keer toe het standpunt van de Vlaamse regering over het gebrek

aan maatschappelijk en politiek draagvlak voor de verhoging van het aantal nachtvluchten had vertolkt, maar minister-vice-president Renaat Landuyt (SP.A) niet hetzelfde had gedaan. Landuyt had die ochtend in enkele kranten gezegd dat DHL in Zaventem moest blijven en dat "alles bespreekbaar" was, ook het maximaantal nachtvluchten. Somers preciseerde dat ook voor hem en zijn partij het maximaantal vluchten opgetrokken kon worden, op voorwaarde dat er garanties kwamen voor de levenskwaliteit en de nachtrust van de omwonenden.

Op 21 januari keurde het Vlaams Parlement een motie goed waarin de Vlaamse regering verzocht werd na te gaan wat de mogelijkheden waren voor een uitbreiding van DHL in Zaventem, rekening houdend met de milieuvergunning en met maximale en gelijke aandacht voor de werkgelegenheid en de leefbaarheid van de omgeving. Tijdens het vragenuurtje dat de stemming voorafging, had Somers gezegd dat de Vlaamse regering zich samen met de federale regering, BIAC en DHL actief zou inzetten om de "DHL-activiteiten en -uitbreiding" op middellange en lange termijn in Zaventem te houden. De Vlaamse regering zou bij de onderhandelingen "vertrekken van de milieuvergunning die in 2000 werd toegekend met een plafond van 25.000 nachtvluchten als maximum", maar ze wees erop dat "onderhandelingen een dynamisch proces zijn".

In *De Tijd* (26 januari) zei Peter Kruse, de gedelegeerd bestuurder van DHL Europe, dat Chièvres en Bierset niet in aanmerking kwamen als DHL-vestiging in België. "Het is Zaventem of niets", zei hij. De raad van bestuur van de Belgische DHL-vestiging zei op 29 januari bereid te zijn met de federale overheid te onderzoeken hoe het koerierbedrijf zijn expansieplannen in Zaventem kon realiseren.

Op 6 februari stelde de federale regering Steve Dubois, de ondervoorzitter van de Gewestelijke Investeringsmaatschappij van Brussel en gewezen kabinetschef van onder anderen eerste minister Dehaene en minister-president Van den Brande, als haar vertegenwoordiger in de onderhandelingen met DHL aan. De Vlaamse en de Brusselse regering zeiden de aanstelling te steunen.

De uitbreiding van DHL verdween nadien voor enkele maanden uit het publieke debat. In september zou de kwestie politieke hoogspanning veroorzaken (zie VI).

B. De controle van de beschikbaarheid van werklozen

Liberalen en socialisten hadden in het regeerakkoord van 8 juli 2003 de afschaffing van de tweewekelijkse stempelcontrole voor werklozen en van artikel 80 van de RVA-reglementering gekoppeld aan een verscherpte controle op de werkbaarheid. Artikel 80 regelde de schorsing van de werkloosheidsuitkering van samenwonende werklozen – hoofdzakelijk vrouwen – wegens abnormaal langdurige werkloosheid. Door in te stemmen met een betere bestrijding van misbruiken in de werkloosheidsverzekering hadden de socialisten verkregen dat niet geraakt werd aan de regel dat werklozen voor een onbepaalde termijn een uitkering kunnen krijgen. In de besluiten van de Werkgelegenheidsconferentie (10 oktober 2003) werd de vervanging van artikel 80 door een "ander en rechtvaardiger"

stelsel van controle op de beschikbaarheid van werklozen verbonden met een betere begeleiding van de werklozen.⁶

In een nota aan de ministerraad stelde minister Vandenbroucke voor om, ter uitvoering van het regeerakkoord, werklozen die 18 maanden zonder baan zitten door de RVA te laten oproepen voor een evaluatie van hun inspanningen om een betrekking te vinden en/of een opleiding te volgen. In regio's met lage werkloosheid zou de uitnodiging voor een gesprek al na 12 maanden werkloosheid komen, in regio's met hoge werkloosheid pas na 24 maanden. Afhankelijk van het resultaat zou enkele maanden later een tweede oproep volgen. Indien de tweede evaluatie negatief zou zijn, zou de werkloze 4 maanden krijgen om, bij een verminderde uitkering, zijn werkbereidheid aan te tonen. Na een derde negatieve evaluatie zou de uitkering geschorst worden. Onder druk van de PS had Vandenbroucke de bepaling in de ontwerpnota dat de RVA werklozen thuis kon controleren, niet in zijn definitieve nota opgenomen.

Het voorstel van Vandenbroucke gaf in Gembloers aanleiding tot verhitte discussies tussen de minister van Werk en vice-premier en minister van Justitie Laurette Onkelinx (PS). Onder druk van haar achterban en van het socialistische vakverbond ABVV verzette zij er zich tegen dat oudere werklozen (+ 50 jaar) onder het nieuwe controlesysteem zouden vallen. De ministerraad keurde uiteindelijk de nota-Vandenbroucke goed, maar preciseerde dat oudere werklozen en werklozen met een lange beroepsloopbaan "initieel niet worden opgeroepen door de RVA". Over de definitie van "lange beroepsloopbaan" was de regering het niet eens geraakt; Vandenbroucke had 25 jaar voorgesteld, Onkelinx 20 jaar. De selectie van de doelgroepen werd doorgeschoven naar het overleg met de sociale partners. De regering besliste voorts de stempelcontrole tegen eind 2004 af te schaffen en de gewesten uit te nodigen voor overleg over een actievare arbeidsbemiddeling en een meer persoonlijke begeleiding van werkzoekenden.

Het ABVV reageerde negatief op de regeringsbeslissing. Volgens voorzitter Mia De Vits (in *De Standaard* van 19 januari) had de regering "de jacht op de werklozen geopend". Het bureau van het ABVV noemde (20 januari) de nieuwe controleregels "onaanvaardbaar". Het ACV-bestuur, dat al op 19 januari het resultaat van de bijzondere ministerraad "liberaal en weinig sociaal" had genoemd, zei dat het onaanvaardbaar was dat de regering een plan had voor de controle van de werkloosheid zonder te voorzien in een gegarandeerde begeleiding van de werklozen. Het bestuur van het christelijke vakverbond eiste een aanpassing van de beslissing.

Op 22 januari had minister Vandenbroucke een gesprek met de vakbonden. Hij bevestigde dat het niet de bedoeling was oudere werklozen als eersten aan de strengere controleregels te onderwerpen.

Na de vergadering van het partijbureau op 26 januari zei PS-voorzitter Elio Di Rupo dat hij zich tegen een "heksenjacht op werklozen" zou verzetten en dat zijn partij zou trachten te verhinderen dat de uitkering werd geschorst van oudere werklozen en werklozen met een loopbaan van meer dan 20 jaar.

6. M. DEWEERDT, *a.w.*, pp. 200-201.

Op 29 januari overlegde Vandenbroucke met de sociale partners over de nadere regeling van het vernieuwde controlestelsel. De vakbonden vroegen garanties dat de oudere werklozen niet zouden worden geïsoleerd, zeiden dat de bewijslast niet volledig bij de werklozen mocht liggen en eisten meer duidelijkheid over de begeleiding van de werklozen.

Op 3 februari overlegde Vandenbroucke met de gewestregeringen, die bevoegd zijn voor de begeleiding van werklozen. De drie gewesten toonden zich bereid tegen 2007 alle werkloze jongeren binnen 6 maanden en alle andere werklozen binnen 12 maanden na het begin van de werkloosheid te begeleiden, conform een EU-richtlijn. De gewesten beloofden ook de gegevensuitwisseling tussen de regionale diensten voor arbeidsbemiddeling en de federale RVA te verbeteren.

Na het overleg met de sociale partners en de gewesten stelde Vandenbroucke zijn plan bij. Door niet langer de controle maar de begeleiding van de werkloze als uitgangspunt te nemen, zou er geen rekening worden gehouden met de werkloosheidsgraad in de regio, maar met de leeftijd van de werkloze. In een eerste fase zouden de begeleiding en de daaraan gekoppelde verscherpte controle betrekking hebben op de jonge werklozen (<25 jaar) die 15 maanden werkloos zijn en de 25- tot 30-jarigen die al 21 maanden zonder werk zitten. Vanaf juli 2005 zouden de werklozen van 30 tot 40 jaar in de doelgroep worden opgenomen, in juli 2006 de groep van de 40- tot 50-jarigen. Pas in 2007 zou een beslissing worden genomen over de 50-plussers. De vakbonden stemden op 6 februari in met het bijgestuurde plan.

Op 12 maart sloten Vandenbroucke en de gewestministers die bevoegd waren voor werkgelegenheid een samenwerkingsakkoord over de 'actieve begeleiding en opvolging van werklozen'. Centraal in het akkoord stond de verbetering van de gegevensuitwisseling via de Kruispuntbank van de sociale zekerheid, om de gewesten in staat te stellen alle werklozen beter en efficiënter te begeleiden en het de RVA mogelijk te maken werkonwilligheid beter te controleren en te bestraffen. Het akkoord nam de gefaseerde aanpak over die Vandenbroucke had voorgesteld. Het zou op 1 juli in werking treden en om de zes maanden worden geëvalueerd.

De RVA informeerde vanaf 1 juli de jonge werklozen over de nieuwe regeling. De eigenlijke controle begon op 15 oktober. Eind 2004 waren er 8.997 jonge werklozen opgeroepen voor een gesprek, dat voor ongeveer 6.000 van hen nog in 2004 plaats had. Voor ongeveer 20% werd de procedure om een wettelijke reden opgeschort; 759 gaven geen gevolg aan de eerste oproep; 497 verloren voor ten minste vier weken hun uitkering.

Minister van Werk Freya Van den Bossche (SP.A), die intussen Vandenbroucke had opgevolgd, zei op 27 oktober in de Kamer dat de stempelcontrole pas in de tweede helft van 2005 zou worden afgeschaft. De programmawet van 27 december 2004 (B.S. 31 december 2004) legde de wettelijke basis voor de afschaffing.

C. Het sociaal statuut van de zelfstandigen

Vooruitlopend op eventuele besluiten van de rondetafelconferentie over een herziening van het sociaal statuut van de zelfstandigen, die op 6 november 2003 was

begonnen,⁷ nam de regering in Gembloers enkele maatregelen om het statuut van de zelfstandige ondernemers te verbeteren. Premier Verhofstadt vergeleek het pakket met de totstandkoming van het sociaalverzekeringsstelsel voor werknemers na de Tweede Wereldoorlog.

Op 1 juli 2005 zou de invaliditeitsuitkering van zelfstandigen gelijkgeschakeld worden met die van werknemers (kostprijs: 22,5 miljoen euro). Op 1 juli 2006 zou, naast het wettelijke pensioenstelsel dat op repartitie is gebaseerd, een verplicht kapitalisatiestelsel worden ingevoerd. Voor dat aanvullende stelsel zouden zelfstandige ondernemers jaarlijks 1% van hun inkomen moeten storten in een pensioenfonds. Eveneens op 1 juli 2006 zou de verzekering voor de 'kleine' gezondheidsrisico's opgenomen worden in de verplichte ziekteverzekering van zelfstandigen. Van de zelfstandigen was begin 2004 ongeveer 70% vrijwillig verzekerd tegen kleine risico's. De veralgemening van de verzekering zou 82 miljoen euro kosten. Ten slotte zou, gespreid over vier jaar, het minimumpensioen voor zelfstandigen met 120 euro per maand worden verhoogd (kostprijs 190 miljoen euro). Het verschil met het minimumpensioen voor werknemers zou daardoor tegen 2007 tot 80 euro worden gereduceerd.

De maatregelen zouden deels door de overheid, deels door de zelfstandigen worden gefinancierd. De regering zou daarover met de zelfstandigenorganisaties onderhandelen.

De Unie van Zelfstandige Ondernemers (Unizo) liet zich positief uit over de verbetering van het sociaal statuut van de zelfstandigen, maar zei dat de regering "vergat te vertellen wie wat moet betalen". Volgens Unizo zou de overheid 100 miljoen euro op tafel leggen en was het onduidelijk waar het overige geld gehaald zou worden. Ook het Neutraal Syndicaat voor Zelfstandigen (NSZ) en de Boerenbond klaagden over de onduidelijkheid van de financiering.

Volgens *De Tijd* (21 januari) bleek uit een regeringsnota dat voor de financiering van de Gembloers-maatregelen de socialezekerheidsbijdrage van de zelfstandigen tegen 2007 met 424 miljoen euro zou worden verhoogd. Nog eens 33 miljoen euro zou worden gehaald uit een verhoging van de bijdrage die de vennootschappen sinds 1993 betalen voor de financiering van het sociaal statuut van de zelfstandigen. De premies voor het aanvullende pensioenstelsel, ten slotte, zouden in 2007 goed zijn voor 115 miljoen euro. Daartegenover stond dat door de integratie van de kleine risico's in de verplichte ziekteverzekering de zelfstandigen 263 miljoen euro zouden besparen, zodat ze voor de verbetering van hun statuut netto 309 miljoen euro meer zouden betalen. De VLD zei dat, ingevolge de fiscale aftrekbaarheid van de bijdragen, de netto kostprijs maar 179 miljoen euro zou bedragen, maar volgens Unizo zou de fiscale aftrekbaarheid de rekening niet met 130 miljoen euro, maar met slechts 60 miljoen euro verlichten.

7. *Ibidem*, pp. 237-238.

Op 2 februari hervatte de rondetafelconferentie haar werkzaamheden met een bespreking van het Gembloers-pakket. Volgens de zelfstandigenorganisaties kon de regering op het overleg geen duidelijkheid verschaffen over de financiering. In een brief aan de regering (24 februari) hekelden Unizo, de Union des Classes Moyennes (UCM), de Boerenbond en de Fédération wallonne de l'Agriculture (FWA) de "onevenwichtige" financiering van de verbetering van het sociaal statuut van de zelfstandigen. Ze zeiden dat er "geen akkoord mogelijk is als de overheid geen bijkomende middelen op tafel legt om het sociaal statuut te financieren".

Op 10 maart overlegden premier Verhofstadt en de ministers van Middenstand (Sabine Laruelle, MR), Sociale Zaken (Rudy Demotte, PS) en Pensioenen (Frank Vandebroucke, SP.A) over de mogelijkheid extra geld uit te trekken. De PS verzette zich tegen het optrekken van de overheidsbijdrage van 100 miljoen euro zolang de zelfstandigen niet bereid waren de onderlinge solidariteit te verhogen door de inkomensgrens voor de socialezekerheidsbijdrage op te heffen.

Na moeizame en discrete onderhandelingen kwamen premier Verhofstadt en de zelfstandigenorganisaties op 20 april overeen de maatregelen van Gembloers stapsgewijs te realiseren. De verhoging van het minimumpensioen zou op 1 september beginnen en voortgezet worden op 1 december 2005, 1 december 2006 en 1 december 2007, en volledig door de overheid worden gefinancierd. Daarvoor zouden, naast de 100 miljoen euro die de regering voor de verbetering van het zelfstandigenstatuut had gereserveerd, de verhoging van de vennootschapsbijdrage (33 miljoen euro), middelen uit de inkomensgarantie voor ouderen (11 miljoen euro) en overschotten in het socialezekerheidsstelsel voor zelfstandigen (46 miljoen euro) worden gebruikt. De nadere regeling van het aanvullende pensioenstelsel en de integratie van de verzekering tegen kleine risico's in de ziekteverzekering werden naar werkgroepen verwezen. Een derde werkgroep zou de regeling herzien van de bijdrage die de vennootschappen moeten betalen voor het sociaal statuut van de zelfstandigen. Het compromis werd kort nadien ter bekrachtiging voorgelegd aan de rondetafelconferentie, die daarmee haar werkzaamheden beëindigde.

De verhoging van het minimumpensioen werd geregeld in de programmawet van 9 juli 2004 (B.S. 15 juli 2004), die tevens de basis legde voor de integratie van de verzekering tegen kleine risico's in de ziekteverzekering. Ondanks verzet van het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO) en Unizo verhoogde de regering bij KB van 31 juli 2004 de vennootschapsbijdrage voor grote ondernemingen (met een balanstotaal van 520.000 euro en meer) van 347,5 tot 840 euro. Voor de drie twistpunten die naar een werkgroep waren verwezen, werd in het verslagjaar geen oplossing gevonden.

D. Overige maatregelen

Hieronder volgt een overzicht van enkele andere belangrijke beslissingen van de 'superministerraad' van Gembloers.

Grote handelsvestigingen – De wet van 29 juni 1975 op de handelsvestigingen zou worden herzien, om de procedure voor de verkrijging van een sociaal-economische vergunning te vereenvoudigen en in te korten, en om een beroepsprocedure tegen een negatief advies in te voeren. Premier Verhofstadt kondigde aan dat de 393 aanvragen die in 2000-2002 een ongunstig advies hadden gekregen en waaraan 5.489 arbeidsplaatsen verbonden waren, heropend zouden worden. Unizo zei dat het om hooguit 1.909 banen ging. De zelfstandigenorganisatie verzette zich tegen een verregaande versoepeling van de wet, inzonderheid tegen het voornemen de bevoegdheid voor de toekenning van een vestigingsvergunning over te dragen van het Nationaal Sociaal-Economisch Comité voor de Distributie naar het gemeentebestuur.

De nieuwe regeling kreeg vorm in de wet van 13 augustus 2004 betreffende de vergunning van handelsvestigingen (B.S. 5 oktober 2004), kortweg Ikea-wet genoemd, naar de Zweedse meubelketen. Ze bepaalt dat het schepencollege aanvragen voor een handelsvestiging van 400 tot 1.000 m² binnen 50 dagen en voor een handelsvestiging van meer dan 1.000 m² binnen 70 dagen moet behandelen. Het Nationaal Sociaal-Economisch Comité voor de Distributie moet voor vestigingen van meer dan 1.000 m² binnen 35 dagen de gemeente een advies geven. Tegen de beslissing van het schepencollege kan beroep worden aangetekend bij het Interministerieel Comité voor de Distributie, waarin de federale regering en de regering van het betrokken gewest vertegenwoordigd zijn. De wet werd op 1 maart 2005 van kracht.

Ploegen- en nachtarbeid – De bedrijfsvoorheffing op ploegen- en nachtarbeid werd met 1% verminderd. De maatregel zelf was al opgenomen in de programmawet van 22 december 2003. Bij KB van 16 juni 2004 stelde de regering de datum van de inwerkingtreding vast op 1 juli 2004.

Werkbonus – De vermindering van de persoonlijke sociale bijdrage (die in 1999 als experiment was begonnen en sinds 2003 ‘werkbonus’ werd genoemd) en het negatieve belastingkrediet voor laagverdieners zouden tegen 2007 geleidelijk worden geïntegreerd in een ‘werkbonus’, in de vorm van een vermindering van de persoonlijke sociale bijdrage voor werknemers die minder dan 1.956 euro per maand verdienen. De regeling werd opgenomen in de programmawet van 27 december 2004 (B.S. 31 december 2004).

Sociale fraude – De regering keurde de nota *Respect voor sociale solidariteit* van minister Vandenbroucke goed, met een reeks voorstellen om de sociale fraude scherper te bestrijden. De voorstellen hadden betrekking op een intensievere communicatie van de regelgeving, de versterking van de inspectiediensten, de vereenvoudiging van de reglementering en de hervorming van het sociaal strafrecht.

Thuiswerk – Om het thuiswerk een volwaardige plaats te geven op de arbeidsmarkt stelde de regering een aanpassing van het arbeidsrecht, het algemeen reglement voor de arbeidsbescherming (ARAB) en het socialezekerheidsstelsel in het vooruitzicht.

Energieheffingen – Om de energiekosten van energie-intensieve bedrijven te beperken zou per 1 juli voor de heffingen op het transmissienet een degressief maximumtarief worden ingevoerd voor energie-intensieve bedrijven die met hun gewest een convenant hebben gesloten over energie-efficiëntie en voor KMO's die meer dan 20 MWh verbruiken. De korting (27 miljoen euro) zou worden gecompenseerd door een verhoging van de heffing op steenkoolcentrales en van de heffing op de doorvoer van stroom uit het buitenland. Eind 2004 was de maatregel nog niet uitgevoerd.

Biobrandstof – Tegen eind 2005 zou, conform een EU-richtlijn, 2% van de brandstof voor voertuigen van biologische oorsprong moeten zijn, tegen 2010 5,75%. Een regeling daarvoor, via een accijnsverlaging voor biobrandstof die budgettair neutraal zou moeten zijn, was er eind 2004 nog niet.

Horeca – De fiscale aftrekbaarheid van binnenlandse restaurantkosten (50%) en van buitenlandse restaurantkosten (100%) zou gelijkgeschakeld worden tot 62,5% in 2004 en 75% in 2005. Het vergunningsrecht voor het verstrekken van sterke drank zou worden geschrapt. De fiscale aftrekbaarheid van 62,5% van de restaurantkosten vanaf 1 januari 2004 werd geregeld door de wet van 10 mei 2004 [tot wijziging ...] (B.S. 24 mei 2004). Voor 2005 bracht de programmawet van 27 december 2004 (B.S. 31 december 2004) de aftrekbaarheid op 69%. De verhoging van de fiscale aftrekbaarheid tot 75% werd uitgesteld en afhankelijk gemaakt van een akkoord met de horecasector over de naleving van de fiscale en sociale wetgeving. De wet van 17 mei 2004 (B.S. 4 juni 2004) schafte het vergunningsrecht voor het verstrekken van sterke drank af.

Onderzoek – Het bij de programmawet van 24 december 2002 ingevoerde fiscale gunstregime voor wetenschappelijk onderzoek van de universiteiten en hogescholen werd uitgebreid tot een 70-tal nieuwe instellingen en tot onderzoekers in bedrijven die samenwerken met universiteiten, hogescholen of instellingen die de vrijstelling genieten. Zij betalen maar de helft van de gewone bedrijfsvoorheffing voor hun onderzoekers. De 72 instellingen die met ingang van 1 juli 2004 de verlaagde bedrijfsvoorheffing genieten, werden aangewezen bij KB van 4 mei 2004. De programmawet van 27 december 2004 breidde de verlaagde bedrijfsvoorheffing met ingang van 1 oktober 2005 uit tot onderzoekers in particuliere bedrijven die een samenwerkingsovereenkomst hebben gesloten met een universiteit, hogeschool of erkende wetenschappelijke instelling. Dezelfde wet gaf de regering de mogelijkheid de vrijstelling van storting van de bedrijfsvoorheffing voor universiteiten en hogescholen tot 75% te verhogen.

Zondagsrust – Over de aanpassing van de regelgeving over de zondagsrust en de openingsuren van handelszaken zou overleg worden gepleegd met de warenhuizen en zou de regering tegen juli een beslissing nemen. Tegen de versoepeling van de winkelopeningsuren en de zondagsrust rees verzet bij zowel de vakbonden als de zelfstandigenorganisaties. Het aangekondigde overleg had niet plaats en de regelgeving bleef ongewijzigd.

II. Het migrantenstemrecht

Na de bijzondere ministerraad van Gembloers deed de toekenning van gemeentelijk stemrecht aan niet-Europese vreemdelingen, die in het najaar van 2003 de samenhang in de paarse coalitie onder druk had gezet,⁸ de politieke spanning hoog oplopen.

De Senaat had op 11 december 2003 een geamendeerd wetsvoorstel van de PS goedgekeurd, dat niet-Europese vreemdelingen onder bepaalde voorwaarden actief kiesrecht geeft bij de gemeenteraadsverkiezingen. Naast de oppositiepartijen CD&V, Vlaams Blok en FN, hadden op twee na alle senatoren van de VLD-fractie tegen het wetsvoorstel gestemd. De VLD was tegen de invoering van het migrantenstemrecht, maar had er tijdens het formatieberaad, in de zomer 2003, mee ingestemd de kwestie aan het parlement over te laten. Wel had de partij aangekondigd wetsvoorstellen terzake "actief te zullen bekampen". Na de goedkeuring van het PS-wetsvoorstel waren in de VLD stemmen opgegaan om de houding te verstrakken en van het migrantenstemrecht alsnog een regeringszaak te maken.

De Antwerpse afdeling van Jong VLD overhandigde op 14 januari aan de partijleiding een, conform de statuten door duizend leden ondertekend, verzoekschrift om over de kwestie het congres bijeen te roepen. De VLD-top had al op 15 december 2003 op het initiatief geanticipeerd met de beslissing het voor 12-14 maart geplande programmacongres in twee delen te splitsen en het eerste deel al op 6 en 7 februari te houden. Het migrantenstemrecht zou daar door middel van een actualiteitsresolutie ter sprake kunnen worden gebracht. Uit het verzoekschrift bleek dat de Jong VLD-afdeling aan het congres de vraag wilde voorleggen of de partij na de goedkeuring van het wetsontwerp door de Kamer in de regering kon blijven.

Op 15 januari kondigden Vlaams-Blokvoorzitter Frank Vanhecke, Filip Dewinter, de fractieleider van het Blok in het Vlaams Parlement, Johan Weyts, CD&V-volksvertegenwoordiger in het Vlaams Parlement, en Ward Beysen, die in 1999 voor de VLD tot lid van het Europees Parlement was verkozen maar gebroken had met die partij en voorzitter was van het door hem gestichte Liberaal Appèl, de oprichting aan van een 'Comité tegen het stemrecht voor vreemdelingen'.⁹ Het Comité wilde binnen de maand 250.000 handtekeningen verzamelen bij tegenstanders van het migrantenstemrecht. Met het initiatief trachtten het Vlaams Blok en Beysen de druk op de VLD verhogen. Op 18 februari deelde het Comité mee 190.000 handtekeningen te hebben verzameld, waarvan 30 van lokale VLD-mandatarissen.

Op 30 januari suggereerde de VRT-radionieuwsdienst in het journaal van 17 uur dat VLD-voorzitter Karel De Gucht toch bereid was van het migrantenstemrecht

8. *Ibidem*, pp. 220-223.

9. De CD&V-fractie in het Vlaams Parlement sloot op 20 januari Weyts uit, maar nam hem later opnieuw op. Op 28 januari sloot de VLD-fractie Claudine De Schepper uit, nadat ze tot het bestuur van het Comité was toegetreten en nadat het VLD-partijbestuur de procedure had ingeleid om haar uit de partij te zetten. Zie ook XV.

een regeringszaak te maken.¹⁰ Volgens het bericht, op basis van een interview, zou de VLD uit de regering stappen indien het partijcongres een beslissing in die zin zou nemen. Uit het volledige interview, dat in *Actueel* werd uitgezonden, en uit verklaringen van De Gucht in het Canvas-programma *Terzake* bleek echter dat de VLD-voorzitter op zijn standpunt bleef. Hij had er alleen op gewezen dat de partijleiding zich aan een congresbeslissing moet houden en dat er "een zeer groot probleem" zou rijzen indien het congres zou vinden dat het migrantenstemrecht een regeringscrisis waard was. Volgens De Gucht beseften zijn coalitiepartners onvoldoende het belang van het migrantenstemrecht voor Vlaanderen. Hij suggereerde dat een meerderheid van de Vlaamse Kamerleden wel eens de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde tegen de wil van de Franstalige minderheid zou kunnen doorduwen.

Hoewel De Gucht in het interview ook had gezegd dat hij de congresgangers zou vragen tegen de resolutie van de Antwerpse Jong VLD te stemmen, had het radiobericht intussen deining veroorzaakt bij de andere partijen van de paarse coalitie, die verwezen naar het regeerakkoord en zeiden dat het migrantenstemrecht geen regeringszaak was. Vice-premier Louis Michel (MR) gewaagde van een schending van de afspraken van het regeerakkoord. SP.A-voorzitter Steve Stevaert was verbaasd over de verklaringen van De Gucht. PS-voorzitter Di Rupo riep de VLD op mee te regeren in plaats van een vuurtje te stoken. FDF-voorzitter Olivier Maingain noemde de verwijzing naar Brussel-Halle-Vilvoorde "onaanvaardbare chantage".

Op 1 februari zei De Gucht in het Canvas-programma *De zevende dag* dat hij op het partijcongres zou erkennen dat de VLD-leiding een inschattingsfout had gemaakt wanneer ze gemeend had op de MR te kunnen rekenen om het migrantenstemrecht in het parlement tegen te houden.

Op 3 februari begon in de Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken de bespreking van het door de Senaat overgezonden wetsontwerp over het migrantenstemrecht. Daags nadien verwierp het Vlaams Parlement een motie waarmee de CD&V-fractie een belangenconflict wilde invoeren tegen het wetsontwerp, met de bedoeling de bespreking in de Kamer gedurende 60 dagen te schorsen met het oog op overleg. De motie kreeg de steun van de VLD, het Vlaams Blok en de N-VA, maar dat was onvoldoende voor de grondwettelijk vereiste drievierde meerderheid; de SP.A, Spirit en Groen! stemden tegen.

Onder grote belangstelling discussieerde het VLD-congres op 7 februari in Brussel vier uur lang over het migrantenstemrecht. Voor de bijeenkomst waren 1.800 partijleden opgedaagd, een record. Een 25-tal voor- en tegenstanders van verdere regeringsdeelname voerden het woord. Beide kampen konden, naar uit de reac-

10. Eind januari gonsde het in de Wetstraat van geruchten over voor de VLD ongunstige en voor het Vlaams Blok gunstige cijfers in kiesintentioneelpeilingen. In de VRT/DS-peiling waarvan de resultaten op 5 februari werden bekendgemaakt, kwam CD&V met 24,5% van de kiesintentionies voor het eerst als grootste partij naar voren. De VLD haalde nog maar 22,5% (-3,7 tegenover de oktoberpeiling), het Vlaams Blok 20% (+ 2,3). Zie ook V.

ties van de congresgangers viel af te leiden, op evenveel steun rekenen. Net vóór premier Verhofstadt het laatste woord zou krijgen, richtte Willy De Clercq, de éminence grise van de partij, zich tot het congres. In een emotioneel betoog noemde hij de resolutie over verdere regeringsdeelname "een motie van wantrouwen tegen de partijtop", waarvan de goedkeuring "een stem tegen de premier" zou zijn en de partij "in een diepe crisis" zou storten. De Clercq kreeg een minutenlange staande ovatie voor zijn interventie, waarin waarnemers het keerpunt van de congresbijeenkomst zagen. Uiteindelijk stemde 83% van de congresgangers de resolutie weg. Het congres keurde wel de resolutie goed waarin de VLD haar verzet tegen het migrantenstemrecht bevestigde.

De verwachting dat de VLD snel een streep zou trekken onder de zaak, werd geen bewaarheid door de aankondiging van De Gucht, daags na het partijcongres, in *De zevende dag*, dat hij een amendement zou indienen om vreemdelingen van wie de Kamer de naturalisatieaanvraag had verworpen, de toegang tot het migrantenstemrecht te onttrekken. Hij had het over vreemdelingen die betrokken zijn bij prostitutie, drugs- of mensenhandel, actief zijn in integristische groeperingen of veel zware bekeuringen hebben opgelopen. Het voorstel, waarvan naar verluidde zelfs premier Verhofstadt niet op de hoogte was, kwam als een complete verrassing.

Tijdens topoverleg onder de paarse partijen, op 9 februari, werd het voorstel van De Gucht van de hand gewezen en werd afgesproken het migrantenstemrecht zo snel mogelijk van de agenda af te voeren. Wel zou Binnenlandse Zaken, na de publicatie van de wet in het *Staatsblad*, er de gemeentebesturen in een rondzendbrief op wijzen dat ze moeten nagaan of vreemdelingen die zich als kiezer laten registreren, hun kiesrecht niet tijdelijk of definitief verloren hebben wegens een strafrechtelijke veroordeling. In 1999 was na de toekenning van het gemeentelijk stemrecht aan niet-Belgen uit de Europese Unie een gelijkaardige rondzendbrief verstuurd. Nieuw zou zijn dat de gemeente ook bij de dienst Naturalisaties van de Kamer zou kunnen nagaan of een niet-Belg van buiten de EU geen veroordeling had opgelopen die hem zijn kiesbevoegdheid ontnam.

Op 10 februari zei De Gucht in de Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken, nadat de oppositie hem had geijnd over de "nederlaag" in zijn poging het migrantenstemrecht in te perken, dat het reglement toestaat tot het einde van de commissiebesprekingen een amendement in te dienen. De coalitiepartners van de VLD reageerden ontstemd op die mededeling, die werd geïnterpreteerd als een uitdaging aan het adres van premier Verhofstadt, voor wie de zaak van het migrantenstemrecht gesloten was. De Gucht liet blijken dat hij het er met de Vlaamse oppositie over eens was, dat de rondzendbrief een "lege doos" was.

Op 11 februari diende De Gucht, samen met twee fractiegenoten, een amendement in om het migrantenstemrecht te beperken. Hij beriep zich op het grondwettelijke amenderingsrecht van een parlementslid, maar zowel de meerderheid als de oppositie beschouwde het initiatief als een frontale aanval op Verhofstadt. De Gucht liet verstaan dat er op 8 februari een politiek akkoord was om zijn amendement in het wetsontwerp te integreren, maar dat daar daags nadien verzet tegen was gerezen in het VLD-partijbestuur en voor het scenario van de

rondzendbrief was gekozen, waarvan naderhand bleek dat die een "lege doos" was. De andere regeringspartijen eisten van premier Verhofstadt dat hij De Gucht in de pas deed lopen en de orde in zijn partij herstelde. De PS dreigde ermee de regering te laten vallen indien Verhofstadt De Gucht liet betijen.

Laat op de avond keurde de Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken het wetsontwerp over het migrantenstemrecht goed. Het amendement van De Gucht werd verworpen. Na de stemming vergaderde Verhofstadt met enkele andere kopstukken van de VLD. Ze beslisten De Gucht te vragen een stap opzij te doen en hem tijdelijk te vervangen door Annemie Neyts. De Gucht wilde niet verder gaan dan de politieke leiding van de partij af te staan aan Verhofstadt en minister-president Somers. Verhofstadt zei (12 februari) dat hij "in het belang van de partij en voor de stabiliteit van de regering en het land" was ingegaan "op het verzoek de politieke leiding van de VLD waar te nemen". Drie dagen later, op 15 februari, stemde De Gucht er toch mee in dat Dirk Sterckx tot de verkiezingen van 13 juni het voorzitterschap van de VLD zou waarnemen. Daarmee was de crisis in de VLD, die de voortzetting van de paarse coalitie bedreigde, bezworen.¹¹

Zonder verdere problemen keurde de voltallige Kamer in de ochtend van 20 februari het wetsontwerp over het migrantenstemrecht goed met de stemmen van SP.A-Spirit en alle Franstalige partijen, op FN na. Alle andere Vlaamse Kamerleden stemden tegen, op drie CD&V'ers na die zich onthielden.

Krachtens de wet van 19 maart 2004 tot toekenning van het actief kiesrecht bij de gemeenteraadsverkiezingen aan vreemdelingen (B.S. 23 april 2004) kunnen vreemdelingen van buiten de Europese Unie hun stem uitbrengen voor de gemeenteraadsverkiezingen, wanneer zij dit bij de gemeente waar zij hun hoofdverblijfplaats hebben, schriftelijk aanvragen en hun hoofdverblijfplaats gedurende de vijf jaar vóór de indiening van de aanvraag ononderbroken in België was gevestigd. Bij de aanvraag moet een verklaring worden gevoegd waarin de aanvrager er zich toe verbindt de grondwet, de wetten van het Belgische volk en het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden na te leven.

Op 4 april zei De Gucht in *Het Nieuwsblad* dat zijn partij, in tegenstelling tot wat ze eerder had aangekondigd, bij het Arbitragehof geen verzoek tot vernietiging van de wet zou indienen, omdat de kans op vernietiging vrij klein was.

III. De bijzondere ministerraad van Raversijde

Op 13 februari kondigde premier Verhofstadt aan dat de regering besloten had de bijzondere ministerraad over de kwaliteit van het leven en duurzame ontwikkeling op 20 en 21 maart in Raversijde (Oostende) te laten plaatsvinden. Een bijzondere ministerraad over justitie en veiligheid, die in Gembloers voor de maand

11. Op de crisis wordt nader ingegaan in XV.

april was aangekondigd, zou al op 30 en 31 maart in Brussel worden gehouden. Met die laatste beslissing wilde de premier volgens waarnemers aantonen dat paars na en ondanks de crisis over het migrantenstemrecht in staat was voort te regeren.

Op 20 maart betoogden in Oostende naar schatting 20.000 leden van het ACV en het ABVV voor "meer werk en meer sociale zekerheid". Met de manifestatie wilden de vakbonden de regering onder druk zetten om, na de 'economische' top van Gembloers, een reeks sociale maatregelen te nemen die op kruissnelheid (in 2007) 407 miljoen euro zouden kosten. Het ging in hoofdzaak om de stapsgewijze verhoging van de uitkeringen met 4% (225 miljoen euro), een inhaalbeweging voor de invaliditeitsuitkeringen (25 miljoen euro), de verhoging van de werkloosheidsuitkeringen tijdens het eerste werkloosheidsjaar (32 miljoen euro) en de verbetering van het ouderschapsverlof.

Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste maatregelen die in Raversijde werden genomen.

Sociale maatregelen – De oudste pensioenen, invaliditeitsuitkeringen en uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid en beroepsziekten zouden, gespreid over de jaren 2005-2007, met 2% verhoogd worden. Tegelijk zouden de loongrenzen waarop de uitkeringen voor invaliditeit, arbeidsongeschiktheid en beroepsziekten worden berekend, met eveneens 2% worden verhoogd. Om een einde te maken aan de "stop-and-go"-politiek en een "doordacht en consistent beleid van welvaartvastheid" te voeren, zou de regering vanaf 2006 om de twee jaar en parallel met de loononderhandelingen met de sociale partners overleggen over een verhoging van de vervangingsinkomens. De inkomensgarantie voor ouderen zou tegen het einde van de legislatuur met 40 euro worden verhoogd. Het leefloon zou in dezelfde periode met 4% opgetrokken worden. Al die maatregelen zouden op kruissnelheid (vanaf 2007) 287,5 miljoen euro per jaar kosten.

Ouderschapsverlof – De regering zou in 2005 en 2006 telkens 14,1 miljoen euro en vanaf 2007 26,5 miljoen euro ter beschikking stellen voor een versoepeling van het ouderschapsverlof. Ze nodigde de vakbonden en de werkgevers uit tegen november een akkoord te sluiten over de verhoging (met 100 euro tot 647 euro) van de premie, de verlenging van het ouderschapsverlof (van drie tot vier maanden) en de verhoging van de leeftijdsgrens van het kind (van 4 tot 6 jaar) voor wie ouderschapsverlof kan worden genomen. De sociale partners slaagden er in 2004 niet in een akkoord te sluiten.

Moederschaps- en adoptieverlof – De prenatale periode van het moederschapsverlof werd op maximum 6 (in plaats van 7) weken gebracht, de postnatale periode op 9 (in plaats van 8). Het moederschapsverlof kan worden verlengd wanneer het kind langer dan zeven dagen in het ziekenhuis moet blijven en bij een meerling-zwangerschap. Het adoptieverlof werd verlengd van tien dagen tot vier weken of zes weken, wanneer het adoptiekind jonger is dan 3 jaar. Een en ander werd geregeld in de programmawet van 9 juli 2004 (B.S. 15 juli 2004).

Geneesmiddelen – De regering keurde een plan goed voor een rationeler geneesmiddelengebruik. Het voorzag in onder meer de verlaging van het remgeld met 10% voor de goedkoopste geneesmiddelen, de aanmoediging van het gebruik van generische geneesmiddelen, een betere informatie aan de zorgverstrekkers, de verstrakking van de regels voor de promotie van geneesmiddelen en de subsidiëring van onafhankelijke medische afgevaardigden. De aangekondigde verlaging van het remgeld zou uiteindelijk niet doorgaan.

'Kyoto' – De regering nam enkele maatregelen om, in uitvoering van het Kyoto-protocol, de uitstoot van koolstofdioxide (CO₂) met ten minste 5,8 miljoen ton te verminderen, beduidend meer dan de 4,8 miljoen ton die de federale overheid volgens een afspraak met de gewesten zou moeten realiseren. De grootste reductie (1,984 miljoen ton) werd verwacht van de bouw, tegen 2010, van een windmolenpark (vermogen 2000 MWh) op de Thorntonbank in de Noordzee. De omschakeling van de steenkoolcentrales van Electrabel in Mol en Monceau-sur-Sambre op biomassa zou de uitstoot met 1,2 miljoen ton verminderen. Door de introductie van biobrandstoffen zouden in een eerste fase 534.000 ton en vanaf 2010 1,535 miljoen ton CO₂ minder worden uitgestoten.

Andere maatregelen waren de vervanging van het wagenpark van de overheid door milieuvriendelijke voertuigen; gratis woon-werkverkeer voor treinpendelaars; de fiscale aanmoediging van de aankoop van broeikasgasarme auto's; de verhoging van het fiscale voordeel voor energiebesparende investeringen in een woning.

Over het gratis woon-werkverkeer voor treinpendelaars had de regering al op 23 januari een beslissing genomen. Naar analogie van de federale ambtenaren en de personeelsleden van de federale overheidsbedrijven, die vanaf 1 juli 2004 gratis van en naar het werk zouden kunnen sporen, zouden particuliere bedrijven vanaf 1 januari 2005 met de NMBS een overeenkomst kunnen sluiten voor gratis pendelverkeer. De werkgever betaalt 80% van de abonnementsprijs. De federale regering zegde, na enig aandringen, de NMBS toe het verlies tot 2007 bij te passen.

Om de aankoop van broeikasgasarme auto's aan te moedigen, voorzag de programmawet van 9 juli 2004 (B.S. 15 juli 2004) in een vermindering, met ingang van 1 januari 2005, van de inkomstenbelasting met 15% van de aanschaffingswaarde van een wagen die minder dan 105 gram CO₂ per kilometer uitstoot, met een maximum van 3.280 euro, en met 3% van de aanschaffingswaarde wanneer de CO₂-uitstoot 105 tot 115 gram per kilometer bedraagt, met een maximum van 615 euro.

De wet van 31 juli 2004 [tot wijziging van artikel 145, 24° van het WIB 1992 ...] (B.S. 23 augustus 2004) bracht de fiscale aftrekbaarheid van een reeks energiebesparende investeringen op 40%, met een maximum van 600 euro bij renovatie en van 500 euro bij nieuwbouw. Ook huurders kunnen voortaan de belastingvermindering genieten.

Op 19 november besliste de regering een NV van publiek recht op te richten, Belesco (Belgian Energy Service Company), een dochter van de Federale Investeringsmaatschappij, met de opdracht energiebesparende investeringen in openbare gebouwen en vanaf 2007 ook in andere grote gebouwen te financieren. Belesco

zou werken via een 'derdebetalersregeling', dit wil zeggen dat de investeringskosten terugbetaald worden met het geld dat uitgespaard wordt door de vermindering van de energierekening.

Spoorwegen – De regering keurde definitief de planning en de financiering goed van het gewestelijk expresnet (GEN) tussen Brussel en respectievelijk Dendermonde, Leuven, Mechelen, Eigenbrakel, Ottignies en 's-Gravenbrakel. De NMBS kreeg de toestemming 157 speciale treinstellen te bestellen die vanaf 2008 zouden worden ingezet op de zes lijnen (met 54 stations) van het GEN. De regering zou het exploitatietekort tot 2010 voor haar rekening nemen. Al tegen eind 2006 zou de NMBS op de zes lijnen met aangepaste gewone treinen twee GEN-verbindingen per uur verzekeren. De regering gaf ook groen licht voor de realisatie, door middel van publiek-private samenwerking (NV Diabolo), van de spoorontsluiting van de luchthaven van Zaventem naar Brussel, Antwerpen en Leuven. De kostprijs van dat project werd op 403 miljoen euro geraamd.

Verkeersveiligheid – Een uitvoeringsbesluit van de wet van 7 februari 2003 over de verkeersveiligheid, die pas sinds 1 maart 2004 van kracht was, zou worden aangepast om van enkele zware overtredingen weer gewone overtredingen te maken. De aanpassing gebeurde bij KB van 26 april 2004.

Woonkrediet – De fiscale aftrekbaarheid van hypothecaire leningen werd vereenvoudigd. De aftrekbare uitgaven (kapitaalaflossing, interest en premie voor de schuldsaldoverzekering) werden vervangen door één belastingvrije som, waarvan het basisbedrag (1.870 euro) verhoogd wordt tijdens de eerste tien jaar en wegens kinderlast (3 kinderen). De nieuwe regeling, die opgenomen werd in de programmawet van 27 december 2004 (B.S. 31 december 2004), geldt voor contracten die na 1 januari 2005 worden gesloten.

Kinderopvang en opvang ouderen – De fiscale aftrekbaarheid van kosten voor de opvang van kinderen tot 3 jaar werd uitgebreid tot kinderen tot 12 jaar. De wet van 6 juli 2004 [tot wijziging van artikel 113 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992 ...] (B.S. 5 augustus 2004) gaf, vanaf het aanslagjaar 2006, uitvoering aan de maatregel. Een andere wet van 6 juli 2004 [tot wijziging van de artikelen 132 en 143 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992 ...] (B.S. 5 augustus 2004) gaf uitvoering aan de beslissing de belastingvrije som voor de tenlasteneming van een familielid van meer dan 65 jaar met een beperkt inkomen op te trekken van 870 tot 1.740 euro, eveneens vanaf het aanslagjaar 2006.

Zilverfonds – De doelstelling van het Zilverfonds tegen het einde van de legislatuur een reserve van 10 miljard euro op te bouwen, werd verhoogd tot minimum 13 miljard euro, door een deel van de opbrengst van de Alesh-operatie en de geplande verkoop van BIAC-aandelen aan het Zilverfonds toe te wijzen.¹² Van de

12. Met de Alesh-operatie wordt de overname door de gewestelijke huisvestingsmaatschappijen van hun deel van de schuld van het federale amortisatiefonds voor socialehuisvestingsleningen bedoeld, zie M. DEWEERDT, *a.w.*, pp. 207-208.

opbrengst van de Alesh-operatie werd bij KB van 22 oktober 2,5 miljard euro toegewezen aan het Zilverfonds. De opbrengst van de verkoop van BIAC-aandelen werd direct voor schuldafbouw gebruikt en is niet naar het Zilverfonds gegaan.

De vakbonden zagen in de beslissingen van Raversijde "sociale vooruitgang, maar in te kleine stapjes" en betreurden dat "er nog altijd meer fiscaal wordt verlaagd dan sociaal verhoogd".

Op 30 maart bleek, uit het antwoord van minister van Economie Fientje Moerman (VLD) op een vraag van CD&V-Kamerlid Simonne Creyf, dat de regering in Oostende ook beslist had de maximale jaarlijkse stijging van de bijzondere accijns op diesel te verhogen van 28 tot 35 euro per duizend liter.¹³ De beslissing was niet meegedeeld en werd geregeld in de programmawet van 27 december 2004. Volgens de regering moest de accijnsverhoging dienen voor de financiering van de vermindering van de energieheffing van bedrijven, waarover de regering in Gembloers een beslissing had genomen (zie I).

IV. De bijzondere ministerraad over justitie en veiligheid

De derde bijzondere vergadering van de ministerraad had op 30 en 31 maart in Brussel plaats en ging over veiligheid en justitie. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste maatregelen die er genomen werden en die op kruissnelheid 127,9 miljoen euro per jaar zouden kosten.

Veiligheidsplan – De regering keurde een *Kadernota Integrale Veiligheid* goed, als ook, in uitvoering van de wet van 7 december 1998 over de geïntegreerde politiedienst, het daarop gebaseerde *Nationaal Veiligheidsplan 2004-2007*. Volgens de regering was het de eerste keer dat met de *Kadernota* de veiligheidsplannen van het gerecht en de politie op elkaar werden afgestemd, met het oog op het voeren van een integraal en geïntegreerd veiligheidsbeleid. Volgens het *Veiligheidsplan* zouden de politie en het gerecht voorrang geven aan de verkeersveiligheid en aan de bestrijding van illegale immigratie, mensenhandel, terrorisme, rondtrekkende bendes, drugs, afvalfraude, grote financiële en economische criminaliteit, wapenzwandel en buurtcriminaliteit.

Om het terrorisme beter te kunnen bestrijden, zouden de betrokken diensten bij de politie en het gerecht er een 60-tal personeelsleden bij krijgen. Minister Onkelinx stelde een wetsontwerp in het vooruitzicht over het gebruik van bijzondere opsporingsmethodes door de Staatsveiligheid, waaronder het afluisteren van

13. De stijging van de bijzondere accijns was geregeld in de programmawet van 5 augustus 2003; *ibidem*, p. 201.

telefoongesprekken.¹⁴ Voorts zou er een mobiel crisiscentrum worden opgericht, dat zou kunnen worden ingezet bij terroristische acties.

Politie – De regering besliste tegen 2007 voor operationele taken 3.232 extra politieagenten beschikbaar te maken, 700 meer dan de 2.500 waarvan sprake was in het regeerakkoord van 8 juli 2003. De opvallendste maatregel om die doelstelling te bereiken, was de oprichting van een 700 man sterk federaal interventiekorps dat de lokale politiekorpsen zou bijstaan voor patrouilles en ander operationeel werk. Voorts besliste de regering het veiligheidskorps vanaf 2006 met 100 leden uit te breiden tot 410¹⁵ en de hulpagenten die het verkeer regelen en controleren, meer bevoegdheden te geven. De omvang van de reserve die een lokale politiezone beschikbaar moet houden om bij te springen in andere zones, zou worden verminderd. De regering beloofde voorts de administratieve taken van de lokale politie te verminderen, voor het administratieve werk ambtenaren over te hevelen naar de politie en de provinciale centra van het Astrid-radiocommunicatienetwerk met federale in plaats van met lokale politieagenten te bemannen. Ten slotte hoopte de regering “meer blauw op straat” te krijgen door het ziekteverzuim te reduceren en met de vakbonden een akkoord te sluiten over een versoepeling van het nacht- en weekendwerk.

Beveiligingsinvesteringen – Om diefstallen en overvallen te voorkomen, besliste de regering de in 2003 ingevoerde fiscale aftrek voor investeringen in beveiliging door KMO's en zelfstandige handelaars te verhogen van 10 naar 17%. De maatregel werd gerealiseerd in de programmawet van 27 december 2004 (B.S. 31 december 2004). Een uitbreiding ervan tot particulieren, zoals minister van Binnenlandse Zaken Patrick Dewael (VLD) had voorgesteld, bleek budgettair niet haalbaar te zijn.

Raad van State – Minister van Binnenlandse Zaken Dewael kreeg van de minister-raad de opdracht, in overleg met het rechtscollege, maatregelen te nemen om de achterstand weg te werken in de afdeling Administratie van de Raad van State, vooral bij de asielzaken die ongeveer 80% van de klachten vertegenwoordigden.¹⁶ Het bleek dat, ondanks de verkorte procedure, de behandeling van een vernietigingsberoep tegen de afwijzing van een asielverzoek toch nog gemiddeld drie jaar duurde.

In juli keurde het kernkabinet een nota goed over de hervorming van de Raad van State, die onder meer voorzag in de oprichting van een aparte afdeling voor

14. Op 9 november deelde Onkelinx in de Senaat mee dat ze het wetsontwerp pas in 2005 zou indienen.

15. Het veiligheidskorps was bij wet van 25 februari 2003 opgericht om de begeleiding en het vervoer van gevangenen over te nemen van de politie. De eerste 50 leden waren op 15 december 2003 beëdigd. Op 13 december 2004 legden nog eens 108 leden de eed af.

16. Eind 2004 waren er ongeveer 27.000 vreemdelingenzaken hangende.

de behandeling van vernietigingsverzoeken in vreemdelingenzaken. Schorsingsberoep zou niet meer mogelijk zijn en in de afdeling zou een specifieke, verkorte procedure gelden. Het wetsontwerp over de hervorming van het rechtscollege was eind 2004 nog in voorbereiding.

Strafuitvoering – Om de overbevolking van de gevangenen te verminderen,¹⁷ stelde de regering een herziening van de strafuitvoering in het vooruitzicht. Omdat een aanzienlijk deel van de korte gevangenisstraffen wegens plaatsgebrek niet kon worden uitgezeten, zouden de politiestraffen van één tot zeven dagen worden afgeschaft. Voor kleine criminaliteit zou de gevangenisstraf tot zes maanden vervangen worden door, afhankelijk van de financiële mogelijkheden van de veroordeelde, een boete of gemeenschapsdienst. Voor misdrijven waarop een gevangenisstraf van zes maanden tot drie jaar staat, zou het elektronische toezicht een volwaardige straf worden, zodat in de regel alleen nog veroordeelden voor misdaden waarop straffen staan van drie jaar gevangenis en meer, daadwerkelijk de cel zouden ingaan.

Geïnterneerden en jeugdige criminelen zouden uit de gevangenen worden gehouden. De regering besliste in dat verband in Antwerpen een nieuw centrum te bouwen voor de opvang van 300 tot 400 gedetineerden die psychiatrische begeleiding nodig hebben, en het aantal plaatsen in het bestaande centrum in Paifve (Luik) met 80 te verhogen. Vreemdelingen die in België een misdrijf plegen, zouden vaker hun straf moeten uitzitten in hun land van herkomst.

Om het aantal gevangenen dat in voorarrest zit (35 tot 40% van het totale aantal) te verminderen, zou door enkele procedurewijzigingen getracht worden het aantal voorlopig gedetineerden te beperken en de duur van de voorlopige hechtenis in te korten. Het wetsontwerp dat daarover op 25 augustus werd ingediend, was eind 2004 nog in behandeling in de Kamer.

De regering besliste werk te maken van de oprichting van strafuitvoeringsrechtbanken, die al in het Octopusakkoord (1998) over de hervorming van het gerecht in het vooruitzicht waren gesteld. De ministerraad keurde op 10 december een wetsontwerp goed dat voorzag in de oprichting van zes dergelijke rechtbanken, die bevoegd zouden zijn voor onder meer het elektronische toezicht en de voorlopige en de voorwaardelijke invrijheidstelling.

Zoals in het regeerakkoord was aangekondigd, zou de wet-Lejeune over de voorlopige invrijheidstelling worden herzien. Recidivisten die veroordeeld worden voor moord en doodslag, zouden op zijn vroegst kunnen vrijkomen nadat zij driekwart (in plaats van twee derde) van hun straf hebben uitgezeten. Een wetsontwerp daarover was eind 2004 nog niet ingediend.

17. Begin 2004 waren er bijna 9.400 gedetineerden, terwijl de gevangenen maar 8.133 plaatsen hadden. Eind mei en eind december verzocht minister Onkelinx de parketten de opsluiting van veroordeelden die een gevangenisstraf van minder dan 3 jaar hadden gekregen, een maand uit te stellen.

Gerechtelijke achterstand – Om de gerechtelijke achterstand terug te dringen,¹⁸ zou het Phenix-project voor de informatisering van het rechtsapparaat dat onder de paars-groene regering-Verhofstadt I op gang was gebracht maar in het slop was geraakt, nieuw leven worden ingeblazen en tegen 2007 gerealiseerd worden. Minister Onkelinx legde een nota voor met voorstellen om de rechters te ontlasten van “voorbijgestreefde praktijken”, zoals het paraferen van registers of de echtverklaring van vertaalde akten. Ze zou ook onderzoeken of het noodzakelijk was dat ongeveer 800 magistraten voltijds of deeltijds zitting hadden in allerlei commissies, examenjury's en beroepskamers.

Jeugdrecht – De ministerraad keurde een nota van minister Onkelinx goed over de modernisering van het jeugdbeschermingsrecht. Volgens de nota zou een jeugdrechter meer mogelijkheden krijgen om jeugddelinquentie aan te pakken en minderjarige jonge delinquenten (16-18 jaar) makkelijker en sneller kunnen doorsturen naar de correctionele rechtbank (de zogenaamde uithandengeving). Voor zware criminaliteit zou een speciale jeugdgevangenis worden opgericht. Op basis van de nota stelde minister Onkelinx een wetsontwerp op over de hervorming van de jeugdbeschermingswet (1965), dat de regering op 22 oktober goedkeurde. De Vlaamse regering besliste op 24 december het wetsontwerp ter sprake te brengen in het Overlegcomité, omdat het onvoldoende tegemoetkwam aan haar beleidsvisie op de jeugdbijstand, een gemeenschapsbevoegdheid. Ze verzette zich tegen de uithandengeving, eiste een volwaardig jeugdsanctierecht en was het niet eens met enkele van de nieuwe maatregelen die een jeugdrechter zou kunnen opleggen, onder meer een stage voor ouders van criminele jongeren. De Vlaamse regering vond dat het wetsontwerp onvoldoende ruimte liet voor herstelgerichte afhandeling en vroeg duidelijkheid over de financiële gevolgen van het vernieuwde jeugdbeschermingsrecht voor de gemeenschappen, onder meer wat de oprichting van nieuwe instellingen en de toekomst van de gesloten instelling in Everberg betrof.¹⁹

18. In het kader van de bestrijding van de gerechtelijke achterstand liep bij enkele parketten een proefproject voor de meting van de werklast. Minister Onkelinx hoopte uit het onderzoek van de tijdsbesteding van de magistraten lessen te trekken voor een rationalisering van hun werkmethodes. Sinds januari sloot Onkelinx met parketten, hoven en rechtbanken ‘protocolakkoorden’, waarin ze een verhoging van het aantal magistraten koppelt aan de verbintenis het aantal achterstallige zaken te verminderen. Zie X.
19. De gesloten instelling in Everberg was opgericht bij wet van 1 maart 2002. De samenwerking tussen de federale regering en de gemeenschappen was geregeld in een akkoord van 30 april 2002. Het Vlaams Parlement had bij de bekrachtiging van het samenwerkingsakkoord beslist het akkoord op te zeggen indien er tegen 31 augustus 2004 “geen federale wet is bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* die antwoorden biedt op delinquent gedrag gepleegd door jongeren”. Bij decreet van 2 april 2004 (B.S. 28 mei 2004) verlengde het Vlaams Parlement die termijn tot 31 januari 2005. In het eerste verslag van de evaluatiecommissie, waarover *De Tijd* op 19 augustus berichtte, stond dat de samenwerking tussen de Vlaamse en de Franse Gemeenschap moeilijk verliep en dat een verschillende visie op het pedagogische project wijvingen veroorzaakte. De vertegenwoordigers van de Franse Gemeenschap stelden in het verslag voor in elke gemeenschap een apart centrum op te richten.

V. De Europese en regionale verkiezingen van 13 juni en de herschikking van de regering

Op 13 juni hadden de vijfjaarlijkse verkiezingen plaats voor het Europees Parlement, het Vlaams Parlement, het Waals Parlement, het Brussels Hoofdstedelijk Parlement en het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap.²⁰ Het was de eerste keer sinds de opheffing van het 'dubbelmandaat' (1993) dat de deelstaatverkiezingen niet samenvielen met de federale verkiezingen.

A. Kieswetgeving

Sinds de zomer van 2003 beijverden zich de VLD en de SP.A om de regelgeving voor de verkiezingen van het Vlaams Parlement gelijk te schakelen met die voor de Kamerverkiezingen zoals ze op 18 mei 2003 voor het eerst van toepassing was geweest: met provinciale kieskringen en een wettelijke kiesdrempel van 5%. De PS en de MR waren geen voorstander van de invoering van provinciale kieskringen voor de verkiezing van het Waals Parlement. Op 23 oktober 2003 waren de vier regeringspartijen overeengekomen voor de regionale verkiezingen een kiesdrempel van 5% in te voeren en de verkiesbaarheidsleeftijd van 21 op 18 jaar te brengen. Twee weken later, op 6 november, hadden zij afgesproken de 'provincialisering' van de kieskringen over te laten aan het Vlaams Parlement. Indien daar niet de vereiste tweederde meerderheid gevonden zou worden, zou het federale parlement, enkel voor de verkiezing van het Vlaams Parlement, de arrondissementele kieskringen door provinciale vervangen. Op 21 november had de ministerraad vier wetsontwerpen goedgekeurd die vooral bepalingen bevatten over de gelijkenschakeling van de verkiezingsregels voor de regionale parlementen met die voor het federale parlement.²¹

Nadat het Vlaams Parlement op 14 januari met de vereiste tweederde meerderheid een voorstel van bijzonder decreet over de invoering van provinciale kieskringen had aangenomen,²² keurden de Kamer en de Senaat tussen 22 januari en 1 april enkele wetsontwerpen goed die de regelgeving voor de regionale en de Europese verkiezingen wijzigden.²³ Voor de goedkeuring van de ontwerpen van

20. Hoewel de gemeenschaps- en gewestraden pas door de grondwetsherziening van 9 juli 2004 en 25 februari 2005 officieel de benaming 'parlement' kregen (zie hoofdstuk VIII.A), gebruiken wij de nieuwe benaming ook voor de periode voordien. Op 29 september besliste het bureau van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement de benaming 'Brussels Parlement' te gebruiken, behalve in officiële stukken.

21. M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2003, *Res Publica*, 2004, 2-3, pp. 316-319.

22. Zie in dit Jaarboek: B. HAECK en M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2004, pp. 321-323.

23. Op 19 mei verwierp de Kamer een wetsvoorstel van CD&V om de dubbele kandidaatstelling bij de gelijktijdige regionale en Europese verkiezingen te verbieden.

bijzondere wet waren de regeringspartijen, die noch in de Kamer noch in de Senaat over de vereiste tweederde meerderheid beschikten, aangewezen op steun van het CDH, aangezien CD&V tegen de hervorming van de kieswetgeving was en de regeringsfracties geen beroep wensten te doen op het Vlaams Blok. Het CDH had toegezegd zich bij de stemming te zullen onthouden, maar pas nadat de meerderheidspartijen de schrapping van het Duitstalig kiescollege en de Duitstalige kieskring voor de Europese verkiezingen ongedaan hadden gemaakt. In het voorontwerp van wet over de verdeling van de zetels in het Europees Parlement dat de ministerraad op 24 oktober 2003 had goedgekeurd, was het aparte Duitstalig kiescollege afgeschaft en de gegarandeerde vertegenwoordiging van de Duitstalige Gemeenschap in het Europees Parlement verzekerd binnen het Frans kiescollege. Het voorontwerp bepaalde dat op elke lijst voor het Frans kiescollege ten minste één Duitstalige kandidaat moest staan en regelde de zetelverdeling zo, dat één van de Duitstalige kandidaten verkozen zou zijn. Het CDH was boos over de voorgestelde wetswijziging omdat de partij, die in het Duitse taalgebied veruit de grootste was, er niet langer zeker van zou zijn de enige zetel in het Europees Parlement te verwerven die aan de Duitstaligen was voorbehouden. Nadat de Raad van State in zijn advies van 14 november over het voorontwerp van wet de voorgestelde regeling strijdig met het gelijkheidsbeginsel had genoemd, besliste de regering het Duitstalig kiescollege en de Duitstalige kieskring te behouden.

De wet van 5 maart 2004 tot regeling van de verdeling tussen de kiescolleges van het aantal in het Europees Parlement te verkiezen Belgische leden (B.S. 26 maart 2004) verving de 14N/10F/1D-verdeling van de tot dan toe 25 Belgische europarlementszetels in de Europese kieswet van 23 maart 1989 door de algemene regel dat het aantal Belgische mandaten in het Europees Parlement, na aftrek van de zetel die voor het Duitstalig kiescollege gereserveerd wordt, verdeeld wordt over het Nederlands en het Frans kiescollege in verhouding tot hun bevolkingscijfer. De wetswijziging was een gevolg van de vermindering van het aantal Belgische mandaten van 25 naar 24. In toepassing van de wet stelde het KB van 31 maart 2004 het aantal te verkiezen europarlementsleden vast op 14 voor het Nederlands en op 9 voor het Frans kiescollege. Voorts bepaalt de wet van 5 maart 2004 dat EU-burgers die niet hun hoofdverblijfplaats in België hebben, in België verkiesbaar zijn voor het Europees Parlement, op voorwaarde dat zij niet in een ander land kandidaat zijn.²⁴

De bijzondere wet van 2 maart 2004 houdende verschillende wijzigingen van de kieswetgeving (B.S. 26 maart 2004) verlaagde de verkiesbaarheidsleeftijd voor het

24. Die bepaling was op voorstel van de SP.A door middel van een amendement in de wet opgenomen. De Vlaamse socialisten hadden even overwogen de Nederlandse PvdA-leider Wouter Bos in Vlaanderen te laten kandideren. Door de goedkeuring van het amendement ontstonden er in de Europese kieswet van 23 maart 1989 incoherenties, die weggewerkt werden met de 'reparatiewet' van 25 april 2004 tot wijziging van de wet van 23 maart 1989 betreffende de verkiezing van het Europese Parlement (B.S. 7 mei 2004).

Vlaams Parlement, het Waals Parlement en het Brussels Hoofdstedelijk Parlement van 21 tot 18 jaar.²⁵ Ook de leeftijd waarop iemand lid van een gemeenschaps- of gewestregering kan worden, werd van 21 op 18 jaar gebracht. De bijzondere wet voerde een drempel van 5% in van het totale aantal geldige stemmen in de kieskring om tot de zetelverdeling te worden toegelaten. In Wallonië, waar voor de verkiezing van het Waals Parlement de arrondissementele kieskringen behouden bleven, geldt de drempel ook voor de zogenaamde apparentering.²⁶ Voor de verkiezing van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement is de kiesdrempel van toepassing per taalgroep. De bijzondere wet voerde voorts voor de verkiezing van de drie gewestparlementen de afzonderlijke lijst van kandidaat-opvolgers weer in. De aparte opvolgerslijst was afgeschaft door de bijzondere wet van 22 januari 2002, maar in april 2002 hadden de partijen van de toenmalige paars-groene coalitie beslist de opvolgers opnieuw op een aparte lijst te laten verkiezen. Ten slotte verplaatste de bijzondere wet de bepalingen in de bijzondere wet van 18 juli 2002 over de man-vrouwpariteit op de kandidatenlijsten naar de bijzondere wet over de hervorming der instellingen (BWHI) van 8 augustus 1980 respectievelijk de bijzondere Brussel-wet van 12 januari 1989.²⁷ De bijzondere wet van 18 juli 2002 werd opgeheven.

De wet van 2 maart 2004 houdende verschillende wijzigingen in de kieswetgeving (B.S. 26 maart 2004) verlaagde de verkiesbaarheidsleeftijd voor het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap, alsook de leeftijd om lid van de Duitstalige gemeenschapsregering te worden van 21 tot 18 jaar. Ze voerde voor het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap een kiesdrempel van 5% in en paste de gewone wetten over de verkiezing van de deelstaatparlementen aan de herinvoering van de afzonderlijke opvolgerslijsten aan.

De bijzondere wet van 16 maart 2004 tot wijziging van diverse bijzondere wetten (B.S. 29 maart 2004) is een reparatiewet, die enkele materiële vergissingen wegwerkte die waren ontstaan bij de totstandkoming van de wetgeving over de Lambermont-staats hervorming (2001).

Twee wetten met datum van 25 april (B.S. 7 mei 2004) wijzigden de wetten van 19 mei 1994 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van het Vlaams Parlement, het Waals Parlement, het

25. De dienst Wetsevaluatie van de Senaat stelde na de goedkeuring van het ontwerp van bijzondere wet vast, dat was nagelaten enkele andere wetten aan de verlaging van de verkiesbaarheidsleeftijd aan te passen. Dat gaf aanleiding tot een tweede 'reparatiewet', de wet van 25 april 2004 tot aanpassing van verschillende kieswetten aan de verlaging van de verkiesbaarheidsleeftijd voor de gewest- en gemeenschapsraden (B.S. 7 mei 2004).
26. Om aan de verdeling van de restzetels te kunnen deelnemen, moet een lijst niet alleen in ten minste één kieskring een verkiezingscijfer halen dat gelijk is aan ten minste 66% van de kiesdeler, maar ook 5% van het totale aantal geldige stemmen in de provincie.
27. De bepalingen over de man-vrouwpariteit waren op 13 juni voor het eerst van toepassing op de Europese en regionale verkiezingen. Het verschil tussen het aantal mannelijke en vrouwelijke kandidaten op elke lijst mocht niet groter zijn dan één. De eerste drie kandidaten mochten niet van hetzelfde geslacht zijn. Vanaf de volgende verkiezingen mogen de eerste twee kandidaten niet van hetzelfde geslacht zijn.

Brussels Hoofdstedelijk Parlement en het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap respectievelijk voor de verkiezing van het Europees Parlement. Met de wetswijziging werden de bepalingen over de beperking van de verkiezingsuitgaven en de controle daarop voor de regionale parlementen en het EP gelijkgeschakeld met die voor het federaal parlement, zoals ze door de wet van 2 april 2003 gewijzigd waren.²⁸

De bijzondere wet van 25 april 2004 [tot wijziging van bepalingen in de BWHI van 8 augustus 1980 en in de bijzondere Brussel-wet van 12 januari 1989] (B.S. 7 mei 2004) verruimde de (in 2001 toegekende) bevoegdheid van de gewesten en de gemeenschappen om de uitgaven voor de verkiezingen van hun parlement te controleren, tot de herkomst van de middelen. De federale overheid bleef bevoegd voor het vaststellen van de procedures en formaliteiten betreffende de aangifte. Dezelfde bijzondere wet breidde de bevoegdheid van de regionale parlementen om de mededelingen en voorlichtingscampagnes van hun regering te controleren uit tot de mededelingen van hun voorzitter.

Op 26 mei verwierp het Arbitragehof het verzoek van twee kleine Brusselse partijen, het Front Nouveau de Belgique en de Belgische Unie/Union Belge, de kiesdrempel bij de verkiezingen van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement te schorsen. Het Arbitragehof erkende dat er een verschil was in de behandeling van grote en kleine partijen respectievelijk van de Franse en de Nederlandse taalgroep, maar zei dat het verschil niet het gevolg was van de invoering van een kiesdrempel maar van de keuze van de kiezers respectievelijk van de manier waarop de Brusselse instellingen ingericht zijn. Op 9 juni verwierp het Arbitragehof een soortgelijk verzoek van de Chrétiens démocrates francophones (CDF).

Het arrest van 26 mei bevestigde dat de invoering van een kiesdrempel met de bedoeling de versplintering van de politieke vertegenwoordiging tegen te gaan, niet strijdig is met het grondwettelijke gelijkheidsbeginsel. Hoewel kon "worden betreurd" dat de wet pas op 2 maart was tot stand gekomen, vond het Arbitragehof de laattijdigheid niet zwaar genoeg om de kiesdrempel te schorsen aangezien het niet om een "onvoorspelbaar element" ging, maar om de "harmonisering van de kieswetgeving".²⁹

28. M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2003, *Res Publica*, 2004, 2-3, p. 175.

29. In dat verband is te vermelden dat het Arbitragehof op 4 februari het vernietigingsberoep verwierp dat de N-VA, Vivant en het Liberaal Appèl hadden aangetekend tegen de invoering van een kiesdrempel van 5% bij de verkiezingen voor de Kamer en de Senaat. Het Arbitragehof had in een arrest van 26 februari 2003 al gezegd dat de kiesdrempel het stelsel van de evenredige vertegenwoordiging niet onevenredig beperkte, maar had tegelijk de kiesdrempel in de voormalige provincie Brabant geschorst. Vivant had van de schorsing gebruik gemaakt om nogmaals het principe van de kiesdrempel aan te vechten. De N-VA en het Liberaal Appèl zagen in de schorsing van de kiesdrempel in Brabant een discriminatie van de kandidaten in de andere provincies. Het Arbitragehof zei in zijn arrest van 4 februari dat het niet bevoegd was te oordelen over het feit dat het federale parlement geen initiatief had genomen om de vermeende discriminatie meteen na de schorsing op te heffen.

B. De splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde

In de aanloop naar de federale verkiezingen van 18 mei 2003 waren de burgemeesters van 28 van de 35 gemeenten uit het arrondissement Halle-Vilvoorde, die zich verenigd hadden in de 'Conferentie van Burgemeesters van Halle-Vilvoorde', een campagne begonnen voor de splitsing van de tweetalige kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde (BHV) en van het gerechtelijk arrondissement Brussel dat eveneens uit de administratieve arrondissementen Brussel-Hoofdstad en Halle-Vilvoorde bestaat.³⁰ Volgens de burgemeesters was de instandhouding van de kieskring en het gerechtelijk arrondissement strijdig met de grondwettelijke indeling van België in taalgebieden en was het ontoelaatbaar dat bij de federale en Europese verkiezingen in Halle-Vilvoorde voor Frans-Brusselse en Waalse kandidaten kon worden gestemd. Ze eisten dat Halle-Vilvoorde losgemaakt werd van Brussel-Hoofdstad en samen met het arrondissement Leuven in de provinciale kieskring Vlaams-Brabant werd ondergebracht. De burgemeesters beriepen zich ook op het arrest van 26 mei 2003, waarin het Arbitragehof het onaanvaardbaar had genoemd dat de kandidaten van de provincie Vlaams-Brabant anders behandeld werden dan die van de andere provincies. Het Arbitragehof had het federale parlement tot de verkiezingen van 2007 tijd gegeven aan die discriminatie een einde te maken.

Op een 'staten-generaal' (10 oktober 2003) hadden de burgemeesters en schepenen van de 28 gemeenten geëist dat vóór 1 april 2004 een wetsvoorstel over de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde zou worden goedgekeurd. Ze dreigden ermee niet mee te werken aan de organisatie van de Europese verkiezingen indien de kieskring niet zou zijn gesplitst tegen 1 april, de dag waarop de schepencolleges de kiezerslijsten dienden vast te stellen. In de daaropvolgende weken nam in 25 van de 28 gemeenten het schepencollege of de gemeenteraad een motie aan over de dreiging met een 'boycot' van de Europese verkiezingen. Op 13 januari riep de Conferentie van Burgemeesters van Halle-Vilvoorde alle Vlaamse gemeentebesturen op de splitsingseis te steunen. Enkele dagen later stuurde Paul Van Grembergen (Spirit), de Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, een brief naar alle Vlaamse gemeentebesturen, met het verzoek gevolg te geven aan de oproep van de burgemeesters en solidair te zijn met "hun rechtmatige politieke eis" door een motie in die zin ter goedkeuring aan de gemeenteraad voor te leggen. Meer dan 100 gemeenten gingen op het verzoek in. Op 23 januari zei Van Grembergen dat hij niet zou optreden tegen schepenen die "in het verzet gaan". Eerder (17 december 2003) had de federale minister van Binnenlandse Zaken, Dewael, in de Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken gezegd dat politici die de uitoefening van het kiesrecht belemmeren, gestraft

30. M. DEWEERDT, *a.w.*, pp. 229-230. De burgemeesters van de zes randgemeenten en van de taalgrensgemeente Bever, waarvan de Franstalige inwoners taalfaciliteiten genieten, namen niet aan de actie deel.

moeten worden. In dezelfde commissie zei hij op 9 februari (in een door minister van Economie Moerman voorgelezen antwoord op een mondelinge vraag) dat een burgemeester die op 13 juni zijn wettelijke verplichtingen niet zou nakomen, op grond van artikel 82 van de Nieuwe Gemeentewet wegens "grove nalatigheid" geschorst of afgezet kon worden.

Bij de stemming over enkele verkiezingswetsontwerpen (zie V.A) verwierp de Kamer op 22 januari een reeks amendementen over de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde. De Vlaams-Brabantse leden van de SP.A en de VLD, als ook alle Spirit-Kamerleden onthielden zich om aan te geven dat de splitsing nog tijdens de legislatuur zou moeten worden gerealiseerd.

Op 5 april deelde de Conferentie van de Burgemeesters mee dat tien gemeenten de kiezerslijst voor de Europese verkiezingen (die ook diende voor de verkiezing van het Vlaams Parlement) hadden opgesteld "onder voorwaarde van de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde tegen 13 juni". De achttien andere gemeenten hadden de kiezerslijst "onder voorbehoud" vastgesteld. Ze behielden zich het recht voor de uitslag van de Europese verkiezingen aan te vechten wanneer aan het voorbehoud niet zou worden voldaan. In de daaropvolgende dagen weigerden enkele burgemeesters het oproepingsbericht tot kandidaatstelling voor het Frans kiescollege aan te plakken en een kiezerslijst ter beschikking te stellen van Franstalige partijen.

Op 14 april diende FDF-schepen Eric Libert van Sint-Genesius-Rode een klacht in tegen de burgemeesters die weigerden de kiezerslijst voor de Europese verkiezingen definitief vast te stellen. Als gevolg daarvan gelastte het parket van Brussel een onderzoeksrechter met een onderzoek naar "belemmering van de grondwet en samenspanning door ambtenaren om wetten niet uit te voeren" en werden verscheidene burgemeesters verhoord.

PS-voorzitter Di Rupo riep op 15 april minister Dewael op het goede verloop van de verkiezingen in Brussel-Halle-Vilvoorde te verzekeren en er de rechtsstaat te doen respecteren. Di Rupo wees opnieuw de splitsing van de kieskring van de hand.

Naarmate de verkiezingen van 13 juni naderden, groeide de nervositeit bij de VLD en de SP.A over de actie van de burgemeesters, die geleid werd door onder anderen de liberaal Willy De Waele (Lennik) en de socialist Leo Peeters (Kapelle-op-den-Bos).

In *De zevende dag* zei minister Dewael op 18 april dat het niet mogelijk was de splitsing vóór 13 juni te realiseren en dat hij er alles zou aan doen om de verkiezingen te laten plaatsvinden. Hij suggereerde de rebellerende burgemeesters aan de Vlaamse partijvoorzitters een engagement te vragen over een tijdschema voor de splitsing van de kieskring na de verkiezingen van 13 juni.

Op 21 april keurde het Vlaams Parlement unaniem, op één tegenstem na (Van Eyken, Union Francophone), een voorstel van resolutie goed waarin het zijn steun gaf aan de actie van de burgemeesters. Leo Peeters, die geen kandidaat meer was voor de verkiezingen van 13 juni, deed in zijn laatste toespraak in het Vlaams Parlement een emotionele oproep om de strijd voor de splitsing voort te zetten.

Diezelfde dag weigerden de meerderheidsfracties in de Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken het wetsvoorstel over de splitsing op de agenda te zetten.

De Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Van Grembergen, woonde op 22 april een vergadering bij van de Conferentie van Burgemeesters en bracht daags nadien daarover verslag uit aan de Vlaamse regering. Van Grembergen zei dat de burgemeesters wilden dat het federale parlement de splitsing met de "grootste prioriteit" behandelde, maar dat dit niet hoefde te betekenen dat het vóór 13 juni zou gebeuren. De splitsing mocht niet gekoppeld worden aan andere communautaire dossiers. De Vlaamse ministers spraken af die boodschap aan hun respectieve partijvoorzitters over te brengen.

Op verzoek van minister Dewael ontmoette gouverneur Lodewijk De Witte van Vlaams-Brabant op 27 april in Asse de burgemeester of een andere vertegenwoordiger van elk van de 28 gemeenten. In een schriftelijk verslag daarover aan Dewael zei De Witte dat de burgemeesters achter hun doelstelling bleven staan en "zeer sterk aandringen op een schriftelijk engagement vanwege de Vlaamse democratische partijen, op het niveau van de partijvoorzitters of van de federale parlamentsleden, om de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde dringend door te voeren". Hij schreef dat de burgemeesters "de sterkte van hun actie" zouden afstemmen "op de sterkte van het genomen engagement".

Dewael stuurde het verslag van de gouverneur ter informatie door naar de voorzitters van VLD, CD&V, SP.A, Spirit, N-VA en Groen! Op 6 mei engageerden waarnemend VLD-voorzitter Dirk Sterckx en SP.A-voorzitter Steve Stevaert zich formeel de splitsing "snel en zonder verwijl" door te voeren. Ze zouden de kwestie na de verkiezingen "als topprioriteit" op de agenda van het (nog op te richten) Forum (voor de verdere staats hervorming) plaatsen. Indien dat zonder resultaten bleef, waren ze bereid de gewone meerderheid in het federale parlement te gebruiken om de splitsing te realiseren. Ze riepen alle Vlaamse democratische partijen op zich bij hun engagement aan te sluiten. Burgemeester De Waele noemde het engagement een "stap in de goede richting", maar drong aan op een schriftelijk akkoord, "ook van minstens CD&V", dat de splitsing tegen het einde van het jaar gerealiseerd zou zijn. CD&V-voorzitter Yves Leterme zei dat zijn partij bereid was "morgen al" een wetsvoorstel over de splitsing goed te keuren.

Op 9 mei betoogden, op initiatief van de Vlaamse Volksbeweging (VVB), het Halle-Vilvoorde Komitee (HVK) en het Taalaktiekomitee (TAK), met de steun van het Overlegcentrum van Vlaamse Verenigingen (OVV), in Halle 10.000 tot 13.000 Vlamingen voor de onmiddellijke splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde en het gerechtelijk arrondissement Brussel. De 'boycotburgemeesters' openden de betoging, waaraan ook parlamentsleden van op de SP.A na alle Vlaamse partijen deelnamen. Vóór de betoging stelde burgemeester Leo Peeters voor dat minister-president Somers en minister Van Grembergen de partijvoorzitters zouden samenbrengen om de snelle realisatie van de splitsing in een schriftelijk akkoord vast te leggen. Nog tijdens de betoging kondigde Somers in *De zevende dag* aan dat hij aan een dergelijk "strak en formeel" engagement zou werken en "eerstdaags" de partijvoorzitters en een delegatie van de burgemeesters zou ontvangen om "een echt

Vlaams front" te vormen. CD&V-voorzitter Leterme en N-VA-voorzitter Geert Bourgeois keurden het initiatief af. Leterme zei dat het om een "schijnmanoeuvre" ging en dat de splitsing vóór 13 juni gerealiseerd moest zijn.

Op 12 mei verwierpen de regeringsfracties in de Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken opnieuw het verzoek van CD&V en het Vlaams Blok het wetsvoorstel over de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde op de agenda te zetten.

Op 13 mei overlegden de partijvoorzitters Sterckx (VLD), Stevaert (SP.A) en Els Van Weert (Spirit), minister-president Somers en minister Van Grembergen met de vijf burgemeesters van het Uitvoerend Comité van de Conferentie van Burgemeesters. De voorzitters van CD&V, de N-VA en Groen! hadden de uitnodiging voor overleg afgewezen. Na de bijeenkomst ondertekenden Somers, Van Grembergen, de drie partijvoorzitters en drie van de vijf burgemeesters (De Waele, Peeters en Dirk Brankaer van Overijse) een *Gezamenlijke verklaring*.

In de *Verklaring* engageerden de partijvoorzitters er zich toe de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde op de federale politieke agenda te zetten. De besprekingen zouden moeten leiden tot de splitsing van de kieskring, waarvoor "Vlaanderen geen prijs dient te betalen". Indien de splitsing "niet onmiddellijk" zou worden gerealiseerd, zouden de Kamer- en de senaatsfracties van de drie partijen "onverwijld" een wetsvoorstel over de splitsing goedkeuren. Op 1 oktober zou de toestand geëvalueerd worden. In de *Verklaring* stond niet tegen wanneer het wetsvoorstel goedgekeurd zou moeten worden, maar Peeters en Somers zeiden dat afgesproken was dat het "vóór het einde van het jaar" moest gebeuren.

Volgens de *Verklaring* zouden de ministers van de betrokken partijen in geen geval meewerken aan tuchtmaatregelen tegen de schepencolleges voor "ambtsdaden die zij gesteld hebben in het kader van de acties voor de splitsing van de kieskring". De betrokken schepencolleges beloofden de Europese verkiezingen van 13 juni "plichtsvol te begeleiden".

De twee andere burgemeesters, Michel Doomst van Gooik en Lieve Van Linthout van Sint-Pieters-Leeuw (beiden CD&V), ondertekenden de *Gezamenlijke verklaring* niet en zeiden vast te houden aan de eis de kieskring vóór 13 juni te splitsen. Daarmee was er een barst gekomen in het 'front' van de burgemeesters.³¹

Op 25 mei gaven de CD&V-burgemeesters van Gooik, Grimbergen, Hoeilaart, Londerzeel en Sint-Pieters-Leeuw de oproepingsbrieven voor de Europese verkiezingen aan de gouverneur van Vlaams-Brabant af.³² Ze zeiden dat ze niet konden meewerken aan "ongrondwettige" verkiezingen. De actie was de laatste in het kader van de 'boycot' van de Europese verkiezingen. De gouverneur liet de oproepingsbrieven door zijn diensten versturen.

31. Op 23 juni kwamen de burgemeesters overeen het 'front' te herstellen en opnieuw samen te ijveren voor de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde.

32. De vijf burgemeesters hadden aparte oproepingsbrieven voor de Europese verkiezingen laten drukken. De oproepingsbrieven voor de verkiezing van het Vlaams Parlement werden door hun gemeentediensten verstuurd.

De verkiezingen van 13 juni kenden een normaal verloop. Wel weigerden, na een oproep van de VVB en het HVK, 52 burgers te zetelen in een stem- of telbureau. Met de actie van "burgerlijke ongehoorzaamheid" protesteerden de "dienstweigeraars" tegen het uitblijven van de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde.³³ Na het zomerreces zou de splitsingskwestie opnieuw de politieke gemoederen beroeren (zie VIII.C).

C. De verkiezingscampagne en de lijstvorming

Tijdens de lange verkiezingscampagne groeide de voortzetting van 'paars' op alle beleidsniveaus tot inzet van de Europese en regionale verkiezingen uit.³⁴ Al in een interview met *De Tijd* van 3 november 2003 had premier Verhofstadt gezegd er voorstander van te zijn dat liberalen en socialisten na 13 juni ook in Vlaanderen een 'paarse' coalitie zouden vormen. Hij ging ervan uit dat, "als we goed voortwerken", de kiezers "de machtsverhoudingen van 18 mei [2003] zouden bevestigen en zelfs versterken". Aangenomen werd dat ook in Wallonië de PS en de MR na 13 juni zouden voortbesturen, indien mogelijk zonder Ecolo.

In het weekblad *Dag Allemaal* van 30 december 2003 had Verhofstadt gezegd dat hij de VLD-lijst voor de Europese verkiezingen zou trekken, maar zijn mandaat in het Europees Parlement niet zou opnemen. De premier, die volgens geruchten van het Belgische beleidsniveau naar het Europese wilde overstappen, ontkende dat hij een Europese carrière ambieerde. Hij zei dat hij in 2007 opnieuw eerste minister wilde worden en dat wenste te blijven tot halverwege zijn derde ambtstermijn, in 2009.

Op 5 januari meldde *De Morgen* dat SP.A-voorzitter Stevaert geen kandidaat zou zijn voor de Europese verkiezingen en zich volledig zou toeleggen op de verkiezingen voor het Vlaams Parlement, waarbij hij de Limburgse SP.A-Spirit-lijst zou trekken. Op de nieuwjaarsreceptie van zijn partij (25 januari) zei Stevaert dat de socialistische kandidaten op niet meer dan één lijst zouden staan. Hij zei dat daags na 13 juni "iedereen ontslagnemend is", ook de ministers van de federale regering, en "wij het bord gewoon afvegen". Die uitspraak werd beschouwd als

33. Het hof van beroep in Gent sprak op 29 april een vrouw vrij die eerder door de correctionele rechtbank van Veurne tot een boete van 500 euro was veroordeeld omdat ze bij de verkiezingen van 18 mei 2003 geweigerd had bijzitter te zijn uit protest tegen de niet-splitsing van BHV. Hetzelfde hof van beroep had op 20 april de gelijkaardige straf bevestigd die een andere vrouw had gekregen van de correctionele rechtbank van Gent. Op 19 augustus sprak de correctionele rechtbank van Mechelen de derde van de 20 "dienstweigeraars" vrij die door het parket vervolgd was.
34. Na de verkiezingen van 21 mei 1999 waren zowel op het federale beleidsniveau als in Vlaanderen, Wallonië en de Franse Gemeenschap coalities van liberalen, socialisten en groenen gevormd. In Vlaanderen bestuurde tot de splitsing van de partij (2002) ook VU&ID mee, nadien Spirit; in Brussel maakten ook de Vlaamse christen-democraten van de coalitie deel uit. Na de Kamer- en senaatsverkiezingen van 18 mei 2003 hadden liberalen en socialisten een paarse coalitie gevormd en waren de groenen uit de federale regering verdwenen.

de voorbode van de overstap van federale SP.A-ministers naar het Vlaamse beleidsniveau.

CD&V-voorzitter Leterme zei op de nieuwjaarsreceptie van zijn partij (23 januari) dat zijn partij de kiezers niet zou "bedriegen" en dat de kandidaten die verkozen werden, hun mandaat zouden moeten opnemen.³⁵

Op 5 februari maakten de VRT en *De Standaard* de resultaten bekend van een opiniepeiling die zij in de tweede helft van januari hadden laten houden. Volgens de peiling zou CD&V (24,5%, +3,2 in vergelijking met de VRT/DS-peiling van oktober 2003) de VLD (22,5%, -3,5) verdringen als grootste partij in Vlaanderen. Het SP.A-Spiritkartel kreeg 23,5% (-1,2) van de kiesintenties, het Vlaams Blok 20% (+2,3). Groen! zou met 4,2% (+1,5) niet de kiesdrempel halen, terwijl de N-VA tot 2,7% (-1,5) terugviel. Volgens de peiling was niet langer Steve Stevaert maar Jean-Luc Dehaene (CD&V) de populairste politicus.

Op 14 februari kondigden CD&V en de N-VA aan dat zij in kartel aan de verkiezingen van 13 juni zouden deelnemen. Leterme had na het bekend worden van de resultaten van de VRT/DS-peiling de N-VA uitgenodigd de in september 2003 afgesprongen samenwerkingsgesprekken te hervatten.³⁶

Op 16 februari bevestigde het congres van de VLD het besluit van het partijbestuur (dd. 26 januari) een kartel te vormen met Vivant en onder de dubbelnaam 'VLD-Vivant' aan de verkiezingen deel te nemen.³⁷

In een brief aan de inwoners van Vilvoorde deelde Jean-Luc Dehaene op 20 februari mee dat hij de Europese lijst van het CD&V/N-VA-kartel zou aanvoeren, geen federale ambities meer had en burgemeester van Vilvoorde zou blijven. Daarmee kwam een einde aan wekenlange speculaties over de kandidatuur van Dehaene en een verkiezingsduel tussen hem en Verhofstadt. In de brief vermeldde Dehaene expliciet dat hij zijn mandaat in het Europees Parlement zou opnemen.

Op 2 maart deelde de VLD mee dat Karel De Gucht, die enkele weken eerder als voorzitter was opzijgezet, "op verzoek van" premier Verhofstadt de tweede plaats op de VLD-lijst had aanvaard. Waarnemend voorzitter Sterckx werd als eerste kandidaat-opvolger aangewezen. Johan Van Hecke, aan wie bij zijn overstap van CD&V naar de VLD een verkiesbare plaats was toegezegd, kreeg slechts de tweede opvolgersplaats, maar met de garantie dat hij lid van het EP zou kunnen blijven.

Uit een peiling van de RTBF en *Le Soir* waarvan de resultaten op 5 maart bekendgemaakt werden, bleek dat 29,6% van de Vlamingen van plan was CD&V/N-VA te stemmen en dat het Vlaams Blok met 22,3% de tweede partij in Vlaanderen zou worden, vóór SP.A-Spirit (20,5%). De VLD viel terug naar 17,4% van de kiesinten-

35. Niettemin zou na de verkiezingen CD&V-Kamerlid Hendrik Bogaert die op de 20ste plaats op de CD&V/N-VA-lijst in de kieskring West-Vlaanderen stond en door zijn hoge aantal voorkeurstemmen onverwacht tot lid van het Vlaams Parlement verkozen werd, lid van de Kamer blijven en zijn mandaat in het Vlaams Parlement niet opnemen.

36. Voor nadere gegevens over de kartelvorming zie XV.

37. Het congres van Vivant had de kartelvorming al op 13 december 2003 goedgekeurd. Zie ook XV.

ties (18,7% met de Vivant-stemmen erbij). Groen! zou met 6,2% over de kiesdrempel komen. In Wallonië bleef de PS met 39% van de kiesintenties de grootste partij. De MR zou 25,1% halen, het CDH 13%, het FN 8,5% en Ecolo 7,6%.

Op 8 maart deelde ABVV-voorzitter Mia De Vits mee dat ze was ingegaan op het verzoek van SP.A-voorzitter Stevaert de Europese lijst van diens partij te trekken en dat ze bijgevolg de socialistische vakbond zou verlaten. Half februari al was het gerucht opgedoken dat De Vits door Stevaert was gepolst om de Europese lijst te trekken. Nadat ze aanvankelijk niet had willen reageren, had De Vits op 5 maart gezegd dat ze twijfels had over haar toekomst bij de socialistische vakbond, met de SP.A in gesprek was en "binnenkort" een beslissing zou nemen. In de pers werd haar kandidatuur in verband gebracht met spanningen tussen haar en de Waalse vakbondsvleugel over onder meer de dienstencheques en de controle van de werkbereidheid van werklozen. De Vits was ook geen voorstander van de betoging die de vakbonden op 20 maart in Oostende wilden houden, naar aanleiding van de bijzondere ministerraad van Raversijde. De Vits gaf toe dat ze niet langer de volle steun had van het Waalse ABVV en zei dat ze in die omstandigheden niet kon voortwerken.

Vice-premier en minister van Buitenlandse Zaken Louis Michel maakte op 13 maart bekend dat hij de Europese MR-lijst zou trekken, maar dat hij zijn mandaat in het EP niet zou opnemen.

Eveneens op 13 maart sprak PS-voorzitter Di Rupo, in interviews met *De Morgen* en *Le Soir*, geruchten en speculaties tegen dat hij de paarse regering zou laten vallen. Hij zei dat zijn partij een overwinning in de regionale verkiezingen niet zou gebruiken om vervroegde federale verkiezingen uit te lokken.

Op 29 maart publiceerden *La Libre Belgique* en *Het Laatste Nieuws* de uitkomst van de (driemaandelijke) peiling die zij samen met de commerciële omroepen RTL-TV en VTM hadden laten houden. De peiling gaf CD&V/N-VA 26,7%, SP.A-Spirit 23,1%, het Vlaams Blok 21,7%, VLD-Vivant 21,4% en Groen! 4%. In Wallonië kreeg de PS 38,7% van de kiesintenties, de MR 26,2%, het CDH 15,1% en Ecolo 7,6%.

Op 1 april schreef de *Financial Times* dat de bierbrouwerij Interbrew, die op 3 maart een overnameakkoord had gesloten met de Braziliaanse brouwer AmBev, onderzocht of ze haar maatschappelijke zetel van Leuven naar een fiscaal aantrekkelijker land kon overbrengen. De dreiging was volgens waarnemers bedoeld om een fiscale 'ruling' af te dwingen teneinde de integratie van Interbrew en AmBev fiscaalvriendelijk te kunnen afhandelen. Jean-Luc Dehaene, die lid was van de raad van bestuur van Interbrew, zei in *De Tijd* (2 april) dat hij als politicus niet wenste te reageren op het bericht, maar dat het "toch normaal [is] dat bij fusies tussen bedrijven van die omvang de vraag wordt gesteld naar de ideale plaats voor de maatschappelijke zetel". Vanuit de VLD werd op die verklaring fel gereageerd. Minister-president Somers zei dat een verhuizing van de hoofdzetel van Interbrew schade zou berokkenen aan de economie en dat een man "met het gewicht van Dehaene" in staat zou moeten zijn te wegen op de besluitvorming bij Interbrew, "anders moet hij zijn conclusies trekken". Waarnemend voorzitter

Sterckx zei niet te begrijpen "waarom Dehaene en CD&V toelaten dat de Belgische economie op die manier verzwakt wordt, op een ogenblik dat de regering er in moeilijke omstandigheden alles aan doet om onze economie te ondersteunen". Minister Reynders suggereerde dat de verhuizing van Interbrew te maken kon hebben met een gunstige fiscale behandeling van de bestuurdersvergoedingen. Dehaene, die erop wees dat hij het initiatief van Interbrew *off the record* had commentarieerd, sprak van een "storm in een glas bier" en schreef de felle reacties toe aan het pre-electorale klimaat.

In een interview met *Het Nieuwsblad* van 10 april zei vice-premier Michel dat hij er alles zou aan doen "om te voorkomen dat ons werk van de afgelopen jaren tenietgaat" en dat hij zijn "volle gewicht in de schaal [zou] leggen om te voorkomen dat CD&V terugkeert in de regering, want een comeback van CD&V is een slechte zaak voor ons land". De gunstige peilingresultaten van CD&V schreef Michel toe aan de tweedracht die De Gucht had gezaaid in de VLD, "met misschien kwalijke gevolgen".

Op een verkiezingsbijeenkomst in Brussel op 13 april kondigde PS-voorzitter Di Rupo aan dat hij de lijst voor de Europese verkiezingen zou aanvoeren.

In *Het Laatste Nieuws* van 17 april zei SP.A-voorzitter Stevaert dat het lot van de federale regering afhangt van de uitslag van de Vlaamse verkiezingen. Indien CD&V/N-VA en de VLD een "rechtse" Vlaamse regering zouden vormen tegen het SP.A-Spiritkartel, zou het kartel uit de federale regering stappen. Stevaert zei niet te geloven in asymmetrische coalities in eenzelfde landsdeel. "Het gaat niet op zaken op het ene beleidsniveau op te bouwen die men op het andere niveau in de oppositie moet afbreken", zei hij op 18 april in *De zevende dag*, waar hij er opnieuw voor pleitte de federale en de regionale verkiezingen te laten samenvallen.³⁸

Op het programmacongres van de VLD (24 april) viel premier Verhofstadt scherp uit naar de Vlaamse christen-democraten. Hij zei dat CD&V "slecht [is] voor de belastingbetaler en niet goed voor onze economie". Indien CD&V had geregeerd zou er volgens Verhofstadt geen enkele belasting verlaagd zijn en "zaten onze jongens nu in Irak onder vijandig vuur".

Uit een nieuwe VRT/DS-peiling bleek op 7 mei dat het CD&V/N-VA-kartel de voorkeur genoot van 30,3% van de kiezers. Het SP.A-Spiritkartel kreeg 23,6% van de kiesintenties, het Vlaams Blok klom tot 21,7%. Het VLD-Vivantkartel viel terug naar de vierde plaats, met 18,8%. Groen! bleef met 4,8% net onder de kiesdrempel.

In een op 13 mei vrijgegeven RTBF/Soir-peiling haalde CD&V/N-VA 29% van de kiesintenties, SP.A-Spirit 23,8%, het Vlaams Blok 22,5% en Groen! 6,2%. Meer dan

38. In verband met de gelijktijdigheid van de verkiezingen preciseerde Stevaert in een interview met *De Tijd* (22 mei) dat ook het federale parlement een zogenaamd legislatuurparlement zou moeten worden, dat voor een vaste termijn verkozen wordt en niet vervroegd ontbonden kan worden, maar dat toch moest worden voorzien in de mogelijkheid een communautaire crisis met een tussentijdse verkiezing op te lossen.

een vijfde van de ondervraagden had naar eigen zeggen zijn stemkeuze nog niet bepaald. In Wallonië kwam de PS op 36,6% van de kiesintenties, de MR op 29,2%, het CDH op 13,3%, Ecolo op 9,5% en het FN op 5,4%.

Op 18 mei woonde bondskanselier Gerhard Schröder de vergadering van de ministerraad bij. Toen op de persconferentie achteraf de opvolging van Romano Prodi als voorzitter van de Europese Commissie ter sprake kwam, zei premier Verhofstadt dat hij "niet speciaal" op zoek was naar een andere job. De verklaring gaf voedsel aan de geruchten over de Europese ambities van de regeringsleider.

In een interview met *Gazet van Antwerpen/Het Belang van Limburg* (22 mei) kante vice-premier Michel zich opnieuw tegen de toetreding van CD&V tot de federale regering indien de partij in de nieuwe Vlaamse regering zou komen. "Wat mij betreft, hebben deze verkiezingen geen invloed op het federale niveau", zei hij.

Tijdens een debat in *De zevende dag* (23 mei) antwoordde CD&V-voorzitter Letermé op een vraag van zijn SP.A-collega Stevaert, dat hij bereid was "de uitslag van 18 mei [2003] te respecteren". Toen Stevaert erop wees dat dit betekende dat CD&V niet zou "inbreken" in de federale regering, zei Letermé: "Ik zal niet inbreken". Achteraf preciseerde hij dat, indien zijn partij de verkiezingen zou winnen, de toetreding tot de federale regering daar het logische gevolg van zou zijn. Letermé beklemtoonde dat het de socialisten en liberalen waren die van 13 juni een test voor paars maakten.

In een interview met *Het Belang van Limburg* (24 mei) excuseerde premier Verhofstadt zich voor de ruzie in de regering en, vooral, in de VLD over het migrantenstemrecht. "We hebben ons toen laten gaan in plaats van ons bezig te houden met de problemen van de mensen. We moeten ons daarvoor verontschuldigen bij de mensen en ik wil dat ook in persoonlijke naam doen", zei hij. Verhofstadt zei dat de bevolking de keuze had tussen "de negatieve alles-is-slecht-boodschap van CD&V/N-VA en onze positieve boodschap, die zegt dat we al heel veel gerealiseerd hebben, dat we al van de staart van het Europees peloton naar het midden zijn opgeschoven en dat we nu willen doorstoten naar de kop". Verhofstadt waarschuwde voor een lange institutionele crisis indien CD&V in Vlaamse regering zou komen en niet met de federale regering zou willen samenwerken.

Verhofstadt, die steeds vaker en nadrukkelijker werd genoemd als favoriete kandidaat van president Jacques Chirac en kanselier Schröder voor het voorzitterschap van de Europese Commissie, trad pas in het weekeinde van 29-30 mei voluit in de campagne. In een interview met *De Tijd* (29 mei) waarschuwde hij voor politieke instabiliteit na 13 juni. "Als de oppositie probeert in te breken in de federale regering kunnen we maanden verliezen net nu de economie begint te herleven en we werk moeten maken van nieuwe hervormingen om jobs te creëren. [...] Men moet weten dat dit mee de inzet van de verkiezingen is", zei hij. In de slotfase van de campagne herhaalden VLD'ers enkele keren dat 'ik of de chaos'-scenario.

Op 1 juni zaten Verhofstadt en Dehaene samen voor een kort debat in het Radio 1-programma *Voor de dag*, het enige tussen de twee lijsttrekkers. Dehaene wees een tv-debat met Verhofstadt van de hand omdat hij alleen "met echte kandidaten" wenste te debatteren. De oud-premier had eerder van een "schijnkandidatuur" van Verhofstadt gesproken.

In *De Morgen* van 4 juni zeiden de CD&V'ers Luc Van den Brande en Eric Van Rompuy dat er een nieuwe staats hervorming zou komen indien hun partij tot de Vlaamse regering zou toetreden. "Er is een big bang nodig in de staats hervorming", zei Van Rompuy. De SP.A en de VLD hadden felle kritiek op de uitspraak, waarin ze een afwijzing zagen van het consensusmodel. In een debat op de VRT-televisie verweet premier Verhofstadt de christen-democraten te kiezen voor een "BB-strategie" om België te doen barsten. Hij noemde die strategie gevaarlijk en zei dat ze het land maanden kon verlammen.

Eveneens op 4 juni maakten de VRT en *De Standaard* de resultaten van een derde peiling bekend. Het kartel van CD&V/N-VA piekte op 31,4% van de kiesintenties (en zelfs 33,7% voor de Europese verkiezingen). SP.A-Spirit kwam op 22,3%, het kartel van VLD en Vivant op 20,3%. Het Vlaams Blok stond met 19,8% pas op de vierde plaats. Groen! wipte met 5,9% over de kiesdrempel. Volgens de peiling zou paars geen en paars-groen misschien een meerderheid halen.

In een 'Brief aan zes miljoen Vlamingen' die op 10 juni in alle Vlaamse kranten verscheen, zei Verhofstadt dat de kiezers op 13 juni voor de "belangrijke keuze" stonden "of wij verder gaan met vernieuwen en moderniseren". Hij zei dat "alle democratische partijen" over "degelijke en bekwame politici" beschikten en geen van hen het land "in de totale chaos" zou storten. Opvallend was dat de premier niet eens naar de Europese verkiezingen verwees.

In een allerlaatste peiling, die *La Libre Belgique* en *Het Laatste Nieuws* op 10 juni publiceerden, leidde het CD&V/N-VA-kartel met 27,4%. Het Vlaams Blok kwam met 22,6% op gelijke hoogte van SP.A-Spirit (22,7%). De VLD stond met 20,5% op de vierde plaats. Groen! bleef met 4,5% onder de kiesdrempel. In Wallonië bleef de PS met 39,6% onbedreigd de grootste partij. De MR haalde 26,5%, het CDH 14,8%, Ecolo 7,3% en het FN 6,8%.

In verband met de lijstvorming kan nog gewezen worden op de verkiesbare plaats van VRT-journalist Ivo Belet als CD&V-kandidaat op de Europese CD&V/N-VA-lijst. Op de Europese SP.A-Spiritlijst viel de eerste opvolgersplaats van Fauzaya Talhaoui op, die tot 18 mei 2003 Kamerlid was geweest voor Agalev en op 19 februari had meegedeeld dat ze van Groen! naar Spirit overstapte.³⁹ Marie-Rose Morel, die op 18 mei 2003 kandidaat was geweest voor de N-VA, kreeg als 'onafhankelijke' kandidaat de derde plaats op de EP-lijst van het Vlaams Blok en een verkiesbare plaats op de Antwerpse lijst voor het Vlaams Parlement (waarvoor ze verkozen zou worden). Morel, die zich herhaaldelijk voor de opheffing van het 'cordon sanitaire' rond het Vlaams Blok had uitgesproken, zei tegen het CD&V/N-VA-kartel gekant te zijn.

39. Talhaoui nam de plaats in van aftredend europarlementslid Nelly Maes, die "met ontgoocheling" reageerde, en zou na 13 juni tot senator worden gecoöpteerd.

D. De verkiezingsuitslag⁴⁰

Voor de Europese verkiezingen waren er 7.552.240 kiezers ingeschreven, ruim 200.000 meer dan in 1999, onder wie ongeveer 60.000 onderdanen van andere EU-lidstaten die in België verbleven. De uitslag voor het Nederlands en het Frans kiescollege zag er als volgt uit.⁴¹

	Stemmen	%	Vershil	Zetels	Vershil
<i>Nederlands kiescollege</i>					
CD&V/N-VA	1.131.119	28,15		4	
Vlaams Blok	930.731	23,16	+ 8,07	3	+ 1
VLD-Vivant	880.279	21,91	- 1,70	3	-
SP.A-Spirit	716.317	17,83		3	
Groen!	320.874	7,99	- 3,99	1	-
<i>Frans kiescollege</i>					
PS	878.577	36,09	+ 10,31	4	+ 1
MR	671.422	27,58	+ 0,59	3	-
CDH	368.753	15,15	+ 1,84	1	-
Ecolo	239.126	9,84	- 12,86	1	- 2
FN	208.126	8,54	+ 3,37	-	-

In Vlaanderen won Dehaene (651.345 voorkeurstemmen) de 'titanenstrijd' met Verhofstadt (388.011 voorkeurstemmen). In het Frans kiescollege kregen Di Rupo (483.644) en Michel (327.374) het hoogste aantal voorkeurstemmen.

De resultaten van de deelstaatverkiezingen sloten nauw bij die voor de Europese verkiezingen aan.

Voor het Vlaams Parlement kreeg het CD&V/N-VA-kartel 26,09% van de stemmen. In vergelijking met het gezamenlijke resultaat van de twee partijen bij de federale verkiezingen van 18 mei 2003 was de winst miniem (+0,26). Het Vlaams Blok boekte in vergelijking met 2003 een winst van 6,29 procentpunten en werd met 24,15% van de stemmen de feitelijk grootste partij van Vlaanderen. Het VLD-Vivantkartel strandde op 19,79% (-5,58). SP.A-Spirit viel terug van 23,53% in 2003 naar 19,66%. Groen! haalde met 7,60% (+3,75) ruimschoots de kiesdrempel.

De Brusselse Vlamingen verkozen op 13 juni hun zes vertegenwoordigers in het Vlaams Parlement voor het eerst apart. Tot dan toe werden de eerste zes gekozen Vlaamse leden van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement naar het Vlaams Parlement afgevaardigd. Het Vlaams Blok haalde met 34,11% van de stemmen drie zetels binnen. VLD-Vivant (20,56%), SP.A-Spirit (17,44%) en CD&V/N-VA (15,21%) verwierven er elk één. Groen! (10,99%) greep net naast een zetel.

40. Voor een uitvoerige analyse, zie W. FRAEYS, Les élections régionales et européennes du 13 juin 2004: analyse des résultats, *Res Publica*, 2004, 2-3, pp. 357-376.

41. Verschil in vergelijking met de Europese verkiezingen 1999. Voor de kartellijsten CD&V/ N-VA en SP.A-Spirit is een vergelijking niet mogelijk.

In Wallonië bleef de PS de grootste partij met 36,91% van de stemmen, een lichte winst (+0,51) in vergelijking met de federale verkiezingen van 2003. De MR verloor 4,08 procentpunten en kwam op 24,29% uit. Het CDH kreeg 17,62% (+2,26). Winst was er in vergelijking met 2003 ook voor Ecolo (8,52%; +1,06) en voor het FN (8,12%; +2,56).

In Brussel verdrong de PS (28,75%, +4,19 in vergelijking met de Kamerverkiezingen van 2003) de MR (28,02%; -2,93) van de eerste plaats. Voor de verkiezing van de 17 Vlaamse leden van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement hadden CD&V/N-VA, de VLD, SP.A-Spirit en Groen! gebruik gemaakt van de bij de Lambertmont-staats hervorming gecreëerde mogelijkheid hun lijsten te verbinden. De verwachting op die manier met hun reststemmen het Vlaams Blok een zetel te ontnemen, ging niet in vervulling. Het Blok bleef de grootste Vlaamse partij, maar in vergelijking met de Kamerverkiezingen van 2003 verloor het terrein. Zijn zes zetels volstonden niet om de instellingen te kunnen blokkeren, zoals de andere partijen voor de verkiezingen gevreesd hadden.⁴²

Bij de regionale en Europese verkiezingen van 13 juni werden meer voorkeurstemmen uitgebracht dan bij dezelfde verkiezingen van 21 mei 1999, maar minder dan bij de federale verkiezingen van 18 mei 2003. Van de 223 gekozenen in het Europees, het Vlaams en het Waals Parlement hadden er 18 hun zetel te danken aan de in 2002 ingevoerde halvering van het gewicht van de lijststem bij de zeteltoewijzing.⁴³

De verkiezingen en de daaropvolgende vorming van de regionale regeringen en herschikking van de federale regering gaven aanleiding tot het ontslag en de opvolging of vervanging van een aanzienlijk aantal Kamerleden en senatoren. Naar aanleiding van de eedaflegging van de laatste opvolgers, klaagde Kamervoorzitter Herman De Croo (VLD) er op 30 juli over dat er van de 150 Kamerleden die op 18 mei 2003 verkozen waren, nog maar 102 daadwerkelijk zitting hadden in de Kamer. De Croo pleitte ervoor de afzonderlijke opvolgerslijst dan toch maar af te schaffen.

E. De vorming van de regionale regeringen en de herschikking van de federale regering

Na de verkiezingen van 13 juni begonnen in elke regio gesprekken over de vorming van een regeringscoalitie. In Vlaanderen wees het Vlaams Blok erop dat het, als grootste fractie in het Vlaams Parlement, het initiatiefrecht had, maar geen van

42. De Kamercommissie voor de Herziening van de Grondwet voerde op 16 september enkele wetsvoorstellen van Franstalige partijen af die bedoeld waren om te beletten dat het Blok de werking van de Brusselse instellingen zou kunnen verlammen. Op verzoek van de Vlaamse partijen was in april de behandeling van de wetsvoorstellen verdaagd tot na de verkiezingen van 13 juni.

43. B. WAUTERS e.a., Het gebruik van de voorkeurstem bij de regionale en Europese parlementsverkiezingen van 13 juni 2004, *Res Publica*, 2004, 2-3, pp. 377-411.

de andere partijen nam de mededeling ernstig. Doordat het politiek bureau van CD&V al op 13 juni bevestigd had het 'cordon sanitaire' te handhaven en nadat Groen! op 14 juni te kennen had gegeven niet in de Vlaamse regering te zullen stappen, kon enkel met CD&V/N-VA, VLD en SP.A-Spirit een meerderheidscoalitie worden gevormd. CD&V-voorzitter Leterme voerde vanaf 15 juni informatiegesprekken met vertegenwoordigers van die vijf partijen.

Voor het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschap begon PS-voorzitter Di Rupo eveneens op 15 juni consultatiegesprekken met de MR, het CDH en Ecolo. In Brussel leidde zijn partijgenoot Charles Picqué de informatieronde.

De daaropvolgende dagen waren alle ogen gericht op de topbijeenkomst van de staats- en regeringsleiders van de Europese Unie in Brussel over de ontwerptekst van de 'Europese grondwet' en de aanwijzing van een nieuwe voorzitter van de Europese Commissie. De uitkomst van het tweede agendapunt kon, gezien de (stilzwijgende) kandidatuur van eerste minister Verhofstadt, ingrijpende gevolgen hebben voor de Belgische politiek.

Al tijdens het diner waarmee de top op 17 juni geopend werd, kwam het tot een scherpe confrontatie tussen de voorstanders (hoofdzakelijk Duitsland en Frankrijk) en de tegenstanders (vooral Groot-Britannië en Italië) van Verhofstadt. Omdat in de loop van 18 juni geen consensus kon worden gevonden, stelden de staats- en regeringsleiders de aanwijzing van een Commissievoorzitter uit. Aan het eind van de topbijeenkomst, in de nacht van 18 op 19 juni, deelde Verhofstadt mee dat hij "niet langer beschikbaar" was voor het ambt en dat hij "volop als eerste minister de modernisering van het land [zou] voortzetten". Het feit dat Verhofstadt niet naar Europa ging, kwam volgens politieke waarnemers de stabiliteit van de federale regering ten goede, althans op korte termijn, en maakte een 'inbraak' van de christen-democraten in de federale coalitie onwaarschijnlijker.

Na een vergadering van het partijbureau deelde PS-voorzitter Di Rupo op 26 juni mee dat zijn partij met het CDH ging onderhandelen over de vorming van de Waalse regering en de Franse gemeenschapsregering. In Brussel zou met het CDH en Ecolo onderhandeld worden. Di Rupo zei dat de PS en het CDH de enige twee partijen waren die in vergelijking met de verkiezingen van 2003 stemmen hadden gewonnen en dat uit de informatieronde was gebleken dat een PS-CDH-coalitie de beste garantie bood om een coherent beleid te voeren.

De mededeling dat de Franstalige socialisten de MR naar de oppositie verwezen, verraste de meeste politieke waarnemers en ging als een schokgolf door de liberale partij. MR-voorman Michel reageerde bits en zei dat het er de PS alleen om te doen was haar macht te vergroten. Hoewel Di Rupo beklemtoonde dat zijn partij de federale coalitie niet in gevaar wilde brengen, waarschuwde Michel dat de MR zich "minder begrijpend" zou opstellen tegenover de socialistische verzuchtingen en onverzettelijk zou zijn in de afwijzing van de Vlaamse eisen. VLD-voorzitter De Gucht zei dat de keuze van de PS "de communautaire gespreksronde in de herfst nog veel complexer en moeilijker maakt".

In de Duitstalige Gemeenschap sloten socialisten (SP), liberalen (PFF) en de PDB (Partei der Deutschsprachigen Belgier) op 2 juli een regeerakkoord. De coalitie

beschikte over 13 van de 25 zetels in het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap. Karl-Heinz Lambert (SP) bleef minister-president. De gemeenschapsregering werd op 6 juli beëdigd.

Op 6 juli schreef *De Tijd* dat SP.A-Spirit de ministers Frank Vandenbroucke en Bert Anciaux en staatssecretaris Kathleen Van Brempt van de federale regering naar de Vlaamse regering zou overplaatsen en zou vervangen door Renaat Landuyt, Bruno Tobback en Els Van Weert. De drie federale regeringsleden, die alle drie verkozen waren in het Vlaams Parlement, zouden "zeer waarschijnlijk" diezelfde dag, tijdens de installatievergadering van het Vlaams Parlement, de eed afleggen en van rechtswege ontslag nemen uit de federale regering. Naar verluidde stuurde vooral Vandenbroucke op zijn snelle vervanging aan om 'voltijds' te kunnen deelnemen aan de onderhandelingen over de vorming van een Vlaamse regering.

De VRT-radio meldde in het ochtendjournaal van 6 juli dat premier Verhofstadt, die kennelijk de avond voordien op de hoogte was gebracht van de inhoud van het krantenbericht, de regeringsleden die naar een gewest- of gemeenschapsregering wensten over te stappen, verzocht had in de federale regering te blijven "om de continuïteit in de federale regering te bewaren en te vermijden dat het Paleis of de instellingen misbruikt worden door een politieke stoelendans". Onder de meerderheidspartijen werd in de ochtend van 6 juli overeengekomen de herschikking van de federale regering in één keer te voltrekken.

Op 7 juli lekte uit dat vice-premier Michel belangstelling had voor het Belgische mandaat in de Europese Commissie en daarover gesprekken voerde met de PS. Over de opvolging van de PS'er Philippe Busquin als Belgisch lid van de Europese Commissie was tijdens de regeringsonderhandelingen in de zomer van 2003 geen overeenstemming gevonden. De PS beklemtoonde dat Michel zelf het initiatief voor de gesprekken had genomen. Zowel Michel als premier Verhofstadt noemde de berichten voorbarig. VLD-voorzitter De Gucht, die door zijn partij als kandidaat voor de opvolging van Busquin naar voor was geschoven, zei dat voor het mandaat in de Europese Commissie "ook een Vlaming in aanmerking komt".

Op 9 juli werden de onderhandelaars van de PS en het CDH het eens over een ontwerp-regeerakkoord voor het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschap. In Brussel sloten de PS, het CDH, Ecolo, de VLD, SP.A-Spirit en CD&V in de nacht van 10 op 11 juli een regeerakkoord (de N-VA bleef in de oppositie). De leden van de Waalse gewestregering (met Jean-Claude Van Cauwenberghe, PS, als minister-president), de Franse gemeenschapsregering (met Marie Arena, PS, als minister-president) en de Brusselse gewestregering (met Charles Picqué, PS, als minister-president) werden op 19 juli door hun respectief parlement verkozen en er beëdigd. Opvallend was dat drie Waalse ministers dezelfde of een gelijksoortige portefeuille hadden in de Franse gemeenschapsregering: Marie Arena (Opleiding respectievelijk Onderwijs), Michel Daerden (Begroting) en Marie-Dominique Simonet (Internationale Betrekkingen en Wetenschappelijk Onderzoek).

Hoewel het Vlaamse formatieberaad nog niet was afgelopen, werd bij koninklijk besluit van 18 juli (B.S. 19 juli) de federale regering herschikt.⁴⁴ Louis Michel (MR), die Philippe Busquin vanaf 13 september zou vervangen in de Europese Commissie, werd als minister van Buitenlandse Zaken opgevolgd door Karel de Gucht (VLD). Minister van Financiën Didier Reynders werd in de plaats van Michel vice-premier voor de MR. Marie Arena (PS), die minister-president van de Franse gemeenschapsregering zou worden, werd als minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Gelijke Kansen opgevolgd door haar partijgenoot Christian Dupont.

Vooruitlopend op de vorming van de nieuwe Vlaamse regering aanvaardde de koning het ontslag van de ministers Vandenbroucke, Anciaux en Moerman en van staatssecretaris Van Brempt. Freya Van den Bossche (SP.A) nam Werk over van Vandenbroucke en stond haar portefeuille van Leefmilieu af aan Bruno Tobback (SP.A), die tevens de bevoegdheid voor Pensioenen van Vandenbroucke overnam. Renaat Landuyt (SP.A) werd minister van Mobiliteit in de plaats van Anciaux. Diens tweede portefeuille, Sociale Economie, ging samen met die van Duurzame Ontwikkeling (die bij Van den Bossche zat) naar staatssecretaris Els Van Weert (Spirit). Marc Verwilghen (VLD) volgde Moerman op als minister van Economie, Energie, Buitenlandse Handel en Wetenschapsbeleid. Armand De Decker (MR) nam van Verwilghen Ontwikkelingssamenwerking over en werd als voorzitter van de Senaat vervangen door Anne-Marie Lizin (PS).

Didier Donfut (PS) werd staatssecretaris voor Europese Zaken. Hij kwam in de plaats van Frédérique Ries (MR), die op 12 februari in de federale regering was gekomen, in opvolging van Jacques Simonet, die toen ontslag had genomen om minister-president van het Brussels gewest te worden.⁴⁵ Ten slotte werd Gisèle Mandaila Malamba (FDF-MR) staatssecretaris voor het Gezin en Personen met een Handicap. Zij volgde Isabelle Simonis (PS) op, die voorzitter werd van het Parlement van de Franse Gemeenschap.⁴⁶

Op 20 juli werden CD&V, VLD, SP.A, N-VA en Spirit het eens over het bestuursprogramma van de nieuwe Vlaamse regering onder leiding van Yves Leterme. De ministers werden op 22 juli door het Vlaams Parlement verkozen en er beëdigd.

44. Zie ook J. NOPPE, De samenstelling van de Belgische regeringen in 2003 en 2004, *Res Publica*, 2004, 2-3, pp. 343-355. Bij KB van 18 juli aanvaardde de koning het ontslag van minister Rudy Demotte (PS) en staatssecretaris Hervé Jamar (MR); bij KB van 19 juli (B.S. 20 juli) werden ze in dezelfde functie benoemd. Tussendoor legden ze de eed af in het Waals Parlement, om een 'vangnet' te hebben indien aan hun mandaat in de federale regering een einde zou komen.

45. Simonet volgde Daniel Ducarme op, die na persberichten over moeilijkheden met de belastingdiensten ontslag had genomen.

46. Op 27 augustus schreef *De Tijd* dat in de Wetstraat het bericht circuleerde dat de VLD overwoog minister van Economie en Energie Marc Verwilghen te vervangen door Rik Daems, de fractieleider in de Kamer. Daems had, nadat Patricia Ceysens niet teruggekeerd was in de Vlaamse regering, er zijn ongenoegen over geuit dat geen enkele VLD'er uit Vlaams-Brabant een nationaal mandaat had. Premier Verhofstadt ontkennde dat zijn regering opnieuw herschikt zou worden.

Op 20 juli hield de ministerraad zijn laatste vergadering voor het zomerreces. Op een persconferentie achteraf zei premier Verhofstadt dat de politieke wereld voor het eerst geconfronteerd was met een "verregaande asymmetrie" in de samenstelling van de verschillende regeringen. Hij zei dat het een "boeiende opdracht" zou worden die regeringen goed te laten samenwerken. De premier zei te geloven dat alle regeringen bereid waren loyaal en constructief samen te werken "in het belang van de burger". In de herschikking van de federale regering zag Verhofstadt een "versterking" door de combinatie van nieuwe mensen en ervaren talent. Een inbraak van de christen-democraten was volgens hem niet aan de orde.⁴⁷

VI. De politieke rentree en de DHL-crisis

Al op 25 juni, tijdens zijn eerste persconferentie na de verkiezingen van 13 juni en het mislopen van het voorzitterschap van de Europese Commissie, had eerste minister Verhofstadt aangekondigd bij de opening van de parlementaire zitting 2004-2005 op 12 oktober met een "ingrijpende" beleidsverklaring voor de Kamer te komen, zowel op het sociaal-economische vlak als wat de agenda van het Forum (voor de verdere staatshervorming) betrof.

Tijdens het politiek reces zond de premier vanuit zijn vakantieverblijf in Toscane naar zijn coalitiepartners signalen over zijn intentie de beleidsverklaring te vroegen. De voorzitters en de vice-premiers van de vier regeringspartijen stemden op 3 september in met het voorstel van Verhofstadt de beleidsverklaring al op 21 september af te leggen.

Met zijn initiatief streefde de premier volgens waarnemers meer dan één doel na. Hij wilde: 1. de federale regering, na de wat verlamdende verkiezingscampagne, een 'doorstart' geven; 2. in antwoord op sceptische mediacommentaren aantonen dat hij nog in staat was de coalitie en het land te leiden; 3. de leidende rol van de federale regering en haar eerste minister affirmeren tegenover de anders samengestelde deelstaatregeringen, inzonderheid de Vlaamse regering en haar minister-president, Leterme; 4. geconfronteerd met allerlei verklaringen van en meningsverschillen tussen vakbonden en werkgevers (zie XI.A en XI.B), zo snel mogelijk de lijnen uitzetten voor het sociale najaarsoverleg.

Uit persberichten bleek dat Verhofstadt in de beleidsverklaring de krachtlijnen van de begroting van 2005, een reeks sociaal-economische initiatieven met betrekking tot het vergrijzingsvraagstuk, een plan voor de uitbreiding van koerierbedrijf DHL en een oplossing voor de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde wenste aan te kondigen.

47. CD&V maakte, bij monde van Kamerfractie leider Pieter De Crem (in *Het Nieuwsblad* van 2 augustus), een intrede in de federale regering afhankelijk van "ten minste" een nieuw regeerakkoord.

In – vooral informele – vergaderingen bereidde de regeringstop vanaf begin september de beleidsverklaring voor. Naarmate de dagen verstreken, liep de politieke spanning op en werd het almaar twijfelachtiger dat tegen 21 september een oplossing zou worden gevonden voor zowel DHL als Brussel-Halle-Vilvoorde. Omdat het Planbureau pas op 1 oktober de zogenaamde economische begroting klaar zou hebben en de federale overheidsdiensten nog volop aan hun prognoses werkten, leek het ook onmogelijk de ontwerpbegroting van 2005 te kunnen opstellen tegen 21 september.

Op 10 september lekte in *Le Soir* het communautaire deel van de ontwerpbeleidsverklaring uit. Waarnemers meenden dat de PS met het lek wilde nagaan hoe ver de MR bereid was mee te stappen in een vergelijk over Brussel-Halle-Vilvoorde. Vanwege de spanningen tussen de PS en de MR toonde vice-premier Vande Lanotte zich in *De Morgen* (11 september) pessimistisch over de overlevingskansen van de regering. De woordvoerder van Verhofstadt zei op 12 september dat de premier niet de indruk had dat de sfeer van wantrouwen tussen de Franstalige regeringspartijen van aard was de federale coalitie in gevaar te brengen.

Op het congres dat de PS op (zondag) 19 september in Luik hield, stuurden vice-premier Onkelinx en voorzitter Di Rupo erop aan de beleidsverklaring uit te stellen. In de loop van de dag sloten de MR en de SP.A zich bij dat standpunt aan; als laatste stemde ook de VLD in. Nog dezelfde dag besliste het kernkabinet de beleidsverklaring op 12 oktober af te leggen, de oorspronkelijke datum. Politieke commentatoren zagen in de gang van zaken een teken van groeiend wantrouwen tussen de federale coalitiepartijen, gezichtsverlies voor de eerste minister en een mislukking van de 'Verhofstadt-methode', die erin bestond enkele beleidskwesties samen te bundelen, in korte tijd een principeakkoord door te duwen en de praktische uitwerking achteraf te regelen.

Nadat de premier er tijdens het weekeinde van 18-19 september en vervolgens tijdens een 20 uur durende vergadering op 20 en 21 september niet in geslaagd was met de Vlaamse en de Brusselse regering een akkoord te vinden over de uitbreiding van DHL op Zaventem, viel er een heuse crisissfeer over de Wetstraat en gingen er geruchten over een val van het kabinet-Verhofstadt. Een strijdlustig optreden van de premier in de Kamer en een daaropvolgend nachtelijk auto-ongeval deden het crisistij keren. Een regeling voor de expansie DHL werd echter niet gevonden en ook inzake Brussel-Halle-Vilvoorde bleef een oplossing achterwege. De beleidsverklaring die premier Verhofstadt op 12 oktober aflegde, bleef grotendeels beperkt tot de voorstelling van de krachtlijnen van de ontwerpbegroting van 2005 en tot het schetsen van "zeven wegen naar werk".

In dit hoofdstuk gaan wij nader in op de besluitvorming over DHL. De opmaak van de begroting van 2005 en de perikelen rond Brussel-Halle-Vilvoorde worden, ter wille van de overzichtelijkheid en om de thematische opbouw van dit overzichtsartikel te behouden, apart behandeld (zie VII.B respectievelijk VIII.C). In werkelijkheid doorkruisten de gesprekken over de drie strijdpunten elkaar ten dele.

Na de aanstelling (6 februari) van Steve Dubois als onderhandelaar van de federale regering (zie I.A), werd in alle discretie gezocht naar een vergelijk dat de uit-

breiding van het koerierbedrijf DHL op de luchthaven van Zaventem en de daaraan verbonden groei van de werkgelegenheid verzoende met de nachtrust van de omwonenden, zowel in Vlaanderen als in Brussel. Anders dan de paarse regeringspartijen hadden verwacht, lagen de kaarten na de verkiezingen van 13 juni niet makkelijker. De groenen waren weliswaar uit de Vlaamse regering verdwenen, maar de asymmetrische samenstelling van de federale regering enerzijds en de Vlaamse regering en de Brusselse regering anderzijds werd beschouwd als een hinderpaal voor consensusvorming. Bovendien hadden in Brussel de regeringspartijen in hun bestuursakkoord van 10 juli een verhoging van het aantal nachtvluchten op Zaventem van de hand gewezen.

Op 3 september zei vice-premier Onkelinx in *De Tijd* niet meer te geloven in de uitbreiding van DHL in Zaventem. Ze verwees naar een studie die de Universiteit Gent in opdracht van de provincie Vlaams-Brabant had gedaan en die op 30 augustus aan de betrokken gemeentebesturen was voorgesteld. Volgens het onderzoek zou de verhoging van het aantal nachtvluchten van 25.000 tot 30.000 per jaar de kosten voor de gezondheidszorg ingevolge lawaaihinder en slaapverstoring met 250 miljoen euro doen toenemen, tot 400 miljoen euro per jaar. In een reactie op de verklaring van Onkelinx relativeerde minister van Buitenlandse Zaken De Gucht de supplementaire gezondheidskosten. Hij zei dat "het gezond verstand zegt dat het beste voor de gezondheid van de mensen werkgelegenheid is". Minister-president Leterme zei dat er nog een akkoord mogelijk was indien Brussel en Vlaanderen hun geluidsnormen zouden gelijkschakelen en indien Brussel bereid zou zijn een deel van de lasten van de verhoging van het aantal nachtvluchten te dragen. De Vlaamse minister van Economie, Moerman, zei op 7 september in *De Tijd* dat haar partij voluit de kaart van de werkgelegenheid trok en resoluut voor de uitbreiding van DHL ging. De Brusselse minister-president, Picqué, verwierp op 10 september het 'denkspoor' dat Brussel zich soepeler zou opstellen indien DHL zou toezeggen een deel van de nieuwe banen voor Brusselaars voor te behouden. Volgens hem woog het werkgelegenheidsvoordeel niet op tegen het nadeel van geluidshinder.

Op 14 september schreef *Het Nieuwsblad* dat DHL besloten had zijn Europees verdelcentrum niet in Zaventem te vestigen. Het bedrijf ontkende dat er al een beslissing was genomen en zei dat Zaventem zijn voorkeur bleef genieten. Premier Verhofstadt verzekerde de werknemers van DHL dat hij werkte aan een oplossing om de toekomst van het bedrijf te vrijwaren en zei dat hij daarbij rekende op "de correcte en loyale medewerking van alle gewesten, meer bepaald van het Brusselse gewest". Zowel de Brusselse als de Vlaamse regering zei te wachten op een concreet voorstel van de federale regering.

De Vlaamse vakbonden en werkgeversorganisaties waarschuwden er op 15 september voor dat een negatieve beslissing over DHL gevolgen zou hebben voor de hele luchthavenregio. Ze verwezen naar een studie van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) en de Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappij van Vlaams-Brabant, waaruit bleek dat er rond de luchthaven van Zaventem ruim 146.000 arbeidsplaatsen waren en dat de helft tot twee derde van de werkgelegenheid in de particuliere sector (58.000 tot 72.000 arbeidsplaatsen) rechtstreeks

afhankelijk was van de aanwezigheid van de luchthaven. De sociale partners zeiden dat de geloofwaardigheid van Vlaanderen als logistiek centrum in het geding was.

Op zaterdag 18 september zaten de federale, de Vlaamse en de Brusselse regering een eerste keer formeel samen om vier scenario's te bespreken die de federale regering had voorbereid. In het maximale scenario, waarover de regering met DHL had onderhandeld, zou Zaventem worden uitgebreid tot een *main hub*, het aantal nachtvluchten worden verhoogd tot 30.000, waarvan 22.000 voor DHL, en de rechtstreekse werkgelegenheid stijgen van 6.600 naar 8.000.⁴⁸ Het 'afslankingsscenario' dat het pakjesbedrijf in de onderhandelingen als alternatief naar voren had geschoven, reduceerde de DHL-vestiging in Zaventem tot een *subhub* voor de Benelux, met nog maar 13.000 nachtvluchten en het verlies van 1.500 tot 1.800 arbeidsplaatsen. De twee andere scenario's, die de regering zelf had opgesteld, waren een variatie op het maximale scenario, maar met 28.000 nachtvluchten. De additionele nachtvluchten zouden in het derde scenario worden gespreid over de oostrand (51%), de noordrand (34%) en Brussel (15%), en in het vierde scenario in de noordrand worden geconcentreerd. Tot verrassing van de Vlaamse regering was er sprake van de uitbreiding van de DHL-gebouwen buiten de industriezone, zodat het gewestplan gewijzigd en meer dan 60 ha landbouwgrond onteigend zouden moeten worden. De Vlaamse en de Brusselse regering vroegen tijd om de scenario's te bestuderen.

Op 19 september kwam onenigheid in de Vlaamse regering aan het licht. In de zondagseditie van *Het Nieuwsblad* zei minister van Werk Vandenbroucke dat het 'afslankingsscenario' hem het meest realistische leek en dat hij de voorkeur gaf aan een voorstel waarin "DHL waarborgt dat er in lengte van jaren veel jobs blijven op Zaventem" boven het "najagen van droomsenario's". In dezelfde krant verwonderde minister van Economie Moerman zich over het standpunt van Vandenbroucke en zei dat de VLD een maximale uitbreiding van DHL nastreefde. VLD-voorzitter Somers ergerde zich in *De zevende dag* over de naar zijn mening passieve houding van de christen-democraten. Hij zei dat het tijd was dat CD&V kleur bekende en dat de Vlaamse regering een "verpletterende verantwoordelijkheid" droeg.

Minister-president Leterme pleegde de hele dag overleg met de twee vice-minister-presidenten, Vandenbroucke en Moerman, en met minister van Leefmilieu Kris Peeters over het antwoord van de Vlaamse regering op de vier scenario's. Na een vergadering van het kernkabinet waarop beslist werd de presentatie van de federale beleidsverklaring uit te stellen tot 12 oktober kwamen de drie regeringen omstreeks 20 uur opnieuw bijeen. Vóór het begin van de vergadering zeiden enkele federale ministers dat DHL had geëist tegen 21 september een antwoord te krijgen op zijn expansieplannen. Het koerierbedrijf bevestigde dat.

48. DHL had het *single hub*-concept laten varen. Naast een Europese *main hub*, voor de afhandeling van het intercontinentale verkeer, zouden de regionale knooppunten (*subhubs*) behouden blijven.

Tijdens de vergadering, die tot middernacht duurde, bleek dat de drie regeringen voorstander waren van de uitbreiding van DHL op Zaventem, maar dat de spreiding van de nachtvluchten een belangrijk knelpunt vormde. De Vlaamse regering legde een eigen voorstel voor, waarin de additionele nachtvluchten hoofdzakelijk of zelfs uitsluitend over Brussel zouden gaan. De Brusselse gewestregering noemde dat onaanvaardbaar en sprak van een "provocatie".

In het VLD-partijbestuur heerste op 20 september de mening dat de CD&V erop uit was de regering Verhofstadt "te doen crashen". De christen-democraten ontkenen dat, maar zeiden zich wel te storen aan de "lichtzinnigheid" waarmee de premier tewerk ging. Eerste minister Verhofstadt riep alle betrokkenen op "loyaal en constructief" mee te werken aan een oplossing. Op zijn verzoek besliste de Conferentie van de Voorzitters de voor 21 september geplande plenumvergadering van de Kamer te vervangen door een gezamenlijke vergadering van de commissies voor het Bedrijfsleven en voor de Infrastructuur.

Eveneens op 20 september had een delegatie van de vakbonden een onderhoud met de Vlaamse en de Brusselse regering. De bonden zeiden op een snelle oplossing te hopen en riepen de regeringen op de zwartepiet niet naar elkaar door te schuiven.

Vanaf 21 uur zaten de topministers van de drie regeringen opnieuw bijeen voor wat als een "vergadering van de laatste kans" werd beschouwd. De federale regering legde een compromistekst voor, waarin sprake was van 28.000 commerciële nachtvluchten (waarvan 22.100 voor DHL) en 2.000 militaire en humanitaire nachtvluchten, een vermindering van de totale jaarlijkse geluidslast van 84.000 tot 73.000 Quota Count (QC), de vervanging door DHL tussen 2008 en 2010 van de A300-vliegtuigen door toestellen met een QC van minder dan 8 en tegen 2015 van de MD11-langeafstandstoestellen, en de gelijkschakeling van de Vlaamse en de Brusselse geluidsnormen. Vanaf 2010 zou Brussel een groter deel van de nachtvluchten over zijn grondgebied krijgen, via de Kanaalroute (over Molenbeek) in plaats van de Chabert-route (over Brussel-stad).

De vergadering duurde bijna 20 uur en werd enkele keren opgeschort. De premier en de vice-premiers Vande Lanotte en Onkelinx pendelden geregeld tussen de Vlaamse en de Brusselse regering. Naarmate de uren verstreken, zwol in de Wetstraat een sfeer van dreigende crisis aan en staken zelfs geruchten op over de nakende val van de regering. Op 21 september gingen de ministers omstreeks 17 uur zonder akkoord uiteen.

Tegen 17.30 uur, ruim drie uur later dan gepland, kwam Verhofstadt voor de verenigde Kamercommissies voor het Bedrijfsleven en voor de Infrastructuur. In een verklaring die deels rechtstreeks door radio en televisie werd uitgezonden, zei een strijdlustige premier dat de federale regering het eens was over een "realistisch groeiscenario" dat ze als compromis aan de Vlaamse en de Brusselse regering had voorgelegd. Hij betreurde dat beide regeringen het "compromisscenario" niet hadden aanvaard en zei te hopen dat ze dat "de komende uren of morgen" alsnog zouden doen.

Waarnemers waren van mening dat de premier erin geslaagd was het beeld te ontcrachten dat hij voor een verloren zaak streed en dat hij, door de verantwoor-

delijkheid bij de gewesten te leggen, zijn politieke lot en de federale regering had gered. Sommige commentatoren wezen erop dat de asymmetrische samenstelling van de betrokken regeringen de besluitvorming bemoeilijkte en noemden de DHL-zaak een test voor de werking van het Belgische federale systeem.

De Brusselse minister-president, Picqué, wees voor de vastgelopen situatie met een beschuldigende vinger naar de Vlaamse regering, in het bijzonder naar minister-president Leterme die tijdens de marathonvergadering overlegd had met de CD&V-Kamerfractie en nadien zijn houding had verstrakt. Leterme betwistte dat de Vlaamse regering een akkoord in de weg zou staan. Hij betreurde dat de Franstaligen een "correcte verdeling van de lusten en de lasten weigerden" en liet verstaan dat er onder de federale regeringspartijen geen consensus was over het regeringsvoorstel. Uit het debat in de verenigde Kamercommissies bleek inderdaad dat PS, MR en SP.A-Spirit maar achter het regeringsvoorstel stonden in de mate het de steun had van Vlaanderen en Brussel.

Na het mislukte overleg deden de vakbonden van DHL een dramatische oproep aan de Vlaamse en de Brusselse regering alsnog een akkoord te zoeken. De directie van DHL zei ontgoocheld te zijn en alsnog op een oplossing te hopen.

Laat op de avond ging de auto waarin premier Verhofstadt door zijn chauffeur naar huis werd gebracht, over de kop. De premier werd met enkele gekneusde ribben naar het ziekenhuis gebracht, waar hij tot de daaropvolgende dag zou verblijven. Nadien zou hij nog een vijftal dagen thuis blijven om verder te herstellen. Tijdens zijn afwezigheid in Brussel nam vice-premier Onkelinx de leiding van de federale regering waar.

Het bericht over het auto-ongeval droeg, samen met het verstrijken van de vervalddag van 21 september en het groeiende besef dat het voortduren van de patstelling rond DHL enkel in de kaart van het Vlaams Blok speelde, bij tot een ontspanning van het politieke klimaat.

Op 22 september liet Onkelinx verstaan niet langer met een deadline te willen werken. DHL-woordvoerder De Buck zei te begrijpen dat het ongeval van premier Verhofstadt de besluitvorming vertraagde. Samen met vice-premier Vande Lanotte had Onkelinx contact met achtereenvolgens de Brusselse en de Vlaamse regering. In de Brusselse regering bleven Ecolo en CDH zich hard opstellen. De Vlaamse regering, die de hele dag zowel intern als met de Brusselse regering had overlegd, werd het eens over een tegenvoorstel, dat ze in de vooravond aan de vice-premiers voorlegde. Minister-president Leterme weigerde details vrij te geven. Toch raakte bekend dat de Vlaamse regering een snellere vervanging van de luidruchtigste vliegtuigen voorstelde, zodat al vóór 2010 meer nachtvluchten de route over Brussel zouden nemen.

Op 23 september zei CDH-voorzitter Joëlle Milquet in het ochtendnieuws van de RTBF-radio dat haar partij zich verzette tegen een verhoging van het aantal nachtvluchten en problemen had met de vervanging van de Chabert-route door de Kanaalroute. De weerstand van het CDH bleek ook tijdens een vergadering van de Brusselse regering, die de hele dag duurde en waarop Ecolo eveneens een toename van het aantal nachtvluchten bleef afwijzen. Aan het eind van de dag

kon minister-president Picqué de federale regering geen unaniem standpunt, maar slechts een lijst met vragen en opmerkingen bezorgen.

Op 24 september bespraken de topministers van de federale regering het DHL-dossier met premier Verhofstadt in diens woning in Mariakerke (Gent). Een 300-tal werknemers van DHL gaf tijdens een betoging voor de zetel van het CDH in Brussel uiting aan hun ongenoegen over de houding van die partij.

In het Vlaams Parlement kwam, op verzoek van het Vlaams Blok, een ad-hoccommissie bijeen voor een gedachtewisseling over de DHL-kwestie. Minister-president Letermé zei dat de Vlaamse regering op een "maximaal rechtvaardige" spreiding van de nachtvluchten stond en dat onenigheid in de Brusselse regering een akkoord in de weg stond.

In een gesprek met de zakenzender Kanaal Z haalde SP.A-voorzitter Stevaert fel uit naar het CDH en Ecolo, die hij "parvenu's" en "lilliputterpartijen" noemde en die hij verweet hun machtspositie in de Brusselse regering te misbruiken om een akkoord over DHL te verhinderen. In het Canvas-programma *Terzake* voegde hij daaraan toe dat Vlaanderen zo nodig de financiële solidariteit met Brussel ter discussie zou stellen. Franstalige politici reageerden furieus op de "arrogantie en financiële chantage" (Milquet) van Stevaert. Ecolo zei geen lessen te moeten krijgen van "de heraut van het populisme" en minister-president Picqué toonde zich "ten zeerste verontwaardigd" over de "verbale agressie" van de SP.A-voorzitter.

Op 25 september schreef *De Tijd* dat Peter Kruse, de directeur van DHL Europe, daags voordien bij de opening van het Europese IT-centrum van DHL in Praag gezegd had dat het koerierbedrijf 34.000 nachtvluchten nodig had om Zaventem te kunnen uitbouwen tot *main hub*. De krant concludeerde daaruit dat Zaventem nooit het Europese knooppunt van DHL zou worden. Kruse zei nog dat indien het bedrijf niet de gevraagde 34.000 nachtvluchten kreeg, Zaventem een *subhub* zou blijven of, indien het aantal toegestane nachtvluchten ook daarvoor niet volstond, tot toegangspoort (*gateway*) voor de Benelux zou worden afgeslankt. In een reactie zei minister-president Letermé dat hij de directie van DHL om duidelijkheid zou vragen over de plannen van het bedrijf.

In het vooruitzicht van een nieuwe onderhandelingsronde riep premier Verhofstadt op 26 september de gewestregeringen op verantwoordelijkheidszin aan de dag te leggen en oog te hebben voor de langetermijnbelangen. In een mededeling zei hij dat door de uitbreiding van DHL "minstens 1.400 directe en nog eens duizenden indirecte jobs" gerealiseerd konden worden. Hij zei dat het "imago van ons land ten aanzien van toekomstige investeerders" in het geding was en dat de werking van de instellingen in het gedrang dreigde te komen. "Bevoegdheidsoverschrijdende problemen kunnen we maar oplossen met een federale loyaliteit die het algemeen belang laat primeren boven individuele, regionale of subregionale belangen", stond in de mededeling.

Op 27 september ontving een delegatie van de Vlaamse regering de Europese top van DHL. Over de inhoud van het gesprek werd niets meegedeeld. Tijdens het daaropvolgende vragenuurtje in het Vlaams Parlement zei minister-president Letermé nog eens dat het probleem niet opgelost kon worden indien de Brusselse regering niet meer solidariteit aan de dag zou leggen.

Intussen had het federale kernkabinet onder het voorzitterschap van premier Verhofstadt, die voor het eerst na zijn ongeval weer in Brussel was, een nieuw compromisvoorstel uitgewerkt, dat in de late namiddag aan de Vlaamse en de Brusselse regering werd voorgelegd. Om tegemoet te komen aan het CDH en Ecolo zou het aantal nachtvluchten tot 25.000 worden beperkt, waarvan 22.100 voor DHL. Om aan het cijfer van 25.000 te komen, zou een deel van de nachtelijke chartervluchten naar een andere luchthaven worden verplaatst en zouden de vluchten met "stille" vliegtuigen, de humanitaire zendingen en de vluchten van regeringsleden niet mee tellen. DHL zou 1.400 supplementaire banen creëren en zijn vloot zo snel mogelijk vernieuwen; de woningen rond de luchthaven zouden beter geïsoleerd worden.

Op 28 september besprak de federale regering haar jongste voorstel met een DHL-delegatie. Omstreeks 18 uur begon een nieuwe vergadering van de federale, de Vlaamse en de Brusselse regering. Na de korte bijeenkomst werd gezegd dat DHL was teruggekomen van zijn engagement het aantal vluchten met de luidruchtigste MD-11-toestellen tot vier te beperken en zestien nachtvluchten met de MD-11 eiste. Politici spraken van woordbreuk en chantage en vonden dat in die omstandigheden van een uitbreiding van DHL op Zaventem geen sprake kon zijn. De VLD had, met een tussenvoorstel waarin van elf MD-11-vluchten sprake was, de deur op een kier willen houden, maar had daar geen steun voor gevonden.

DHL ontkende op 29 september dat het terugkwam van vroegere beloftes. Het bedrijf zei dat er in het businessplan van meet af aan sprake van was dat er door de uitbreiding van de activiteiten op Zaventem meer langeafstandsvluchten met de MD-11 zouden zijn, meer bepaald naar Hongkong en Singapore. Minister Vande Lanotte gaf daarop e-mailberichten en documenten vrij waaruit moest blijken dat tijdens het overleg met DHL op 13 juli gesproken was van "drie tot vier vluchten" met MD-11-toestellen. "Op termijn" zou DHL die toestellen vervangen door de Boeing 777, waarvan de vrachtversie niet vóór 2009 op de markt zou komen. Pas op 23 september had DHL gezegd dat het na 2011 nog 16 nachtvluchten met de MD-11 wilde doen. Volgens Vande Lanotte was dat in tegenspraak met een bijgewerkte versie van het businessplan, waarin sprake was van drie MD-11-vluchten tussen 23 en 6 uur. Bij navraag door het kabinet-Vande Lanotte zei luchthavenuitbater BIAAC op 24 september dat uit het vluchtschema dat DHL had ingediend, bleek dat het bedrijf met vier MD-11-toestellen drie vluchten tussen 23 en 6 uur zou verzorgen. DHL repliceerde dat het nooit gesproken had van vier "nachtvluchten met de MD-11" maar van vier toestellen van dat type, waarmee elke nacht acht vluchten (vier keer landen en vier keer opstijgen) konden worden gedaan, en dat het op langere termijn acht MD-11's wilde inzetten voor potentieel 16 nachtvluchten. DHL zei dat het geluidsvolume van de MD-11 lager was dan 12 QC en dat tijdens de onderhandelingen tussen de regeringen het maximale geluidsniveau per toestel verlaagd was van 12 naar 8 QC, zonder dat het bedrijf daarvan op de hoogte was gebracht.

Nog op 29 september stuurde de federale regering een brief naar DHL met het verzoek het aantal nachtvluchten met de MD-11 te beperken tot vier en de MD-11-toestellen tegen 2014 te vervangen door de stillere B777-vliegtuigen. Vice-premier Onkelinx zei dat indien DHL niet met die eisen akkoord ging, de federale

regering de onderhandelingen zou stopzetten. De Vlaamse regering zei dat standpunt te delen.

Op 1 oktober legden de werknemers van DHL de activiteiten op de luchthaven van Zaventem gedurende een kwartier stil om de regering onder druk te zetten alsnog een akkoord te vinden.

VLD-voorzitter Somers riep in een interview met *De Standaard* (2 oktober) de politieke partijen op te stoppen met ruziën. "We riskeren de totale politieke chaos. [...] Als we ons niet herpakken, dan volgt bij de volgende verkiezingen een te rechte afstraffing", zei hij. Volgens Somers moest CD&V beseffen dat "de Vlaamse regering geen stormram is om de federale regering te destabiliseren", moest de federale regering inzien dat "regionale regeringen met een verschillende politieke samenstelling anders moeten worden bejegend" en moest premier Verhofstadt onderkennen dat "hij niet alleen op het politieke speelveld staat" en "minister-president Leterme voortaan ook meedoet".

Hoewel DHL beloofd had snel op de brief te reageren, was er na een week nog geen antwoord. Op 7 oktober liet minister Reynders zich tijdens een perslunch in de Senaat ontvallen dat DHL op verzoek van de federale regering pas zou antwoorden na de vertrouwensstemming over de federale beleidsverklaring van 12 oktober.

In de beleidsverklaring kwam de DHL-kwestie maar kort ter sprake. Premier Verhofstadt zei op een antwoord van het koerierbedrijf te wachten en samen met de federale regering te blijven ijveren voor een uitbreiding van het koerierbedrijf. "De vernieuwing van de vloot en de vermindering van de geluidsoverlast moeten echter gewaarborgd zijn", zei hij. Enkele uren later deelde DHL mee dat het bedrijf "begin volgende week" opnieuw gesprekken met de federale regering zou aanknopen.

In de beleidsverklaring die hij op 12 oktober in de Kamer en de Senaat aflegde, sprak premier Verhofstadt de hoop uit dat de federale regering, de Vlaamse en de Brusselse regering, BIAC en DHL alsnog een akkoord zouden vinden over de verdere ontwikkeling van het koerierbedrijf. Hij engageerde zich ertoe "tot het uiterste" te gaan voor de uitbreiding van DHL. De premier plaatste de DHL-perikelen in een politiek kader. Hij wees erop dat België voor het eerst werd bestuurd met asymmetrisch samengestelde regeringen. "Ik hoop dat dit niet de test wordt om te zien of ons federaal staatsbestel werkt", zei Verhofstadt. "Wij moeten immers toegeven dat die test voorlopig niet bijster goed is geslaagd. Wat wij de afgelopen weken hebben gezien, is misschien geen fraai schouwspel". De premier riep de politieke wereld op een streep te trekken "onder de bestendige verkiezingskoorts van de voorbije maanden". Hij zei: "Wat wij vandaag nodig hebben, is een dialoog tussen de verschillende regeringen. Wat wij nodig hebben, zijn politici die verantwoordelijkheid op zich nemen voor het belang van de burgers en niet voor partijgewin op korte termijn. Iedereen zal dat dus moeten loslaten: ikzelf, de federale en de regionale regeringen. Wat wij nu nodig hebben in deze asymmetrie, is meer verantwoordelijkheid, meer dialoog. Wat ons land met andere woorden nodig heeft, is verantwoordelijke dialoog".

Tijdens het Kamerdebat over de beleidsverklaring (14 oktober) beweerde CD&V-fractie leider Pieter De Crem dat de premier al in het bezit was van het antwoord van DHL. Verhofstadt weerlegde dat niet expliciet en verweet De Crem door diens "onverantwoordelijke houding" de job van honderden mensen in gevaar te brengen. DHL zei achteraf dat het aan het kabinet van de premier en regeringsonderhandelaar Dubois enkel een interne nota met enkele "losse bedenkingen en vragen bij het federale voorstel" had bezorgd.

In de marge van het Kamerdebat zei vice-premier Dewael dat een uitbreiding van DHL op Zaventem moeilijk was omdat het bedrijf financieel niet in zulke goede papieren zat, dat het aan de vragen van de regering tegemoet kon komen.

Op de persconferentie na het regeringsberaad van 15 oktober zei premier Verhofstadt dat de federale regering enkel de "go between" was tussen DHL enerzijds en de Vlaamse en de Brusselse regering anderzijds. Tegenover de VRT-radio-nieuwsdienst sprak de eerste minister de hoop uit "volgende week" een doorbraak te realiseren. "We gaan in elk geval voor een uitbreiding van DHL. We moeten de verschillende standpunten kunnen verzoenen", zei hij.

Op 18 oktober was er opnieuw een bijeenkomst van vertegenwoordigers van DHL en de federale regering, waarvan achteraf enkel werd gezegd dat ze in een "positieve en constructieve sfeer" was verlopen. Later die dag gaf DHL een schriftelijk antwoord op de brief van de regering van 29 september. Daarin deelde het koerierbedrijf mee dat het alle intercontinentale nachtvluchten met de MD-11 wilde realiseren en dat een vernieuwing van de intercontinentale vloot om rendabiliteitsredenen pas vanaf 2018 mogelijk was.

Op 19 oktober reageerden de federale, de Vlaamse en de Brusselse regering in een gezamenlijke brief op het antwoord van DHL. Premier Verhofstadt en de minister-presidenten Leterme en Picqué schreven dat het uitbreidingsproject slechts haalbaar was indien DHL een grotere inspanning zou doen om de geluidsoverlast verder terug te dringen.

De top van DHL gaf op 19 oktober voor het eerst een persconferentie om het standpunt van het bedrijf toe te lichten. Roland Steisel, de directeur Externe Relaties, zei dat DHL, een jaar nadat het BIAC verzocht had een offerte in te dienen voor de uitbouw van een Europees sorteercentrum, nog altijd geen eenduidig voorstel had ontvangen. De DHL-directie zei voort te willen onderhandelen, maar haar eis voor de langeafstandsvluchten niet te kunnen afzwakken.

Op 20 oktober deelde de directie van DHL tijdens een nachtelijke vergadering van de ondernemingsraad aan de vakbonden mee dat Zaventem niet meer in aanmerking kwam als intercontinentale *main hub*. Volgens DHL was door de "te strakke eisen" van de federale en regionale overheden in verband met de lawaaihinder een expansie in België onmogelijk. Als gevolg daarvan zouden in 2008 minimum 1.335 en waarschijnlijk 1.685 banen verloren gaan. Het personeel van DHL legde op 21 oktober het werk neer.

De federale, de Vlaamse en de Brusselse regering reageerden ontgoocheld op de beslissing van het pakjesbedrijf. De mislukking van de onderhandelingen over de expansie van DHL was volgens de regeringsleiders te wijten aan het bedrijf, dat

zich niet aan de afspraken over het gebruik van de MD-11-vliegtuigen had gehouden. Later op de dag, tijdens een interpellatiedebat in de Kamercommissie voor de Infrastructuur, stak premier Verhofstadt ook een beschuldigende vinger uit naar CD&V en de gewestregeringen. De Vlaamse regering stelde een plan in het vooruitzicht om de gevolgen van het banenverlies bij DHL te beperken. Op 29 oktober namen 900 (politie) tot 2.500 (vakbonden) werknemers van DHL en andere op de luchthaven van Zaventem gevestigde bedrijven in Brussel deel aan een 'Mars voor Werk'.

Op 9 november deelde Deutsche Post mee dat DHL in 2008 een Europees luchtvaartknooppunt en sorteercentrum zou openen in Leipzig. Er was sprake van een investering van 300 miljoen euro en de creatie van 3.500 directe en 7.000 indirecte banen. Zaventem zou vanaf 2008 een regionaal bruggenhoofd worden en maximaal 1.700 banen verliezen.

VII. Het begrotings- en fiscaal beleid

A. De resultaten van het begrotingsjaar 2003 en de uitvoering van de begroting van 2004

De overheid sloot de rekeningen over 2003 af met een overschot van 834,4 miljoen euro, of 0,4% van het bruto binnenlands product (BBP). Het resultaat was beter dan de doelstelling van het eind 2002 geactualiseerde stabiliteitsprogramma 2003-2005, dat voor 2003 in een financieringsevenwicht voorzag. De federale overheid had een overschot van 1,041 miljard euro. Ook de gemeenschappen en de gewesten (407,4 miljoen euro) en de lokale besturen (702,1 miljoen euro) boekten een overschot. De rekening van de sociale zekerheid ging voor het eerst sinds 1996 in het rood (1,316 miljard euro).

De overheidsschuld was eind 2003 gedaald tot 256,9 miljard euro (-18,3 miljard) of 100,7% van het BBP (eind 2002: 105,8%). De belastingdruk verminderde van een recordhoogte van 45,7% van het BBP in 2002 tot 45,1% in 2003. Het totale overheidsbeslag (fiscale, parafiscale en niet-fiscale ontvangsten) steeg dan weer tot 51,6% van het BBP (2002: 50,5%).

Het overschot op de overheidsrekeningen was uitsluitend het gevolg van de overdracht van het pensioenfonds van Belgacom aan de federale overheid, die in ruil en in het vooruitzicht van de beursgang van het telecombedrijf de pensioenverplichtingen van de statutaire personeelsleden had overgenomen.⁴⁹ Het pensioenfonds was 3,6 miljard euro waard. Daarnaast had Belgacom 1,4 miljard euro betaald als vergoeding voor de latere pensioenlasten. De regering had de transactie

49. M. DEWEERDT, *a.w.*, pp. 204-205. Op 22 maart verkocht het consortium van buitenlandse minderheidsaandeelhouders 38% van de aandelen van Belgacom op de beurs van Brussel.

over de begrotingsjaren 2003 (3,6 miljard euro) en 2004 (1,4 miljard euro) willen spreiden, maar nadat Eurostat, de statistische dienst van de Europese Unie, zich daartegen had verzet, had ze de 5 miljard euro integraal bij de ontvangsten van 2003 geboekt.⁵⁰

Bij de voorstelling van het jaarverslag van de Nationale Bank (18 februari) zei gouverneur Guy Quaden dat België in vergelijking met andere Europese landen de weerslag van de zwakke conjunctuur goed had opgevangen. Hij wees er niettemin op dat het financieringsoverschot te danken was aan eenmalige verrichtingen, hoofdzakelijk de overname van het Belgacom-pensioenfonds, zonder dewelke er in 2003 een structureel tekort van 0,9% van het BBP zou zijn geweest. Quaden wees andermaal op de noodzaak van een structureel begrotingsoverschot om in een snel tempo de overheidsschuld te kunnen verminderen en zodoende de kosten van de vergrijzing op te vangen. Hij maakte zich vooral zorgen over de stijgende uitgaven voor gezondheidszorg. Een groei met 4,5% per jaar, zoals in het regeerakkoord van 8 juli 2003 was afgesproken, was volgens Quaden op langere termijn moeilijk vol te houden.

Op 5 april deelde de regering de resultaten mee van de begrotingscontrole. Door de hoger dan verwachte economische groei (2% in plaats van de oorspronkelijk geraamde 1,8%) kon ze de inkomsten voor 2004 met 237 miljoen euro optrekken. Daartegenover stond dat het verwachte overschot in de sociale zekerheid maar 110 miljoen in plaats van 320 miljoen euro zou bedragen, als gevolg van de hogere werkloosheidsuitgaven en van het uitblijven van een akkoord over de betaling door de deelstaten en de gemeenten van de tijdskredietpremies voor hun ambtenaren, die daardoor ten laste bleven van de federale begroting.⁵¹ Minister van Begroting Vande Lanotte zei dat er enkel "microchirurgie" nodig was geweest om de begroting op koers te houden.

In haar derde jaarrapport (7 mei) stelde de Studiecommissie voor de Vergrijzing de kostprijs van de vergrijzing andermaal naar boven bij. Ze zei dat in 2030 de socialezekerheidsuitgaven 26,7% van het BBP zouden vertegenwoordigen. In haar eerste verslag (2002) had de commissie nog van 25,3% gesproken, in het tweede (2003) van 26%. De toename was het gevolg van de zwakke economische conjunc-

50. De rijksmiddelenbegroting van 2004, die de Kamer op 18 december 2003 had goedgekeurd, hield nog met die 1,4 miljard euro rekening. Om de toevoeging van die som bij de inkomsten van 2003 gedeeltelijk te compenseren, had de regering eind december 2003 beslist om 1 miljard euro van de NMBS-dotatie voor 2004 nog aan te rekenen op de uitgavenbegroting van 2003. De Kamer keurde daartoe op 22 januari 2004 een aanpassing van de uitgavenbegroting van 2003 goed (*ibidem*, p. 207). Bij KB van 22 december 2003 had de regering de inkomsten van de Belgacom-transactie toegewezen aan het Zilverfonds: 3,6 miljard euro voor 2003 en 1,4 miljard euro voor 2004. Daardoor kon de overheidsschuld in elk van beide jaren met eenzelfde bedrag verminderd worden.
51. *Ibidem*, pp. 206-207. Het Overlegcomité had op 10 maart beslist dat de RVA voorlopig de tijdskredietpremies bleef betalen van de ambtenaren van de niet-federale openbare besturen en dat de zaak herbekeken zou worden na de deelstaatverkiezingen van 13 juni. Een oplossing voor het geschil tussen de federale regering en de deelstaatregeringen werd in het verslagjaar niet gevonden.

tuur en van de afspraak in het regeerakkoord de uitgaven voor de gezondheidszorg tot 2007 met 4,5% per jaar te laten stijgen. De Studiecommissie zei dat de overheid de uitgavengroei vanaf 2008 zou moeten beperken tot 2,8% per jaar. Daarnaast zou de werkgelegenheidsgraad tegen 2030 opgetrokken moeten worden tot 68,2% – de 70% van de zogenaamde Lissabon-doelstelling achtte de commissie niet haalbaar –, wat zou neerkomen op bijna een halvering van de werkloosheidsgraad (van 14 naar 7,5%).

In hun economische vooruitzichten zeiden het Federaal Planbureau (17 mei) en de Nationale Bank (4 juni) voor 2004 een financieringstekort van 0,3% van het BBP te verwachten. Volgens de NBB zou de overheid nog 800 miljoen moeten besparen om de evenwichtsdoelstelling te halen. Op 9 juni zei minister Vande Lanotte dat de fiscale inkomsten in de eerste vier maanden van het jaar met 8% waren gestegen tegenover dezelfde periode van 2003 en dat voor het hele jaar op een belastingmeevaller van 438 miljoen euro kon worden gerekend. De inkomsten van de sociale zekerheid zouden dan weer 332 miljoen euro lager en de rente-uitgaven 49 miljoen euro hoger liggen dan was geraamd. Vande Lanotte achtte een financieringsevenwicht en zelfs een klein overschot haalbaar.

Op 15 juli noemde het Europees Hof van Justitie, ingevolge een klacht van de Europese Commissie, de Belgische beurstaks op nieuwe effecten en de taks op de afgifte van nieuwe effecten aan toonder strijdig met een richtlijn uit 1969. Minister van Financiën Didier Reynders (MR) besliste meteen beide belastingen, die ongeveer 100 miljoen euro per jaar opbrachten, af te schaffen. De terugvordering van de tussen 16 juli 2002 en 15 juli 2004 ten onrechte betaalde taksen zou de Staat tot 330 miljoen euro kunnen kosten.

Op 10 september rondde de regering de tweede begrotingscontrole af. Volgens minister Vande Lanotte was, ondanks de tegenvallende opbrengst van de eenmalige bevrijdende aangifte (zie VII.C), een financieringsevenwicht nog altijd een realistische doelstelling en waren er geen aanvullende maatregelen nodig. Wel vroeg de regering aan het parlement het door de farmaceutische sector te betalen voorschot op de aanvullende heffing op de overschrijding van het geneesmiddelenbudget van 2004 te verhogen van 2,55 tot 4,5% (wet van 25 november 2004 tot wijziging [...], B.S. 7 december 2004). De maatregel, die goed was voor 51 miljoen euro, was volgens de regering nodig om het tekort in de ziekteverzekering te verminderen. Volgens Vande Lanotte stevende het Riziv af op een tekort van 10 miljoen euro.⁵²

Op 28 oktober verkocht de Belgische Staat 19.112.441 Belgacom-aandelen aan institutionele beleggers. De verkoop bracht 539 miljoen euro op en verminderde de staatsparticipatie in het telecombedrijf tot het wettelijke minimum van 50% plus één aandeel (doordat Belgacom een deel van de eigen aandelen had vernietigd die het bij de beursgang in maart had gekocht, was de participatie tot 55,3% gestegen). Gezegd werd dat de opbrengst van de verkoop zou worden toegewezen

52. Uiteindelijk zou het tekort oplopen tot 513,6 miljoen euro; zie XI.D.

aan het Zilverfonds, maar op 30 juni 2005 was daarover nog geen koninklijk besluit in het *Staatsblad* verschenen.

Op 8 november verkocht de Belgische Staat 487.499 BIAC-aandelen aan Macquarie Airports, een dochter van de Australische financiële groep Macquarie. De verkoop bracht 352,4 miljoen euro op. Doordat tegelijk de elf particuliere aandeelhouders al hun aandelen verkochten, kreeg Macquarie Airports een participatie van 70% in de exploitant van de luchthaven van Zaventem en verminderde het belang van de Belgische Staat van 63,56 tot 30% (zie ook XII).

B. De begroting van 2005 en de federale beleidsverklaring

In zijn economische vooruitzichten (17 mei) zei het Planbureau voor 2005 een financieringstekort van 1,2% van het BBP te verwachten, dat zou oplopen tot 1,4% in 2006 en pas vanaf 2007 lichtjes zou dalen. Omdat de regering een financierings-evenwicht nastreefde, zou de overheid in die drie jaar 4 miljard euro moeten wegsaneren. Minister Vande Lanotte zei dat het Planbureau te pessimistisch was en geen rekening hield met het economisch herstel. Volgens hem zou het weg te werken tekort in 2005 maar 0,6% van het BBP bedragen en zou het mogelijk zijn een structureel financieringsevenwicht te realiseren, dus zonder een beroep te doen op eenmalige inkomsten.

In haar economische vooruitzichten (4 juni) verwachtte de Nationale Bank voor 2005 een groei van 2,6% en een financieringstekort van 1% van het BBP. Om de evenwichtsdoelstelling te halen, zou de overheid 2,6 miljard euro moeten besparen.

In zijn jaarverslag 2004 (5 juli) drong de Hoge Raad van Financiën andermaal aan op een strak begrotingsbeleid om na 2010 de kosten van de vergrijzing te kunnen financieren. De HRF stemde er weliswaar mee in dat de begrotingsdoelstellingen voor 2004-2007 versoepeld werden, zoals in het federale regeerakkoord van juni 2003 was overeengekomen,⁵³ maar beklemtoonde dat de versoepeling in 2008-2011 volledig zou moeten worden gecompenseerd om vanaf 2011 een jaarlijks overschot van 1,5% van het BBP te kunnen realiseren. De HRF vond de versoepeling verantwoord omdat de meerkosten van de vergrijzing tussen 2003 en 2030 hoger zouden liggen dan eerder was berekend en een belangrijk deel van de toename zich zou voordoen in 2003-2007, als gevolg van de regeringsbeslissing de gezondheidszorguitgaven sneller te laten groeien. Bovendien waren, indien geen rekening werd gehouden met de eenmalige inkomsten, de begrotingsresultaten van 2003 slechter dan aanvankelijk was gezegd. Om in 2007 een overschot van 0,7% van het BBP te halen, zou de federale overheid tussen 2005 en 2007 3 miljard euro moeten besparen, zei de HRF.

53. Het financieringsoverschot van de gezamenlijke overheid zou in 2007 maar 0,3% in plaats van 0,7% van het BBP moeten bedragen.

Op aansturen van de federale regering vroeg de HRF de gemeenschappen en de gewesten in hun begroting van 2005 samen een 335 miljoen euro grotere inspanning te doen dan in het geactualiseerde stabiliteitsprogramma 2003-2005 was afgesproken. De HRF zei dat het niet wenselijk was dat de deelstaten het extra geld dat ze in 2005 ingevolge het Lambermontakkoord (2000) zouden krijgen, volledig voor beleid zouden gebruiken.

Uit de regeerakkoorden van 9 respectievelijk 10 juli bleek dat het Waalse Gewest, de Franse Gemeenschap en het Brusselse Gewest zich in hun begrotingsbeleid aan het stabiliteitsprogramma 2003-2005 wisten te houden. Enkel de nieuwe Vlaamse regering zei bereid te zijn een hoger overschot te realiseren, op voorwaarde dat de andere deelstaten een gelijkaardige inspanning zouden doen en dat een deelstaat die zijn afgesproken begrotingsdoelstelling niet haalt, voortaan een sanctie krijgt.

Op 1 september beraadslaagde het Overlegcomité over de bijdrage van de deelstaten tot de sanering van de overheidsfinanciën. Voor het begrotingsjaar 2005 werd besloten dat de Interministeriële Conferentie voor Begroting de kwestie in de daaropvolgende weken zou bespreken. De voorbereiding van een nieuw stabiliteitsprogramma, voor de periode 2006-2011, werd toevertrouwd aan een werkgroep. Een voor 16 september belegde vergadering van de Interministeriële Conferentie voor Begroting werd op de valreep geannuleerd omdat, naar werd gezegd, niet alle nodige cijfers beschikbaar waren.

Nog op 16 september werd bekend dat de sociale zekerheid voor 2005 een tekort van 855 miljoen euro verwachtte, bijna een derde minder dan de 1,2 miljard euro waarmee de regering tot dan toe rekening had gehouden. Het tekort werd toegeschreven aan de fors stijgende uitgaven in de ziekteverzekering en de pensioenen.

Op 17 september zei PS-voorzitter Di Rupo op de RTBF-radio dat de budgettaire toestand ernstiger was dan tot dusver werd aangenomen en dat voor 2005 een 'kloof' van 2 tot 4,5 miljard euro gedicht zou moeten worden.⁵⁴ Premier Verhofstadt en minister Vande Lanotte noemden de cijfers voorbarig.

Op 23 september deelde minister Reynders mee dat de belastinginkomsten in de eerste negen maanden van het jaar met 6,3% gestegen waren tegenover dezelfde periode van 2003 en ongeveer 700 miljoen euro boven de ramingen lagen.

Op 1 oktober gaf het Planbureau de economische begroting vrij. Het verwachtte voor 2005 een groei van 2,5% (tegenover 2,4% in 2004 en 1,3% in 2003), een inflatie van 2% (2004: 2,1%) en 31.700 nieuwe jobs (2004: 17.700). Diezelfde dag begonnen in het kernkabinet de begrotingsbesprekingen. Minister Reynders sprak van een inspanning van 3 miljard euro. Een voor 6 oktober geplande vergadering van

54. De verlaging van de personenbelasting zou de rijksinkomsten in 2005 met 1,258 miljard euro doen dalen. Ingevolge het Lambermontakkoord (2000) vloeiende supplementair 380 miljoen euro van de federale overheid naar de deelstaten.

het Overlegcomité over onder meer de begrotingsinspanning van de deelstaten werd uitgesteld.⁵⁵

Vanaf 9 oktober hield de regering het eigenlijke 'begrotingsconclaaf'. Na een laatste vergadering, die twaalf uur duurde, werden de topministers het in de ochtend van 12 oktober eens over de ontwerpbegroting van 2005. De regering raamde de inkomsten op 44,922 miljard euro en de uitgaven op 46,634 miljard euro. Het tekort van de federale overheid zou worden gecompenseerd door een overschot bij de deelstaten en lokale besturen, zodat de overheidsfinanciën in hun geheel in evenwicht zouden zijn. Het primair saldo (overschot op de uitgaven zonder rentelasten) zakte tot 3,8% (4,5% voor de gezamenlijke overheid). De overheids-schuld zou dalen tot 93,3% van het BBP.

Om het begrotingstekort tot 1,712 miljard euro te beperken, was voor ongeveer 650 miljoen euro gesnoeid in de uitgaven van de federale overheidsdiensten, die in reële termen met gemiddeld maar 1% stegen. Een uitzondering vormden de FOD Justitie en de FOD Binnenlandse Zaken, waarvan de middelen met 4,1% toenamen, en de dotatie aan de NMBS. Enkele beslissingen die op de bijzondere ministerraden van het eerste kwartaal genomen werden, zouden minder snel worden uitgevoerd (besparing 130 miljoen euro). Het ging om onder meer de verhoging van de fiscale aftrekbaarheid van restaurantkosten (van 50 tot 69 in plaats van 75%) en de uitbreiding van de vrijstelling van bedrijfsvoorheffing voor onderzoekers (die pas op 1 oktober in plaats van 1 januari 2005 zou ingaan en tot maar 65% in plaats van 75% zou worden opgetrokken).

De regering nam ook diverse maatregelen om de inkomsten te verhogen van de federale overheid en de sociale zekerheid (waar het weg te werken tekort uiteindelijk 632 miljoen euro bleek te bedragen). Het ging in hoofdzaak om: de verkoop van overheidsactiva (verwachte opbrengst: 450 miljoen euro); de verhoging van de heffing ('ecotaks') op wegwerpverpakking met 4,65 cent per liter (139 miljoen euro); de invoering van een forfaitaire solidariteitsbijdrage ten laste van de werkgever op alle bedrijfswagens, gebaseerd op de CO₂-uitstoot (135 miljoen euro);⁵⁶

55. Pas op 17 december kwamen de verschillende Begrotingsministers opnieuw bijeen. Er werd beslist bij de begrotingscontrole in de lente 2005 afspraken te maken over de begrotingsdoelstellingen van 2005 en over het stabiliteitsprogramma 2006-2011. Intussen hadden de Waalse regering en de Franse gemeenschapsregering na een gezamenlijke vergadering (14 oktober) een extra inspanning voor de schuldafbouw niet haalbaar genoemd.
56. Tot dan toe werd maar voor 150.000 van de 500.000 bedrijfswagens een socialezekerheidsbijdrage betaald. Het ging om de bedrijfswagens die als een 'voordeel van alle aard' werden beschouwd en als zodanig belast werden. De gebruikers van de overige 350.000 bedrijfswagens betaalden aan hun werkgever een maandelijkse vergoeding voor het privé-gebruik. De werkgever betaalde in dat geval geen socialezekerheidsbijdrage. Door de maatregel zou de opbrengst van de bedrijfswagens voor de sociale zekerheid stijgen van 100 naar 235 miljoen euro. In het begrotingsoverleg besliste de regering ook met de gewesten samen te zitten om te onderzoeken of de verkeersbelasting en de belasting op de inverteersstelling berekend kan worden op de CO₂-uitstoot in plaats van het aantal fiscale pk.

de verhoging van de accijns op de roltabak (155 miljoen euro); de opheffing van het maximumbedrag van de beurstaks (250 of 375 euro per transactie) op bestaande effecten (55 miljoen euro); de verhoging van de gebruikerskostprijs van een dienstencheque van 6,20 tot 6,70 euro (8 miljoen euro)⁵⁷; de invoering van een werkgeversbijdrage op de aanvullende vergoeding bij ontslag van een werknemer, de zogenaamde *canada dry*-regeling (20 tot 30 miljoen euro); de invoering van een sociale bijdrage op publieke bestuurdersvergoedingen, zoals bij intercommunale verenigingen (8 miljoen euro); de bestrijding van de sociale fraude in het socialezekerheidsstelsel voor werknemers (56 miljoen euro) en dat voor zelfstandigen (18 miljoen euro); de omzetting van de inhouding (13,07%) op het vakantiegeld van ambtenaren van de deelstaten in een persoonlijke bijdrage voor de sociale zekerheid (136 miljoen euro).

Voorts besloot de regering een stookoliefonds op te richten om voor gezinnen met een laag inkomen de prijsstijging van de huisbrandolie deels te compenseren.⁵⁸ Opmerkelijk was de beslissing een beroep te doen op institutionele beleggers om in vijf jaar tijd 3 miljard (van de 13 miljard) euro achterstallige belastingen op te halen; in 2005 zou begonnen worden met een experiment ter waarde van 300 miljoen euro.⁵⁹ Ten slotte besliste de regering per 1 januari 2005 de zogenaamde historische schuld van de NMBS (7,4 miljard euro) en de rentelasten daarop over te nemen,⁶⁰ en gaf ze De Post de toestemming een strategische partner te zoeken.

In de federale beleidsverklaring die hij op 12 oktober in de Kamer en de Senaat aflegde, beklemtoonde premier Verhofstadt dat voor het zesde jaar op rij de gezamenlijke overheid een begrotingsevenwicht zou realiseren, terwijl de buurlanden Nederland, Duitsland en Frankrijk al drie jaar op rij in het rood gingen.⁶¹ Hij zei

57. Eind januari had de regering de waarde van een dienstencheque tijdelijk verhoogd van 19,47 tot 23,56 euro. Vanaf 20 juli was een cheque 21 euro waard, waarvan 6,20 euro ten laste van de gebruiker (met een maximum van 500 cheques per jaar).
58. De prijs van ruwe olie steeg van iets meer dan 30 dollar per vat in januari tot bijna 52 dollar in oktober.
59. In die formule verkoopt de overheid een deel van de belastingschuld aan een financiële instelling. Een deel van de prijs wordt betaald in de vorm van investeringen in computercapaciteit en andere diensten. In ruil krijgt de financiële instelling het recht op de opbrengst van de fiscale invordering. De overheid blijft verantwoordelijk voor de inning van de achterstallige belasting.
60. De 'historische' schuld van de NMBS is de schuld die vóór 1993 werd gemaakt doordat de Belgische regering om bezuinigingsredenen niet langer het volledige exploitatietekort bijpaste. In ruil voor de schuldovername stond de NMBS een deel van het spoorweginfrastructuur, een nieuwe openbare instelling. De waarde van het afgestane patrimonium stemde precies overeen met die van de overgenomen schuld.
61. In een interview met *De Tijd* (9 november) zei NBB-gouverneur Quaden "niet helemaal tevreden" te zijn met de begroting van 2005. Het "ietwat wankel" evenwicht was volgens hem vooral te danken aan de lage rente.

dat het de belangrijkste uitdaging van de regering was de economische groei om te zetten in investeringen en te verhinderen dat de economische herleving niet gepaard zou gaan met een substantiële toename van de activiteitsgraad, die nodig was om de kosten van de vergrijzing op te vangen. De regering zou "zeven wegen naar werk" bewandelen: meer mensen, vooral meer ouderen mobiliseren voor de arbeidsmarkt; de werking van de arbeidsmarkt verbeteren; de arbeidskosten beheersen; de innovatie en het ondernemerschap versterken; de infrastructuur en de logistieke mogelijkheden verder uitbouwen; de modernisering van de openbare diensten en de administratieve vereenvoudiging voortzetten; een gezond financieel kader scheppen. De premier ging nader in op elk van die zeven "wegen", het uitvoerigst op de verhoging van de werkzaamheidsgraad van oudere werknemers (zie XI.C). Andere belangrijke thema's in de beleidsverklaring waren het veiligheids- en het justitiebeleid.

Op 19 oktober liet Frank Vandenbroucke, die in juli van de federale naar de Vlaamse regering was overgestapt, zich in enkele kranten kritisch uit over het federale regeringsbeleid. In een 'open brief' verwees hij naar het artikel over het "scharnierjaar 2004" dat hij begin januari met zijn partijgenoot Vande Lannotte had geschreven en ging hij na hoe ver het stond met het antwoord op de daarin genoemde uitdagingen. Volgens Vandenbroucke viel de tussenbalans negatief uit. Door een gebrek aan overleg tussen de federale regering en de deelstaatregeringen over het begrotingsbeleid zou het niet mogelijk zijn "onze spaarpot voor de toekomst te vullen". In het werkgelegenheidsbeleid en de gezondheidszorg zag Vandenbroucke geen vooruitgang.

Opmerkelijk was zijn pleidooi "voor een samenwerkingsmodel tussen de democratische politieke partijen die vandaag in de diverse regeringen zetelen, op basis van een gezamenlijke wil om sociaal-economische hervormingen door te voeren én de staatsstructuren te verbeteren". Impliciet verwijzend naar de moeizame DHL-besluitvorming, stelde Vandenbroucke "dat het noodzakelijke vertrouwen alleen tot stand kan komen als op het federale vlak een klassieke tripartite wordt gevormd" of er ten minste een "samenwerkingsmodel" zou komen dat in de dagdagelijkse praktijk aan een "tripartite" beantwoordt. "Collectief leiderschap, dankzij samenwerking tussen verschillende sterke persoonlijkheden van verschillende partijen, is het enige wat ons kan behoeden voor sociaal, economisch en democratisch onheil", schreef Vandenbroucke.

De scherpe analyse en kritiek veroorzaakten ophef. *De Morgen* zag er een "motie van wantrouwen tegen Verhofstadt" in, *De Standaard* gewaagde van een "bom" onder de regering. Waarnemend CD&V-voorzitter Jo Vandeuren zei de analyse van Vandenbroucke te delen, maar niet bereid te zijn "paars te depanneren" en geen vragende partij te zijn om tot de federale regering toe te treden. Van de vier federale regeringspartijen kwam er geen officiële reactie, ook niet van de SP.A, die van een persoonlijk initiatief sprak. Daardoor doofde de commotie over de 'open brief' snel uit.

De meeste maatregelen die de regering bij de begrotingsopmaak had genomen, werden opgenomen in de programmawet van 24 december 2004 (B.S. 31 decem-

ber 2004), onder meer de verhoogde heffing op niet-herbruikbare drankverpakking, de solidariteitsbijdrage op bedrijfswagens en het stookoliefonds (om gezinnen met een laag inkomen een tegemoetkoming te geven bij de aankoop van huisbrandolie tussen 1 september en 31 maart). De programmawet legde ook de basis voor een verlaging van de accijnzen op diesel en benzine wanneer die een bepaalde prijs (1,1 en 1,5 euro per liter) zouden overschrijden. Voorts werden een reeks maatregelen die op de "themaministerraden" van Gembloers en Raversijde werden genomen, zoals gemeld (zie I en III), in de programmawet geregeld.

De programmawet, die 503 artikelen telde, bevatte voorts een pakket maatregelen die geen verband hadden met de uitvoering van de begroting.⁶² Het ging om onder meer de gedeeltelijke afschaffing van de verplichting voor bedrijven de aandeelhoudersvergaderingen aan te kondigen in een landelijke en een lokale krant, de zogenaamde Eliaheffing (zie XIV), de uitbreiding van de adoptieregels voor gehuwde paren tot paren met een samenlevingscontract, de kwijtschelding van belastingschulden van mensen die in financiële problemen zitten en te goeder trouw zijn, en de mogelijkheid CO₂-emissierechten te kopen en te verkopen.

De omzetting van de inhouding (13,07%) op het vakantiegeld van ambtenaren van de deelstaten in een persoonlijke bijdrage voor de sociale zekerheid was op de valreep uit het ontwerp van programmawet gelicht en in een apart wetsontwerp opgenomen. De Vlaamse regering had al op 13 oktober furieus gereageerd op de "eenzijdige" maatregel, waarover niet vooraf overlegd was. De Vlaamse regering zei 39 miljoen euro en vanaf 2009 64 miljoen euro per jaar te zullen verliezen wanneer ze de ingehouden bijdrage op het vakantiegeld zou moeten doorstorten aan de RSZ. De federale regering verdedigde de maatregel. Minister Van de Lanotte stelde op 27 oktober in de Kamer zelfs de uitbreiding ervan tot de eindejaarspremie van de ambtenaren van de deelstaten in het vooruitzicht. Omdat de Vlaamse regering ermee dreigde een belangenconflict in te roepen, haalde de federale regering half november de maatregel uit de ontwerpprogrammawet. Op die manier wilde ze voorkomen dat het belangrijke wetsontwerp niet vóór het jaareinde zou zijn goedgekeurd. Tegen het aparte wetsontwerp riep het Vlaams Parlement op 24 november een belangenconflict in. De behandeling van het ontwerp door de Kamer werd daardoor voor 60 dagen opgeschort met het oog op overleg tussen beide assemblees.

Op 23 december ging de ministerraad principieel akkoord met de invoering per 1 januari 2006 van een 'notionele intrestaftrek', waarbij bedrijven een fictieve intrest op hun eigen vermogen in mindering kunnen brengen van hun belastbaar inkomen. De maatregel, die in 2005 nader zou worden geregeld, was een alternatief voor het fiscale gunstregime van coördinatiecentra dat door de Europese Commissie veroordeeld was.

62. Behalve de oppositie protesteerde ook Kamervoorzitter De Croo (16 december) tegen die kwalijke gewoonte.

C. De eenmalige bevrijdende aangifte

Op 16 januari ging de termijn in van de eenmalige bevrijdende aangifte (EBA), de fiscale regularisatie van grijs of zwart geld.⁶³ Tot 31 december konden natuurlijke personen de inkomsten waarop nooit belasting was betaald (zwart geld) en de niet-aangegeven opbrengst van inkomsten waarop belasting was betaald (grijs geld) tegen een voordelig tarief regulariseren.

Voor regularisatie kwamen in aanmerking: geld dat vóór 1 juni 2003 op een buitenlandse rekening stond en in België of in het buitenland bewaarde effecten aan toonder die men vóór 1 juni 2003 in bezit had. Door de betaling van een boete werd de eigenaar immuun voor fiscale, sociale en strafrechtelijke vervolging. Voor effecten aan toonder (die bij de regularisatie voor een periode van 3 jaar op een rekening moesten worden gedeponereerd) en voor buitenlands geld dat niet werd gerepatriëerd, was het boetetarief 9%. Voor geld dat binnen de 30 dagen na de aangifte voor een periode van 3 jaar werd geïnvesteerd in bankproducten, levensverzekeringen, kapitalisatieovereenkomsten of de renovatie en aankoop van gebouwen gold een verlaagd tarief van 6%. Voor het geval na de regularisatie niet langer aan de EBA-voorwaarden werd voldaan, voorzag de wet in de betaling van een supplementaire vergoeding van 6%. De daarmee overeenstemmende som moest op het ogenblik van de aangifte als waarborg worden gedeponereerd bij de financiële instelling waar de aangifte werd gedaan. Wie grijs en/of zwart geld bezat, verzuimde van de EBA gebruik te maken en na 1 januari 2005 op fraude betrappt zou worden, zou een belastingverhoging van ten minste 100% moeten betalen, het dubbele van de voordien geldende boete bij een eerste fraudeovertreding. Volgens minister Reynders kwam 160 miljard euro voor fiscale regularisatie in aanmerking. De regering had in de begroting van 2004 op een eenmalige EBA-opbrengst van 850 miljoen euro gerekend.

Het Waalse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest vaardigden in het verslagjaar een decreet (dd. 27 mei 2004) respectievelijk een ordonnantie (dd. 13 mei 2004) uit, om de bepalingen van de EBA-wet van toepassing te maken op de successie- en registratierechten, twee gewestbelastingen. In zijn advies over het EBA-wetsontwerp had de Raad van State gezegd dat het de gewesten toekwam de aspecten van de EBA te regelen die tot hun bevoegdheid behoorden. In Vlaanderen verzette Groen! er zich tegen dat de regering een gelijkaardig ontwerpdecreet bij het Vlaams Parlement indiende. De partij zei niets met de 'fiscale amnestie' te maken willen hebben. In het Vlaams Parlement zei minister-president Bart Somers op 10 februari dat een eigen decreet feitelijk niet nodig was, omdat de successie- en registratierechten door federale ambtenaren worden geïnd en de Vlaamse overheid niet zou aandringen op de controle van EBA-aangiftes in

63. M. DEWEERDT, *a.w.*, pp. 210-214. Aanvankelijk was gezegd dat de EBA-termijn op 1 januari zou ingaan, maar wegens vertraging bij de parlementaire behandeling en in de afkondigingsprocedure duurde het tot 6 januari 2004 vooraleer de wet van 31 december 2003 houdende invoering van een eenmalige bevrijdende aangifte in het *Belgisch Staatsblad*, werd gepubliceerd.

verband met erfenissen. Tijdens de onderhandelingen over de vorming van een nieuwe Vlaamse regering na de verkiezingen van 13 juni gaf de kwestie aanleiding tot een incident tussen de VLD en CD&V, dat zich eveneens tegen de EBA-operatie had gekant en op 8 juni bij het Arbitragehof een verzoekschrift tot vernietiging van de EBA-wet had ingediend.⁶⁴ Uiteindelijk werd overeengekomen dat de Vlaamse regering geen ontwerpdecreet over de toepassing van de EBA-wet op de gewestbelastingen zou indienen, maar zou gedogen dat op geregulariseerde sommen geen successie- en/of registratierechten werden betaald.

Op 28 juni schorste de Raad van State, op verzoek van CD&V-Kamerlid Hendrik Bogaert, artikel 3 van het KB van 9 januari 2004, dat de storting regelde van de aanvullende bijdrage van 6% als 'waarborg' voor de naleving van de EBA-voorwaarden. Volgens de Raad van de State had dat bij wet moeten worden geregeld. Al op 9 juli keurde de regering een wetsontwerp goed om de bepalingen van het geschorste artikel op te nemen in de EBA-wet. De Kamer keurde het wetsontwerp op 25 november goed (wet van 14 december 2004 tot wijziging van de wet van 31 december 2003 houdende invoering van een eenmalige bevrijdende aangifte, B.S. 24 december 2004).

Op 16 juli bleek dat de financiële instellingen bij de eerste storting van de EBA-vergoedingen amper 17,53 miljoen euro hadden overgemaakt. De geringe opbrengst werd in verband gebracht met de rechtsonzekerheid die rond de operatie bleef hangen. Op 10 september liet minister Reynders zich voor het eerst pessimistisch uit over het resultaat van de EBA. Hij zei dat hij al tevreden zou zijn met een opbrengst van 200 tot 300 miljoen euro. Minister Vande Lanotte zei dat de minderinkomsten geen begrotingsproblemen zouden veroorzaken. Door de hoger dan verwachte belastinginkomsten zou maar "een klein deel" van de EBA-operatie nodig zijn om de evenwichtsdoelstelling te halen. Na de tweede storting, op 15 oktober, bleek dat er al 2.092 aangiftedossiers waren ingediend en 46,960 miljoen euro aan boetes was betaald.

Op 15 december veroorzaakte de mededeling van CD&V-Kamerlid Bogaert dat de Raad van State op 6 december het volledige KB van 9 januari 2004 had vernietigd, opschudding en verwarring. Volgens Bogaert kon de EBA-wet niet meer worden uitgevoerd en zou de afhandeling van de aangiftedossiers stilvallen. Minister Reynders zei in een eerste reactie dat hij snel een nieuw besluit zou uitvaardigen. Enkele uren later zei premier Verhofstadt dat de Raad van State had meegedeeld dat er in het arrest een vergissing was geslopen en dat enkel artikel 3 van het KB was vernietigd. De Raad van State wees op 16 december een 'verbeterend arrest' waarin de vernietiging beperkt werd tot artikel 3 (dat, zoals gezegd, inmiddels was overgenomen in de wet van 14 december 2004). Op een persconferentie op 16 december zei Reynders dat Bogaert op de hoogte was van de materiële vergissing toen hij "zijn mediashow opvoerde", maar Bogaert sprak dat

64. Zie in dit Jaarboek: B. HAECK en M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2004, p. 331.

tegen en sloot niet uit dat de regering de Raad van State onder druk had gezet om te beweren dat het om een 'tikfout' ging.

Minister Reynders zei op 30 november dat de EBA-termijn niet zou worden verlengd. Wegens het matige succes van de 'amnestieregeling' en doordat de inwerkingtreding van de EU-spaarrichtlijn⁶⁵ was uitgesteld van 1 januari naar 1 juli 2005, was in financiële kringen over een verlenging van de indieningstermijn gespeculeerd.

Op de derde vervalddag, 15 december, hadden de banken en verzekeringsinstellingen al 100,7 miljoen euro boetegeld geïnd en doorgestort aan de federale overheid. Bij de laatste doorstorting, op 15 februari 2005, bleek dat er uiteindelijk 18.543 EBA-aangiftes waren gedaan, waarmee 5,684 miljard euro was gewit. De operatie bracht de overheid 496,241 miljoen euro op, waarvan 75 miljoen euro bestemd was voor de gewesten. De rest werd bij KB van 26 maart 2005 toegewezen aan het Zilverfonds. Volgens minister Reynders zou, los van de EBA en in het vooruitzicht van de inwerkingtreding van de EU-spaarrichtlijn op 1 juli 2005, nog eens 10 miljard euro spaargeld gerepatriëerd zijn. De repatriëring van de buitenlandse spaartegoeden en de daarmee samenhangende stijging van de binnenlandse consumptie zou volgens Reynders goed zijn geweest voor een extra groei van de economie in de tweede jaarhalf van 0,1 tot 0,2 procentpunten

VIII. Het binnenlands beleid

A. Institutionele wetgeving

Grondwet – Bij akte van 10 juni 2004 (B.S. 11 juni 2004) werd artikel 67 van de grondwet, dat de samenstelling van de Senaat regelt, aangevuld met de bepaling dat de gemeenschapssenatoren die bij de vernieuwing van de gemeenschapsparlamenten niet herkozen worden, het mandaat van senator behouden tot de opening van de eerste zitting na de vernieuwing van hun gemeenschapsparlament. De maatregel werd genomen omdat de regionale verkiezingen van 13 juni voor het eerst niet samenvielen met de senaatsverkiezingen. Indien de gemeenschapssenatoren die niet herverkozen waren hun mandaat zouden verliezen, zou de Senaat weliswaar rechtsgeldig zijn samengesteld, maar zou dat praktische problemen kunnen veroorzaken in de periode tussen de regionale verkiezingen en de aanwijzing van nieuwe gemeenschapssenatoren.⁶⁶

65. De EU-spaarrichtlijn verplicht een lidstaat van de Europese Unie ofwel informatie uit te wisselen over de spaartegoeden van burgers uit andere lidstaten ofwel de opbrengst van die spaartegoeden te belasten.

66. De gemeenschapssenatoren die op 13 juni opnieuw verkozen werden, bleven in principe gemeenschapssenaator, tenzij hun partij daar anders over besliste. De uitslag van de verkiezingen van 13 juni had geen invloed op de verhoudingen in de Senaat; de verdeling van de mandaten van gemeenschapssenaator gebeurt op basis van de uitslag van de senaatsverkiezingen, in casu van 18 mei 2003.

Bij akte van 9 juli 2004 (B.S. 13 augustus 2004) werd het opschrift 'De gemeenschaps- en gewestraden' van titel III, hoofdstuk IV, afdeling I, onderafdeling I van de grondwet vervangen door 'Gemeenschaps- en gewestparlementen'. Omdat niet alle artikelen over de regionale assemblees voor herziening vatbaar waren, werd op die indirecte manier hun benaming officieel vervangen van 'raad' in 'parlement', de benaming die de Vlaamse Raad, de Waalse Gewestraad en de Raad van de Franse Gemeenschap al enkele jaren gebruikten. Later maakten de Kamer (18 november 2004) en de Senaat (3 februari 2005) gebruik van de bepaling in grondwetsartikel 198 over de wijziging van de terminologie van de niet voor herziening vatbare artikelen om in 31 artikelen en twee overgangsbepalingen van de grondwet de benaming 'raad' te vervangen door, naar gelang van het geval, 'parlement', 'gemeenschapsparlement' of 'gewestparlement' (akte van 25 februari 2005, B.S. 11 maart 2005). De nieuwe grondwettelijke benamingen van de regionale assemblees zijn: Vlaams Parlement, Waals Gewestparlement, Parlement van de Franse Gemeenschap, Brussels Hoofdstedelijk Parlement en Parlement van de Duitstalige Gemeenschap.

Mandaten- en vermogensaangifte – Op 27 mei keurde de Kamer een bijzonder en een gewoon wetsontwerp goed tot uitvoering en aanvulling van de bijzondere wet respectievelijk de wet van 2 mei 1995 die ministers, parlementsleden, gouverneurs, gedeputeerden, burgemeesters, schepenen, OCMW-voorzitters en leden van de raad van bestuur van intercommunale verenigingen verplicht bij het Rekenhof jaarlijks een lijst van hun mandaten, ambten en beroepen in te dienen, en aan het begin en het einde van hun mandaat onder gesloten omslag een vermogensaangifte te deponeren. De twee wetsontwerpen waren op 13 februari 2003 door de Senaat goedgekeurd, maar de Kamer was er niet in geslaagd ze vóór haar ontbinding (10 april 2003) goed te keuren.⁶⁷ De bijzondere wet van 26 juni 2004 en de gewone wet van 26 juni 2004 tot uitvoering en aanvulling van de wet van 2 mei 1995 betreffende de verplichting om een lijst van mandaten, ambten en beroepen, alsook een vermogensaangifte in te dienen werden bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 30 juni 2004 en traden op 1 januari 2005 in werking. Ze bevatten nadere regels over de aangifte en breidden de aangifteplicht uit tot de leidinggevende ambtenaren van de federale en de regionale administratie, de kabinetschefs en de adjunct-kabinetschefs. In totaal ca. 7.800 personen zouden tegen 1 april 2005 hun mandaten en hun vermogen moeten aangeven. De mandatenlijst zou in het *Belgisch Staatsblad* van 12 augustus 2005 gepubliceerd worden.⁶⁸ De vermogensaangifte, in een gesloten omslag, werd op het Rekenhof bewaard.

67. M. DEWEERDT, *a.w.*, pp. 170-171.

68. In dat verband kan worden vermeld dat minister van Economie Marc Verwilghen (VLD) op 15 september mededeelde zijn mandaat in de raad van bestuur van de NV British American Tobacco Belgium niet op te nemen. *De Tijd* had die ochtend geschreven dat de algemene vergadering Verwilghen op 21 april tot extern bestuurder had benoemd. Premier Verhofstadt had Verwilghen verzocht aan zijn bestuursmandaat te verzaken wegens mogelijke belangenvermenging. Minister van Buitenlandse Zaken Karel De Gucht (VLD) deelde eveneens op 15 september mee per 16 november ontslag te nemen uit de raad van bestuur van Dexia Holding en de Gemeentelijke Holding.

B. Staatshervorming

Na moeizame onderhandelingen, die meer dan een jaar hadden geduurd, werden de Waalse regering en de Duitstalige gemeenschapsregering het op 21 januari eens over de overdracht, conform artikel 139 van de grondwet, door het Waalse Gewest aan de Duitstalige Gemeenschap van de uitoefening van supplementaire bevoegdheden.⁶⁹ Met toepassing van grondwetsartikel 139 oefende de Duitstalige Gemeenschap in de negen gemeenten van het Duitse taalgebied al de bevoegdheid van het Waalse Gewest voor monumenten en landschappen en tewerkstelling uit. Krachtens het akkoord van 21 januari, dat een legistische vertaling kreeg in het decreet van het Waalse Gewest van 27 mei 2004 en het decreet van de Duitstalige Gemeenschap van 1 juni 2004, zou de Duitstalige Gemeenschap vanaf 1 januari 2005 ook de bevoegdheid voor het toezicht op de gemeenten, de algemene financiering van de gemeenten, de gesubsidieerde werken, de kerkfabrieken, de begraafplaatsen en de lijkbezorging kunnen uitoefenen. De Duitstalige Gemeenschap had aan het begin van de onderhandelingen ook aanspraak gemaakt op landbouw, ruimtelijke ordening en sociale huisvesting. De Waalse regering had aanvankelijk gezegd dat enkel het toezicht op de gemeenten bespreekbaar was.

Op 19 oktober had in de Senaat de installatievergadering plaats van het 'Forum voor Institutionele Hervormingen', dat overeenkomstig het federale regeerakkoord het akkoord van 26 april 2002 verder zou uitvoeren, meer bepaald: de hervorming van het tweekamerstelsel, de toekenning van constitutieve autonomie aan het Brusselse gewest en de wijziging van grondwetsartikel 195 teneinde de procedure voor de herziening van de grondwet te versoepelen. Bij de regeringsonderhandelingen waren daar de data van de federale en de regionale verkiezingen aan toegevoegd. Volgens het regeerakkoord zou het Forum ook "oplossingen onderzoeken en wetsontwerpen uitwerken voor de verschillende vragen om bij te dragen tot een grotere structurele coherentie van de federale, gewestelijke en/of gemeenschapsbevoegdheden". Die bepaling stond voor de open agenda die het Forum op verzoek van de Vlaamse partijen zou hebben.

Bij de installatie telde het Forum 18 leden, negen Nederlandstalige en negen Franstalige, van wie er acht waren aangewezen door de federale regering, vier door de Vlaamse regering en telkens twee door de Waalse regering, de Franse gemeenschapsregering en de Brusselse gewestregering. Op verzoek van de Senaat zouden daar later nog twee senatoren worden aan toegevoegd. Na de installatievergadering werd gezegd dat de twee voorzitters, de federale vice-premiers Van de Lanotte en Reynders, binnen drie weken een voorstel zouden doen over de organisatie van de werkzaamheden, maar het Forum zou in 2004 niet meer bijeenkomen.

69. En dus niet van de bevoegdheden zelf.

C. Communautaire problemen

Brussel-Halle-Vilvoorde – De splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde die vooraan had gestaan in de campagne voor de regionale verkiezingen van 13 juni (zie V), kwam ingevolge een afspraak tijdens de onderhandelingen over de vorming van een nieuwe Vlaamse regering aan het eind van het zomerreces opnieuw op de politieke agenda.

Op 15 juli waren formateur Leterme en de onderhandelaars van CD&V, VLD, SP.A, N-VA en Spirit het erover eens geworden het engagement van de partijvoorzitters van de VLD, de SP.A en Spirit in de *Gezamenlijke Verklaring* van 13 mei in het Vlaams regeerakkoord op te nemen. Dienvolgens zouden de Kamer- en de senaatsfractie van de vijf partijen uiterlijk aan het begin van het parlementaire jaar wetsvoorstellen indienen over de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde en het gerechtelijk arrondissement Brussel. De voorstellen zouden "onverwijld" goedgekeurd worden. Vooral de N-VA had tijdens de formatiegesprekken waterdichte garanties voor de snelle splitsing van de kieskring geëist. Liberalen en socialisten hadden gewaarschuwd voor een mogelijke kortsluiting in de federale regering.

Spirit-voorzitter Van Weert zei dat er een engagement was de wetsvoorstellen vóór het einde van het jaar goed te keuren. Haar collega's van de VLD en de SP.A beklemtoonden dat er hoe dan ook gepraat zou moeten worden met de Franstaligen. Formateur Leterme zei dat men zou moeten proberen tot een overeenkomst te komen. Indien de Franstaligen zouden dwarsliggen, zou de Vlaamse regering volgens het regeerakkoord, parallel met de bespreking van het splitsingswetsvoorstel, "de institutionele middelen aanwenden waarover ze in het kader van het coöperatief federalisme beschikt". Gezegd werd dat dit sloeg op onder meer de goedkeuring van samenwerkingsakkoorden in het Overlegcomité en de bijdrage van Vlaanderen tot de vermindering van de overheidsschuld.

Om te voorkomen dat zijn regering, via de zogenaamde alarmbelprocedure, in gevaar zou komen door een eenzijdig initiatief van de Vlaamse parlementsfracties, zocht premier Verhofstadt na zijn terugkeer uit zomervakantie discreet naar een vergelijk. *Le Soir* schreef op 31 augustus dat in ruil voor de splitsing de Franstaligen de 'betonnering' zouden verkrijgen van de taalfaciliteiten in zes Vlaamse randgemeenten van Brussel, althans de Franstaligen die er woonden. Voor nieuwkomers zouden de faciliteiten uitdovend worden. Verhofstadt bevestigde dat hij werkte aan een oplossing voor "een probleem dat al 40 jaar aansleept" en zei dat hij daar "nog enkele weken" voor nodig had, maar noemde het krantenbericht "pure speculatie". De Vlaamse regeringspartijen wezen erop dat de faciliteiten al in 1988 grondwettelijk 'gebetonneerd' waren.

Op 10 september meldde *Le Soir* dat Verhofstadt aan de regeringspartijen een nota had bezorgd ter voorbereiding van het opstellen van de beleidsverklaring. Hij deed daarin vier tegemoetkomingen aan de Franstaligen in ruil voor de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde. Naast de al genoemde 'betonnering' van de faciliteiten, ging het om de ratificatie van het Kaderverdrag van de Raad van Europa over de

Bescherming van Nationale Minderheden,⁷⁰ de afzwakking van de rondzendbrief-Peeters van de Vlaamse regering over de toepassing van de faciliteiten (zie ook hieronder) en de toekenning van constitutieve autonomie aan het Brusselse gewest. Volgens het kabinet van de premier was de nota "niet meer actueel".

Op 14 september had er overleg plaats tussen PS-voorzitter Di Rupo, kandidaat-MR-voorzitter Reynders, CDH-voorzitter Milquet en Jean-Michel Javaux, de federaal secretaris van Ecolo. In een gezamenlijke verklaring noemden ze het Vlaamse voorstel over de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde onaanvaardbaar, maar lieten ze de deur open voor onderhandelingen over een "pakket dat gunstig is voor iedereen en in het bijzonder ook voor de Franstaligen".

Enkele kranten schreven op 15 september dat een aanpassing van de taalwetgeving in Brussel, meer bepaald de vervanging van de tweetaligheid van de gemeente- en OCMW-ambtenaren door de tweetaligheid van de dienst, een onderdeel zou kunnen zijn van een communautair compromis. Enkele Brusselse politici zouden daarover aan het onderhandelen zijn op basis van een nota van minister Guy Vanhengel (VLD). Vanhengel zei dat de aanpassing van de taalwetgeving in Brussel op zich stond en niet als pasmunt voor de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde kon worden beschouwd.

Minister-president Letermé had op 17 september een onderhoud met een delegatie van de Conferentie van Burgemeesters uit Halle-Vilvoorde. Hij zei dat het wetsvoorstel dat de Vlaamse partijen in de Kamer zouden indienen, bijna klaar was. De burgemeesters zeiden dat er van compensaties voor de Franstaligen geen sprake kon zijn.

Op 30 september maakte *De Morgen* gewag van een ander 'ingrediënt' van een mogelijk vergelijk. Naar analogie van de Franstalige inwoners van Voeren, die in Aubel (provincie Luik) kunnen stemmen voor het federale parlement en het Europees Parlement, zouden de Franstalige inwoners van de zes randgemeenten in de kieskring Brussel kunnen stemmen.

Op 3 oktober zei vice-premier en minister van Binnenlandse Zaken Dewael in het VRT-programma *De zevende dag*, dat de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde wellicht niet in de federale beleidsverklaring zou komen. Hij zei dat "een geloofwaardige begroting" de eerste prioriteit van de regering was en de "kar niet overladen mag worden". SP.A-voorzitter Stevaert riep op 4 oktober premier Verhofstadt op toch met "een aanzet van oplossing" te komen. Volgens krantenberichten werd in een ontwerpversie van de federale beleidsverklaring de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde en het gerechtelijk arrondissement Brussel gekoppeld aan de verruiming van de faciliteiten in de zes randgemeenten. De Franstalige inwoners zouden in Brussel of in Waals-Brabant kunnen stemmen en een rechtszaak op eenvoudig verzoek naar een Brusselse rechtbank kunnen laten verzenden.

70. België had het Kaderverdrag in 2001 ondertekend. De ratificatie was echter afhankelijk gemaakt van een intra-Belgisch akkoord over een definitie van 'nationale minderheid'. Het Vlaams Parlement en de Vlaamse regering verzetten zich tegen de ratificatie. Zie ook M. DEWEERDT, *a.w.*, p. 228.

Op 7 oktober raakten de voorzitters van de vijf partijen van de Vlaamse regeringscoalitie het er niet over eens wanneer het wetsvoorstel over de splitsing, dat was opgesteld in eerst een technische en nadien een politieke werkgroep, bij de Kamer zou worden ingediend. In *De zevende dag* van 10 oktober zei CD&V-Kamerfractie leider Pieter De Crem dat zijn partij het wetsvoorstel "in ieder geval" daags nadien zou indienen. Zijn collega's van de VLD, Rik Daems, en de SP.A, Dirk Van der Maelen, distantieerden zich van die aankondiging.

Na een nieuwe vergadering van de partijvoorzitters, dienden de vijf Kamerfracties het wetsvoorstel toch op 11 oktober in. Tijdens het voorzittersoverleg hadden CVD&V en de N-VA toegezegd het wetsvoorstel niet te zullen gebruiken als een oppositiemiddel om de federale regering te ondermijnen. De twee partijen zeiden ook bereid te zijn tot overleg, maar niet in het (op te richten) Forum voor Institutionele Hervormingen, zoals de voorgaande dagen door de MR en de PS was gesuggereerd. De partijvoorzitters spraken af niet de dringende behandeling van het wetsvoorstel te vragen, maar het "in een stevig tempo" tegen het einde van het jaar af te handelen.

De Franstalige partijen reageerden op het Vlaamse initiatief met de indiening van eigen wetsvoorstellen om tegemoet te komen aan het arrest van het Arbitragehof van 26 mei 2003. De PS en het CDH stelden voor de provinciale kieskringen af te schaffen, de MR stelde de vorming voor van een grote, tweetalige kieskring Brabant (Vlaams-Brabant, Waals-Brabant en Brussel-Hoofdstad).

In de federale beleidsverklaring van 12 oktober zei premier Verhofstadt dat alleen door "een dialoog aan te gaan en te zoeken naar een vergelijk" een politieke oplossing voor de kwestie mogelijk was. De regering zou de gemeenschappen en de gewesten uitnodigen om samen met haar te werken aan "een duurzame en doorzichtige oplossing die zowel door een ruime meerderheid in het parlement als door beide betrokken taalgemeenschappen wordt gedragen". Verhofstadt zei dat het wenselijk zou zijn ook een einde te maken aan enkele andere communautaire "voetangels die het vreedzaam samenleven van Franstaligen en Nederlandstaligen in en rond Brussel in de weg staan" en verder te werken "aan de versterking van de samenwerking tussen Nederlandstaligen en Franstaligen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in domeinen als de modernisering van de taalwetgeving, de constitutionele autonomie en de rechten van de Franstaligen en de Nederlandstalige minderheid". Voor de splitsing van het gerechtelijk arrondissement Brussel zou een oplossing worden gezocht in het kader van de hervorming van de gerechtelijke indeling van het land.

Op 15 oktober keurde de Kamer de inoverwegingneming van de wetsvoorstellen over Brussel-Halle-Vilvoorde goed. Kamervoorzitter De Croo kondigde aan deze voor advies naar de Raad van State te sturen. Op 20 oktober spraken premier Verhofstadt en de minister-presidenten van de deelstaatregeringen af dat het Overlegcomité een interministeriële conferentie zou oprichten om een oplossing te zoeken voor het vraagstuk. De Vlaamse regering had er zich tegen verzet dat de kwestie in het Overlegcomité zelf ter sprake zou komen, omdat ze daar aan andere communautaire knelpunten kon worden gekoppeld.

Op 9 november richtte het Overlegcomité een Interministeriële Conferentie voor Institutionele Hervormingen (ICIH) op, met als enige opdracht "binnen een redelijke termijn" een oplossing te zoeken voor de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde. Premier Verhofstadt zei dat er geen deadline op de werkzaamheden stond. Van de ICIH waren 17 ministers lid: vier van federale regering, vijf van de Vlaamse regering, drie van de Brusselse regering, telkens twee van de Waalse regering en de Franse gemeenschapsregering en één van de Duitstalige gemeenschapsregering. Ze werd voorgezeten door de vice-premiers Vande Lanotte en Reynders.

Het Uitvoerend Comité van de Conferentie van Burgemeesters van Halle-Vilvoorde stelde op 25 november vast dat de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde niet voor het einde van het jaar gerealiseerd zou zijn. De burgemeesters zeiden hun medewerking aan de viering van de 175ste verjaardag van België in 2005 afhankelijk te maken van de splitsing van de kieskring en het gerechtelijk arrondissement. Ze deelden dat schriftelijk mee aan koning Albert II.

De Raad van State bracht op 1 december advies uit over de wetsvoorstellen. Tegen het PS-voorstel over de herinvoering van arrondissementele kieskringen had de Raad geen bezwaren. Van het MR-voorstel over de vorming van één tweetalige kieskring Brabant betwijfelde de Raad van State of het tegemoet kwam aan het arrest van het Arbitragehof. Bij het Vlaamse splitsingsvoorstel was er kritiek op de beperking van de mogelijkheid tot lijstenverbinding (apparentering) tussen lijsten die in Brussel worden ingediend met lijsten die, naar keuze, in Vlaams-Brabant of in Waals-Brabant worden ingediend.

Op verzoek van de federale regering en met instemming van CD&V en de N-VA besliste de Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken op 16 december de bespreking van de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde uit te stellen tot half januari 2005, om de ICIH meer tijd te geven om een oplossing te zoeken.

Rondzendbrief-Peeters – In vier arresten van 23 december verwierp de Raad van State het annulatieberoep dat was ingesteld tegen de rondzendbrieven-Peeters en –Martens over de toepassing van de bestuurstaalwet in de Vlaamse faciliteitengemeenten. Volgens de rondzendbrief-Peeters van 16 december 1997 moeten de betrokken gemeentebesturen in de betrekkingen met hun inwoners het Nederlands gebruiken. Enkel wanneer een inwoner daar telkens opnieuw uitdrukkelijk om verzoekt, mag het Frans worden gebruikt. De rondzendbrief-Martens van 9 februari 1998 bevat een gelijkaardige regeling voor de OCMW's in de Vlaamse faciliteitengemeenten. Tegen de rondzendbrieven was schorsings- en vernietigingsberoep aangetekend door het gemeentebestuur van Kraainem en van Linkebeek, twee van de zes faciliteitengemeenten in de Vlaamse rand van Brussel, het OCMW van Linkebeek en een inwoner van Sint-Genesius-Rode.⁷¹ Het schorsingsberoep was al in juli 1998 verworpen.

71. Het vernietigingsberoep dat het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschap hadden aangetekend, was al in 2001 verworpen.

Volgens de Raad van State, die zich beriep op een arrest van het Arbitragehof van 10 maart 1998, volgt uit de grondwettelijke voorrang van het Nederlands in het Nederlandse taalgebied dat de taalfaciliteiten die Franstalige inwoners van de Vlaamse faciliteitengemeenten genieten, restrictief geïnterpreteerd moeten worden. Een ruime interpretatie en de gewoonte om Franstaligen die dat één keer hebben gevraagd, altijd in het Frans aan te schrijven "leiden in wezen tot een stelsel van tweetaligheid" en zijn niet verenigbaar met de bestuurstaalwet. De restrictieve interpretatie in de rondzendbrieven-Peeters en -Martens is verenigbaar met de bestuurstaalwet, zei de Raad van State, die daarmee het verslag van auditeur Patricia De Somer van juni 2003 niet volgde.

Aan Franstalige zijde werd furieus gereageerd op de "schandalige arresten" (FDF-voorzitter Olivier Maingain) van de XIIde (Nederlandstalige) kamer. Volgens burgemeester François Van Hoobrouck van Wezembeek-Oppem, een andere randgemeente, was het hoog tijd "het probleem van de grenzen van Brussel op tafel te leggen". Hij kreeg daarvoor de steun van Jacques Simonet, de voorzitter van de PRL-Brussel. Ook het CDH wilde het debat over de grenzen van Brussel openen. De burgemeester van Linkebeek, Christian Van Eyken, die tevens lid is van het Vlaams Parlement, zei dat de Raad van State geen juridisch maar een politiek oordeel had geveld en dat hij bleef weigeren de rondzendbrieven toe te passen. PS-voorzitter Di Rupo zei op 29 december dat de arresten "elke dialoog tussen de gemeenschappen" bemoeilijkten en het institutionele kader wijzigden. Hij nodigde de voorzitters van de andere Franstalige partijen uit om "de implicaties van de arresten te onderzoeken, alsook het gevolg dat eraan moet worden gegeven".

Transfers – Volgens een studie van de Vlaamse administratie, waarover *Het Nieuwsblad* op 21 oktober berichtte, was de financiële transfer van Vlaanderen naar Wallonië en Brussel in 2003 opgelopen tot 6,6 miljard euro of 4,2% van het primair inkomen van de Vlaamse gezinnen. De studie, waarvoor minister-president Somers de opdracht had gegeven, was gebaseerd op een nota van bankverzekeraar KBC, die in november 2003 bekend was geraakt en waaruit bleek dat de transfer tussen 2000 en 2002 gestegen was van bijna 5 miljard euro tot 5,4 miljard euro of 3,6% van het primair inkomen. Minister-president Leterme zei op 26 oktober in het Vlaams Parlement dat hij de studie van de administratie door Nederlandstalige en Franstalige experts zou laten valideren "om de cijfers niet a priori verdacht te maken". Hij zei dat hij de studie ook ter sprake zou brengen in het Forum voor Institutionele Hervormingen.

Taalhoffelijkheidsakkoord – De Brusselse regering deelde in brieven van 14 oktober aan de gemeentebesturen en van 29 oktober aan de OCMW-besturen en de openbare ziekenhuizen mee dat ze eentalige contractuele personeelsleden mochten aanwerven "om de goede werking en de continuïteit van de dienstverlening" te verzekeren. Een gelijkkluidende rondzendbrief uit 1996, bekend als het 'taalhoffelijkheidsakkoord', was op 8 april 2003 door de Raad van State voorlopig en op 27 mei 2004 definitief geschorst omdat de mogelijkheid in de Brusselse gemeenten, OCMW's en openbare ziekenhuizen eentalige contractuele ambtenaren in dienst te nemen, strijdig was met de bestuurstaalwet die van alle ambtenaren tweetalig-

heid vereist. De kwestie was na de verkiezingen van 13 juni ter sprake gekomen tijdens de onderhandelingen over de vorming van de Brusselse regering. De onderhandelaars waren het er op 6 juli over eens geworden, dat een nieuwe rondzendbrief de gemeenten en de OCMW's de mogelijkheid zou geven eentalige contractuele ambtenaren in dienst te nemen wanneer er geen tweetalige kandidaten beschikbaar waren en de tweetalige dienstverlening gegarandeerd was. Tegen de drie brieven tekenden het Vlaams Komitee Brussel en enkele andere Vlaamse organisaties beroep aan bij de Raad van State.⁷²

D. De hervorming van de administratie

Minister van Ambtenarenzaken Marie Arena (PS) zei op 6 januari in de Kamer dat ze de selectie van 165 van de 265 topambtenaren in de federale administratie en de federale wetenschappelijke instellingen had stilgelegd, nadat de Raad van State op 17 december 2003 de benoeming van de directeur-generaal van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium had geschorst. De Raad van State was van oordeel dat de kandidaten niet gelijk behandeld werden doordat er voor de selectie van de topambtenaren in een aparte Nederlandstalige en een aparte Franstalige jury was voorzien (KB van 22 januari 2003). De voorganger van Arena, Luc Van den Bossche (SP.A), had voorgesteld dat de topambtenaren van federale overheidsdiensten tweetalig zouden moeten zijn en door een tweetalige jury beoordeeld zouden moeten worden, maar onder druk van de PS was de tweetaligheidsvereiste op de lange baan geschoven en waren voor de selectie twee jury's opgericht. Pas in het najaar werd de selectieprocedure hervat, nadat de regels voor de aanwijzing van de managementfuncties bij KB van 13 september 2004 gewijzigd waren en een taalparitaire selectiecommissie was ingesteld.

Met enkele koninklijke besluiten stuurde minister Arena de zogenaamde Copernicushervorming van de federale administratie bij. Om de kosten van de selectie te verminderen, verlengde een KB van 19 januari 2004 de geldigheidsduur van de wervingsreserve tot twee jaar, met de mogelijkheid tot verdere verlenging met telkens één jaar. Bij KB van 9 maart 2004 werd voor nieuwe benoemingen de wedde van de management- en staffuncties met 4 tot 20% verminderd. De topambtenaren die eerder voor een periode van zes jaar waren benoemd, behielden hun hogere wedde tot het einde van hun mandaat. Op de hoge wedde, die bedoeld was om kandidaten uit de privé-sector aan te trekken, was bij de PS kritiek gerezen. Bij KB van 18 maart 2004 werd de drempel verlaagd voor ambtenaren zonder universitaire opleiding om naar een loopbaan van een hoger niveau over te stappen. Een KB van 25 april 2004 wijzigde de regelgeving over de competentietingen.

Een KB van 4 augustus 2004, dat op 1 december in werking trad, hervormde de loopbaan van de ambtenaren met een universitaire opleiding (niveau A). Minister

72. De Raad van State zou de drie brieven op 21 april 2005 schorsen.

Van den Bossche had een ontwerpbesluit klaar om dat sluitstuk van de Copernicushervorming nog vóór het einde van de paars-groene legislatuur te regelen, maar de PS-ministers hadden op 4 en 5 april 2003 geweigerd het ontwerpbesluit goed te keuren.⁷³ Van den Bossche wilde de automatische weddeverhoging volgens de weddeschaal gedeeltelijk vervangen door een prestatiegerichte beloning op basis van competentiemetingen. Het KB van 4 augustus 2004 garandeert elke ambtenaar een baremaloopbaan. Ambtenaren die met goed resultaat een gecertificeerde opleiding volgen, krijgen een competentietoelage (2.000 euro in klasse A1, 3.000 euro in klasse A2 en A3) of een baremaverhoging (klasse A4).

IX. Het asiel- en vreemdelingenbeleid⁷⁴

In 2004 dienden 15.537 vreemdelingen een asielaanvraag in, tegenover 16.940 in 2003, en werden 1.998 asielzoekers als politiek vluchteling erkend, tegenover 1.201 in 2003. Van de uitgeprocedeerde asielzoekers keerden er 3.275 vrijwillig naar hun land terug en werden er 6.367 gedwongen gerepatriëerd. De daling van het aantal gedwongen repatriëringen tegenover 2003 (7.742) had er mee te maken dat de federale politie sinds 12 december 2003 weigerde nog vluchten met uitgezezen asielzoekers te begeleiden. De politie reageerde daarmee op de veroordeling van vier ex-rijkswachters wegens opzettelijke slagen en verwondingen bij de uitwijzing van een asielzoekster.⁷⁵ Pas op 3 februari beslisten de agenten weer aan gedwongen uitwijzingen mee te werken, nadat minister van Binnenlandse Zaken Dewael en de vakbonden het eens waren geworden over maatregelen om de uitwijzingen vlotter te laten verlopen. De eerste uitwijzing had op 8 maart plaats; het ging om een gezamenlijke repatriëring van vluchtelingen uit België, Nederland en Luxemburg.

Zoals gemeld (zie IV) besliste de regering op een bijzondere vergadering van de ministerraad (30-31 maart) maatregelen te nemen om de achterstand bij de asielzaken in de Raad van State weg te werken en de beroepsprocedure te versnellen. Een wetsontwerp daarover was eind 2004 nog in voorbereiding.

Een KB van 14 december wijzigde de regelgeving voor de spreiding van asielzoekers. Als gevolg daarvan zouden 520 in plaats van 140 OCMW's voor de opvang van asielzoekers instaan.

Op 23 februari installeerde minister van Maatschappelijke Integratie Arena de Commissie voor de Interculturele Dialoog. De commissie, waarin 22 politici, academici, levensbeschouwelijke leiders en experts zitting hadden en die voorgezeten werd door Annemie Neyts (VLD) en Roger Lallemand (PS), had de opdracht

73. M. DEWEERDT, *a.w.*, p. 172.

74. Voor de kwestie van het migrantenstemrecht, zie II.

75. M. DEWEERDT, *a.w.*, pp. 233-234.

om tegen de lente 2005 aanbevelingen te doen om het samenleven tussen de verschillende culturen in België te bevorderen.

Bij KB van 31 maart benoemde de regering Jozef De Witte met ingang van 1 mei tot directeur van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding. Hij volgde Johan Leman op, die op 25 augustus 2003 ontslag had genomen.⁷⁶ In een rapport over mensenhandel en -smokkel, dat op 14 december werd voorgesteld, zei het CGKR dat nagedacht zou moeten worden over het toestaan van legale migratie, met vooraf bepaalde quota.

Naar aanleiding van de mededeling van de Franse president, Jacques Chirac, voorstander te zijn van een wettelijk verbod op het dragen van "opvallende religieuze symbolen" in scholen en andere openbare plaatsen, ontstond daarover begin 2004 ook in België een kortstondige discussie. In een opiniebijdrage in *De Morgen* en *La Libre Belgique* schreef minister Dewael op 10 januari dat politieagenten, rechters en leerkrachten, maar ook leerlingen in een openbare school, geen opvallende religieuze symbolen of sluiers kunnen dragen. Voor zijn standpunt kreeg Dewael steun van zijn partij en van het Vlaams Blok. Minister Arena noemde het standpunt "gevaarlijk voor de maatschappelijke samenhang". Ook de SP.A en CD&V kantten zich tegen een wettelijke regeling. Volgens de twee partijen kwam het de schoolbesturen toe daarover een beslissing te nemen. Een rechter in Hasselt wees op 5 oktober de eis van enkele moslimmeisjes af, het verbod op te heffen op het dragen van een hoofddoek dat sinds 1 september van toepassing was in tien onderwijsinstellingen van de provincie Limburg.⁷⁷

X. Het justitie- en politiebeleid

Behalve de maatregelen die de ministerraad nam op de bijzondere vergadering van 30-31 maart (zie IV), deden zich in het justitie- en politiebeleid volgende ontwikkelingen voor.

'Justitiedialogen' – Op 30 september stelden prof. Georges de Leval (Luik) en oud-Kamerlid Fred Erman (SP.A) het verslag voor van de 'justitiedialogen', een reeks rondetafelconferenties die beiden in opdracht van minister van Justitie Onkelinx hadden gevoerd met magistraten, advocaten en burgers over hervormingsmaatregelen om het vertrouwen in het gerecht te herstellen.⁷⁸ Het lijvige rapport bevatte zowel algemene lijnen als concrete voorstellen om de werking van het gerecht te verbeteren.

76. *Ibidem*, p. 233.

77. Het hof van beroep van Antwerpen zou op 14 juni 2005 het arrest bevestigen.

78. M. DEWEERDT, *a.w.*, p. 234.

Verticale integratie van het openbaar ministerie – De wet van 12 april 2004 houdende verticale integratie van het openbaar ministerie (B.S. 7 mei 2004) gaf nadere invulling aan de verticale integratie van de parketten, één van de maatregelen van het Octopusakkoord (1998) over de hervorming van het gerecht, die geregeld was in de wet van 22 december 1998. De wet beperkte de geïntegreerde behandeling van rechtszaken tot complexe dossiers, die aangewezen worden in onderling akkoord tussen de procureur-generaal en de procureur des Konings. Ze herdefinieerde ook de taak van de procureur-generaal.

Gerechtelijke achterstand – Met het oog op de bestrijding van de gerechtelijke achterstand liep bij enkele parketten een proefproject voor de meting van de werklust. Minister Onkelinx hoopte aan de hand van de werklustmeting een objectief beeld te krijgen van de personeelsbehoefte in de gerechtelijke arrondissementen. In afwachting daarvan nam ze enkele ad-hocmaatregelen om de gerechtelijke achterstand weg te werken.

De wet van 11 maart 2004 [tot wijziging van de wet van 3 april 1953...] (B.S. 19 maart 2004) breidde het personeelskader bij de rechtbank van eerste aanleg van Charleroi en het hof van beroep van Bergen uit. De maatregel was gebaseerd op een audit van de Hoge Raad voor de Justitie. Tijdens de bespreking van het wetsontwerp hadden de CD&V- en de N-VA-fractie in het Vlaams Parlement voorgesteld een belangenconflict in te roepen, omdat naar hun zeggen het tekort aan magistraten groter was in Vlaanderen dan in Wallonië. Nadat Onkelinx op 4 februari in de Kamer had toegezegd ook het aantal magistraten bij het hof van beroep van Antwerpen te verhogen, zeiden de VLD en SP.A-Spirit dat er geen reden was een belangenconflict in te roepen en verwierpen beide meerderheidsfracties in het Vlaams Parlement de CD&V/N-VA-motie.

Onkelinx sloot met de hoven van beroep van Antwerpen en Brussel en met het parket en de rechtbank van eerste aanleg van Dendermonde een protocolakkoord waarin ze een verhoging van het aantal magistraten koppelde aan de verbintenis het aantal achterstallige zaken te verminderen. Een en ander werd nader geregeld in de wet van 14 december 2004 [tot wijziging van de wet van 3 april 1953 ...] (B.S. 31 december 2004).

De wet van 17 juni 2004 tot wijziging van de Nieuwe Gemeentewet (B.S. 23 juli 2004) gaf de gemeenten een reële mogelijkheid overlast te bestraffen met een geldboete tot maximum 250 euro, de schorsing of intrekking van een afgegeven toestemming of vergunning, of de tijdelijke of definitieve sluiting van een inrichting, en haalde een reeks kleinere misdrijven uit het Strafwetboek. Een wet van 13 mei 1999 had de gemeenten al de bevoegdheid gegeven administratieve boetes op te leggen, maar omdat het Strafwetboek niet gewijzigd was, was de wet in feite niet werkbaar. De maatregel zou de werklust van de rechtbanken moeten verminderen.

Te vermelden in dat verband is nog het arrest van 24 maart van het Arbitragehof waarin het beroep tegen de wet van 16 juli 2002 over de aanstelling van toegevoegde rechters in Brussel verworpen werd. Het Arbitragehof zei dat de aanstelling van toegevoegde rechters, die niet onder de taalwet vallen, weliswaar niet

strijdig was met het grondwettelijke gelijkheidsbeginsel, maar slechts een tijdelijke maatregel kon zijn. Volgens het arrest diende de regering "binnen een redelijke termijn" structurele maatregelen te nemen om de gerechtelijke achterstand in Brussel weg te werken.

Assisenrechtspraak – In november gaf minister Onkelinx een commissie van twaalf experts de opdracht binnen drie maanden voorstellen te doen voor een hervorming van de assisenrechtspraak.

Drugsbeleid – De *Standaard* berichtte op 4 februari over een nota die het College van procureurs-generaal en de Raad van procureurs des Konings in december 2003 aan minister Onkelinx hadden bezorgd, met bemerkingen over de ministeriële richtlijn van 16 mei 2003 over de toepassing van de zogenaamde drugswet van 3 mei 2003.⁷⁹ De nota wees drie belangrijke gebreken aan: de onprecieze omschrijving van het begrip "problematisch gebruik", het ontbreken van een definitie van "openbare overlast" en de discriminatie bij de registratie van cannabisgebruikers naar gelang de betrokkene in het gerechtelijk arrondissement woont (anonieme registratie) of daarbuiten (niet-anonieme registratie). In de Kamercommissie voor Justitie, waar de kwestie op 2 februari ter sprake kwam, zei Onkelinx dat ze een werkgroep van experts de opdracht had gegeven de richtlijn bij te stellen.

Op 20 oktober vernietigde het Arbitragehof artikel 16 van de wet van 3 mei 2003, dat bepaalde dat niet tot vervolging moet worden overgegaan wanneer het bezit door een meerderjarige van een gebruikershoeveelheid cannabis niet vergezeld gaat "met openbare overlast of met problematisch gebruik". Volgens het Arbitragehof konden de termen "gebruikershoeveelheid", "problematisch gebruik" en "openbare overlast" de legaliteitstoets niet doorstaan. Door de vernietiging van het sleutelartikel werd de drugswet in de praktijk onbruikbaar. Minister Onkelinx zei dat, in afwachting van een wetswijziging, de parketten zich dienden te schikken naar de ministeriële richtlijn uit 1998, die aan de vervolging van cannabisgebruik de laagste prioriteit geeft.

Terreurbestrijding – De wet van 12 januari 2004 tot wijziging van de wet van 11 januari 1993 [...] (B.S. 23 januari 2004) breidde het toepassingsgebied van de zogenaamde anti-witwaswet uit tot de financiering van terroristische activiteiten.

Op 10 november, acht dagen na de moord op de Nederlandse cineast en columnist Theo van Gogh, kwam voor het eerst een Ministerieel Comité voor Inlichtingen en Veiligheid bijeen, waarvan naast de eerste minister de ministers van Justitie, Binnenlandse Zaken, Buitenlandse Zaken, Landsverdediging, Financiën en Mobiliteit deel uitmaken. Na de vergadering kondigde premier Verhofstadt aan dat het Ministerieel Comité voortaan elke laatste vrijdag van de maand zou bijeenkomen om het terrorisme te analyseren. Hij zei dat er volgens de inlichtingendiensten geen directe, identificeerbare terreurdreiging was. Verhofstadt deelde mee dat het federaal parket de voorgaande twee jaren 123 terrorisme-onderzoekingen

79. *Ibidem*, p. 163.

had geopend en er in de Belgische gevangenis 23 personen zaten opgesloten die verdacht werden van of veroordeeld waren wegens terrorisme.

Het Ministerieel Comité besliste nog voor het einde van het jaar een wetsontwerp in te dienen om de Antiterroristische Gemengde Groep (AGG), waarin de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en politie vertegenwoordigd waren, om te vormen tot de Algemene Inlichtingendienst Veiligheid (AIV), waarvan ook ambtenaren van de douane, Buitenlandse Zaken en Mobiliteit zouden deel uitmaken en die onder leiding zou staan van een magistraat van het federaal parket.⁸⁰ Voorts werd beslist de ongeveer 40 extra krachten voor de federale politie die op de bijzondere ministerraad van 30-31 maart waren toegezegd, al op 1 januari 2005 ter beschikking te stellen; aanvankelijk zou dat pas in de loop van 2005 en 2006 gebeuren. Onkelinx bevestigde haar intentie een wetsontwerp in te dienen om de Staatsveiligheid toe te laten telefoongesprekken af te tappen. Ten slotte zou er een rondzendbrief komen die de lokale politiediensten verplicht informatie over potentiële terreurbedreigingen te verzamelen en door te geven.

Politiehervorming – Met de evaluatie en herziening van het politiestatuut, waarover in september 2003 overleg was begonnen met de vakbonden, werd weinig voortgang gemaakt. Minister van Binnenlandse Zaken Dewael wilde de arbeidstijdregeling versoepelen, de mobiliteitsregeling wijzigen, het tuchtstatuut herbekijken en de leemtes in het politiestatuut herstellen die waren ontstaan door een arrest van het Arbitragehof van 22 juli 2003.⁸¹

Op 5 januari deelde Dewael mee dat hij de arbeidstijdregeling eenzijdig zou versoepelen, nadat de vakbonden er zich tegen hadden verzet dat een agent tot 85 nacht- en 36 weekendprestaties per jaar zou kunnen doen. Op 28 januari aanvaardde het kernkabinet een voorstel van Dewael over de aanpassing van de graden en de weddeschalen, om tegemoet te komen aan het arrest van het Arbitragehof. De vakbonden protesteerden tegen beide “voldongen feiten” en kondigden voor 18 februari een betoging aan. Aan de manifestatie in Brussel namen 16.000 tot 18.000 politieagenten deel. Dewael zei na de betoging dat hij de herziening van het politiestatuut zou laten rusten tot in 2005, maar dat hij zou doorgaan met de versoepeling van de arbeidstijdregeling.

Op 11 en 12 maart zaten Dewael en de politievakbonden aan de onderhandelingsstafel. Na een nieuwe onderhandelingsronde, op 2 april, aanvaardden het Nationaal Syndicaat voor Politie- en Veiligheidspersoneel (NSPV) en de liberale overheidsvakbond VSOA op 7 april een pakket maatregelen over nacht- en weekendwerk, in eerste instantie op vrijwillige basis. Over de gevolgen van het arrest van het Arbitragehof werd geen overeenstemming gevonden. De socialistische en de christelijke overheidsvakbond verwierpen het pakket-Dewael.

De Brusselse onderzoeksrechter Damien Vandermeersch zei op 8 februari in het RTL-TV-programma *Controverses* dat de hervorming van de politiediensten mislukt was en de toestand erger was dan vóór de zaak-Dutroux. In *De Tijd* (10

80. Eind 2004 was het aangekondigde wetsontwerp nog niet klaar.

81. *Ibidem*, p. 236.

februari) beaamde Brice De Ruyver, de veiligheidsadviseur van premier Verhofstadt, grotendeels de kritiek. Hij zei dat de lokale politie behoorlijk werkte, maar dat de federale politie verlamd werd door een "logge bureaucratie". Hij legde de verantwoordelijkheid daarvoor bij zowel het te complexe eenheidsstatuut als de top van de federale politie. Commissaris-generaal Herman Fransen noemde de verklaringen van De Ruyver "onterecht en ongenueanceerd" en eiste een onderhoud met premier Verhofstadt. Na dat gesprek (18 februari), waaraan ook de ministers Dewael en Onkelinx deelnamen, kondigde de regering een nieuwe doorlichting van de federale politie aan.⁸² Fransen beloofde te onderzoeken of het organogram met vijf algemene directies en 44 subdirecties hertekend kon worden. In de Kamer zei Dewael (19 februari) dat hij de commissaris-generaal, de vijf directeurs-generaal en hun adjuncten, die in december 2000 voor vijf jaar waren benoemd, vervroegd zou evalueren. Half mei belastte hij het Vast Comité van Toezicht op de Politiediensten (Comité P) met die opdracht.

Volgens een rapport van het Rekenhof, waarover *Het Nieuwsblad* op 11 juni berichtte, waren er in 54 van de 196 politiezones te weinig agenten om een minimale dienstverlening te garanderen. In maar 22 zones was de minimumbezetting er in vergelijking met de toestand van vóór de politiehervorming op vooruitgegaan.

Bij KB van 3 mei stelde de regering de criteria vast voor de verdeling van het zogenaamde Verkeersboetefonds over de lokale politiezones. Volgens de Verkeerswet van 7 februari 2003 wordt een deel van de verkeersboetes gebruikt voor de financiering van de lokale politie. Om de gemeenten aan te sporen de verkeersveiligheid te verhogen, hield de verdeelsleutel rekening met onder meer de daling van het aantal doden en zwaargewonden bij verkeersongevallen in de zone.

Om te protesteren tegen besparingen op het budget van de federale politie, dreigden de grootste twee politiebonden (NSPV en VSOA) met een staking op oudejaarsdag. Na overleg met minister Dewael schortten ze op 28 december hun stakingsaanzegging op. Dewael zegde toe de wegpolitie te versterken en gaf te kennen de Verkeerswet te willen wijzigen om een deel van het Verkeersboetefonds aan de federale politie toe te wijzen.

Bewakingsdiensten – De Senaat keurde op 11 maart een wetsontwerp goed over de aanpassing van de bewakingswet. Het ontwerp was in de vorige legislatuur al door de Kamer aangenomen, maar raakte voor de verkiezingen van 13 mei 2003 niet meer door de Senaat. De wet van 7 mei 2004 tot wijziging van de wet van 10 april 1990 [...] (B.S.3 juni 2004) geeft particuliere bewakingsbedrijven aanvullende bevoegdheden voor het toezicht tijdens wielervedstrijden, muziekfestivals en op parkeerplaatsen, de begeleiding van groepen fietsers en dergelijke meer.

82. PricewaterhouseCoopers had de federale politie in 2001 doorgelicht. Uit de audit was gebleken dat 37% van het politiewerk uit administratieve taken bestond.

XI. Het werkgelegenheids- en sociaal beleid

A. Werkgelegenheid

Op 31 december waren er 454.538 uitkeringsgerechtigde werklozen, 34.625 (8,2%) meer dan eind 2003. In Vlaanderen steeg het aantal uitkeringstrekkers met 13,3%, in Wallonië met 4,4% en in Brussel met 8,2%. Het aantal werkzoekenden nam in 2004 met 40.666 toe tot 595.454, van wie 237.217 (+23.029) in Vlaanderen, 265.952 (+9.563 in Wallonië) en 92.285 (+7.074) in Brussel. De werkloosheidsgraad was opgelopen tot 12,8% (+0,1). In Vlaanderen bedroeg de werkloosheidsgraad 8,6%, in Wallonië 18,4% en in Brussel 21,0%.

Uit de nationale rekeningen, die op 2 november werden gepubliceerd, bleek dat er in 2003 netto 2.000 banen waren bijgekomen. Bij de overheid was de werkgelegenheid met 10.000 toegenomen, in de particuliere sector waren er 8.000 arbeidsplaatsen verloren gegaan.

Volgens het jaarverslag 2003 van de Hoge Raad voor de Werkgelegenheid (5 juli) was de werkgelegenheidsgraad gedaald tot 59,5% (-0,4).

Op 29 april stemde minister van Werk Vandenbroucke in met het akkoord dat werkgevers en vakbonden van de bouwsector hadden gesloten over een verdubbeling van het aantal toegestane overuren tot 130 per jaar, nadat hij met de sociale partners afspraken had gemaakt om te voorkomen dat de nieuwe regeling aanleiding zou geven tot misbruik van het stelsel van tijdelijke werkloosheid in periodes waarin er minder werk is. De minister noemde de versoepeling van de overurenregeling een "belangrijk precedent voor een meer realistische benadering van overwerk", dat in België strikt gereguleerd is. De werkgeversorganisaties VBO en Unizo drongen erop aan de versoepelde regeling voor de bouwsector uit te breiden naar andere sectoren. De versoepeling van de overurenregeling zou een van de knelpunten worden in de onderhandelingen over een centraal akkoord 2005-2006 (zie XI.B).

Naar aanleiding van een akkoord bij Siemens in Duitsland over de verlenging van de werkweek van 35 tot 40 uur bij gelijkblijvend loon, laaide kortstondig een discussie op over arbeidstijdverlenging. Directeur-generaal Pieter Timmermans van het VBO zei in *De Morgen* (28 juni) dat de vakbonden "het Duitse signaal" niet naast zich neer konden leggen. De vakbonden noemden de eis van de werkgevers voor werktijdverlenging met loonbehoud onbespreekbaar. De werknemers van het Luikse bedrijf Marichal Ketin, een onderdeel van de Duitse groep Gontermann Peipers, verwierpen op 19 augustus het verzoek van de Duitse werkgever voor hetzelfde loon 40 in plaats van 36 uur te werken. De 800 bedienden van Siemens Herentals stemden er op 2 september mee in twee jaar lang 38 in plaats van 37 uur per week te werken, in ruil voor weliswaar een beperkte loonsverhoging (1%), werkzekerheid en de redding van 50 banen. Uit een enquête van het dienstenbedrijf SD Worx bij 1.245 werkgevers bleek dat de bedrijfsleiders meer belang hechtten aan een versoepeling van de overurenregeling en administratieve vereenvoudiging dan aan arbeidsduurverlenging.

B. Sociaal overleg

De roep van de werkgevers voor een arbeidstijdverlenging en de afschaffing van het brugpensioen (zie XI.C) vertroebelden de relaties tussen de sociale partners, die in het najaar dienden te onderhandelen over een sociaal akkoord 2005-2006 voor de particuliere sector.

In het vooruitzicht van die onderhandelingen deelde de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB) op 9 september mee dat volgens voorlopige cijfers de lonen in 2005 en 2006 nominaal met 5 tot 5,4% en reëel met 1 tot 1,5% zouden mogen stijgen. Om de recentste ontwikkelingen in de buurlanden Nederland, Duitsland en Frankrijk in rekening te kunnen brengen, zou de CRB de definitieve loonnorm pas in november meedelen. In een reactie zei het VBO (10 september) dat er geen ruimte was voor een loonsverhoging omdat België tegenover zijn buurlanden een loonkostenhandicap van 8% had. Het VBO zei dat eerdere overschrijdingen van loonnorm gecorrigeerd zouden moeten worden. Unizo (14 september) riep de vakbonden op "zeer voorzichtig en zeer bescheiden" te zijn met looneisen. De organisatie van zelfstandige ondernemers schoof een versoepeling van de overurenregeling, een verstrenging van het tijdskredietstelsel en een geleidelijke uitdoving van vervroegde uitstapregelingen als haar prioriteiten naar voren. Ludo Verhoeven, de voorzitter van Voka, het Vlaams netwerk van ondernemingen (VEV en Kamers van Koophandel), pleitte op 5 oktober voor een loonstop en de afschaffing van het brugpensioen en de tijdskredietpremies. De twee grote vakbonden, ACV en ABVV, reageerden ontstemd en zeiden op 6 oktober dat er ruimte was voor een loonsverhoging en dat ze een uitbreiding van het tijdskredietstelsel en het behoud van het brugpensioen zouden verdedigen.

In de federale beleidsverklaring van 12 oktober maande premier Verhofstadt de sociale partners aan een interprofessioneel akkoord te sluiten dat de concurrentiekracht van de bedrijven in alle opzichten verbeterde. Hij zei dat de loonkosten daar een bepalende factor van zijn. Verhofstadt zei dat de regering van de sociale partners verwachtte dat ze inspanningen zouden doen voor vorming, een hogere arbeidsmobiliteit en kwaliteitsvolle jobs, het arbeidstijdstelsel zouden moderniseren en de uitzendsector zouden hervormen.

Op 3 november stelde de CRB zijn rapport over de loonontwikkeling voor. Volgens de CRB waren de lonen in België in 2003 en 2004 met 5,9% gestegen, tegenover 4,5% in de drie buurlanden, waardoor de loonkloof met Duitsland, Frankrijk en Nederland weer groter was geworden. De CRB zag voor 2005-2006 ruimte voor een nominale loonstijging van 5,3% en een reële loonsverhoging van 1%.

De onderhandelingen over een nieuw centraal akkoord begonnen op 10 november in een nogal pessimistische sfeer. De eerste overlegronde, waarin vooral de respectieve eisenbundels werden besproken, werd op 2 december afgerond met de afspraak half december gedurende drie dagen om de tafel te gaan zitten en "tot de finish" te vergaderen.

Op 7 december meldde *De Tijd* dat het ABVV op 21 december, onder druk van zijn onrustige basis, een betoging zou houden, als waarschuwing tegen de af-

bouw van het brugpensioen, maar waarvan de klemtoon kon verschuiven indien het loonoverleg zou afspringen. Dezelfde dag zegde het ACV-bestuur zijn steun toe aan de manifestatie. Het VBO en Unizo reageerden furieus op de aangekondigde vakbondsactie, die volgens hen het sociaal overleg bezwaarde. Op 8 december sloot de liberale vakbond ACLVB zich eveneens bij de actie aan.

Premier Verhofstadt riep de sociale partners op 10 december op hun verantwoordelijkheid te nemen en een "gematigd akkoord" te sluiten dat de economische groei ondersteunde.

Op 13 december werd het overleg hervat, maar al in de loop van de avond liepen de gesprekken vast op de ruimte voor loonsverhoging en de versoepeling van het overurenstelsel. De onderhandelaars van de werkgevers en de vakbondsleiders raadpleegden op 14 december hun achterban. Beide partijen beslisten het overleg voort te zetten. Na een nieuwe, korte vergadering op 15 december werd overeengekomen de verdere onderhandelingen uit te stellen tot 22 december, de dag na de vakbondsbetoging.

Op 16 december voerde minister van Werk Freya Van den Bossche (SP.A), die intussen Vandenbroucke had opgevolgd, afzonderlijke gesprekken met de vakbonds- en de werkgeversonderhandelaars.

Op 17 december meldden de kranten dat de CRB de onderhandelaars had meegedeeld dat in het loonrapport een fout was geslopen en de lonen in 2003-2004 niet met 5,9 maar met slechts 5% gestegen waren. Bij de vakbonden werd gezegd dat zonder die fout het loonoverleg anders zou zijn gelopen. Aan werkgeverszijde werd het erratum gerelativeerd.

Aan de betoging van 21 december in Brussel, onder het motto "Werknemers verdienen beter", namen 50.000 tot 60.000 vakbondsleden deel, aanzienlijk meer dan was verwacht. De betoging werd beschouwd als een krachtige steun voor de leiding van de vakbeweging. Naast de eisen van het sociaal overleg stonden het behoud van het brugpensioen en de toekomst van de sociale zekerheid centraal.

Op 22 december kwamen de onderhandelaars op een geheim gehouden plaats bijeen voor een vergadering "tot de finish". Het overleg verliep bijzonder moeizaam. Enkele regeringsleden, onder wie de premier, bemiddelden informeel tussen de twee partijen. Verhofstadt liet weten 150 miljoen euro klaar te hebben om de sociale lasten op ploegenarbeid en overuren te verlichten. Omstreeks 19 uur werden de gesprekken opgeschort. Nadat ze hun besturen hadden geraadpleegd, kwamen de onderhandelaars op 23 december overeen een afkoelingsperiode in te lassen en het overleg na nieuwjaar voort te zetten.

Social-profitsector – Het personeel van de social-profitsector voerde herhaaldelijk actie om zijn eisencahier voor de onderhandelingen met de federale regering (die bevoegd is voor de rust- en ziekenhuizen) en de deelstaatregeringen (die bevoegd zijn voor kinderopvang, gezins- en bejaardenzorg, bijzondere jeugdzorg en gehandicaptenvoorzieningen) over een federaal sociaal akkoord voor 2005-2009 en een regionaal sociaal akkoord voor 2006-2009 kracht bij te zetten. De belangrijkste eisen waren vermindering van de wekelijkse arbeidstijd van 38 tot 36 uur; loonsverhoging; een volwaardige eindejaarspremie; hogere premies voor onre-

gelmatige prestaties; een aanvullend pensioenstelsel; de creatie van 25.000 nieuwe banen. In Brussel hadden er betogingen plaats op 16 februari (12.000 à 15.000 betogers), 1 april (ca. 20.000) en 3 juni (15.000 à 20.000). Op 21 oktober werd gestaakt in de ziekenhuizen en, in mindere mate, in de rusthuizen en welzijnsinstellingen; in elke provincie werd betoogd. Kleinere manifestaties waren er in Brussel op 3 december (2.000 betogers) en 10 december (5.000).

Intussen was na het zomerreces het overleg met de federale regering begonnen. Eind november was er sprake van dat de realisatie van de vakbondseisen 800 miljoen euro zou kosten. Het overleg met de Vlaamse regering begon op 9 november. Daar was sprake van een prijskaartje van 883 miljoen euro. Minister-president Leterme had al op 21 oktober gezegd dat er geen geld was om alle vakbondseisen in te willigen.

De federale regering beraadslaagde op 10 december over de eisen van de 'witte' sector, maar werd het niet eens over de beschikbare som. Op 13 december kondigden de vakbonden aan op 27 januari 2005 een nieuwe 24-urenstaking te houden in de ziekenhuizen en rusthuizen.

Sociale verkiezingen – Van 6 tot 19 mei hadden in de bedrijven van de particuliere sector met meer dan 50 werknemers de vierjaarlijkse verkiezingen van de ondernemingsraad en het comité voor preventie en welzijn op het werk plaats. Voor de ondernemingsraden kreeg het ACV 52,27% van de stemmen (+0,28 in vergelijking met 2000), het ABVV 35,80% (-1,13), het ACLVB 9,47% (+0,57), de NCK 1,37% (+0,18) en de onafhankelijke kaderledenlijsten 1,10% (+0,11). Van de zetels gingen er 57,34% (+0,76) naar het ACV; 34,10% (-0,87) naar het ABVV; 6,09% (-0,05) naar het ACLVB; 1,18% (+0,10) naar de NCK; 1,29% (+0,06) naar de onafhankelijke lijsten.

C. Het loopbaaneindedebat

De federale regering had zich voorgenomen in het najaar, parallel met de onderhandelingen van de sociale partners over een centraal akkoord 2005-2006, met de vakbonden en de werkgevers het "eindeloopbaandebat" te voeren over maatregelen om oudere werknemers langer aan de slag te houden. Uit een rapport van de Europese Commissie van 3 maart was gebleken dat (cijfers over 2002) in België maar 26,6% van de 55-plussers werkzaam was, tegenover 40,1% in de hele Europese Unie. De Belgen gingen op gemiddeld 58,5 jaar met pensioen, meer dan twee jaar vroeger dan het EU-gemiddelde (60,8 jaar).⁸³

In zijn jaarverslag (5 juli) had de Hoge Raad voor de Werkgelegenheid kritiek op de financieel te aantrekkelijke en te vlot toegepaste uitstapregelingen. De HRW

83. Op 30 juni waren er in België 109.711 voltijdse bruggepensioneerden en waren er 158.210 oudere werklozen (+58 jaar) niet beschikbaar voor de arbeidsmarkt. Sinds de invoering van de werkhervattingstoeslag op 1 juli 2002 waren op die manier amper 768 werkloze 50-plussers op de arbeidsmarkt teruggekeerd.

stelde voor de mogelijkheid vervroegd uit de arbeidsmarkt te treden, afhankelijk te maken van een minimale loopbaanduur.

Het VBO stelde op 12 juli in een 'masterplan' voor om vervroegde pensionering pas toe te staan vanaf 60 jaar en een loopbaan van 35 jaar, behalve voor werknemers die in zware arbeidsomstandigheden hebben gewerkt. Het brugpensioen en alle andere bijzondere uitstapstelsels zouden moeten worden afgeschaft. Het VBO kreeg de steun van Voka, het Vlaams netwerk van Ondernemingen, en Unizo, maar de vakbonden reageerden negatief en zeiden dat het brugpensioen behouden moest worden. In enkele kranteninterviews (16 september) zei minister Van den Bossche dat ze niet wenste te raken aan de bestaande brugpensioenen, maar dat het toekomstige gebruik ervan ontmoedigd zou moeten worden.

Op 23 september zei minister van Economie Marc Verwilghen (VLD), die in naam van premier Verhofstadt een toespraak hield bij het VBO, dat de regering pas in 2005 met de sociale partners zou onderhandelen over concrete maatregelen om de werkzaamheidsgraad bij de 55-plussers te verhogen. Ze verwachtte wel dat de sociale partners in het najaar tot een gemeenschappelijke analyse van het vraagstuk betreffende het loopbaaneinde zouden komen.

In de federale beleidsverklaring van 12 oktober zei premier Verhofstadt dat, om de activiteitsgraad van de 55-plussers te verhogen, de regering zou sleutelen aan de toegangsvoorwaarden, het bedrag, de (para)fiscale behandeling en de duur van de vervroegde uittredingsstelsels, maar niet zou raken aan de wettelijke pensioenleeftijd noch aan de voordelen van de bruggepensioneerden en oudere werklozen. Tegen het voorjaar 2005 zouden de regering en de sociale partners, los van de onderhandelingen over een centraal akkoord, maatregelen uitwerken over het brugpensioen en daarbij rekening houden met "de beperkte groep werknemers die het slachtoffer worden van herstructureringen of in zware arbeidsomstandigheden gewerkt hebben". De regering had volgens de premier dertig voorstellen klaar om werknemers te stimuleren langer te werken, om werkgevers ertoe aan te zetten oudere werknemers langer in dienst te houden en om vervroegde uittreding te ontmoedigen.

D. Sociale zekerheid

Het socialezekerheidsstelsel staat al enkele jaren onder financiële druk. De middelen komen hoofdzakelijk uit bijdragen van werkgevers en werknemers. Door de opeenvolgende verlaging van de werkgeversbijdragen sinds 1999 zouden de minderinkomsten van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ) in 2005 oplopen tot 4,9 miljard euro. Ongeveer een kwart van de RSZ-inkomsten komt uit de algemene rijksmiddelen (5,2 miljard euro in 2004) en de opbrengst van de BTW en accijnzen (4,5 miljard euro in 2004).

De ministers van Sociale Zaken, Rudy Demotte (PS), en van Werk, Freya Van den Bossche (SP.A), nodigden de sociale partners op 7 september schriftelijk uit "zonder taboes" na te denken over een andere financieringsregeling voor de sociale zekerheid en daarvoor over zes maanden voorstellen te doen. De hervorming zou

in 2007 moeten ingaan. De twee grote vakbonden ACV en ABVV herinnerden er in een reactie aan voorstander te zijn van de invoering van een algemene sociale bijdrage op alle inkomens, ook die van zelfstandigen en vennootschappen en uit vermogens. De liberale vakbond ACLVB zei gewonnen te zijn voor een belasting op het verbruik. De werkgeversorganisaties zeiden dat vooraleer het debat over de inkomsten van de sociale zekerheid te beginnen, eerst de uitgaven tegen het licht gehouden moesten worden.

Begroting ziekteverzekering – De ziekteverzekering sloot het boekjaar 2004 af met een tekort van 513,6 miljoen euro, flink meer dan het deficit dat in 2003 werd geregistreerd (41,86 miljoen euro).

Volgens experts van het Riziv zouden, bij ongewijzigd beleid, de uitgaven van de ziektekostenverzekering in 2005 oplopen tot 17,598 miljard euro, 331 miljoen euro boven de groeinorm (+4,5%) en de inflatie. Zorgverstrekkers en ziekenfondsen vroegen de regering 17,535 miljard euro uit te trekken. Bij de opmaak van de rijksbegroting van 2005 legde de regering het Riziv-budget vast op 17,289 miljard euro. Dat bedrag hield rekening met een pakket besparingsmaatregelen ter waarde van 286 miljoen euro, waarvan 100 miljoen euro ten laste van de farmaceutische industrie, 40 miljoen euro ten laste van de apothekers en 37,5 miljoen euro ten laste van de artsen. De ziekenhuizen kregen dan weer 33 miljoen euro extra en er werd 44 miljoen euro vrijgemaakt voor nieuwe initiatieven.

Op 9 november overlegde minister Demotte met de sociale partners en de zorgactoren over zowel dringende als structurele besparingsmaatregelen in de gezondheidszorg. Hij zei dat er voor 2005, bovenop de vermelde 308 miljoen euro, nog eens 238 miljoen euro bespaard zou moeten worden. Het grootste deel daarvan zou door de artsen (90 miljoen euro) en de farmaceutische industrie (141 miljoen euro) gedragen moeten worden. Demotte legde een pakket maatregelen voor, waarvan sommige al in 2005 en andere pas later zouden ingaan. Het ging om onder meer de indeling van het land in zorgregio's en de afstemming van het ziekenhuisaanbod op de behoefte van de regio; de financiering van de ziekenhuizen met een vast bedrag per ziektebeeld; snellere en strengere bestraffing van artsen die systematisch te veel geneesmiddelen voorschrijven; een vermindering van het aantal apotheken; een centraal aankoopbeleid voor geneesmiddelen (het zogenaamde kiwi-model, naar het Nieuw-Zeelandse centraal aangestuurd aankoop- of prijszettingssysteem). Demotte gaf de zorgpartners twee weken tijd om te reageren en alternatieve voorstellen te formuleren.

Op een 'staten-generaal', op 22 november, waarop ze de besparingsvoorstellen onderzochten, eisten de Vlaamse ziekenhuizen, zowel de openbare als de christelijke, de onmiddellijke splitsing van de gezondheidszorg. Volgens de ziekenhuizen zou "snel en eenvoudig" 130 miljoen euro kunnen worden bespaard indien de Waalse ziekenhuizen voor hun uitgaven in klinische biologie, medische beeldvorming, dialyse en geneesmiddelen het profiel van de Vlaamse ziekenhuizen zouden volgen. Vier dagen later trokken de openbare ziekenhuizen tijdens een vergadering van de raad van bestuur van de (tweetalige) Vereniging van Openbare Verzorgingsinstellingen de splitsingseis weer in.

Nog op 22 november bleek tijdens de vergadering van het Verzekeringscomité van het Riziv dat de artsen, apothekers en farma-industrie de cijfers van minister Demotte over de budgetoverschrijdingen betwistten en de gevraagde besparingen grotendeels afwezen.

Op 24 november stemde de regering met het lichtjes bijgestuurde besparingsplan van Demotte in. De belangrijkste maatregelen waren de verhoging van het remgeld voor bepaalde pijnstillers, antibiotica en antidepressiva; de koppeling van het voorschrijfgedrag van de artsen aan hun accreditering; besparingen in de klinische biologie en de radiologie; de voorwaardelijke bevrozing van de indexering van de erelonen van de artsen tot april 2005; de invoering van een vaste 'all in'-vergoeding voor bepaalde medische ingrepen; een supplementaire contributie van de farmaceutische sector voor het voeren van promotie; de verhoging van het aandeel ten laste van de farmaceutische industrie in de budgetoverschrijding van 65 tot 72%. De regering besliste voorts de mogelijkheid te onderzoeken om bepaalde medicijnen via openbare aanbesteding aan te kopen en de gezondheidswet te wijzigen om in 2005 aanvullende maatregelen te kunnen nemen indien zou blijken dat de besparingsmaatregelen niet volstonden.

Op 23 december keurde de regering een wetsontwerp goed waarin de besparingsmaatregelen waren opgenomen. Het gaf de regering bovendien bijzondere machten om tussen 1 april en 31 december 2005 maatregelen te nemen om een ontsporing van het Riziv-budget te voorkomen, meer bepaald misbruik en oneigenlijk gebruik te bestrijden, een efficiëntere controle van de uitgaven te waarborgen en de erelonen en terugbetalingsvoorwaarden aan te passen.

XII. Het mobiliteitsbeleid

NMBS – Na lange en moeizame onderhandelingen over het ondernemingsplan Move en een sociaal akkoord, die in september 2004 begonnen waren,⁸⁴ sloten de directie van de NMBS en de vakbonden op 18 februari een ontwerpovereenkomst over de sanering van de spoorwegen. De bonden stemden in met de vrijwillige afvloeiing van 3.000 personeelsleden en een grotere mobiliteit en flexibiliteit voor het spoorwegpersoneel. Zij verkregen dat bij de herstructurering van de NMBS alle personeelsleden op de loonlijst van de op te richten holding zouden staan, zodat ze hetzelfde statuut zouden hebben en onder hetzelfde sociaal akkoord zouden vallen. Gedelegeerd bestuurder Karel Vinck zei dat de schrapping van 3.000 banen maar een eerste stap was, die niet zou volstaan om de noodzakelijke productiviteitsstijging te realiseren. De vakbonden keurden het ontwerpakkoord op 16 maart goed.

Op 26 maart besliste de regering de NMBS in drie delen op te delen. Enkele bepalingen in de programmawet van 9 juli 2004 (B.S. 15 juli 2004) gaven haar de be-

84. M. DEWEERDT, *a.w.*, pp. 238-239.

voegdheid daar alle noodzakelijke maatregelen voor te nemen. De juridische herstructurering werd geregeld door twee KB's van 18 oktober 2004. Conform beide besluiten hield de NMBS per 1 januari 2005 op te bestaan. In de plaats kwam de NMBS Holding, die voor 100% eigendom is van de Belgische Staat en verantwoordelijk is voor het personeelsbeheer, het patrimonium, de financiën, de coördinatie en de strategie. De naam NMBS ging over op de naamloze vennootschap van publiek recht waarin de spooractiviteiten (reizigers- en goederenvervoer) van de oude NMBS werden ondergebracht en die 100% eigendom is van NMBS Holding. NMBS Holding heeft voorts een belang van 80% (de overige 20% is in handen van de Belgische Staat) in Infrabel, de naamloze vennootschap van publiek recht die instaat voor de beheersinfrastructuur (aanleg van sporen, seinen en perrons, onderhoud, verkeersgeleiding, dienstregeling). In de portefeuille van NMBS Holding kwam ten slotte ABX Logistics, de logistieke en wegtransportactiviteiten van de NMBS, waarvoor een overnemer zou worden gezocht. Het Fonds voor Spoorweginfrastructuur (FSI) nam de 'historische' schuld van de NMBS over, zoals de regering bij de opmaak van de begroting van 2005 had beslist. Aan het FSI werden gebouwen en terreinen van de NMBS overgedragen ter waarde van 7,4 miljard euro, het bedrag van de 'historische' schuld.

Op 28 oktober benoemde de regering de leden van de raad van bestuur en de gedelegeerd bestuurders van de opvolgmaatschappijen van de NMBS. Daaraan waren enkele maanden van wrijvingen tussen Vinck en de regering voorafgegaan. De belangrijkste mandaten werden verdeeld tussen de regeringspartijen, maar met de benoeming van Marc Descheemaeker (VLD) en Luc Lallemand (PS) tot gedelegeerd bestuurder van de NMBS respectievelijk Infrabel kreeg Vinck zijn zin. Descheemaeker zou zijn mandaat pas op 1 februari 2005 opnemen; tot dan bleef Vinck gedelegeerd bestuurder van de NMBS. Op 28 oktober kondigde Vinck aan dat hij eind januari ook ontslag zou nemen als gedelegeerd bestuurder van NMBS Holding, hoewel zijn mandaat tot de zomer 2005 liep. Hij zou opgevolgd worden door Jannie Haek (SP.A), de kabinetschef van vice-premier en minister van Overheidsbedrijven Vande Lanotte.

BIAC – Met het oog op privatisering werd de naamloze vennootschap van publiek recht BIAC (Belgian International Airport Company), die de luchthaven van Zaventem exploiteert, bij KB van 27 mei 2004 omgevormd in een naamloze vennootschap van privaatrecht. Met hetzelfde doel maakte het decreet van het Vlaams Parlement van 7 mei 2004 (B.S. 28 juni 2004) het mogelijk dat ook privaatrechtelijke bedrijven in zones voor gemeenschapsvoorzieningen of openbare nutsvoorzieningen werken en handelingen van algemeen belang kunnen uitvoeren. De maatregel was nodig om te vermijden dat grote delen van de luchthaven zonevremd zouden worden.

Op 8 november werd bekend dat Macquarie Airports, een dochter van de Australische financiële groep Macquarie, voor 735 miljoen euro 70% van de aandelen van BIAC had gekocht. Het belang van de Belgische Staat in BIAC daalde daardoor van 63,56 tot 30%. De elf particuliere aandeelhouders deden hun belang volledig van de hand.

Luchthaven Zaventem – De politieke beroering over de spreiding van de vluchten van en naar de luchthaven van Zaventem duurde voort.⁸⁵ Op 27 februari stelde minister van Mobiliteit Bert Anciaux (Spirit) een reeks aanpassingen voor aan het spreidingsplan dat de regering op 3 december 2003 had goedgekeurd, dat de Raad van State op 19 december 2003 had geschorst omdat de veiligheid niet was gewaarborgd en dat de regering op haar bijzondere vergadering in Gembloers (16-17 januari) ter wille van de rechtszekerheid formeel had ingetrokken maar de facto zou toepassen. De aanpassingen betroffen een grotere alternatie in het gebruik van de drie startbanen, een aanscherping van de windnormen en een beperkte aanpassing van de vliegroutes. Het aangepaste spreidingsplan werd tussen 18 maart en 17 april in vier stappen in gebruik genomen. Begin mei werden, na klachten van de bewoners van de ooststrand, enkele vliegroutes licht gewijzigd. Op 4 maart verbrak het Hof van Cassatie het arrest van het hof van beroep van Brussel van 10 juni 2003, dat de overheid 60 dagen de tijd gaf om zowel de nachts als de dagvluchten over de hele regio te spreiden. Het Hof zei dat de rechter weliswaar kon vaststellen dat de overheid met de concentratie van de vluchten het principe van de gelijke behandeling schond, maar dat hij ter wille van de scheiding der machten zelf geen maatregelen mocht opleggen om de schending te verhelpen.

Op 25 maart deelde de Brusselse minister van Leefmilieu, Didier Gosuin (FDF-MR), mee dat het besluit over de geluidsnormen voor het luchtverkeer, dat twee jaar opgeschort was, opnieuw van kracht werd. Gosuin zei dat hij de maatregel nam omdat luchthavenexploitant BIAC en Belgocontrol weigerden mee te werken aan de opmaak van een geluidskadaster, op basis waarvan een definitief spreidingsplan zou worden opgemaakt. Tegen de beslissing werd beroep aange tekend bij de Raad van State door onder meer de schepencolleges van Grimbergen, Machelen, Meise en Vilvoorde, maar het werd op 21 oktober verworpen.

Op 6 juni betoogden in Brussel op initiatief van acht actiecomités ongeveer 1.000 omwonenden van de luchthaven tegen het spreidingsplan-Anciaux. Ze zeiden dat er meer mensen dan voordien hinder ondervonden en dat de lawaaihinder voor anderen was toegenomen. *De Standaard* schreef op 10 juli dat volgens een regeringsnota de doelstellingen van het spreidingsplan tussen 22 maart en 22 juni nagenoeg gerealiseerd waren. Alleen de zone Diegem, een van de zes 'geluidszones', kreeg een groter deel van de hinder (34,3%) dan in het plan was voorzien (29%).

Op 2 november verwierp de rechtbank van eerste aanleg van Brussel de klacht die de Brusselse minister van Leefmilieu, Evelyne Huytebroeck (Ecolo), in augustus tegen het spreidingsplan-Anciaux had ingediend.

Op 14 december legde de rechtbank van eerste aanleg van Brussel, na een klacht van 67 bewoners van de ooststrand, de voorlopige onderbreking op van het gebruik van landingsbaan 02. De federale regering ging tegen het vonnis in beroep. Minister van Mobiliteit Renaat Landuyt (SP.A) zei dat hij begin 2005 aanpassin-

85. *Ibidem*, pp. 149-153, 187-188 en 215-220.

gen aan het spreidingsplan zou voorstellen, op basis van de evaluatie waar een werkgroep met vertegenwoordigers van de federale, de Vlaamse en de Brusselse regering begin december aan begonnen was.

Op 8 juli kende de bestendige deputatie van de provincie Vlaams-Brabant aan de NV BIAC een nieuwe milieuvergunning toe voor de exploitatie van de luchthaven van Zaventem. De lopende vergunning verviel op 31 januari 2005. In de nieuwe vergunning, met een looptijd van 20 jaar, bleef het maximumaantal nachtvluchten behouden op 25.000, maar afhankelijk van de uitkomst van de (bij de toekenning van de vergunning nog lopende) onderhandelingen over de uitbreiding van het koerierbedrijf DHL, kon de deputatie dat cijfer zowel verhogen als verlagen. De vergunning verplichtte BIAC de taxibaan langs de start- en landingsbaan 25L te verlengen en op de drie start- en landingsbanen ILS-systemen (Instrumental Landing Systems) te plaatsen, om de uitvoering van het spreidingsplan-Anciaux van 28 februari mogelijk te maken. BIAC kreeg ook de opdracht tegen 8 januari 2005 te onderzoeken hoe het nachtlawaai verder verminderd kon worden.

Tegen de milieuvergunning werden bij de Vlaamse minister van Leefmilieu, Kris Peeters (CD&V), 225 bezwaarschriften ingediend. Op 30 december deelde Peeters mee dat hij, in overleg met de Vlaamse regering, de milieuvergunning van 8 juli had aangepast, om een evenwicht te realiseren tussen de ontwikkeling van de luchthavenregio en de leefbaarheid voor de omwonenden. De mogelijkheid het aantal nachtvluchten te verhogen, werd geschrapt. Om te voorkomen dat de Raad van State de vergunning zou vernietigen, schrapte Peeters ook de verplichting de taxibaan te verlengen (omdat BIAC dat niet vroeg) en ILS-systemen te plaatsen, en de banen en vluchtroutes van het spreidingsplan van 28 februari te gebruiken (omdat het een federale bevoegdheid was). Peeters gaf BIAC tot 1 oktober 2005 de tijd een studie uit te voeren over de vermindering van het nachtlawaai.

XIII. Het buitenlands en defensiebeleid

A. Buitenlandse politiek

Europese Unie – Op 16 september begon in de Kamercommissie voor de Herziening van de Grondwet de bespreking van het VLD-wetsvoorstel over de organisatie van een volksraadpleging over het Verdrag tot instelling van een grondwet voor Europa, dat de staats- en regeringsleiders van de lidstaten van de EU op 29 oktober in Rome zouden ondertekenen en dat nadien door de lidstaten geratificeerd moest worden. De PS deelde van bij het begin van de bespreking mee het voorstel niet te steunen. De drie andere regeringspartijen deden dat wel. De Franstalige socialisten vreesden dat de volksraadpleging een precedent zou scheppen en de deur zou openen voor soortgelijke raadplegingen over kwesties als de splitsing van de gezondheidszorg. De PS wees ook op het gevaar dat het

debat over de Europese grondwet versimpeld zou worden en beoedeld zou worden door een "racistische en xenofobe campagne tegen de toetreding van Turkije tot de EU". Op 16 november besliste de Kamercommissie het spoedadvies van de Raad van State over het wetsvoorstel te vragen. In zijn advies van 23 november bevestigde de Raad van State zijn vroegere stelling, dat er voorafgaandelijk een grondwetswijziging nodig is om volksraadplegingen te kunnen houden, omdat de grondwet de wetgevende macht exclusief toevertrouwt aan het federale parlement en de Koning.

Op 14 december keurde de commissie met een nipte wisselmeerderheid (9 tegen 8) artikel 1 van het wetsvoorstel goed. De liberalen, het Vlaams Belang en Spirit stemden voor; de socialisten en de christen-democraten stemden tegen. De SP.A verwees naar het negatieve advies van de Raad van State om de wijziging van haar standpunt te motiveren. Naar verluid gebeurde dat ook om de PS niet te isoleren binnen de regeringscoalitie. Over de overige artikelen en het hele wetsvoorstel zou pas in 2005 worden gestemd.

Congo en Centraal-Afrika – In het kader van de militaire samenwerking tussen België en Congo, waarvan in 2003 de hervatting was aangekondigd, verzorgden 206 Belgische militairen van begin februari tot begin juni in Kisangani de opleiding en opbouw van een eerste 'gemengde' brigade van het nieuwe Congolese leger, waarin soldaten van het regeringsleger en rebellen geïntegreerd zouden worden. In september kwamen 280 Congolese officieren naar België voor een vijf weken durende instructieopleiding in het kamp Elsenborn. Nadat eerst vier, vervolgens acht en nadien nog eens vier officieren waren gedeserteerd, keerden 153 officieren al op 14 oktober naar Kinshasa terug, een week eerder dan gepland. Officieel heette het dat ze hun opleiding met succes hadden beëindigd. Op 16 november vertrokken 24 Belgische militairen naar Congo om de werking van de eerste gemengde brigade te evalueren, de in Elsenborn opgeleide officieren te begeleiden en de werking van bepaalde secties van de generale staf van het Congolese leger te analyseren.

De Congolese president, Joseph Kabila, bracht van 8 tot 10 februari een staatsbezoek aan België. Eerste minister Verhofstadt beloofde hem financiële en juridische hulp bij de verkiezingen die Congo in juni 2005 zou houden. In een toespraak in de Senaat bestempelde de Congolese president de vernieuwde betrekkingen tussen Brussel en Kinshasa als een "positief partnerschap". Kabila werd ook op het Paleis ontvangen. Hij nodigde koning Albert II uit voor een bezoek aan Congo "op een nader te bepalen datum". De Belgische regering vond het niet opportuun dat de koning nog vóór de verkiezingen van juni 2005 naar Congo zou reizen, zoals Kabila had voorgesteld.

De Waalse minister-president, Jean-Claude Van Cauwenberghe, deelde op 12 februari mee dat de Waalse regering geen exportlicentie verstrekke aan het Luikse wapenbedrijf New Lachaussée voor de renovatie van een munitiefabriek in Tanzania. Minister van Buitenlandse Zaken Michel had eerder gezegd geen graten te zien in de modernisering van de fabriek en de Nationale Delcrederedienst had er op 16 december 2003 mee ingestemd het exportkrediet voor 8,8 miljoen euro te

verzekeren. Federale parlementsleden hadden erop gewezen dat de renovatie van de munitiefabriek haaks stond op de Belgische inspanningen om de vrede in het Grote-Merengebied te herstellen. Van Cauwenberghe noemde als motief voor zijn beslissing eveneens de bedreiging voor het vredesproces.

Op 4 mei meldde *De Tijd* dat de regering 67% van de commerciële schuld van Congo aan België had kwijtgescholden, ruim 605 miljoen euro.

Minister Michel vertrok op 6 juni voor een spoedbezoek aan Congo, Oeganda en Rwanda om "het transitieproces te vrijwaren". Aanleiding voor het bezoek was de inname (2 juni) door muitende soldaten onder leiding van generaal Laurent Nkunda van de stad Bukavu, in het oosten van Congo. Volgens de Congolese overgangsregering en de legerleiding kregen de opstandelingen steun van Rwanda. In Kinshasa was het twee dagen na elkaar tot relletjes gekomen toen Congolezen protesteerden tegen de volgens hen passieve houding van de VN-vredesmacht (Monuc) in oostelijk Congo. Nkunda had zich op 6 juni uit Bukavu teruggetrokken. Michel kondigde aan het einde van zijn reis aan in Brussel een regionale top te organiseren met politici uit Congo, Rwanda en Burundi om het vredesproces in Centraal-Afrika weer op de sporen te helpen, maar die intentie bleef onuitgevoerd.

Met de vervanging (18 juli) van Michel door Karel De Gucht als minister van Buitenlandse Zaken kreeg het Belgische Afrika-beleid een kritischer toon. De Gucht had zich als VLD-voorzitter sceptisch getoond over de diplomatieke activiteiten van Michel, die gestalte gaven aan diens streven België opnieuw een actieve rol te laten spelen in Centraal-Afrika. Op 27 juli deelde de federale overheidsdienst Buitenlandse Zaken mee dat De Gucht het beleid van de Belgische regering inzake Centraal-Afrika zou voortzetten en "zijn volle aandacht [zou] besteden aan het Afrikaanse continent". De mededeling was kennelijk bedoeld om onder meer de Franstalige liberalen en het Hof gerust te stellen, waar twijfel was gerezen over de bereidheid van De Gucht het beleid van Michel voort te zetten. De Gucht liet niettemin snel verstaan dat België niet in zijn eentje een voortrekkersrol kon spelen in de democratisering van Congo en dat hij daar internationale steun voor zou zoeken. Op zijn verzoek toonden de ministers van Buitenlandse Zaken van de EU-lidstaten zich op 13 september bereid logistieke steun te geven aan de Monuc-vredesmacht (waarvoor Afrikaanse landen de manschappen leverden). Ook kwamen zij overeen de Congolese regering onder druk te zetten om de geplande verkiezingen te laten doorgaan. In de senaatscommissie voor Buitenlandse Betrekkingen zei De Gucht op 15 september dat het Europees diplomatiek offensief zou worden gevoerd door een 'open trojka', waarvan België, Frankrijk en Groot-Brittannië de kern zouden vormen en waarbij andere landen konden aansluiten. Op 29 september deelde De Gucht mee dat hij Benin had verzocht de Monuc-vredesmacht te versterken en de regering van het Afrikaanse land daarbij Belgische steun had toegezegd.⁸⁶ Omdat België na de genocide in Rwanda (1994) besloten

86. In het kader van een militair samenwerkingsakkoord stonden Belgische officieren al in voor de opleiding van het leger van Benin.

had geen troepen meer naar zijn oud-kolonie te sturen, zou het op die manier indirect bijdragen tot de versterking van de Monuc.

Van 13 tot 20 oktober bracht De Gucht een bezoek aan Congo, Rwanda, Burundi, Oeganda, Angola, Zuid-Afrika en Benin. In Kinshasa kondigde hij op 14 oktober aan dat de regering van Benin ermee had ingestemd een bataljon para's naar de Monuc te detacheren. Belgische officieren zouden mee instaan voor de bevelvoering over het bataljon in Congo.

Na een gesprek met de Rwandese president, Paul Kagame, in Kigali liet De Gucht zich op 16 oktober negatief uit over de Congolese politieke leiders. Hij zei dat er in Rwanda, in vergelijking met de buurlanden, goed bestuurd werd en dat hij in Kinshasa weinig politici had ontmoet "die op mij een overtuigende indruk hebben gemaakt en die een bijdrage kunnen leveren tot de ontwikkeling van het land". Hij hekelde ook de corruptie in Congo.

De Congolese regering reageerde verontwaardigd. Nog op 17 oktober stuurde president Kabila een gezant naar Bukavu om De Gucht om uitleg te vragen. Ook de Belgische ambassadeur in Kinshasa werd telefonisch om opheldering gevraagd.

In eigen land kreeg De Gucht over het algemeen steun voor zijn verklaringen, al werd in perscommentaren en politieke reacties wel gewezen op de weinig diplomatieke manier waarop hij zich had uitgedrukt. Negatieve reacties kwamen er van de Franstalige liberalen. Minister van Ontwikkelingssamenwerking Armand De Decker zei (20 oktober) dat er geen vooruitgang wordt geboekt "door een banvloek uit te spreken over de politieke klasse van één van onze partnerlanden, waar België een rol speelt die steeds meer door de hele wereld wordt bekeken". Hij zei dat de MR niet zou toestaan dat "de vijf jaar van inspanningen" van minister Michel om de transitie in Congo te helpen slagen, ter discussie werd gesteld.

Op 18 oktober was De Gucht in Pretoria. Daar zei hij dat België tot het inzicht was gekomen dat het plan om nog vóór de verkiezingen 180.000 van de 300.000 rebellen in het eengemaakte leger te integreren onrealistisch was en daarom het beperktere, meer realistische plan van Zuid-Afrika wenste te steunen om enkele gemengde brigades te vormen.

Na zijn terugkeer uit Afrika herhaalde De Gucht op 21 oktober in de Kamercommissie voor Buitenlandse Zaken dat de Congolese leiders niet bekwaam waren alleen de staat op te bouwen en de corruptie terug te dringen, en dat Congo daarom onder "internationale curatele" zou moeten worden geplaatst. De Congolese minister van Informatie, Henri Mova Sakanyi, zei dat de verklaringen van De Gucht "op het randje van racisme en nostalgie naar het kolonialisme" waren. Kinshasa riep op 22 oktober zijn ambassadeur in Brussel voor overleg terug. Om een diplomatieke rel te vermijden, telefoneerde premier Verhofstadt nog op 22 oktober met president Kabila. Hij zei dat de verklaringen van De Gucht bedoeld waren om de Congolese leiders aan te moedigen het transitieproces voort te zetten en hen bewust te maken van hun historische verantwoordelijkheid. Verhofstadt zei ook dat België het overgangsproces bleef steunen.

Op 25 oktober kreeg De Gucht van zijn collega's van Landsverdediging, Flahaut, en Ontwikkelingssamenwerking, De Decker, toestemming met Zuid-Afrika een

“beperkt, realistisch en financieel haalbaar” plan voor de hervorming van het Congolese leger uit te werken.

Het relletje over de verklaringen van De Gucht kreeg een verlengstuk in Dar es Salaam waar president Kabila op 20 november, in de marge van de eerste internationale conferentie over het Grote-Merengebied, weigerde de Belgische minister van Buitenlandse Zaken te ontmoeten. De Gucht noemde de houding van Kabila “onaanvaardbaar”. Premier Verhofstadt ontbood de Congolese ambassadeur in Brussel om zijn ongenoege te uiten. Achteraf werd gezegd dat het incident gesloten was. De ambassadeur zei dat De Gucht welkom was in Kinshasa.

Op 13 december ondertekenden de ministers van Landsverdediging van België, Zuid-Afrika en de Democratische Republiek Congo in Kinshasa een principeakkoord over de samenwerking bij de oprichting van een tweede eengemaakte brigade van het Congolese leger in Kamina, in de zuidoostelijke provincie Katanga. België verbond zich ertoe enkele instructeurs ter beschikking te stellen om de Zuid-Afrikanen in Kamina te ondersteunen, alsook middelen voor luchttransport. Het document liet de deur open voor een uitbreiding van de samenwerking bij de vorming van andere Congolese brigades.

Nadat zware gevechten waren uitgebroken rond Kanyabayonga, in Noord-Kivu, zei de Gucht op 17 december “ten zeerste verontrust” te zijn over de toestand in Oost-Congo. Hij zei dat het geweld ernstige gevolgen kon hebben voor het transitieproces in Congo en voor de regionale vrede, en riep alle facties in Congo op zich te houden aan de gemaakte afspraken.

Op 24 december zegde de regering de VN toe de 650 blauwhelmen uit Benin te ondersteunen die begin 2005 in het kader van de VN-vredesmissie Monuc in Congo zouden worden gestationeerd. België zou het Beninse leger twaalf Pandur-pantservoertuigen lenen en instaan voor het transport van de blauwhelmen naar Congo. Van een Belgische bevelvoering, waarvan De Gucht eerder gewag had gemaakt, was geen sprake meer.

Rwanda – In een interview met de RTBF-radio erkende Romeo Dallaire, de voormalige Canadese generaal die in 1994 opperbevelhebber was van de VN-missie in Rwanda, verantwoordelijk te zijn voor de dood van tien Belgische blauwhelmen in Kigali. De tien para’s waren op 7 april door soldaten van het Rwandese leger vermoord. Nabestaanden van de slachtoffers hadden Dallaire ervan beschuldigd niet te hebben ingegrepen.

Op 9 maart schreef de Franse krant *Le Monde* dat volgens een Frans politierapport de Rwandese president en toenmalige rebellenleider Paul Kagame verantwoordelijk was voor de aanslag van 6 april 1994 op het vliegtuig van de toenmalige president van Rwanda, Juvénal Habyarimana, waarmee de genocide tegen de Tutsiminderheid was begonnen. Kagame, die op 10 maart in België arriveerde voor een driedaags officieel bezoek, ontkende op 11 maart op een persconferentie elke betrokkenheid bij de aanslag.

Op 28 maart bood Bernard Ntuyahaga zich vrijwillig aan bij de Brusselse onderzoeksrechter Damien Vandermeersch, die hem meteen aanhield. Ntuyahaga, een gewezen Rwandese majoor, was op 26 maart vrijgelaten in Tanzania waar hij

sinds juni 1998 vast zat. Hij werd beschouwd als de spilfiguur in de moord op de tien Belgische blauwhelmen.

Verenigde Staten – Minister van Landsverdediging André Flahaut (PS) veroorzaakte in het begin van het jaar een relletje met de VS. In een interview met het weekblad *Humo* (20 januari) zei Flahaut dat, indien hij een Amerikaan was, hij voor een Democraat zou stemmen. Hij noemde het VS-leger “inefficiënt” en had ook kritiek op het Irak-beleid en de houding van de VS tegenover de Belgische genocidewet. De verklaringen van Flahaut kwamen op een ogenblik dat de relaties tussen Brussel en Washington, die in 2003 fel hadden geleden onder de Irak-oorlog en de klachten tegen Amerikaanse politici op grond van de genocidewet, zich aan het normaliseren waren.⁸⁷ Volgens *De Standaard*, die op 30 januari over de zaak berichtte, had premier Verhofstadt op 23 januari een brief geschreven naar Flahaut waarin hij diens verklaringen “ongepast tegenover een bondgenoot” noemde en had de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, Colin Powell, op verzoek van het Witte Huis zijn Belgische ambtgenoot, Louis Michel, opgebeld om zijn ongenoegen te vertolken.

Minister Michel bracht van 24 tot 27 mei een bezoek aan de VS, dat Buitenlandse Zaken “een bekroning van de verbetering in de bilaterale relaties” noemde. Michel had een gesprek met Powell en werd op het Witte Huis ontvangen door Condoleezza Rice, de nationale veiligheidsadviseur.

Israël – Minister Michel bracht op 16 februari een bezoek aan Israël, dat paste in de toenadering tussen beide landen. De verstandhouding tussen België en Israël was in 2003 bekoeld door de klachten die op basis van de genocidewet tegen onder anderen premier Ariel Sharon waren ingediend.⁸⁸ Na een gesprek met de Israëlische minister van Buitenlandse Zaken, Sylvan Shalom, in Jeruzalem zei Michel dat een “pijnlijk hoofdstuk” afgesloten was.

Libië – Op 15 februari bracht minister Michel een kort bezoek aan Libië. In de havenstad Sirte had hij een gesprek met zijn ambtgenoot, Abderahman Shalgam, en met de Libische leider, Moammar Kadhafi. Michel overhandigde Kadhafi een uitnodiging van premier Verhofstadt voor een bezoek aan België en de Europese Commissie. Kadhafi aanvaardde de uitnodiging. Het bezoek van de Libische leider had plaats op 27 april. Het was sinds 1989 geleden dat Kadhafi nog het Afrikaanse continent had verlaten. Aan zijn politiek isolement door het Westen was een einde gekomen nadat Libië smartgeld had betaald aan de nabestaanden van de slachtoffers van de Lockerbie-aanslag (1988) en zijn programma voor de aanmaak van massavernietigingswapens had stopgezet. In Brussel had Kadhafi een gesprek met de voorzitter van de Europese Commissie, Romano Prodi, een werklunch met de Commissie, en een ontmoeting met premier Verhofstadt en andere leden van de regering. Hij zag ook een delegatie van het federale parlement en had een ontbijtvergadering met bedrijfsleiders.

87. M. DEWEERDT, *a.w.*, p. 243.

88. *Ibidem*, pp. 158-161 en p. 243

Afghanistan – De regering besliste op 9 juli het aantal militairen dat deelnam aan de Navo-vredesmacht in Afghanistan (ISAF) tijdelijk te verhogen van 290 tot 620. De bijkomende militairen vertrokken eind juli, begin augustus naar Afghanistan en zouden daar tot februari 2005 blijven.

Irak – De regering besliste op 10 september om, met het oog op de voor 30 januari 2005 geplande verkiezingen in Irak, gedurende twee maanden een C-130-transportvliegtuig ter beschikking te stellen voor het vervoer van hoofdzakelijk VN-burgerpersoneel van de Jordaanse hoofdstad, Amman, naar Irak. België bleef bij het standpunt geen militairen in te zetten in Irak. In Amman namen sinds midden juli twee Belgische politieagenten deel aan de opleiding van Irakese agenten.

Ex-Joegoslavië – De missie van het derde bataljon parachutisten (Tielen) in Kosovo, dat op 26 maart afgelost zou worden door paracommando's van het derde regiment Lansiers (Marche-en-Famme), werd verlengd tot 8 april, nadat in de Servische provincie onlusten waren uitgebroken tussen Serviërs en Albanen. De bijna 200 para's van Marche vertrokken om dezelfde reden al op 24 maart. Aan EUFOR, de EU-troepenmacht die op 1 december de Navo-vredesmacht (SFOR) in Bosnië afloste, nam België deel met vier Agusta-helikopters en 54 militairen.

B. Landsverdediging

De ministerraad keurde op 9 januari het investeringsprogramma van de krijgsmacht voor 2004-2007 goed, ter waarde van 2,4 miljard euro. Het was een uitvloeisel van het 'Stuurplan Defensie' dat minister van Landsverdediging André Flahaut (PS) op 3 december 2003 had voorgesteld met het oog op de versnelde uitvoering van het 'Strategisch plan voor de modernisering van het Belgische leger 2000-2015' van 12 mei 2000.

Op 9 juli stemde de regering in met de aankoop van 220 lichte pantservoertuigen op wielen ('Multipurpose Protected Vehicle') voor 220 miljoen euro. De landcomponent van de krijgsmacht had 446 MPPV's willen bestellen, maar de regering wilde niet verder gaan dan, naast de aankoop van 220 voertuigen, een optie te nemen op de latere bestelling van nog eens 132 stuks. De ministerraad gaf ook groen licht voor de bestelling van 440 jeeps, voor 50 miljoen euro, met een optie op een aanvullende bestelling van 180 stuks. Het leger had 830 jeeps willen kopen. De regeringsbeslissing de legeraankopen af te remmen was een gevolg van de opmerking van de Inspectie van Financiën, dat het niet zeker was of de geplande besparingen in het leger gerealiseerd zouden worden. Op 23 december besliste de regering de aankoop van de jeeps af te blazen, omdat de enige regelmatige van de zeven ingediende offertes te duur was. De aankoopprocedure zou in 2005 overgedaan worden.

Op 28 juli droeg de Belgische krijgsmacht haar laatste kazernes in de buurt van Keulen over aan de Duitse overheid. De overdracht paste in het strategische moderniseringsplan, dat voorzag in de repatriëring van alle Belgische militairen uit

Duitsland. De laatste Belgische militaire basis in Duitsland, het oefenkamp Vogel-sang, zou eind 2005 worden gesloten.

Op 17 december ondertekenden minister Flahaut en vertegenwoordigers van een internationaal consortium van studie bureaus het contract voor het ontwerp en de begeleiding van de bouw van de nieuwe hoofdzetel van de Navo in Evere, tegenover het complex waar het Navo-hoofdkwartier in 1967 "voorlopig" was ondergebracht. Op verzoek van de Navo nam België de leiding van het project op zich; de staat zou daarvoor een vergoeding krijgen van 3% van de kosten, die op 400 miljoen euro werden geraamd. De bouwwerken zouden in 2005 beginnen. Naar aanleiding van de Belgische kritiek op de invasie in Irak en de problemen met de toepassing van de genocidewet was in 2003 van Amerikaanse zijde gesuggereerd dat het niet zeker was dat de nieuwe Navo-hoofdzetel in België zou worden gebouwd.⁸⁹

Minister Flahaut kreeg in maart kritiek voor zijn benoemingsbeleid in het militair hospitaal in Neder-over-Heembeek, inzonderheid voor de vervanging van de directieleden door bevriende militairen en de bevordering van luitenant-kolonel Jean Pirson, het hoofd van het brandwondencentrum, nadat de medische raad en de directie van het hospitaal diens verwijdering hadden gevraagd wegens een deontologische en een ethische fout bij de behandeling van een patiënt. Vier chirurgen van het brandwondencentrum vroegen daarop hun overplaatsing aan. Premier Verhofstadt gelastte Flahaut op 10 maart een objectief onderzoek in te stellen over de toestand in het brandwondencentrum en het functioneren van Pirson.

Volgens het onderzoeksrapport, dat op 20 april uitlekte in enkele Waalse kranten, had Pirson geen medische, deontologische of ethische fout begaan, maar wel een gebrek aan leiderschap vertoond. Het rapport wreef hem ook beheers- en managementfouten aan. Volgens het rapport was er tussen het diensthoofd en de chirurgen een "onherstelbare breuk" ontstaan. Op 21 april deelde Flahaut in de Kamercommissie voor Landsverdediging mee dat Pirson tijdelijk op non-actief gezet en vervangen werd door zijn adjunct; de mutatieaanvragen van de chirurgen werden geschorst. Flahaut kondigde voorts een audit van het hele militair hospitaal aan. Op 28 mei schorste de Raad van State de beslissing van Flahaut om Pirson op non-actief te zetten. Omdat samenwerking met een deel van het medisch en paramedisch korps niet mogelijk werd geacht, werd Pirson overgeplaatst naar de generale staf van de krijgsmacht. De Raad van State maakte op 9 juni die mutatie ongedaan. Ook een tweede overplaatsing van Pirson werd door de Raad van State op 24 september geschorst. Op 27 september ging Pirson weer aan het werk in het brandwondencentrum.

In mei werd Flahaut in opspraak gebracht door enkele militairen die verdacht werden van fraude bij de aankoopdienst van het leger. Er was sprake van misbruik van de dienstwagen en onregelmatigheden bij de huur van een gebouw in Waver waar het Defensiehuis was gevestigd. Het parket-generaal van Brussel,

89. *Ibidem.*, pp. 157, 161 en 188-189.

dat de aantijgingen onderzocht, zei op 26 mei dat er geen reden was om een gerechtelijk onderzoek in te stellen tegen Flahaut.

XIV. Overige gebeurtenissen en ontwikkelingen

Koninklijk Huis – Op 6 februari werd Louise Sophie Mary geboren, het eerste kind van prins Laurent en prinses Claire. Het voornemen van prins Laurent om Reza Pahlavi, de zoon van de in 1979 verdreven sjah van Iran, te vragen als moslimpeter voor Louise dreigde een diplomatiek incident met Iran te veroorzaken. Laurent was bevriend met Reza, die als balling in de VS verbleef en er zich opwierp als leider van de Iraanse oppositie. De zaak kwam op 10 februari ter sprake in de Kamer. Minister van Buitenlandse Zaken Michel zei dat de prins de regering verzekerd had dat de keuze van een peter België “niet in een diplomatiek ongemak” zou brengen. Laurent bevestigde dat hij er nog altijd over dacht “een persoon behorend tot het moslimgelooft als een van de peters of meters” te kiezen, maar de Kerk wees erop dat de peter en meter rooms-katholiek moeten zijn. Louise zou bij haar doopsel (5 september) twee katholieke meters hebben gekregen.

Drie Vlaamse partijen, het Vlaams Belang, de N-VA en Spirit, reageerden negatief op verklaringen van kroonprins Filip op 27 november, aan het eind van een handelsmissie naar China, over een nauwere samenwerking tussen de gewesten in het domein van de buitenlandse handel.⁹⁰ De drie partijen zeiden dat er niet op de regionalisering van het exportbeleid kon worden teruggekomen. Premier Verhofstadt noemde het “volkomen vanzelfsprekend” dat de prins zijn tevredenheid uitdrukte over een geslaagde economische missie waaraan de drie gewesten deelnamen en dat hij de hoop uitsprak dat de regio's nog nauwer zouden samenwerken.

Op 30 november ontstond hevige commotie in de Wetstraat toen, via de commerciële zender VTM, bekend werd dat prins Filip tijdens de China-reis tegenover een journalist van het weekblad *Story* scherp had uitgehaald naar het Vlaams Belang. De prins had volgens het weekblad gezegd: “In ons land zijn er mensen en partijen zoals het Vlaams Belang die tegen België zijn, die ons land kapot willen maken. Ik kan je verzekeren dat ze dan met mij te maken krijgen, en vergis je niet: ik ben een taaie als het moet. Ik laat niet zomaar over me heen wandelen”. Volgens Filip zou België als één land naar buiten moeten komen, “anders is het gedaan met België, dan bestaan we niet meer. En wie aan België komt, komt aan mij”.

90. Volgens *Gazet van Antwerpen* en *Het Belang van Limburg* (3 november) had het Paleis eerder wrevél laten blijken over de deelname van Marie-Rose Morel, één van de vertegenwoordigers van het Vlaams Belang in het Vlaams Parlement, aan de handelsmissie. De federale en de Vlaamse minister van Buitenlandse Handel, Verwilghen respectievelijk Moerman, zeiden dat Morel haar mindervalide vader begeleidde en niet tot de officiële delegatie behoorde.

Meteen na het VTM-journaal verspreidde premier Verhofstadt een mededeling waarin hij zei een gesprek te hebben gehad met Filip en het "tafelgesprek" met de *Story*-journalist toeschreef aan een "emotioneel moment" van de kroonprins. Voorts stond in de mededeling: "Hoewel ik mij kan voorstellen dat de prins zich afzet tegen partijen die de splitsing van het land voorstaan, is dat evenwel niet in overeenstemming met de huidige en vooral de toekomstige constitutionele rol van de prins in ons land. Die rol vraagt terughoudendheid in de uitspraken, in het bijzonder over politieke partijen, zelfs indien die partijen het niet goed menen met de toekomst van het land".

Alle Vlaamse partijen keurden de handelwijze van prins Filip af; in het Franstalige landsdeel was er begrip voor zijn verklaringen. Volgens PS-voorzitter Di Rupo had hij gezegd "wat heel wat Franstaligen en Vlamingen stilletjes denken". Tijdens het vragenuurtje in de Kamer zei premier Verhofstadt (2 december) dat leden van de koninklijke familie moeten kunnen deelnemen aan de grote maatschappelijke debatten, maar "zonder dat er polemieken ontstaan of zonder dat er persoonlijke aanvallen worden gelanceerd". In alle politieke debatten over de democratische instellingen moeten de leden van de koninklijke familie terughoudendheid aan de dag leggen om te vermijden dat zij in het centrum van een polemiek terechtkomen en het risico lopen zelf het voorwerp van politieke controverse te worden, die zou kunnen afstralen op de monarchie en het staatshoofd in het bijzonder, "wiens politieke neutraliteit onbetwistbaar moet zijn".

Ministers van Staat – Bij KB van 26 januari 2004 (B.S. 28 januari 2004) werden SP.A-voorzitter Steve Stevaert, gewezen vice-premier Herman Van Rompuy (CD&V), oud-minister en gewezen VU-voorzitter Jaak Gabriëls (VLD), Charles Picqué (PS), voormalig minister-president van de Brusselse regering, Philippe Monfils (MR), voormalig minister-president van de Franse gemeenschapsregering, en gewezen Europees commissaris burggraaf Etienne Davignon tot minister van Staat benoemd.

Staatsblad – Het Arbitragehof vernietigde op 16 juni, na een klacht van de Franstalige ambtenarenvakbond Gerfa, de bepalingen in de programmawet van 24 december 2002 over de nagenoeg exclusieve publicatie van het *Belgisch Staatsblad* via het internet. Om jaarlijks 2 miljoen euro te besparen, had de federale regering beslist vanaf 1 januari 2003 van het *Staatsblad* nog maar drie exemplaren te laten drukken. Volgens het Arbitragehof was de nieuwe publicatieprocedure strijdig met het gelijkheidsbeginsel, omdat de regering onvoldoende maatregelen had genomen om de gelijke toegang van de rechtsonderhorigen tot de officiële teksten te waarborgen. Regering en parlement kregen tijd tot 31 juli 2005 om dat verzuim te herstellen.

Moslimexecutieve – Op 31 mei verstreek het mandaat van de zestien leden van het Executief van de Moslims van België, het uitvoerend orgaan van de islamitische eredienst, maar minister van Justitie Onkelinx zei dat het Executief kon voortwerken tot de hernieuwing van de islamitische overlegorganen. De zestien leden waren bij besluit van 18 juli 2003 benoemd voor een beperkte periode en met de op-

dracht verkiezingen voor de Algemene Vergadering (moslimraad) voor te bereiden, nadat de zestien leden die op 4 mei 1999 waren benoemd, ontslag hadden genomen om een einde te maken aan de interne conflicten die de werking van het Executief verlamden.

Sinds september 2003 was minister Onkelinx in overleg met het Executief over de nieuwe samenstelling van de in 1998 voor het eerst verkozen Algemene Vergadering. Aanvankelijk was er een akkoord om een derde van de mandaten te hernieuwen, maar toen er over de procedure daarvoor geen overeenstemming werd gevonden, besliste Onkelinx de hele moslimraad te vernieuwen, om de legitimiteit ervan te versterken en een betere vertegenwoordiging van de moslimgemeenschap in Vlaanderen na te streven. Met de wet van 20 juli 2004 (B.S. 30 juli 2004) richtte het parlement een vijf leden tellende commissie op om de hernieuwing van de organen van de islamitische eredienst te organiseren. De verkiezing van de Algemene Vergadering zou op 20 maart 2005 plaatshebben.

'Kyoto' – De federale regering en de gewestregeringen raakten het op 8 maart eens over de bijdrage van elk gewest tot de realisatie van de Kyoto-doelstellingen, de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen overeenkomstig het Kyoto-protocol. Ten opzichte van 1990 zou Vlaanderen de uitstoot tegen 2008-2012 met 5,2% verminderen en Wallonië met 7,5%; in Brussel zou de uitstoot 3,5% hoger mogen liggen. De Vlaamse regering had zich in het begin van het jaar in de Nationale Klimaatconferentie verzet tegen het reductievoorstel van federaal minister van Leefmilieu Freya Van den Bossche (SP.A). Ze stemde met het voorstel in nadat de federale regering had toegezegd op haar bijzondere vergadering in Raversijde (zie III) zelf extra maatregelen te zullen nemen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen.

Uit een studie van het Planbureau over het energieverbruik tot 2003, die op 7 april werd gepresenteerd op een colloquium, zou de geplande sluiting van de kerncentrales de CO₂-uitstoot, na een periode van stabilisatie, vanaf 2015 weer sterk doen stijgen.

Op 24 juni, bijna drie maanden na het verstrijken van de termijn (31 maart), stuurde België zijn allocatieplan naar de Europese Commissie. Dat plan, de verzameling van een federaal en drie regionale plannen, stelt de emissierechten van de bedrijfssectoren en de betrokken bedrijven vast.

Uit cijfers van het Europees Milieugentschap (15 juli) bleek dat de uitstoot van broeikasgassen in België in 2002 voor het derde jaar op rij was gestegen, met 0,5%. In de Europese Unie was de uitstoot voor het eerst lichtjes gedaald (0,5%). Tegenover 1990 lag de uitstoot in België 9,6% hoger.

Eliaheffing – De bijzondere wet van 13 september 2004 [tot wijziging ...] (B.S. 9 november 2004) voegde aan de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen een bepaling toe, die de federale regering de bevoegdheid gaf jaarlijks aan de gemeenten van elk gewest, na voorafgaand eensluidend advies van de betrokken gewestregering, de opbrengst toe te wijzen van de federale bijdrage ter compensatie van de inkomstenderving van de gemeenten ingevolge de liberalisering van de elektriciteitsmarkt. Premier Verhofstadt had de compensatie

voor het verlies dat de gemeenten zouden lijden door het wegvallen van dividenden van de elektriciteitsintercommunales al in 2002 in het vooruitzicht gesteld. Vooral de Vlaamse gemeenten hadden op een compensatie aangedrongen. De bijzondere wet van 13 september 2004 gaf de gewesten de bevoegdheid gehele of gedeeltelijke vrijstelling te verlenen van de federale bijdrage, die naar Elia, de beheerder van het distributienet, Eliaheffing werd genoemd, hoewel die geen uitsaans had met de heffing.

De programmawet van 27 december 2004 (B.S. 31 december 2004) stelde het bedrag van de heffing vast op 4,91 euro per MWh voor de periode van 1 mei 2004 tot 1 juli 2007 en op 2 euro voor de daaropvolgende periode tot 1 juli 2010. De Eliaheffing zou enkel in Vlaanderen geheven worden; Wallonië en Brussel stelden de bedrijven en particulieren vrij van de betaling ervan.

Tobin-tax – Met een wisselmeerderheid van socialisten, christen-democraten en groenen keurde de Kamer op 1 juli de invoering goed van een zogenaamde Tobin-tax. Volgens de wet van 19 november 2004 tot invoering van een heffing op omwisselingen van deviezen, bankbiljetten en munten (B.S. 24 december 2004) bedraagt de heffing 0,2 per duizend van de in België omgewisselde som. Transacties van natuurlijke personen tot 10.000 euro per jaar en van centrale banken zijn vrijgesteld. De datum van de inwerkingtreding van de wet zou later worden bepaald en was afhankelijk van de invoering van eenzelfde belasting in alle lidstaten van de Europese en Monetaire Unie of van de totstandkoming van een Europese richtlijn of verordening.

Antidiscriminatiewet – Het Arbitragehof vernietigde op 6 oktober enkele onderdelen van de antidiscriminatiewet van 25 februari 2003 en gaf aan andere bepalingen een restrictieve interpretatie. Volgens de wet was er sprake van discriminatie wanneer een verschil in behandeling dat niet objectief en redelijkerwijze wordt gerechtvaardigd, rechtstreeks gebaseerd is op geslacht, ras, huidskleur, afkomst, afstamming, seksuele geaardheid, burgerlijke stand, geboorte, fortuin, leeftijd, geloof of levensbeschouwing, gezondheidstoestand, handicap of fysieke eigenschap. Het Arbitragehof vond het niet pertinent de discriminatiegronden te beperken en meer bepaald taal en politieke overtuiging uit te sluiten. Het schrapte daarom de limitatieve opsomming en verruimde zo het begrip 'discriminatiegronden'. Het Arbitragehof vernietigde, ter wille van de vrijheid van meningsuiting, de bepaling waarin "het verspreiden, het publiceren of het openbaar maken van een tekst, een bericht, een teken of enig andere drager van discriminerende uitlatingen" een omstandigheid werd genoemd waarin discriminatie verboden is. Ten slotte schrapte het Arbitragehof de strafbaarheid van wie openlijk zijn voornemen te kennen geeft tot discriminatie, haat of geweld jegens een persoon of een groep en van een ambtenaar die zich schuldig maakt aan discriminatie. Bovendien kan volgens het arrest discriminatie enkel worden bestraft wanneer iemand benadeeld wordt en de vervolgende partij daar het bewijs van levert. Het aanzetten tot discriminatie, haat of geweld jegens een persoon, een groep, een gemeenschap of de leden ervan, bleef na het arrest strafbaar. Zowel het Vlaams Blok, dat

het vernietigingsberoep had aangetekend, als het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding reageerden tevreden op het arrest.

Antwerpen – Op 25 maart werd bekend dat het parket van Antwerpen de schepen van (onder meer) Informatie en Sport van de stad Antwerpen, Chantal Pauwels (Groen!), wenste te vervolgen wegens schriftvervalsing, gebruik van valse stukken en verduistering. De andere schepenen die in 2003 genoemd waren in de zogenaamde Visa-affaire, die Antwerpen in een politieke crisis had gestort, gingen vrijuit.⁹¹ Na aanvullend onderzoek besliste het parket op 2 juni van de vervolging van Pauwels af te zien en de zaak zonder gevolg te klasseren. Op 28 oktober meldde *Gazet van Antwerpen* dat in de Visa-affaire zestien ambtenaren naar de raadkamer waren verwezen, onder anderen politiekorpschef Luc Lamine, stadssecretaris Fred Nolf en adjunct-stadssecretaris Freddy Vandekerckhove.

Sinds het begin van 2003 had het gerecht 64 dossiers geopend over mogelijke fraude en corruptie in de Antwerpse stadsdiensten, waarvan er eind 2004 zestien geseponeerd waren. Een van de zaken betrof het tekort van 22,5 miljoen euro in de boekhouding van het OCMW, waarover *Gazet van Antwerpen* op 4 oktober had bericht.

Proces-Cools – Op 7 januari veroordeelde het hof van assisen van Luik zes van de acht beschuldigen tot gevangenisstraffen van 5 tot 20 jaar voor de moord op minister van Staat André Cools. Het ging om Richard Taxquet (20 jaar) en Pino di Mauro (20 jaar), de privé-secretaris respectievelijk de chauffeur van wijlen minister Alain Van der Biest, als opdrachtgevers van de moord, en voorts Cosimo Solazzo (20 jaar), Domenico Castellino (20 jaar), Luigo Contrino (5 jaar) en Carlo Todarello (5 jaar). Mauro de Santis en Silvio de Benedictis werden vrijgesproken. De eigenlijke moordenaars, twee Tunesiërs, waren in 1998 in hun land tot 20 jaar cel veroordeeld. Het Hof van Cassatie verwierp op 16 juni het beroep dat Taxquet en Di Mauro tegen het arrest hadden ingesteld.

Dutroux-affaire – In 2004 viel het doek over de Dutroux-affaire die sinds de zomer van 1996 soms hevige beroering had veroorzaakt in de publieke opinie en op het politieke vlak had geleid tot de hervorming van politie en gerecht. Het hof van assisen van Aarlen veroordeelde op 22 juni, na een proces dat op 1 maart was begonnen en ruim 2,4 miljoen euro had gekost, Marc Dutroux tot levenslange gevangenisstraf voor de ontvoering, opsluiting en verkrachting van zes meisjes en voor de moord op An Marchal, Eefje Lambrecks en Bernard Weinstein. Zijn vrouw, Michelle Martin, kreeg 30 jaar cel, zijn handlanger Michel Lelièvre 25 jaar. De vierde beschuldigde, Michel Nihoul, werd vrijgesproken voor de ontvoeringen en kreeg 5 jaar gevangenisstraf als leider van een bende die drugs dealde en mensenhandel organiseerde. Het Hof van Cassatie verwierp op 15 december het beroep dat Dutroux en Martin tegen het arrest hadden aangetekend.

Op 25 november besliste de kamer van inbeschuldigingstelling van Luik het zogenaamde Dutroux-bis-onderzoek te sluiten. Het onderzoek naar de betrokkenen

91. M. DEWEERDT, *a.w.*, pp. 246-248.

heid van Dutroux bij een groter netwerk van kindervervoering en -misbruik, een hypothese waarover in de media soms hartstochtelijk was gepolemiseerd tussen 'believers' en 'disbelievers' bij politie, gerecht en pers, was op 22 oktober 2001 geopend.

Milieuboxenaffaire – Het hof van beroep van Antwerpen vernietigde op 30 juni het vonnis van de correctionele rechtbank van 23 oktober 2003 waarin oud-minister Leo Delcroix veroordeeld was wegens schriftvervalsing in de zogenaamde milieuboxenaffaire.⁹² Volgens het hof waren de feiten in maart 2002 verjaard; de zaak was pas in september 2003 voor de strafrechter ingeleid. Delcroix zei dat hij op een vorm van eerherstel van zijn partij (CD&V) rekende, omdat hij zijn politieke loopbaan wegens verdachtmakingen en aantijgingen in verband met de zaak had moeten onderbreken.

Gellingen – Bij de explosie van een ondergrondse aardgasleiding op het industrieterrein van Gellingen (Ghislengien, prov. Henegouwen) vielen er op 30 juli achttien doden en 138 gewonden, van wie er later nog zes zouden sterven. Bij de dodelijke slachtoffers waren er vijf brandweermannen, een politieagent en een technicus van Electrabel, die opgeroepen waren nadat een gaslek was vastgesteld. Premier Verhofstadt keerde uit vakantie terug om de plaats van de ramp te bezoeken. Op de dag van de begrafenis van de brandweermannen (4 augustus) werd een dag van nationale rouw gehouden. De gasramp was voor de regering aanleiding om, met terugwerking tot 1997, de morele schadevergoeding te verhogen voor overleden hulpverleners en hulpverleners die blijvend arbeidsongeschikt zijn. Een en ander werd geregeld in de programmawet van 27 december 2004 (B.S. 31 december 2004), die ook het (niet-geïndexeerde) bedrag van de fiscale vrijstelling van de vergoedingen voor vrijwillige brandweerlieden en vrijwilligers van de Civiele Bescherming optrok van 1.500 tot 2.850 euro. Voor de vergoeding van de ongeveer dertig niet-verzekerde slachtoffers richtte de regering op 10 september een stichting op, die werd gestijfd door aardgasnetwerkbeheerder Fluxys en de verzekeringsondernemingen.

XV. De evolutie in de politieke partijen

Vlaams Blok/Belang – Het hof van beroep van Gent veroordeelde op 21 april de Nationalistische Omroepstichting, het Nationalistisch Vormingsinstituut en de Vlaamse Concentratie, drie met het Vlaams Blok gelieerde vzw's, tot een geldboete van elk 12.394 euro wegens "het medewerken aan of het behoren tot een groep of vereniging die kennelijk en herhaaldelijk discriminatie verkondigt" (artikel 3 van de antiracismewet van 30 juli 1981). Het Hof van Cassatie had op 18 november 2003 een arrest van 26 februari 2003 van het hof van beroep van Brussel

92. *Ibidem*, p. 250.

vernietigd waarmee het vonnis van 29 juni 2001 van de correctionele rechtbank van Brussel was bevestigd. Die rechtbank had zich onbevoegd verklaard om de klacht te behandelen die de Liga voor Mensenrechten en het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding tegen de drie vzw's hadden ingediend.⁹³ Volgens het hof van beroep van Gent viel de toepassing van de antiracismewet ten aanzien van een politieke partij wel degelijk onder de bevoegdheid van de strafrechter. Met tientallen citaten uit publicaties van het Vlaams Blok onderbouwde het hof zijn stelling dat het Vlaams Blok tussen juli 1999 en januari 2001 "kennelijk en herhaaldelijk" racisme had verkondigd. De drie vzw's hadden daaraan meegewerkt; het Vlaams Blok kon niet worden vervolgd omdat de partij geen rechtspersoonlijkheid had.

De partijleiding noemde het arrest een "lang en goed voorbereide aanslag van het regime op de enige oppositiepartij", zei haar vreemdelingenstandpunt niet te zullen wijzigen en cassatieberoep te zullen aantekenen. Zij riep de kiezers op om op 13 juni "een duidelijke stem uit te brengen tegen het dreigende ondemocratische partijverbod". Indien het Hof van Cassatie het arrest bevestigde, zou de partij haar naam, haar statuten en haar beginselverklaring wijzigen om te voorkomen dat personen die zich met het Blok associëren vervolgd zouden worden wegens racisme.

De Standaard schreef op 23 juni dat, om de kans op beleidsdeelname te vergroten, de top van het VB het er vrijwel eens over was geworden in de herfst de beginselverklaring uit 1977 te herzien, de partijvoorzitter te verkiezen⁹⁴ en "waarschijnlijk" de partijnaam te wijzigen. Het was nog niet duidelijk of dat vóór dan wel na het arrest van het Hof van Cassatie zou gebeuren.

In *Gazet van Antwerpen* haalde Kamerlid Filip De Man op 6 september uit naar de "angsthazen" van de partijtop die "bang zijn voor het regime". Hij kantte zich tegen het voornemen de partijnaam te veranderen en tegen een afzwakking van het partijprogramma. In de gesloten en strak geleide partij die het Vlaams Blok was, was het ongebruikelijk dat openlijk kritiek werd geuit op de partijleiding. De Man werd beschouwd als de woordvoerder van een minderheidsgroep die geen duimbreed wilde afwijken van een harde oppositielijn en niet akkoord ging met de behoedzame koerswending van rechts-radicalen naar 'fatsoenlijk rechtse' beleidspartij.

De partijraad aanvaardde op 11 september unaniem het voorstel van het partijbestuur in elk geval de partij te moderniseren en op 14 november een nieuwe partij op te richten indien het Hof van Cassatie op 9 november het arrest van 26 april zou bevestigen. Voorzitter Vanhecke beklemtoonde dat het partijprogramma niet gewijzigd zou worden.

Op 6 november namen eerst het partijbestuur en vervolgens de partijraad nieuwe statuten en een nieuwe beginselverklaring aan, die in voorkomend geval door de

93. *Ibidem*, p. 258.

94. Frank Vanhecke was in 1996 tot voorzitter aangewezen door de toen afgetreden stichtersvoorzitter Karel Dillen.

nieuw op te richten partij zouden worden overgenomen. Het beginsel uit de verklaring van 1977, dat de "overgrote meerderheid der niet-Europese gastarbeiders" naar hun land moeten terugkeren, was vervangen door het principe dat een terugkeerbeleid ontwikkeld moet worden voor vreemdelingen die "onze cultuur, onze normen en waarden, onze leefgewoonten" en principes zoals de scheiding van Kerk en Staat, de democratie, de vrije meningsuiting en de gelijkwaardigheid van man en vrouw "afwijzen, negeren of bestrijden".

Op 9 november bevestigde het Hof van Cassatie het arrest van het Gentse hof van beroep van 26 april. Het veegde alle middelen van de verdediging van het Vlaams Blok van tafel en stelde in het bijzonder dat het misdrijf in artikel 3 van de antiracismewet een zelfstandig misdrijf is. Voor de veroordeling was het derhalve niet vereist dat de drie vzw's zelf kennelijk en herhaaldelijk discriminatie hadden verkondigd, noch dat het Vlaams Blok vervolgd of veroordeeld was. De partijleiding zei "geschokt" te zijn door het arrest, maar zich naar de gevolgen ervan te zullen schikken.

Op 14 november kwam voor de middag de partijraad van het Vlaams Blok bijeen om de partij te ontbinden en onder de naam Vlaams Belang en met dezelfde leiding een 'nieuwe' partij te stichten. Na de middag had een partijcongres plaats, waarop de kopstukken van de 'oude' en de 'nieuwe' partij sterk de continuïteit beklemtoonden. Opmerkelijk was de "waarschuwing" die Kamerfractie leider Gerolf Annemans richtte tot "alle juridische hoofdrolspelers" van het VB-proces, van wie de namen "voorgoed in het geheugen van deze jurist gegrift zijn".

Op 21 november verkoos de partijraad van het Vlaams Belang Frank Vanhecke tot partijvoorzitter. Hij haalde het met 76,5% van de stemmen van het Brusselse parlementslid Erland Pison, die zich op de valreep kandidaat had gesteld. Op 12 december, tijdens een congres waarop het programma van de 'nieuwe' partij werd voorgesteld, bekrachtigden de kaderleden tijdens een geheime stemming de keuze van de partijraad. Vanhecke kreeg 442 (94,2%) van de 469 stemmen; er waren 901 kaderleden en mandatarissen stemgerechtigd.

Op 1 december begon een 1 miljoen euro dure campagne om de nieuwe partijnaam bekend te maken en nieuwe leden te werven. Volgens de partijleiding had het Vlaams Belang er in de drie weken na het arrest van het Hof van Cassatie meer dan 1.600 leden bijgekregen.

Intussen was in het Vlaams Parlement een discussie ontstaan over de aanvullende partijdotatie van het Vlaams Belang (ruim 130.000 euro per maand). Volgens het reglement kan het Bureau tijdelijk de dotatie intrekken van een partij die blijkens een vonnis of een arrest de antiracismewet heeft geschonden. De Juridische Dienst wees er in een nota bovendien op dat het feit dat het Vlaams Belang de rechtsopvolger was van het Vlaams Blok, geen recht op een dotatie creëerde. Om een dotatie te krijgen, moet een partij gekozenen hebben en dus aan de jongste verkiezingen hebben deelgenomen. Indien het Vlaams Blok ontbonden en het Vlaams Belang een nieuwe partij was, zoals de partijtop herhaaldelijk had verklaard, zou het Vlaams Belang geen recht hebben op een dotatie. In een brief van 26 november aan de voorzitter van het Vlaams Parlement deelden partijvoorzitter Vanhecke en fractievoorzitter Filip Dewinter mee dat het Vlaams Belang en het

Vlaams Blok dezelfde partij zijn, conform de omschrijving in onder meer het reglement van het Vlaams Parlement en de wet over de financiering en boekhouding van de politieke partijen, en dat het Vlaams Belang sinds 14 november zowel de rechtsoptvolger als de politieke opvolger van het Vlaams Blok is. Op 29 november stelde het Uitgebreid Bureau van het Vlaams Parlement unaniem vast dat het Vlaams Belang geen nieuwe partij is. Een meerderheid van de bureauleden besliste de partijdotatie niet in te trekken. Alleen SP.A-Spirit en Groen! hadden van die reglementaire mogelijkheid gebruik willen maken; de andere fracties vonden dat niet opportuun.

Eveneens in de nasleep van het arrest van 9 november en de 'omvorming' van het Vlaams Blok in het Vlaams Belang besliste de senaatscommissie voor Binnenlandse Zaken op 14 december om begin 2005 het wetsontwerp-Eerdeken-Gerkens te behandelen. Het regelde de procedure voor de toepassing van de zogenaamde droogleggingswet van 12 februari 1999, die het mogelijk maakt tijdelijk de dotatie in te trekken van een partij die "vijandig staat" tegenover de mensenrechten.⁹⁵ De Kamer had het wetsvoorstel op 14 januari goedgekeurd. In de Senaat hadden de Vlaamse fracties het niet opportuun gevonden het ontwerp vóór de verkiezingen van 13 juni te behandelen.

CD&V en N-VA – Bij de voorstelling van het 'Comité tegen stemrecht voor vreemdelingen' op 15 januari bleek dat Johan Weyts, één van de CD&V-vertegenwoordigers in het Vlaams Parlement, bestuurslid en ondervoorzitter was van het op initiatief van kopstukken van het Vlaams Blok opgerichte comité (zie II). Het bericht veroorzaakte beroering in de partij, die samenwerking met het Vlaams Blok principieel afwees. CD&V-voorzitter Yves Leterme had tijdens het weekeinde van 17-18 januari een gesprek met Weyts. Na de vergadering van het Politiek Bestuur van 19 januari werd meegedeeld dat Weyts zich in een geschreven verklaring verontschuldigd had "voor het feit dat hij Yves Leterme niet ingelicht had over het initiatief en zijn deelname eraan" en meegedeeld had dat hij ontslag nam als ondervoorzitter en bestuurslid van het comité. Later op de dag preciseerde Weyts dat hij lid van het comité bleef. In een geheime stemming besliste de CD&V-fractie in het Vlaams Parlement op 20 januari Weyts uit de fractie te zetten. Tegelijk werd gezegd dat de procedure werd ingeleid om hem tijdens de Algemene Vergadering van 17 februari uit de partij te zetten. Weyts betreurde de beslissing en zei tot de verkiezingen van 13 juni als onafhankelijk volksvertegenwoordiger zitting te nemen in het Vlaams Parlement. Op 19 februari werd bekend dat de uitsluitingsprocedure niet was opgestart en dat Weyts partijlid kon blijven. Half april werd hij opnieuw lid van de parlamentsfractie.

Na de publicatie van een VRT-DS-opiniepeiling (5 februari), die de N-VA minder dan 5% van de kiesintenties gaf, zodat de partij bij de verkiezingen van 13 juni naar alle waarschijnlijkheid uit het Vlaams Parlement zou verdwijnen, en waaruit voorts bleek dat CD&V de grootste Vlaamse partij was geworden, pleitte CD&V-

95. M. DEWEERDT, *a.w.*, pp. 258-259.

voorzitter Letermé voor een hergroepering van de democratische krachten die streefden naar een verruiming van de politieke autonomie van Vlaanderen. Hij zei dat zijn partij de deur liet openstaan voor de vorming van een verkiezingskartel met de N-VA. Na mislukte gesprekken daarover had de N-VA begin september 2003 een kartel met CD&V "definitief" van de hand gewezen. Het was dan ook een complete verrassing dat het Politiek Bestuur van CD&V, met 40 stemmen voor, één tegen en drie onthoudingen, en de Partijraad van de N-VA, met een meerderheid van 75 tot 80%, op 14 februari beslisten dat de twee partijen in een "open Vlaams kartel" aan de Europese en regionale verkiezingen van 13 juni zouden deelnemen. Naar achteraf bleek, had Letermé al op 5 februari, via oud-minister-president Luc Van den Brande, contact genomen met N-VA-voorzitter Geert Bourgeois. De onderhandelingen begonnen op 7 februari. Op 12 februari werden de onderhandelaars het eens over een basistekst, waarin de twee partijen zeiden samen te zullen ijveren voor een Vlaanderen met meer en volwaardige bevoegdheden en voor een "warme samenleving" waarin vrijheid wordt gekoppeld aan verbondenheid en verantwoordelijkheid. Volgens het 'Valentijnsakkoord' zouden CD&V en de N-VA samen campagne voeren voor de verkiezingen van 13 juni en zich onder de naam CD&V/N-VA aan de kiezers presenteren. De N-VA kreeg drie verkiesbare en drie strijdplaatsen toegezegd.

Het bestuur van de Brusselse afdeling van de N-VA verwierp op 19 februari de kartelvorming en besliste met een eigen lijst aan de verkiezingen van 13 juni deel te nemen. Het zei dat het niet kon samenwerken met de Brusselse CD&V omdat die partij meewerkte aan de uitholling van de taalwetgeving, en dat er geen garanties waren dat de N-VA een verkiesbare plaats zou krijgen op de kartellijst voor het Brussels Hoofdstedelijk Parlement en voor de zes Brusselse zetels in het Vlaams Parlement. Begin maart kreeg de Brusselse N-VA-afdeling een nieuw bestuur, dat naar eigen zeggen "enthousiast" in kartel met CD&V naar de verkiezingen zou gaan.

Op 19 februari verspreidde Letermé een mededeling waarin hij weersprak dat CD&V een "rechts-conservatieve partij" zou zijn geworden, zoals vanuit de SP.A en de VLD na de aankondiging van het 'Valentijnsakkoord' was gesuggereerd. Aan de top van de christelijke arbeidersbeweging ACW was de toenadering tussen CD&V en de N-VA met argwaan gevolgd. Vooral de splitsing van de sociale zekerheid waarvoor de N-VA opkomt en het kritische standpunt van die partij tegenover vakbonden en ziekenfondsen lagen voor het ACW moeilijk.

Twee dagen vóór het 'Valentijnsakkoord', op 12 februari, keurde de Kamer het wetsvoorstel-Bourgeois goed dat het recht op overheidsfinanciering uitbreidt tot partijen die in maar één van beide federale assemblees vertegenwoordigd zijn. Door de maatregel zou de N-VA, die bij de verkiezingen van 18 mei 2003 uit de Senaat was verdwenen en nog maar één Kamerlid had, met terugwerking tot 1 juni 2003 toch een partijdotatie krijgen. Volgens persberichten steunden de VLD en de SP.A het wetsvoorstel om te beletten dat de N-VA uit financiële overwegingen toenadering zou zoeken tot CD&V. De Senaat zou het wetsvoorstel, dat de facto gekoppeld was aan het PS-Ecolo-'droogleggingswetsvoorstel' (zie boven bij Vlaams Blok/Belang), pas in 2005 goedkeuren.

Matthias Storme nam op 26 april ontslag uit het partijbestuur van de N-VA. Na de veroordeling van drie satellietorganisaties van het Vlaams Blok (zie boven) had hij in *De Morgen* (24 april) verklaard dat het "een morele plicht" was "te protesteren tegen de [antiracismewet] zoals ze in dat arrest is geïnterpreteerd" en dat men "zou kunnen zeggen dat het bijna een morele plicht is om voor het Vlaams Blok te stemmen". N-VA-voorzitter Bourgeois had op 24 april gezegd dat Storme zich met zijn "oproep" een "foertstem" te geven aan "een partij die alles negatief bekijkt en niets heeft bijgedragen voor Vlaanderen", buiten de partij had gezet. Het partijbestuur vond evenwel dat Storme lid van de partij kon blijven.

Na de verkiezingen van 13 juni, waarin het CD&V/N-VA-kartel de grootste formatie in Vlaanderen was geworden, en de benoeming van Leterme tot minister-president van de Vlaamse regering, werd politiek secretaris Jo Vandeurzen waarnemend CD&V-voorzitter. De Algemene Vergadering besliste op 7 september om in de derde week van oktober een nieuwe voorzitter te verkiezen. Voor de opvolging van Leterme schoof de partijtop Vandeurzen, die net als Leterme tot de ACW-vleugel werd gerekend, als consensuskandidaat naar voren. Oud-minister Eric Van Rompuy kwam op voor open verkiezingen en liet uitschijnen zich kandidaat te zullen stellen. Volgens waarnemers effende hij daarmee de weg voor Kamerfractie leider Peter De Crem die een veeleer "rechts" profiel had. De Crem maakte op 13 september zijn kandidatuur bekend, enkele uren nadat Vandeurzen zich officieel kandidaat had gesteld. Op 30 september diende de Mechelse afdelingsvoorzitter Karel Van Butsel zich als "kandidaat van de vrijwilligers en militanten" aan. Na een opvallend serene verkiezingsstrijd werd op 29 oktober meegedeeld dat Vandeurzen met 53,8% van de 40.001 uitgebrachte stemmen tot voorzitter was verkozen. De Crem kreeg 35,5% van de stemmen, Van Butsel 10,9%. Het Politiek Bestuur wees op 6 december Etienne Schouppe tot politiek secretaris aan.

Het ACW-congres besliste op 27 november de bevoorrechte relatie met CD&V te behouden en "bij voorkeur" met die partij als politieke partner samen te werken, maar die samenwerking continu te evalueren. Het congres wees de oprichting van een eigen partij, waar vooral vanuit het vakverbond (ACV) werd voor gepleit, van de hand. ACW-voorzitter Jan Renders zei dat het ACW afstand zou nemen van CD&V indien de partij een coalitie zou sluiten met extreem-rechts.

VLD en Vivant – Na een "verzoeningsgesprek" waaraan ook de gewezen partijvoorzitters Annemie Neyts en Herman De Croo deelnamen, deelden VLD-voorzitter Karel De Gucht en senator Hugo Coveliers op 5 januari mee dat ze overeengekomen waren "de bladzijde om te slaan en met een schone lei te beginnen". Coveliers was op 12 december 2003 op instigatie van de partijtop afgezet als voorzitter van de senaatsfractie omdat hij herhaaldelijk kritiek had geuit op het regeerakkoord, de partijleiding en de besluitvorming in de partij. Hij had "eerherstel" en "verontschuldigen van De Gucht" gevraagd en ermee gedreigd een "rechts alternatief" op te richten met hetzij het Liberaal Appèl van Ward Beysen, hetzij de N-VA.

Op 18 januari werd bekend dat Claudine De Schepper, die de VLD vertegenwoordigde in het Vlaams Parlement, ondervoorzitter was geworden van het 'Comité tegen stemrecht voor vreemdelingen' (zie II). Het partijbestuur schaarde zich op 19 januari achter het verzoek van de arrondissementele afdeling Antwerpen aan de statutaire commissie Claudine De Schepper te schrappen als partijlid. Op 28 januari werd De Schepper uit de fractie in het Vlaams Parlement gezet. Op 20 februari werd meegedeeld dat ze naar het Vlaams Blok was overgestapt. Op 30 januari meldde *De Morgen* dat een groep van zestien dertigers rond minister-president Bart Somers die zich 'Generatie 2016' noemde, in het vooruitzicht van het programmacongres van 6 en 7 februari een manifest had geschreven waarmee ze de partij in een progressieve richting wilde sturen. De dertigers hadden naar eigen zeggen de ambitie de eerste "toonaangevende generatie" in de VLD te zijn sinds de Verhofstadt-generatie (die in 1979 was aangetreden) en te voorkomen dat de VLD verzandde in "conservatisme, verkrampting en verzuuring". *De Standaard* publiceerde op 31 januari het manifest, dat op 4 februari officieel werd voorgesteld. De bedoeling van 'Generatie 2016' prominent aanwezig te zijn op het programmacongres, werd doorkruist door het feit dat de congresbijeenkomst werd beheerst door het migrantenstemrecht en de verdere regeringsdeelname; later werd van het initiatief nog maar weinig gehoord.

Op vrijdagavond 6 februari begon op de Heizel in Brussel een tweedaags programmacongres. Het was de bedoeling de conclusies van de debatten over een reeks teksten op te nemen in een manifest, dat op 24 en 25 april aan het congres ter stemming zou worden voorgelegd en het partijprogramma voor de volgende tien jaar zou bevatten. Alle aandacht ging evenwel naar de bespreking, aan het begin van de tweede congresdag (7 februari), van drie actualiteitsresoluties die waren ingediend door de Antwerpse Jong-VLD-afdeling over respectievelijk de bevestiging van het partijstandpunt over het gemeentelijk migrantenstemrecht, het voorstel een volksraadpleging over het migrantenstemrecht te houden en de vraag of het migrantenstemrecht een regeringscrisis waard was. De Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken zou de week nadien stemmen over het wetsontwerp betreffende het gemeentelijk kiesrecht voor migranten, dat door de VLD bestreden werd. Voorzitter De Gucht had gezegd dat de partij met de beslissingen van het congres rekening zou moeten houden (zie voor een en ander ook II). Na een vier uur durende, af en toe emotionele discussieronde, met als hoogtepunt een dramatische oproep van minister van Staat Willy De Clercq de "motie van wantrouwen tegen de partijtop" af te wijzen en de partij niet in een "diepe crisis" te storten, besliste 83% van de ongeveer 1.800 congresgangers dat het migrantenstemrecht geen regeringscrisis waard was; 13% vond van wel, 4% onthield zich. Na de stemming werd beslist het congres voortijdig te beëindigen. Het voor april geplande tweede deel van het programmacongres zou niet doorgaan. Daags na het congres laaide de kwestie opnieuw op, met de aankondiging van partijvoorzitter en Kamerlid De Gucht dat hij een amendement zou indienen om het toepassingsgebied van het migrantenstemrecht in te perken. De coalitiepartners maar ook premier Verhofstadt waren ontstemd over het initiatief.

Waarnemers brachten het in verband met de latente machtsstrijd tussen de VLD-voorzitter en de eerste minister.⁹⁶

Enkele uren nadat de Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken op 11 februari het wetsontwerp over het migrantenstemrecht had goedgekeurd, kwam op initiatief van Verhofstadt de VLD-top zonder De Gucht bijeen. Beslist werd daags nadien een ruimere groep, met alle fractieleiders en ministers, bijeen te roepen en De Gucht te vragen tot de verkiezingen van 13 juni een stap opzij te doen. Hij zou vervangen worden door Annemie Neyts. Naar verluid hadden de coalitiepartners van de VLD op de verwijdering van De Gucht aangedrongen en was Verhofstadt eveneens tot het besluit gekomen dat het gedrag van de partijvoorzitter een bedreiging vormde voor het voortbestaan van de regering.

Tijdens de vergadering van 12 februari weigerde De Gucht ontslag te nemen. Onder zware druk stemde hij er wel mee in de politieke leiding, die volgens de statuten samen met de algemene leiding door de partijvoorzitter wordt waargenomen, af te staan aan premier Verhofstadt en minister-president Somers.

Daags nadien rees in de partij kritiek op de regeling. Somers en nadien Verhofstadt spraken zelf van een "tijdelijke oplossing". Jong VLD riep op zo snel mogelijk voorzittersverkiezingen te houden, wat alleen mogelijk was indien het congres met een tweederde meerderheid een motie van wantrouwen tegen De Gucht zou goedkeuren of indien De Gucht zelf zou beslissen op te stappen. André Delys, Herman De Croo en anderen pleitten er eveneens voor snel een nieuwe voorzitter aan te wijzen.

Tijdens het weekeinde nam de druk op De Gucht toe en werd koortsachtig een uitweg gezocht. De Gucht, Verhofstadt en Patrick Dewael hadden op 14 februari een gesprek dat als "therapeutisch" werd omschreven. Op (zondag) 15 februari werd opnieuw intens overleg gepleegd. 's Avonds verspreidde de VLD een mededeling waarin stond dat De Gucht, Dewael en Verhofstadt een einde hadden gesteld "aan het geschil dat reeds enkele dagen woedde in de partij". Zij erkenden dat er sinds het congres "van beide zijden fouten werden gemaakt" en dat het niet aangewezen was "de eerste minister naast de regering ook de partij politiek te laten leiden". "Om het vertrouwen te herstellen" zou De Gucht het partijbestuur voorstellen europarlementslid Dirk Sterckx als voorzitter ad interim aan te wijzen. Op 16 februari aanvaardde het partijbestuur dat voorstel. Sterckx, die EU-verslaggever van de VRT was vooraleer hij in 1999 tot Europees parlements-lid voor de VLD was verkozen, werd eerst aangewezen als ondervoorzitter van de partij. In een tweede stemming stelde het partijbestuur hem aan tot waarne-

96. De Gucht was een koele minnaar van de verruiming, in 2002, van de VLD met de groep christen-democraten rond Johan Van Hecke die Verhofstadt had voorbereid. De premier had dan weer kritiek gehad op de manier waarop De Gucht in 2002 het conflict met Ward Beysen had aangepakt. In 2003 had De Gucht geweigerd Patrick Dewael op te volgen als minister-president van de Vlaamse regering, zoals Verhofstadt had voorgesteld. De Gucht had enkele keren laten blijken niets te maken te hebben met de toezegging door Verhofstadt van een minister-portefeuille aan Hugo Coveliers.

mend voorzitter, tot ten minste de verkiezingen van 13 juni. Doordat De Gucht geen ontslag nam, bleef hij volgens de statuten partijvoorzitter.

Het VLD-congres besliste op 16 februari in een kartel met Vivant en onder de benaming 'VLD-Vivant' aan de verkiezingen van 13 juni deel te nemen; er waren drie tegenstemmen en vijf onthoudingen. Er zou geen gemeenschappelijk programma zijn; Vivant kreeg op elke lijst een strijdplaats aangeboden.

De algemene vergadering van Vivant herverkoos op 27 maart partijstichter Roland Duchâtelet tot partijvoorzitter.

Op 16 juni, drie dagen na de voor de VLD tegenvallende Europese en regionale verkiezingen, deelde Sterckx aan het partijbestuur mee dat hij zijn opdracht als 'campagnevoorzitter' als beëindigd beschouwde en nam de Gucht opnieuw de leiding van de partij in handen.

Op 26 juni riepen Bart Somers, Vincent Van Quickenborne en Sven Gatz, drie vertegenwoordigers van 'Generatie 2016', in afzonderlijke kranteninterviews op de partij grondig te vernieuwen en een liberaler, democratischer en Vlaamsers profiel te geven. Van Quickenborne zei dat de "nieuwe generatie" uit de schaduw moest treden en de toekomst van de partij moest bepalen. Somers zei dat Verhofstadt "meer ruimte naast hem" moest laten. De Gucht reageerde geprikkeld op het initiatief en zei dat de VLD "vooral rust" nodig had. Op 1 juli zei ook oud-voorzitter Annemie Neyts dat het driemanschap Verhofstadt-Dewael-De Gucht zou moeten worden "opengebrosen".

Op 18 juli werd De Gucht benoemd tot minister van Buitenlandse Zaken in de herschikte federale regering. Het partijbestuur wees op 19 juli Bart Somers tot waarnemend voorzitter aan, nadat hij als lid van het partijbestuur was gecoöpteerd en tot ondervoorzitter was verkozen. Het partijbestuur besliste de bestuursverkiezingen die in april 2005 zouden worden gehouden, te vervroegen.

De verkiezingen hadden plaats op 4 december. Voor het voorzitterschap waren er zeven geldige kandidaturen ingediend, maar op 26 november trok senator Hugo Coveliers zich, zoals verwacht werd, terug en zegde hij zijn steun toe aan Vlaams-Parlementslid en gemeenschaps senator Jean-Marie Dedecker die eveneens kritisch stond tegenover de partijleiding, de partij een meer rechtse koers wilde doen varen en voorstander was van de opheffing van het 'cordon sanitaire' rond het Vlaams Blok/Belang. De verkiezingsstrijd verliep bijzonder grimmig, in die mate dat het partijbestuur er Dirk Sterckx op 29 november mee gelaste bij de kandidaten op sereniteit aan te dringen.

Op 2 december meldde de VRT dat oud-voorzitter De Gucht in de *Villa Politica*-uitzending van 3 december verklaarde dat hij de statutaire commissie zou verzoeken Coveliers uit de partij te zetten omdat hij haar bleef beschadigen. De Gucht tilde vooral zwaar aan de suggestie van Coveliers dat de uitslag van de voorzittersverkiezingen gemanipuleerd zou worden.

Tot opluchting van de partijtop die een "verscheurende" tweede ronde had gevreesd, werd Somers al op 4 december tot VLD-voorzitter verkozen. Als kandidaat van het partijestablishment kreeg hij 13.414 of 50,46% van de 26.586 geldige stemmen. Aan de verkiezingen hadden 27.110 van de ruim 72.000 leden

deelgenomen. Met 38,32% (10.187 stemmen) haalde Dedecker verrassend meer dan de 30% die hij en waarnemers in de partij hadden verwacht. Patricia De Waele kreeg 1.712 stemmen, Jef Valkeniers 716, Karine Brusselmans 417 en Christian De Stoop 140. Somers riep op de gelederen te sluiten en beloofde de voorzitter van alle leden te zijn, beter te luisteren naar de basis, kritisch te staan tegenover de regering en de partij een scherper profiel te geven. Dedecker zag in zijn resultaat een signaal van de VLD-leden om de partij in rechtse richting te sturen.

Op 6 december zei Somers dat hij bij de statutaire commissie geen klacht zou indienen tegen Coveliers. Hij riep De Gucht op dat evenmin te doen. Na nieuwe ontwikkelingen zou Coveliers in 2005 niettemin uit de partij gezet worden.

Groen! – In de Groen!-afdeling van de provincie Limburg deed zich in februari een breuk voor tussen voor- en tegenstanders van samenwerking met de SP.A. Een nipte meerderheid (53%) van de partijleden had zich op 13 november 2003 uitgesproken voor de vorming van een verkiezingskartel met de socialisten, maar was twee dagen later door het nationaal congres teruggefloten. Senator Jacinta De Roeck had om die reden de partij de rug toegekeerd. Minister Ludo Sannen, een andere voortrekker van samenwerking met de SP.A, had gezegd zich over zijn toekomst te beraden. Nadat partijvoorzitter Vera Dua er begin februari op aangedrongen had dat hij snel klaarheid zou scheppen, deelde Sannen het partijbestuur (10 februari) en de fractie in het Vlaams Parlement (11 februari) mee dat hij niet zou deelnemen aan de verkiezingen van 13 juni.

Nog op 11 februari besliste het partijbestuur van Groen!-Limburg toch een verkiezingskartel te vormen met SP.A-Spirit. Van de 16 aanwezige bestuursleden stemden er acht voor en onthielden er zich twee; de zes anderen hadden uit protest vóór de stemming de vergadering verlaten. Op 17 februari kondigde Sannen aan dat hij ontslag nam uit de Vlaamse regering omdat hij zich niet kon terugvinden in de onafhankelijke koers van zijn partij en voorstander bleef van de aansluiting in Limburg van Groen! bij het SP.A-Spiritkartel. Hij zou als onafhankelijke kandidaat op de Limburgse SP.A-Spiritlijst deelnemen aan de verkiezingen van 13 juni.

Twee Antwerpse groenen, oud-Kamerlid Fauzaya Talhaoui en Vlaams-Parlements lid Jo Vermeulen, verlieten kort daarop eveneens hun partij en zouden een plaats krijgen op de SP.A-Spiritlijst voor het Europees respectievelijk het Vlaams Parlement.

SP.A – De ‘open brief’ van 19 oktober waarin de Vlaamse minister van Werk en Onderwijs, Frank Vandenbroucke, het beleid van de federale regering bekritiseerde (zie VII.B), verraste de top van de SP.A en veroorzaakte deining in de strak hiërarchisch georganiseerde partij, die coherent en eenduidig placht te communiceren. Partijvoorzitter Steve Stevaert, die in Cuba verbleef, zei dat het niet zijn “gewoonte is te reageren op persoonlijke initiatieven en vrije tribunes”, maar volgens persberichten was de partijleiding hevig ontstemd en werd het initiatief van Vandenbroucke algemeen afgekeurd. Op 22 oktober keerde Stevaert vervoegd uit Cuba terug. Nog dezelfde avond kwam hij met Vandenbroucke, Vande Lanotte en Patrick Janssens bijeen om de zaak te bespreken. Na de vergadering van het

partijbureau van 25 oktober zei Stevaert dat het initiatief van Vandenbroucke "niet voor herhaling vatbaar is" en dat de bladzijde omgeslagen was.

Spirit – Partijvoorzitter Els Van Weert, die op 18 juli tot staatssecretaris in de herschikte federale regering was benoemd, werd ad interim vervangen door ondervoorzitter en Kamerlid Geert Lambert. Voor de verkiezing van een nieuwe partijvoorzitter waren er drie kandidaten. Op 16 oktober bleek dat Lambert door 88,8% van de 2.607 (van de 4.387) leden die aan de schriftelijke verkiezingen hadden deelgenomen, tot voorzitter was verkozen. Hij haalde het van Eric Feremans, de voormalige voorzitter van de afdeling Menen (4,95%), en filmmaker Jan Bucquoy (4,17%). In de aanloop naar de verkiezingen had Lambert een manifest geschreven waarin hij voorstelde de partij een helder en herkenbaar links-liberaal profiel te geven en de base-line 'Wijs, niet grijs' die sinds januari werd gebruikt, te wijzigen in 'De Vlaamse links-liberalen'. Het uitgebreide partijbestuur stemde in het weekeinde van 27-28 november met zijn voorstel in.

MR en CDH – Op 26 januari riepen MR-voorzitter Antoine Duquesne (in *La Libre Belgique*) en MR-leider Louis Michel (in *Vers l'Avenir*) de christen-democraten op samen met de liberalen een "pôle des libertés" te vormen, als alternatief voor de "pôle des gauches" tussen de PS en Ecolo. Nog dezelfde dag wees het partijbureau van het CDH een samengaan met de MR af. CDH-voorzitter Joëlle Milquet zei wel bereid te zijn met de MR te praten over de vorming van een regeringscoalitie na de regionale verkiezingen van 13 juni. Duquesne concludeerde uit de afwijzing dat het CDH zich bij de "pôle des gauches" wilde aansluiten.

Op 29 januari deelde CDH-Kamerlid Richard Fournaux, die voorstander was van een samengaan met de MR, mee dat hij wegging uit zijn partij en een eigen beweging zou oprichten die later bij de MR zou aansluiten. Hij kreeg diezelfde dag de steun van senator Luc Paque en op 31 januari die van het Brusselse parlementslid Béatrice Frateur, die eveneens het CDH verlieten.

Op 12 juli, nadat de MR door de PS van verdere deelname aan de Waalse, de Brusselse en de Franse gemeenschapsregering was uitgesloten, deelde Antoine Duquesne mee dat hij ontslag nam als MR-voorzitter. Voor zijn opvolging dienden zich twee kandidaten aan: Charles Michel, de zoon van Louis Michel, en Serge Kubla. Het was bekend dat de relatie tussen de twee, die beiden Waals-Brabant als kieskring hebben en van juli 1999 tot juli 2004 minister waren geweest in de Waalse regering, gespannen was. Omdat er binnen de MR verzet rees tegen de "clan-Michel" en om een bits duel tussen zijn zoon en Kubla te voorkomen, schoof Louis Michel half augustus Didier Reynders als consensuskandidaat naar voren. Op 26 augustus stelde Reynders zich kandidaat. Hij werd op 9 oktober met 94,1% van de stemmen tot MR-voorzitter verkozen. Aan de verkiezingen nam 37,9% van de leden deel.

PS – Isabelle Simonis nam op 23 oktober ontslag als voorzitter van het Parlement van de Franse Gemeenschap, nadat *Le Soir* melding had gemaakt van een nota waarin zij voorstelde met een informatiebrochure van haar assemblee migranten aan te sporen bij de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 2006 gebruik te ma-

ken van hun kiesrecht, de vooruitgang van extreem-rechts af te remmen en "de stemmen van de vreemdelingen naar de PS te halen". Simonis zei dat het om een intern werkdocument van de PS ging dat door een van haar medewerkers was opgesteld, waarvan pas later een definitieve versie aan het Bureau van het Parlement van de Franse Gemeenschap zou worden voorgelegd. De PS, die zich onder Di Rupo profileerde als een moderne partij die gebroken had met kwalijke praktijken uit het verleden, kwam enkele weken later opnieuw in verlegenheid toen in de Franstalige pers berichten opdoken over de hoge kostprijs (310.000 euro) van het kabinet van Marie Arena, de minister-president van de Franse Gemeenschap. Arena zei aanvankelijk dat de kostprijs het hele gebouw aan het Surlet de Chokierplein in Brussel betrof, maar op 9 december bleek dat het wel degelijk om de vierde verdieping ging, waar zich haar kabinet bevond. Arena verontschuldigde zich op 14 december in het Parlement van de Franse Gemeenschap voor de "gebrekkige communicatie".

Ecolo – De *Conseil de fédération* verkoos op 16 juli oud-minister Isabelle Durant tot federaal secretaris in opvolging van Evelyne Huytebroeck, die minister was geworden in de Brusselse regering. Durant oefende de functie samen met de tweede federaal secretaris, Jean-Michel Javaux, uit.

FN – De parlementaire commissie die de boekhouding van de partijen controleert, besliste op 12 oktober de dotatie van het Front National drie maanden in te trekken, omdat de partij, ondanks aanmaningen, niet binnen de wettelijke termijn een financieel verslag had ingediend.

Belgian Politics from 1978 to 2004 Overzicht van het Belgische politiek gebeuren sinds 1978 L'Année politique belge depuis 1978			
<i>Year Jaar Année</i>	<i>Res Publica</i>	<i>Auteurs Nederlandse versie</i>	<i>Authors English text</i>
1978	79/2	M. Deweerdt	
1979	80/3	M. Deweerdt	
1980	81/2-3	M. Deweerdt	
1981	82/2	M. Deweerdt	M. Deweerdt, J. Smits
1982	83/2-3	M. Deweerdt	J. Smits
1983	84/4	M. Deweerdt	J. Smits
1984	85/2-3	M. Deweerdt	J. Smits
1985	86/3	M. Deweerdt	J. Smits
1986	87/3	M. Deweerdt	I. Couttenier
1987	88/2-3	M. Deweerdt	I. Couttenier
1988	89/3	M. Deweerdt	I. Couttenier
1989	90/2-3	M. Deweerdt	I. Couttenier
1990	91/3-4	R. D'Haese, P. Van den Driessche	I. Couttenier
1991	92/3-4	M. Deweerdt, R. Falter	I. Couttenier
1992	93/3-4	M. Deweerdt, R. Falter	I. Couttenier
1993	94/3-4	M. Deweerdt	K. Deschouwer, M. Deweerdt
1994	95/3-4	M. Deweerdt	K. Deschouwer, M. Deweerdt
1995	96/3-4	M. Platel	K. Deschouwer, M. Platel
1996	97/4	M. Deweerdt	I. Couttenier
1997	98/3-4	M. Deweerdt	S. Fiers, M. Deweerdt
1998	99/2-3	M. Deweerdt	S. Fiers, M. Deweerdt
1999	2000/2-3	M. Deweerdt	S. Fiers, M. Deweerdt
2000	2001/2-3	M. Deweerdt	S. Fiers, M. Deweerdt
2001	2002/2-3	M. Deweerdt	S. Depauw, M. Deweerdt
2002	2003/2-3	M. Deweerdt	S. Depauw, M. Deweerdt
2003	2004/2-3	M. Deweerdt	S. Depauw, M. Deweerdt
2004	2005/2-3	M. Deweerdt	S. Depauw, M. Deweerdt

Belgian Politics 1978-2004: An Index of Headings Rubriekenindex van de Belgische politiek 1978-2004	
2005/2-3	The index references all headings that feature in the yearly reviews that Mark Deweerdt et al. have compiled over the years. Entries include the issue number of Res Publica – i.e. typically a year after the events took place.

Belgian Politics in 2004

Sam DEPAUW

Postdoctoral Fellow of the Fund for Scientific Research-Flanders
at the University of Leuven

Mark DEWEERDT

Political Journalist of De Tijd

In the first few months of 2004 Verhofstadt's coalition government of socialists and liberals hoped to focus on a socio-economic recovery, public security, sustainable development and the quality of life. At the three 'topical cabinet meetings' that were scheduled to this purpose, these issues were eclipsed, however, by the divisions among the coalition partners, but also within the liberal VLD over enfranchising immigrants. The European and regional elections of June 13th resulted in a federal government reshuffle. In autumn, the political agenda was dominated by the expansion plans of messenger service DHL in Zaventem airport, the 2005 budget, and the enduring issue of the Brussels-Halle-Vilvoorde constituency.

I. The Special Gembloux Cabinet Meeting

In a column, the Budget Minister Johan Vande Lanotte and Frank Vandembroucke, Minister for Employment and Pensions, set the tone, calling for "decisive choices for the future" in four domains: to create budgetary surpluses, to contain health care expenditure and to attune it to the ageing of the population, to reform the labour market, and to safeguard inflation-proof pensions. As a first step in the government's long term economic policy, the Gembloux cabinet meeting on January 16th and 17th focused on the expansion of DHL, the monitoring of the unemployed, the self-employed, and a number of other measures that had mostly been part of the coalition agreement. The meeting was nicknamed "Objective 200.000", referring to the government's goal of creating 200.000 additional jobs.

A. The Expansion of DHL

For some time the messenger service DHL, a subsidiary of Deutsche Post, had favoured Zaventem airport to replace a number of regional subhubs by a single European hub. Doing so would require an increase in the annual number of night flights up to 34.000 – a hotly contested issue since 2001.¹ This number was restricted to 25.000 per year. The investment would create 1.300 additional jobs by 2012 and up to 8.700 after that. In addition, indirect employment would amount to 1.400 new jobs by 2012 and possibly up to 13.600 after that. Chièvres military airport was offered as a possible alternative. After outright rejecting Bierset and Ostend, DHL warned that it might also consider foreign airports, in particular Leipzig, in case Zaventem refused to allow additional night flights.

While Flemish Prime Minister Bart Somers intimated that “in Flanders, there was no support for a substantial increase in the number of night flights”, the federal government started negotiations with DHL – in consultation with the Flemish and Walloon prime ministers nevertheless. An agreement seemed likely when the issue was reframed in terms of noise reduction. While the number of flights might increase, noise pollution could be contained by the use of newer planes, the geographical dispersion of flights, and the relocation of nocturnal charter flights to regional airports. In Gembloux, the government assured DHL Zaventem would be the venue for its expansion. But a full agreement was put off until September. A possible increase of the number of night flights resulted in open discord within the Flemish government. Yet, polls indicated that after the June elections the most vigorous opponents of such an increase, the Green party, might no longer be a part of the coalition. More support for a DHL expansion in Zaventem came in the form of a motion adopted by the Flemish Parliament on January 21st. Earlier Somers had committed the Flemish government to negotiate the preservation of DHL’s presence in Zaventem. He did not want to preclude an increase of the number of night flights. As a result, the issue was dropped from the political agenda, only to return to the forefront in September.

B. Monitoring the unemployed’s availability

In the 2003 coalition agreement, the socialists had obtained that unemployment benefits would not be restricted in time. In addition, the agreement called for the abolition of the two-weekly roll call and the suspension of benefits for cohabiting unemployed – in particular for women – due to abnormally long unemployment. In return, controls on the unemployed’s willingness to work would be intensified. In preparation for the Gembloux cabinet meeting, Minister Vandembroucke proposed to summon persons who have been unemployed for more than 18 months.

1. S. DEPAUW, M. DEWEERDT, *Belgian Politics in 2003*, *Res Publica*, 2004, 2-3, pp. 264-265, 280-281.

The precise moment would be made dependent upon the unemployment rate in the region. After two negative assessments, benefits could be reduced and a period of four months offered to make amends. After that, benefits could be withheld altogether.

At the cabinet meeting the proposal was adopted, but only after elder unemployed were excluded from the measures. The issue had provoked tense discussions between ministers Vandenbroucke (SP.A) and Onkelinx (PS). The trade unions deemed the proposal unacceptable and claimed the government was "hunting down the unemployed". Following consultation of the unions and the regional governments, Vandenbroucke agreed to adjust his plans.

The emphasis shifted from the monitoring of the unemployed to counselling them. As a result, local unemployment rates were no longer taken into account. In addition, the counselling would target the younger unemployed first. Only at a later stage would the elder unemployed be subjected to the same measures: persons in their thirties from July 2005, persons in their forties from 2006. Concerning persons over fifty, the decision was postponed until 2007. On March 12th, the federal and regional governments concluded a cooperation agreement to facilitate the exchange of data concerning unemployment and to improve 'counsel' of the unemployed.

By the end of 2004, 8.997 younger unemployed persons had been summoned. Nearly 500 saw their benefits suspended for at least four weeks. The obligatory roll call wasn't abolished until December 2005.

C. The Social Statute for the Self-Employed

In anticipation of the conclusions of the Round Table Conference that had started on November 6th 2003, the cabinet agreed on a number of measures to improve the social statute of the self-employed. From July 1st 2005, disablement insurance for the self-employed would be brought into line with insurance for employees. From July 1st 2006, supplementary pensions would be based upon 1% contributions made by the self-employed during their career. In addition, small health risks would be covered by the self-employed's compulsory health insurance plan. Minimal pension would be gradually increased by € 120 per month over a four year period.

While the organisations for the self-employed welcomed the cabinet's plans, they expressed their concern over the costs that could amount to € 424 million by 2007. The Round Table Conference also failed to clarify what part the self-employed would have to contribute. Only after difficult negotiations, an agreement was found on April 20th. It became law on July 9th 2004. The measures agreed to in Gembloux were introduced gradually. The increase of minimal pensions was entirely government funded, by means of an increase of corporate contributions by the largest firms (i.e. with a balance sheet value of over € 520.000), of sums taken from income guarantees for the elderly, and of surpluses in social insurance for the self-employed. A first increase of minimal pensions was scheduled for

September 1st. Further increases would take place on December 1st 2005, 2006 and 2007. Other issues were delegated to three working groups on supplementary pensions, on minor health risks, and on corporate contributions. The agreement also completed the activities of the Round Table Conference.

D. Other Measures

In a bid to lure major corporations, the procedure to obtain a permit to establish a business was shortened and an appeal was made possible. In addition, Prime Minister Verhofstadt offered to reconsider 393 applications that had been rejected between 2000 and 2002. But employers' organisation Unizo opposed the Ikea Bill, named after the Swedish furniture giant, and in particular the decision to make municipalities hand out permits. The National Socio-Economic Committee would only treat applications for outlets exceeding 1.000 m² in surface. Appeals are dealt with by an Inter-Ministerial Committee for Distribution in which the federal and regional governments are represented. In addition, advance tax payments for shift and night work were reduced by 1%.

By 2007 a 'work premium' would integrate existing reductions in employees' contributions and tax credits for low-income households into a reduction of social contributions for employees earning less than € 1.956 per month.

Energy-intensive businesses were promised degressive maximum charges on transmission networks in case they agreed to a covenant on energy-efficiency. The € 27 million reduction would be paid for by increasing levies on coal power plants and on the transit of electricity from abroad. By the end of 2004 the measure still awaited implementation.

The 2002 tax reductions reserved for scientific research were expanded to include 70 new institutions, as well as private sector researchers who cooperate with universities and other eligible institutions.

A government white paper '*Respecting social solidarity*' offered new measures to combat social fraud. These aimed to simplify legal rules, to improve their communication, to reform social criminal law, and to reinforce inspection.

II. Suffrage for Immigrants

After suffrage for immigrants had been adopted by the Senate on December 11th 2003, the bill's scheduling in the Chamber propelled the issue back to the top of the political agenda in the spring of 2004. At the time of the coalition negotiations, the Flemish liberals VLD had agreed to let Parliament settle the issue, even if they opposed the principle. But more and more voices within the party asked for a more firm position.

In January, the Antwerp youth section of the party successfully petitioned a party conference on the matter. Three resolutions were submitted: one to reaffirm the party's opposition to the bill, another to reject further participation in government if the bill were to be adopted, and a third to denounce the VLD negotiators for including suffrage for immigrants in the coalition agreement. The conference would be held on February 7th. Pressure was further increased by the creation of a Committee against Suffrage for Immigrants, including Vlaams Blok heavyweights Vanhecke and Dewinter, as well as CD&V member of the Flemish Parliament Johan Weyts and former VLD MEP Ward Beysen. The Committee claimed to have received the support of up to 30 VLD local councillors.

Indications that VLD would renege on the coalition agreement, made the coalition partners increasingly nervous. A CD&V attempt to invoke a conflict of interests failed to meet the $\frac{3}{4}$ majority required in the Flemish Parliament – in spite of VLD support. That would have suspended the procedure for 60 days.

1.800 VLD party members participated in the conference on suffrage for immigrants. Both sides appeared equal in number. In the end, Willy De Clercq's emotional appeal to reject a 'motion of censure' aimed at the party leadership that would plunge the party into a deep crisis, stemmed the tide. Amidst loud applause 83% rejected the critical motion.

Yet, party president De Gucht belied the expectation that the VLD would quickly put the matter behind itself. De Gucht promised to table an amendment excluding immigrants from suffrage, whose naturalisation application had been rejected, in particular persons involved in drugs or human trafficking, and members of fundamentalist organisations. After consultations, the coalition partners rejected the initiative and warned against its tabling. By circular letter, local authorities would be given the opportunity to investigate whether registered voters were not denied suffrage as a result of a criminal conviction. Opposition parties claimed the circular letter would be an empty gesture. In spite of this, De Gucht did table the amendment, which was rejected by the Chamber Committee of the Interior late on February 11th. In retaliation, Verhofstadt took over the "political direction of the party", thereby effectively sidestepping VLD party president De Gucht. Only three days later, De Gucht agreed to be replaced by Dirk Sterckx until the June 13th regional elections.

On February 20th, the Chamber adopted suffrage for immigrants. The franco-phone parties – except for Front National – voted in favour, while the Flemish parties – except for SP.A-Spirit and three CD&V members – opposed the bill. As a result, immigrants from non-EU countries can register as a voter for local elections, if they have been residing in Belgium for five years. Enclosed with the application is a declaration to abide by the constitution, the laws of the Belgian people, and the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

III. The Special Raversijde Cabinet Meeting

To display the government's vigour, in spite of the crisis over the enfranchisement of immigrants, two exceptional cabinet meetings were scheduled: one on March 20th-21st in Raversijde (Ostend) on the quality of life and sustainable development, another on March 30th-31st in Brussels on justice and public security. The day before the first meeting 20.000 union members demonstrated in Ostend, demanding "more jobs and social security".

By 2007, pensions for the eldest, as well as disability and occupational disease benefits would be increased by 2%. At the same time, maximum wage levels for entitlement to these benefits would be similarly raised by 2%. From 2006 increases in benefits would be addressed bi-annually and in step with wage negotiations. In the same time frame, subsistence benefits would be increased by 4%. Additional expenses were estimated at € 287.5 million per year.

To ease parental leave restrictions, € 14.1 million was earmarked for 2005 and 2006. After that the sum would be increased to € 26.5 million. Management and the unions failed to come to an agreement, however, on the premium, the duration or raising the child's age limit. Postnatal maternity leave was prolonged by a week at the expense of prenatal leave. Longer leaves were made possible in case of multiple births or if the child is hospitalised for more than seven days. Adoption leave was extended to four weeks or six in case the child is younger than three years old.

In implementation of the Kyoto Protocol, carbon dioxide emissions ought to be reduced by at least 5.8 million tons. Existing agreements with the regional governments fell considerably short. The largest reduction was expected from the construction of a wind park off the North Sea coast. Further measures envisaged the conversion of coal power plants in Mol and Monceau-sur-Sambre to biomass and the substitution of the fleet of government cars by more environment-friendly models. In addition, private employees could benefit from free shuttle services by train, based on bilateral agreements of private corporations and Belgian Rail (NMBS-SNCB). Employers would cover 80% of the season tickets. The federal government agreed to make up for the difference up to 2007. Further reductions in emissions were expected from increased tax deductions of 15% (or € 3.280 max) upon the purchase of a car emitting less than 105 grams per kilometre or 3% (or € 615 max) when emissions ranged from 105 grams to 115 grams per kilometre. Similar deductions would be granted to energy-conserving investments in houses up to 40% (or € 600 max in case of renovations and € 500 in case of new houses). On November 19th Belesco plc (Belgian Energy Service Company) was founded to fund energy-saving investments in public buildings. Savings on energy costs would have to recover the investment expenses.

Separate tax deductions on mortgage loans would be substituted by a tax-free lump sum of € 1.870 that is increased during the first ten years and in the case of families of three children or more. Only loans contracted after January 1st 2005 qualify. In addition, tax deductions on child care were extended from children up

to three years to children up to twelve years. The measure would first take effect on taxes payable for 2006.

The reserves of the Ageing Fund were increased to € 13 billion, thus exceeding the prospected amount. Additional funds worth € 3 billion were transferred from the take-over by regional housing departments of debts incurred by the federal amortisation fund for housing project loans (Alesh) and the intended sale of BIAC shares, the proprietor of Zaventem airport.

By March 30th it became clear that the cabinet had also agreed to raise excise duties on diesel to € 35 per 1.000 litres. Minister for the Economy Fientje Moerman was forced to admit as much on question time.

IV. The Special Cabinet Meeting on Justice and Public Security

On March 30th-31st the cabinet met in Brussels to adopt the white paper on Integrated Security, as well as the 2004-2007 National Security Plan. Priority was given to combat illegal immigration, human trafficking, terrorism, drugs, waste fraud, financial and economic felonies, arms deals, and neighbourhood crime. Police and judicial forces combating terrorism would be reinforced by 60 new members and additional legislation allowing special investigation procedures, including wire tapping, was promised.

By 2007 an extra 3.232 police officers would be made available, i.e. 700 more than called for by the coalition agreement. A federal intervention corps of 700 would be established to assist local forces. In addition, the security corps that escorts transfers of prisoners was reinforced by 100. The duties of deputy officers in the field of traffic control would be extended and local officers would be less encumbered with administrative tasks. Last, an agreement with the unions was hoped to reduce absenteeism and to pave the way for more flexible night and weekend shifts.

Minister of the Interior Patrick Dewael was charged with the reduction of judicial backlog, in particular in immigration cases that represent 80% of common complaints. In July a white paper called for a separate department within the Council of State to deal with immigration cases. The department would require a special, shortened procedure and appeals for a stay of execution would no longer be possible. By December 2004 legislation was still being prepared. In addition, the Phenix project to computerise judicial services was revitalised.

To suppress overpopulation in prisons, a revision of penal regulations concerning the execution of sentences was deemed necessary. Only sentences of three years or more would require actual incarceration. Police sentences of seven days or less were abolished; sentences up to six months would be substituted by fines or community service, depending on the convict's income. Convicts serving sentences up to three years would be monitored by means of electronic devices. A new

psychiatric ward accommodating up to 400 convicts would be established in Antwerp and the existing ward in Paifve (Liège) would be enlarged.

On December 10th six courts of sentence execution were established, as agreed to in the 1998 Octopus agreement. They would deal with electronic monitoring and release on parole. The bill that would require repeated offenders, convicted for murder or manslaughter, to serve a minimum of three quarters of their sentence rather than two thirds before they qualify for parole, wasn't completed by the end of 2004.

Another white paper addressed child protection legislation. A special facility would be established for felonies. Juvenile courts would be enabled to transfer delinquents to correctional courts more easily. However, the Flemish government called for further consultation, opposing a number of measures including the transfer of juvenile delinquents to correctional courts, or training for delinquents' parents. It demanded more reparation-focused measures and more clarity concerning the costs involved for the communities.

V. The June 13th European and Regional Election and the Cabinet Reshuffle

A. Electoral Law

In 2003 federal electoral law governing elections to the federal Parliament was amended to incorporate provincial districts and a 5% threshold. Ever since, VLD and SP.A had endeavoured to extend these rules to the regional elections. PS and MR were rather less convinced. The government agreed to reduce the minimum age to vote to 18 years and to introduce a 5% threshold. The issue of provincial districts was left to the Flemish Parliament. On January 14th, the Flemish Parliament duly adopted the provincial districts.

In the federal Parliament, the government needed the support of CDH, since CD&V had come out against the electoral law. CDH demanded that, in return, the German Electoral College and separate district for the European elections would be reinstated. The government had proposed to compel every francophone party list to field at least one German-speaking candidate, as well as make sure that one such candidate would be elected. The Council of State had rejected the proposal, however, and furthermore under these circumstances CDH, the strongest party in the German community, would no longer be certain of the seat. In response to the enlargement of the European Union, a redistribution of seats in the European Parliament over the different electoral colleges was necessary. The number of seats would be allocated on the basis of population. This meant that Flemish parties were entitled to 14 and the francophone parties to 9 of the 24 Belgian seats. One seat was reserved for the German Community. For the elections to the Walloon Parliament, the old, smaller districts would continue to be used,

although a 5% threshold was introduced for the distribution of the remaining seats. In the Brussels Capital Parliament, the electoral threshold was established within each language group. In addition, a separate list of successors was reintroduced to replace resigning members of the regional parliaments, after it had been abandoned in 2002.

On May 26th the Court of Arbitration ruled against a demand by two smaller parties, Front Nouveau de Belgique and Belgische Unie/Union Belge, to suspend the electoral threshold for the elections to the Brussels Capital Parliament. Such a threshold was not deemed in violation of the constitutional principle of equality.

B. The Division of the Brussels-Halle-Vilvoorde District

In the build-up to the 2003 federal elections 28 of the 35 mayors in the district had demanded the division of the Brussels-Halle-Vilvoorde constituency, as well as the judicial district of Brussels. The division aimed to observe the unilingual character of territories that was enshrined in the Constitution by separating the Flemish municipalities from the bilingual Brussels' area. As a result francophone voters living on Flemish soil wouldn't be able to vote for francophone political parties. The mayors had found support in the Court of Arbitration ruling that by 2007 a provincial electoral district should be established in Flemish-Brabant, as in the other provinces. They threatened not to make the practical arrangements necessary for the European elections, if Brussels-Halle-Vilvoorde wasn't divided by April 1st, the final date for the compilation of the voter registers. Flemish Minister of the Interior Van Grembergen refused to contemplate sanctions. In fact, he asked municipalities across Flanders to support the mayors' demand.

When this ultimatum expired, 28 mayors compiled provisional voter registers, "on the condition" that the district would be divided. Thereupon an FDF alderman instituted legal proceedings. Attempts at reconciliation centred on a firm commitment by the presidents of the Flemish political parties to divide the district "without delay", though not before the June 13th elections. This solution was first suggested by federal Minister of the Interior Dewael and appeared acceptable to the mayors involved. On May 6th VLD and SP.A committed themselves to the division of Brussels-Halle-Vilvoorde in the course of the Forum, a series of consultations with the French Community to be held after the elections. CD&V president Leterme retorted that he was willing to vote the division any day.

In the meantime the Flemish Parliament had adopted a resolution supporting the mayors' action, with only a single no-vote. The federal Chamber Committee of the Interior, however, refused to schedule a bill that would divide the district, time after time.

On May 13th the party presidents of VLD, SP.A and Spirit consulted with a delegation of the Brussels-Halle-Vilvoorde mayors. In a Joint Statement, the Flemish Prime Minister Somers and three mayors agreed to award the division of Brussels-Halle-Vilvoorde priority on the federal political agenda. If an agreement could not be found – "at no price to Flanders" – the Flemish parties would use

their numerical superiority in the federal Parliament to pass a bill to that effect. As two mayors rejected the joint statement, the first crack appeared in the mayors' united front. On May 25th five CD&V mayors refused to send out polling cards, allowing the provincial governor to do so instead. Only after summer recess the issue would reappear on the political agenda.

C. The June 13th Elections

In the course of the campaign, the continuation of the liberal-socialist governments became the main issue. In the polls, CD&V continually overtook VLD as the largest party in Flanders, in particular after the party announced to go to the country in cartel with regionalist N-VA. In response, VLD formed a cartel with libertarian Vivant. SP.A, in cartel with Spirit, was hard pressed to repeat its 2003 success and was repeatedly overtaken by far-right Vlaams Blok in the polls.

As early as 2003, Verhofstadt had expressed his preference to form a liberal-socialist coalition in Flanders as well. In Wallonia too, PS and MR were expected to continue governing in coalition, if possible without Ecolo. In a remarkable interview, MR president Michel warned against a return of CD&V in office. CD&V president Leterme denied any intention to force entry into federal office, but later declared that participation in the federal government would be "the logical result of victory in the regional elections". SP.A president Stevaert, for his part, threatened to withdraw his party from the federal government, if the party would be excluded from office on the Flemish level. Asymmetric coalitions on the federal and regional levels, he repeated, were untenable. Prime Minister Verhofstadt entered only late in the campaign, while he was long considered to succeed Romani Prodi as president of the European Commission. He emphasised the paralysis of divided government and denounced CD&V's willingness to risk the country's record of consociationalism for a "big bang in community issues".

As a side-note in the campaign, there was concern that in many cases, in particular with regard to the European Parliament, the candidate people voted for would not be the one representing them in the end. Stevaert's promise to wipe clean the slate of federal ministers the day after the elections further fuelled the concern that reshuffles would bring many a substitute-candidate to Parliament.²

On Election Day, CD&V and N-VA procured a small win of 0.3% compared to the parties' combined results in 2003. Obtaining 26.1% of the vote, CD&V-N-VA became the largest cartel. Vlaams Blok, on the other hand, claimed to have become the largest single party, increasing its vote share by 6.3% up to 24.2%. The incumbent parties VLD-Vivant and SP.A-Spirit did rather less well. The liberals obtained a disappointing 19.8% (down 5.6%) and the social-democrats 19.7% (down

2. Whenever a member of parliament resigns, he is replaced by a substitute-candidate of his party elected in the same district. To this purpose, substitute-candidates feature on a separate list. Because, in general, they obtain less preferential votes, the rank-order on the ballot is most often decisive.

3.9%). Unlike a year earlier, Groen! cleared the electoral threshold confidently, polling 7.6%.

For the first time Flemish voters in Brussels appointed six members of the Flemish Parliament. Up to 2004, that position was reserved for the six members of the Brussels Capital Parliament, who were the first to be elected among the Flemish community. Vlaams Blok obtained three of these seats, SP.A-Spirit, VLD-Vivant, and CD&V-N-VA one each. In the Brussels Capital Parliament, the Flemish parties' bid to deny Vlaams Blok more seats by forming an alliance, failed to deliver. On the other hand, Vlaams Blok lost some ground and was unable to stalemate the institution.

In Wallonia, the PS slightly reinforced its lead by 0.5%, up to 36.9%. Even in Brussels, the social-democrats unseated the MR to become the largest party in the capital. Over all, the MR lost 4.1% to poll 24.3% of the vote. The smaller parties increased their share: CDH obtained 17.6%, Ecolo 8.5%, and FN 8.1%.

A similar pattern emerged from the European elections. The additional Flemish seat was won by Vlaams Blok, increasing its share of the vote by 8.1% to become the second largest party well behind CD&V-N-VA. VLD-Vivant and SP.A-Spirit lost some ground, but no seats. In Wallonia, PS won one seat, increasing its share of the vote by an astounding 10.3%. Ecolo, on the other hand, lost 12.9% and two of the three seats, it had so remarkably won in 1999. MR, CDH, and FN slightly improved their 1999 result.

D. The Regional Governments' Formation and the Federal Reshuffle

The day after the elections, consultations started to form government coalitions in all regions. In Flanders, Vlaams Blok claimed the initiative as the largest single party. Yet, no party was willing to breach the isolation of the far-right party. After Groen! declined government participation, the only viable option was a five party coalition: CD&V-N-VA, VLD, and SP.A-Spirit. In the French Community and Walloon Region, PS president Di Rupo consulted MR, CDH, and Ecolo. Soon after, negotiations commenced with CDH. Thus, Di Rupo claimed to respect the voters' decision, as PS and CDH were the victors of the June 13th elections. In Brussels, Picqué (PS) entered negotiations with both CDH and Ecolo. The MR's expulsion from the regional governments boded ill for the stability of the federal government. Nevertheless, some comfort was found when Prime Minister Verhofstadt withdrew his candidacy for the European Commission Presidency on June 19th. In particular, the United Kingdom and Italy precluded a consensus to emerge on Verhofstadt's bid. Final agreements were found on July 9th and 11th. A week later, Jean-Claude Van Cauwenberghe (PS) was inaugurated as Prime Minister of the Walloon Region, Marie Arena (PS) as Prime Minister of the French Community, and Charles Picqué (PS) as Prime Minister of the Brussels Capital Region. The latter led a PS, CDH, Ecolo, VLD, SP.A-Spirit, and CD&V coalition.

In the German Community, socialists (SP), liberals (PFF), and the Party of German-speaking Belgians (PDB) reached a coalition agreement on July 2nd. Karl-Heinz Lambert (SP) took the oath as Prime Minister on July 6th.

Although the coalition negotiations weren't completed in the Flemish Community, a federal cabinet reshuffle ensued. Louis Michel (MR) became member of the European Commission and was replaced by Karel De Gucht (VLD) as Minister for Foreign Affairs. Christian Dupont (PS) succeeded Marie Arena as Minister for the Civil Service, Social Integration, Urban Policy and Equal Opportunities. In anticipation of a Flemish government, Vandenbroucke, Anciaux, Moerman, and Van Brempt resigned. Freya Van den Bossche (SP.A) took over as Minister for Employment. Bruno Tobback (SP.A) received her portfolio of the Environment, combining it with Pensions. Renaat Landuyt (SP.A) became Minister of Transport. Els Van Weert (Spirit) took over Sustainable Development from Van den Bossche and Social Economy from Anciaux. Marc Verwilghen (VLD) succeeded Moerman as Minister for the Economy, Energy, Foreign Trade and Science Policy. Armand De Decker (MR) replaced Verwilghen as Minister for Development Cooperation, and was in turn replaced by Anne-Marie Lizin (PS) as Speaker of the Senate.

Didier Donfut (PS) was appointed State Secretary for European Affairs. And Gisèle Mandaila Malamba (FDF) replaced Simonis as State Secretary for the Family and Disabled Issues, after Simonis was assigned Speaker of the French Community Parliament.

On July 20th, CD&V, N-VA, VLD, and SP.A-Spirit agreed on a coalition agreement. Yves Leterme was inaugurated two days after as Prime Minister of the Flemish government.

VI. DHL

In response to the June 13th elections and his failed bid for the European Commission Presidency, Prime Minister Verhofstadt moved up a "radical" State of the Union. That might pierce the federal government's image of paralysis and reaffirm his personal position, in particular vis-à-vis the regional governments. As it turned out, divisions within the coalition regarding the Brussels-Halle-Vilvoorde district and DHL precluded an early State of the Union. In addition, the Planning Bureau failed to complete its economic prognosis for the federal budget before October 1st. Verhofstadt wouldn't be able to set forth his cabinet's policies in the Chamber before October 12th, the initial date.

Soon after June 13th, it dawned that the elections had failed to simplify the issue of messenger service DHL's expansion in Zaventem airport. Even though Groen! had left the Flemish government, the asymmetry of government coalitions soon proved an even more formidable obstacle. While the Flemish parties were willing to consider even additional night flights to allow DHL to expand, the Brussels

Capital Region firmly rejected such a possibility. Unions and employers' organisations warned that DHL's departure could jeopardise the entire region's credibility as a logistic centre.

On September 18th the federal, Flemish, and Brussels governments discussed four scenarios. One scenario would see a main hub in Zaventem airport, increasing the number of night flights up to 30.000 and employment by 1.400 jobs. A second scenario would reduce Zaventem to a subhub for the Benelux, decreasing the number of night flights to 13.000 at the cost of 1.500 to 1.800 jobs. The remaining scenarios focused on Zaventem as a main hub. They proposed to disperse the flights either over Brussels (15%), the eastern (51%) and northern rim (34%), or predominantly over the northern rim. DHL demanded a decision by September 21st.

A last-minute compromise, proposed by the federal government, allowed for 28.000 commercial night flights. The replacement by DHL of all A300 aircrafts between 2008 and 2010 and all MD-11 long distance aircrafts by 2015 would still make a reduction of noise pollution per year from 84.000 to 73.000 Quota Count possible. From 2010 a larger number of flights would take a route over the capital, though over Molenbeek rather than over the city centre.

Over 20 hours of negotiations and mediations could not prevent that the meeting ended in crisis. In the Chamber Commerce Committee, a militant Prime Minister Verhofstadt reaffirmed the federal government's 'realist growth scenario' and regretted that the regional governments had not yet come round to this compromise. Verhofstadt's performance dispelled somewhat the impression of a lost cause. Yet, the federal and regional governments continued to incriminate one another.

On September 21st, as Verhofstadt was driven home after a nocturnal cabinet meeting, his car overturned. The Prime Minister suffered several bruised ribs. The accident ironically allowed tempers to cool down. A counteroffer by the Flemish government demanded an earlier replacement of the noisiest aircrafts and the dispersal of flights over Brussels before 2010. Within the Brussels Capital government, CDH and Ecolo continued to oppose any increase in the number of night flights. SP.A president Stevaert at one point threatened to reconsider Flanders' financial solidarity vis-à-vis the capital, in case the "upstarts" would continue their opposition.

On September 27th negotiations resumed. A new proposal further reduced the number of night flights to 25.000. Because nocturnal charter flights would be relocated and humanitarian, governmental, and flights using 'silent' aircrafts would no longer be counted, the total number of DHL flights would be unaffected. DHL would renew its aircrafts as early as possible and houses close to the airport would be better insulated. Soon after, it became clear that DHL reneged on its earlier commitment to reduce the number of flights using the MD-11 aircrafts to four. A 'tis-'tisn't argument ensued, whereupon Minister Vande Lanotte disclosed e-mails and documents demonstrating DHL's earlier commitment. BIAC's flight schedule for DHL appeared to confirm four MD-11 flights per day. Yet, DHL claimed the schedule mentioned four planes, making several runs each night. A

final request to limit the number of MD-11 flights to four per night and to replace the noisiest aircrafts by 2014 was turned down. Rumour had it that DHL was asked to hold on to its answer until after the confidence vote in the Chamber. In the preceding debate, Verhofstadt admitted that DHL had been a test for our nation's institutions and that as a result of asymmetrical coalitions that test had not been satisfactory. He further reproached the CD&V opposition's irresponsibility, "putting hundreds of jobs at risk". DHL's final answer, however – when it was made public on October 18th – pointed out that all intercontinental night flights would be performed by means of MD-11s and that replacement of these aircrafts was inviable before 2018. And on October 20th, DHL decided that a main hub in Zaventem was no longer an option. Political reactions expressed disappointment, but also found DHL's renegeing on the MD-11 commitment reprehensible. On November 9th, Deutsche Post announced DHL would relocate to Leipzig. Zaventem would be reduced to a regional subhub, at the cost of 1.700 jobs.

VII. The Budgetary and Fiscal Policy

A. Budgetary Results for 2003 and the 2004 Budget

In 2003 the government realised a surplus of € 834.4 million, i.e. 0.4% of GDP. Only the social security sector presented a € 1.316 billion deficit, for the first time since 1996. This was offset by the surpluses realised by the federal government worth € 1.041 billion, the communal and regional governments worth € 407.4 million, and the local governments worth € 702.1 million. Public debt decreased to 100.7% of GDP, amounting to € 256.9 billion.

This surplus was merely the result of acquiring the Belgacom pension fund. In exchange, the company's permanent employees would receive a state pension after Belgacom floated on the stock market. Initially the government had hoped to distribute the revenues over two years, but Eurostat prevented this.

A larger growth rate than expected allowed Minister Vande Lanotte to boast that mere cosmetics were sufficient to keep the 2004 budget on track. On the other hand, the surplus in social security for 2004 proved € 110 million rather than € 320 million. Moreover, in her annual report the Research Committee on Ageing increased its estimate of the cost that the rise in the ageing population would entail. By 2030 social insurance expenses would amount to 26.7% of GDP. In its predictions for 2004 the Federal Planning Bureau announced a 0.3% deficit, while Minister Vande Lanotte claimed that a small surplus was still within grasp. Despite disappointing revenues as a result of the once-only relieving tax declaration (VII.C), Vande Lanotte maintained that no additional measures were necessary. Nevertheless, the advance payable by the pharmaceutical industry for exceeding the 2004 drugs budget was increased by € 51 million to 4.5%. On October 28th the sale of Belgacom shares earned € 539 million. The profit was earmarked for

the Ageing Fund. Similarly, BIAC shares worth € 352.4 million were sold off to Macquarie Airports, a subsidiary of the Australian holding Macquarie. (XII)

B. The 2005 Budget and the Federal Policy Declaration

The 2005 budget estimated the revenues at € 44.92 billion, expenditure at € 46.63 billion. The federal deficit was offset by a surplus realised by the regional and local governments. Public debt decreased to 93.3% of GDP. To obtain a balanced budget, cutbacks worth € 650 million were carried out in all ministerial departments, except for the Justice and Home departments, and a number of measures were postponed: e.g. the increased tax deductibility of restaurant expenses or the advance tax payment exemption for scientific research. In addition, additional revenues were sought: by selling off government property worth € 450 million, by increasing eco-taxation on non-returnable beverage wrappings worth € 139 million, as well as excises on tobacco worth € 155 million. In addition, a domestic fuel oil fund was established to compensate lower income families for price increases. To collect overdue taxes an appeal was made to institutional investors. In 2005 a pilot project worth € 300 million took off. Another contentious measure was to substitute an amount withheld on the holiday allowances of regional civil servants by a personal social insurance contribution. In the end, the proposal had to be dealt with separately as the Flemish Parliament invoked a conflict of interest. Flanders stood to lose € 64 million annually as a result of the measure.

In the federal policy declaration on October 12th Prime Minister Verhofstadt emphasised that for the sixth consecutive time the budget was balanced, while neighbouring countries continued to face deficit spending. Employment remained the government's main concern. To this end, seven ways were presented: the mobilisation of elder people for the labour market (see XI), the improvement of that labour market, the limitation of labour costs, the encouragement of innovation and entrepreneurship, the expansion of infrastructure and logistics, the modernisation of public services, and the creation of a sound financial climate.

On October 19th, Minister Frank Vandenbroucke heavily criticised the federal government in an open letter. He firmly blamed failing communication among the federal and regional governments for the lack of progress in fiscal and employment policy. More cooperation in a three-party spirit seemed the only way forward. While commentators labelled the open letter as a censure motion, acting CD&V-president Jo Vandeurzen declined "to help the federal government out".

Most of these measures were compiled in the December 24th Omnibus Bill. The bill also included a number of regulations decided by the special cabinet meetings of Gembloux and Raversijde. More controversial were a number of measures that were unrelated to the budget: e.g. the extension of adoption regulations to couples having signed a partnership contract, the introduction of the Elia levy (see XIV), the possibility to buy and sell carbon dioxide emission rights, and the partial abolition of the obligation to announce shareholder meetings in both a national and local newspaper.

C. The Once-Only Relieving Tax Declaration

On January 16th, the once-only relieving tax declaration, i.e. a fiscal regularisation of money received under the counter, took effect. Qualified for regularisation were funds on a foreign account and unregistered securities in Belgium or abroad held before June 1st 2003, for which no or insufficient taxes had been paid. A fine of 9% would exempt the owner of further prosecution. For funds reinvested within 30 days for at least three years the rate was reduced to 6%. A deposition of an additional 6% was required in that case. The European Commission obtained that reinvestment of funds was not restricted to EU countries, but also applied to member states of the European Economic Area, e.g. Liechtenstein, Norway or Iceland. From 2005, fraud was punishable by a fine of at least 100%, if the perpetrator had failed to use the once-only relieving tax declaration.

In May, the Walloon and Brussels Capital regions extended the regulations to inheritance taxes and registration fees, a regional competence. In the Flemish government, Groen! opposed a similar measure. After the elections, that opposition was taken up by CD&V, who had vehemently campaigned against the measure from the federal opposition.

On June 28th, CD&V succeeded in having article 3 struck off the royal decree by the Council of State. Article 3 imposed the 6% deposition and was re-introduced by means of a bill later on. On December 15th, CD&V MP Hendrik Bogaert caused further commotion by claiming that the Council of State had annulled the entire royal decree, thus effectively crippling the tax declaration. The Council of State corrected this interpretation on the following day. Yet, unremitting legal insecurity resulted in disappointing first yields. By July, revenues amounted to merely € 17.53 million. By February 2005, the final deadline, 18.543 declarations had been deposited worth € 496.2 million in revenues. € 75 million was earmarked for the regions, the remainder for the Ageing Fund. The once-only relieving tax declaration would not be prolonged.

VIII. Home Policy

A. Institutional Regulations

The Constitution – On June 10th, an oversight was corrected: in case regional elections did not coincide with federal elections, community senators would remain on the job until their replacements were appointed.

In addition, regional assemblies were granted the designation of ‘parliament’, although that was commonly used even beforehand. Henceforth they are called Flemish Parliament, Walloon Parliament, Parliament of the French Community, Brussels Regional Parliament, and Parliament of the German Community.

Register of Interests – By April 1st 2005 (B.S. June 30th 2004) ministers, members of parliament, provincial governors, members of provincial executives, mayors, aldermen, chairmen of social service councils, and members of the board of inter-municipal companies would be required to register all elected mandates and outside jobs, as well as a sealed declaration of property. Later the regulations were extended to leading civil servants.

B. The Reform of the State

After lengthy negotiations, the Walloon Region agreed on January 21st to transfer the exercise of supplementary competences to the German Community. These competences included the supervision and funding of municipalities, subsidised public works, cemeteries, and disposal of the dead. The Walloon Region, however, was unwilling to hand over agriculture, environmental planning, and social housing.

On October 19th, the Forum for Institutional Reforms was installed. It would address the reform of bicameralism, constitutive autonomy for the Brussels Region, and a new procedure to reform the Constitution. In the Forum, the federal, regional, and community governments were represented, chaired by vice prime ministers Vande Lanotte and Reynders. The Forum, however, wasn't convened in 2004.

C. Communal Problems

Brussels-Halle-Vilvoorde – The Flemish government formation talks brought the division of Brussels-Halle-Vilvoorde back to the fore, after the issue had featured prominently in the regional elections campaign. On July 15th, the intention to table a bill “without delay” that would effectively divide the constituency and the judicial district of Brussels was included in the policy agreement of the Flemish government. In particular N-VA had pressed the issue relentlessly. SP.A and VLD warned that any solution would require the francophone parties' consent.

Because the ‘alarm bell procedure’, i.e. a safeguard that both communities are offered in case of conflict, would pass the issue on to the federal government, Prime Minister Verhofstadt discretely searched for a solution. Four concessions were rumoured to be offered to the francophone parties: ironclad guarantees to maintain the facilities that the French-speaking population of a number of Flemish municipalities enjoy, the ratification of the Council of Europe's Framework Convention for the Protection of National Minorities, the toning down of the Peeters circular letter, and constitutive autonomy for the Brussels Capital Region. Another possible concession, the relaxation of bilingual requirements for civil servants in Brussels, was instantly refuted by Brussels Minister Guy Vanhengel (VLD). The francophone parties jointly rejected the Flemish proposal, but did not preclude further negotiations. The mayors from the (Flemish) Halle-Vilvoorde region, on the other hand, firmly excluded any concession to be made.

While the federal policy agreement deftly steered clear of the issue, a preliminary draft of a solution was being hammered out by the federal government. It appeared to include the possibility for the French-speaking population of six municipalities in the Brussels' rim to vote in the bilingual district of Brussels. The inhabitants of Voeren have long enjoyed a similar privilege to vote in Aubel (Liège). The bill was tabled on October 11th. The francophone parties countered by tabling one bill that would do away with the provincial districts, thus removing the need to divide Brussels-Halle-Vilvoorde, and another bill that would establish a larger bilingual provincial district of Brabant.

The issue was also referred to the newly installed Inter-Ministerial Conference for Institutional Reforms. The Conference consisted of 17 federal, regional, and community ministers. It was felt that to address the issue in the Consultation Committee, that routinely deals with conflicts of interest, risked making the outcome dependent on a whole series of other communal issues. On December 16th, the Chamber Committee postponed the reading of the bills to allow the Inter-Ministerial Conference more time.

Peeters Circular Letter – In four rulings on December 23rd the Council of State rejected the appeal to annul the Peeters and Martens circular letters. The 1997 Peeters circular letter forced the French-speaking population of six Flemish municipalities to request repeatedly and explicitly to be addressed in the French language by local authorities. The 1988 Martens circular letter ordained the same regarding the social services. The Council of State deemed that without a repeated and explicit request these municipalities would effectively become bilingual. The francophone parties were appalled at the ruling and threatened to put the enlargement of the bilingual Brussels region on the agenda.

Transfers – A study by the Flemish civil service estimated the annual financial transfers from Flanders to the Walloon and Brussels regions at € 6.6 billion in 2003. Flemish Prime Minister Leterme asked for an assessment by Dutch- and French-speaking experts before addressing the issue on the Forum for Institutional Reforms.

Linguistic Courtesy Agreement – On May 27th, the Council of State annulled a circular letter that offered the Brussels municipalities the opportunity to hire unilingual civil servants temporarily. After the formation of the Brussels regional government, a new circular letter reinstated this opportunity, if bilingual applicants did not step forward and if the provision of services in both languages was guaranteed. Against the letter, an appeal was immediately brought.

D. The Reform of the Civil Service

After the Council of State ruled that bilingual civil servants had to be hired by a bilingual jury, Minister Marie Arena annulled the recruitment of 165 (out of a

total of 265) civil servants. Her party PS had always favoured the idea of separate juries.

In addition, Arena adjusted the Copernicus reform of the civil service. This reform had aimed to introduce achievement-oriented remuneration based on competence measurements. Arena, on the other hand, offered every civil servant a career with fixed pay scales: every civil servant who obtained a degree is given a raise of € 2.000 in category A1 or € 3.000 in categories A2 and A3, or a rise in pay scale (A4). Other measures included the extension of the recruitment shortlist's term of operation to two years, a wage reduction by 4 up to 20% for newly hired managers and staffers, and additional opportunities for upward mobility for civil servants lacking a university degree.

IX. Policy on Asylum and Foreign Residents

In 2004 15.537 foreign residents applied for asylum, i.e. a small reduction compared to 2003. On the other hand, slightly more were successful: 1.998 compared to 1.201 the previous year. Fewer people were forcefully returned to their country of origin, as police forces refused to escort them from December 12th 2003 after four of their colleagues had been convicted for assault and battery on such an occasion. On February 3rd 2004, police forces resumed this task.

In addition, measures were proposed to reduce backlog in asylum applications and to speed up procedures of appeal.

For a short period, the issue of religious symbols in schools and public places passed over from France. Minister Dewael opposed the wearing of headscarves or other religious symbols by police officers, teachers and pupils. Other parties warned against a legal solution: the decision was the school boards' to take.

On March 31st, Jozef De Witte was appointed director of the Centre for Equal Opportunities and Opposition to Racism in succession of Johan Leman.

X. Policy on Justice and the Reform of the Police Forces

Judicial backlog – A pilot project was started in a handful of offices of the public prosecution to measure the workload. These projects were meant to identify real needs in terms of personnel in the judicial districts. In the meantime, Minister Onkelinx increased the workforce in courts in Charleroi and Mons. After CD&V and N-VA threatened to invoke a conflict of interests, a similar increase was promised in Antwerp. Further increases in Antwerp, Brussels, and Dendermonde were made conditional upon a decrease of judicial backlog. (BS December 31 2004)

The new communal law offered municipalities the opportunity to effectively fine nuisance, to suspend and withdraw a licence, and to close down a company. An earlier law to this effect had remained ineffective, because the penal code had been unaltered.

On March 24th, the Court of Arbitration refused to annul the appointment of supplementary judges in Brussels. While the court ruled that the appointments did not violate the principle of equality, by virtue of suspending language laws the measure could only be temporary.

Policy on drugs – As early as December 2003 the Procurators-General had commented on the drugs directive in a letter that the concepts of ‘problematic use’ and ‘public nuisance’ were ill-defined and that the practice of registering offenders from outside the judicial district by name and offenders that live within the judicial district anonymously could be deemed discriminatory. Thereupon, Minister Onkelinx instructed a group of experts to adjust the directive. This, however, did not prevent the Court of Arbitration from annulling article 16 of the law on drugs for these very reasons. The concepts of ‘amount for private use’, ‘problematic use’ or ‘public nuisance’ were considered impracticable. The ruling rendered the law on drugs ineffective; police forces were instructed to follow the 1998 directive that attributed the prosecution of cannabis use the lowest priority.

Terrorism – On November 10th, eight days after the murder of Dutch movie director Theo Van Gogh, the Ministerial Committee for Intelligence and Security met for the first time. Every month the committee would assess the risk of a terrorist attack. A Central Intelligence Office for Security was established that would involve civil servants from customs, the mobility and foreign departments, as well as the former Anti Terrorist Joint Group which combined intelligence services and the police. The additional 40 police officers promised for 2006 would be hired on January 1st 2005.

The reform of the police forces – Negotiations with the unions on the police officer’s statute offered little progress. On January 28th, the cabinet adopted Minister Dewael’s proposal to settle working hours, salary scales and grades unilaterally, in concurrence with a Court of Arbitration ruling. On February 18th, up to 18.000 police officers demonstrated in Brussels. Thereupon, the police officer’s statute was postponed until 2005.

In March, the police officers’ union agreed to a number of measures regulating night and weekend shifts, mostly on a voluntary basis. But the Socialist and Christian unions still opposed Dewael’s package deal.

After Bryce De Ruyver, security adviser to the Prime Minister, denounced paralysis within the federal police forces, a new audit of the federal police forces was announced. In addition, the assessment of the commissioner-general and five directors-general was brought forward in time. One examining magistrate characterised the situation “worse than prior to Dutroux”. A State Audit Office report stated that 54 out of 196 police zones were incapable of providing even minimal

services due to lack of personnel. In only 22 zones an improvement was noted since the reform of the police forces.

To prevent cuts in the federal police budget, two major unions threatened to strike on New Year's Eve. After Dewael promised to allocate part of the traffic fines fund to the federal police, the strike was cancelled. That fund was intended to fund local police forces by making funds conditional upon a decrease in traffic casualties.

XI. Employment and Social Policy

A. Employment

On December 31st, there were 454.538 unemployed entitled to an allowance, i.e. 8.2% more than in 2003. The increase was largest in Flanders. Nevertheless, the unemployment rate there remained the lowest: 8.6% compared to 18.4% in Wallonia and 21.0% in Brussels. In the country the unemployment rate had risen to 12.8%, up by 0.1%. In 2003 8.000 jobs had been lost in the private sector. This loss had been offset by the creation of 10.000 jobs in the public sector.

On April 29th, Employment Minister Vandembroucke confirmed an agreement between employers and unions to double the amount of overtime allowed in construction to 130 hours per year. Employer organisations demanded the extension of the measure to other industries. It would prove one of the key issues in the negotiations later.

For a brief moment, the issue of longer working hours for equal pay spilled over from Germany. While the unions refused to even address the issue, a survey indicated that employers favoured priority to be awarded to the relaxation of overtime regulations and cutting red tape.

B. Social negotiations

Repeated demands to increase working hours and to restrict early retirement cast a cloud upon the relations between management and trade unions, who in the fall entered negotiations over the 2005-2006 social agreement. In the build-up, the Central Economic Council estimated wages had increased in 2003-2004 by 5.9%, outpacing Germany, France, and the Netherlands by 1.4%. Increases would better not exceed 1% in real income, it added. Employer organisations denied there was any room for pay raises and demanded firm restrictions on time credit and early retirement. The unions were very much put out. As a result, the negotiations kicked off in a gloomy atmosphere.

By December, the unions were threatening to strike and demonstrate to retain early retirement. Both management and the unions resumed negotiations after they consulted their grassroots. But active mediation by the government could

not prevent that disagreement on pay raises and overtime regulations lingered. Even the promise of € 150 million to reduce social contributions on overtime and shift work did little to convince management and the unions. After up to 60.000 employees demonstrated in Brussels on September 21st both parties agreed to a cool-down period and to resume negotiations in January.

Social profit – Throughout the year, employees in the social profit sector campaigned for a reduction of working hours to 36, for pay raises in particular for irregular shifts, and for the creation of 25.000 additional jobs. On three occasions up to 20.000 employees demonstrated in Brussels and on October 21st personnel in hospitals and rest homes downed tools. Further actions were scheduled for January 27th 2005. Yet, the federal government could not agree on additional funds for the social profit sector. The total cost of the unions' demands was estimated at more than € 800 million.

Social elections – From May 6th until May 19th elections to works councils were held in corporations of over 50 employees. The Christian ACV obtained 57.3% of the seats, i.e. up 0.8%. The socialist ABVV and liberal ACLVB lost some ground, polling 34.1% and 6.1% respectively. The union for executives, NCK, and independent lists each obtained just over 1% of the seats.

C. The End of Career Debate

Concurrent with negotiations over a 2005-2006 central agreement, the federal government planned talks on retirement regulations. In Belgium, a mere 26.6% of persons over 55 were employed compared to a European average of 40.1%, according to a European Commission report. On average, Belgians retired over two years earlier than other EU inhabitants.

Management proposed to make early retirement conditional upon a career of 35 years, except for those employed in harsh conditions. In this, they were supported by the High Employment Council. Yet, the unions campaigned to retain current early retirement schemes. In response, the federal government refused to raise the legal age of retirement or to cut back benefits for the early retired. Yet, it announced over 30 measures to encourage older employees to continue working and employers to retain employees until an older age, tweaking the conditions, tax rates, and duration of future early retirement schemes.

D. Social Security

Successive cuts in employers' contributions would amount to a € 4.9 billion loss in social security receipts in 2005. A quarter of all social security receipts were obtained by means of income taxes, VAT, and excise duties. Management and the unions were invited to present alternative means of funding. While the unions

favoured a general social contribution on all income, even from property, the employers' organisations gave priority to reducing expenditure.

Health Insurance Budget – In 2004, the deficit in health insurance amounted to € 513.6 million, having increased over tenfold compared to the previous year. In the budget, cutbacks worth € 286 million were aimed at the pharmaceutical industry, pharmacists, and general practitioners. Additional funds were reserved for hospitals and new initiatives.

On December 23rd, the government agreed on supplementary cutbacks worth another € 238 million. The measures included an increase of the non-refundable part of certain painkillers, antibiotics, and antidepressants, linking doctors' accreditation to their prescription behaviour, cutbacks in clinical biology and radiology, freezing the indexation of fees until April 2005, and the introduction of an all-in expense of certain medical procedures. At one point in the negotiations, the Flemish hospitals demanded the defederalisation of health care. The demand was withdrawn, however, four days later.

XII. Policy on Mobility

Belgian Rail (NMBS-SNCB) – After months of negotiations Belgian Rail management and the unions agreed on February 18th on the reorganisation of the railroads. The unions accepted a greater mobility and flexibility on the part of the employees and 3.000 voluntary redundancies. In exchange, all employees would be guaranteed the same social statute.

On March 26th, Belgian Rail was divided in several parts. The transport of passengers and goods was consigned to a public limited company, that inherited the name NMBS. Infrabel would attend to the infrastructure: the construction and maintenance of the tracks and platforms, timetables and traffic control. Outstanding debts were assumed by the Fund for Railroad Infrastructure (FSI) in exchange for the administration of building and terrains worth € 7.4 billion. ABX Logistics took over the transport of goods by road, until a purchaser could be found. NMBS Holding would have a participation in NMBS of 100% and in Infrabel of 80%. Most leading positions were divided among the government parties. Marc Descheemaeker (VLD) became CEO of NMBS, Luc Lallemand (PS) of Infrabel. In the spring of 2005 CEO of NMBS Holding Karel Vinck would be replaced by Jannie Haeck (SP.A).

Zaventem Airport – Throughout 2004, the commotion over the dispersal of night flights from and into Zaventem continued. On February 27th, Minister for Mobility Bert Anciaux presented an altered flight plan, after the Council of State had annulled the previous plan on December 19th 2003. Minor alterations included a greater alternation of three runways and stricter wind precautions. On March 4th,

the Court of Cassation reversed a ruling by a Brussels court of appeal that gave the government 60 days to disperse flights over the entire region.

On June 6th, 1.000 persons living in the airport's neighbouring municipalities demonstrated in Brussels to oppose Anciaux's plan. According to a government report, only the municipality of Diegem suffered more noise pollution after the plan was introduced. A complaint lodged by Brussels' Minister for the Environment Evelyne Huytebroeck (Ecolo) was rejected by a court of first instance (i.e. approximately a county court) on November 2nd. Another complaint by 67 inhabitants of the eastern rim resulted in the suspended use of runway 02. Further alterations to the flight plan were announced for 2005.

On November 8th Macquarie Airports announced it had acquired a 70% participation in BIAC (Belgian International Airport Company), the proprietor of Zaventem airport. This reduced the government's share from 63.56% to 30%. In July, BIAC had been granted the concession to exploit Zaventem airport for 20 years.

XIII. Foreign and Defence Policy

A. Foreign Policy

European Union – Ratification of the Treaty establishing a Constitution for Europe, signed on October 29th in Rome, started off with the issue of a referendum. Except for PS, all coalition partners supported the VLD initiative at first. PS was reluctant to create a precedent that would lead to referendums on more contentious issues, e.g. the division of health care, and feared a xenophobe reaction to the possible accession of Turkey. On December 14th, the Chamber Committee adopted article 1 with the support of Vlaams Belang. SP.A changed its mind, following the Council of State's ruling that a revision of the Constitution was necessary to hold a national referendum. The remaining articles would be voted on in 2005.

Congo and Central Africa – In September, 208 Congolese officers were trained in Belgium to serve in the Congolese Army's first 'mixed' brigade that would bring together government soldiers and rebels. After a number of defections, they returned home a week early "having completed their training with success".

On February 8th to 10th, President Joseph Kabila visited Belgium. He was offered financial and judicial support to hold the June 2005 elections. Later it was announced that 67% of Congo's commercial debt, i.e. € 605 million, was exonerated. After Karel De Gucht took office as foreign minister on July 18th, Belgium's tone became more critical. While he vowed to carry on Michel's Central African policies, De Gucht looked for EU support to fund the Monuc Peace Corps and convinced Benin to provide 650 UN peacekeepers. His visit in October to Benin, Congo, Rwanda, Burundi, Uganda, Angola, and South Africa led to a number of diplomatic incidents, however. On one occasion, De Gucht stated to have met few

political leaders in Congo “that made an impression and could contribute to the country’s development.” Furthermore, he repeated his criticism in the Chamber committee upon his return. While few contradicted his opinions in Belgium, many regretted his offending stance. De Gucht did, however, offer support for South Africa’s “limited and feasible” plan to reform the Congolese army on the basis of mixed brigades. The earlier goal to incorporate 180.000 rebels in the army by June 2005 seemed unrealistic. To this end, an agreement was signed on December 13th.

Rwanda – In an interview Romeo Dallaire, the former commanding officer of the UN in Rwanda, accepted responsibility for the death of ten Belgian paratroopers in Kigali in 1994. One key figure in the killings, former Major Bernard Ntuyahaga presented himself to the Belgian authorities and was promptly arrested.

United States – The relations with the US that were recovering from the incidents concerning the Iraq war and the genocide bill, were further strained by Minister André Flahaut’s indiscretion, that “were he American, he would have voted for a Democrat.” Only Louis Michel’s visit to the US in May marked an improvement in the relations.

Iraq and Afghanistan – On July 9th, the government raised the number of troops participating in the NATO Peace Corps in Afghanistan (ISAF) temporarily from 290 to 620. In Iraq, on the other hand, the decision not to send military personnel was upheld. A C-130 transport plane, however, was offered for two months to the UN civilian personnel in Iraq.

Kosovo – Upon a renewal of the unrest in the region, the third battalion Paratroopers (Tielen) prolonged its stay. For the same reason, the third regiment Lancers that would relieve them in March, left a few days early.

B. Defence Policy

On January 9th, the cabinet adopted the 2004-2007 investment plan for the armed forces, worth € 2.4 billion. New acquisitions included 220 Multipurpose Protected Vehicles. The army had demanded twice that number. A decision to acquire 440 jeeps was later reversed and repeated in 2005.

Blueprints for the new NATO headquarters in Evere were presented on December 17th. Belgium would be reimbursed 3% of the € 400 million costs. Following Belgian opposition to the war in Iraq, the location of the NATO headquarters had been in doubt for a moment.

Meanwhile, Minister Flahaut was discredited, not only as a result of allegations of fraud renting a House of Defence in Wavre, but also as a result of his appointment of lieutenant-colonel Jean Pirson at the head of Neder-over-Heembeek military hospital. Both the medical council and the board of directors had asked for Pirson’s dismissal. To support this demand, four surgeons applied for a transfer. An audit report accused Pirson of “management errors, but not medical or ethical

ones". Several attempts to transfer him to another unit were annulled by the Council of State and Pirson resumed his tasks at the hospital on September 27th.

XIV. Other Events and Developments

Royal family – On February 6th, Prince Laurent and Princess Claire's first child, Louise Sophie Mary was born. The Church convinced the prince to shelve his earlier intention to ask a Muslim to be his daughter's godfather.

Prince Philip caused some commotion twice on a single trading mission to China. First, three Flemish parties Vlaams Belang, N-VA, and Spirit took offence at the prince's plea for more cooperation between the regions in terms of foreign trade. The regionalisation of foreign trade, they felt, could not be reversed. Second, Prince Philip lashed out at Vlaams Belang, stating that any attempt on its part to break up Belgium would meet with his firm opposition. While most francophone parties were very understanding, all Flemish parties disapproved of the prince's involvement in party politics.

Ministers of State – The honorary title of Minister of State was bestowed upon Steve Stevaert (SP.A), Herman Van Rompuy (CD&V), Jaak Gabriëls (VLD), Charles Picqué (PS), Philippe Monfils (MR), and Etienne Davignon.

Kyoto – On March 8th, the federal and regional governments agreed on the measures necessary to meet the goals of the Kyoto Protocol. Compared to 1990, carbon dioxide emissions ought to be reduced by 2008-2012 by 5.2% in Flanders and by 7.5% in Wallonia. In Brussels, emissions would be allowed to increase by 3.5%. A European Environment Agency report, published later that year, estimated that in 2002 emissions in Belgium had increased by 9.6% compared to 1990. The Federal Planning Bureau warned that the scheduled closure of nuclear power plants would further increase emissions after 2015. On June 24th, the government submitted its allocation plan to the European Commission, over three months late.

The Elia Levy – The liberalisation of the electricity market resulted for a number of – in particular Flemish – municipalities in a considerable loss of income. A federal levy of € 4.91 per MWh until July 1st 2007 and € 2 after that could compensate the municipalities for this loss. The regional governments could, however, exempt corporations and individuals from payment and both the Walloon and Brussels governments did so.

Tobin Tax – A Tobin tax of € 0.2 per amount of 1.000 foreign currencies exchanged was adopted by an alternative majority of Socialists, Christian-Democrats and Greens. Transactions by individuals up to € 10.000 per year and by central banks would be exempted. The tax would only take effect if adopted by all EMU participants.

Anti-Discrimination Legislation – On October 6th, the Court of Arbitration annulled certain parts of the 2003 anti-discrimination legislation. The court deleted the exhaustive enumeration of possible discriminations and thereby broadened the concept. On the other hand, discrimination was made punishable only if damage is demonstrable. As a result, the intention to discriminate was taken from the bill. Also, the court ensured that anti-discrimination stipulations would not interfere with the freedom of speech. Both Vlaams Blok and the Centre for Equal Opportunities and Opposition to Racism welcomed the ruling.

The Dutroux Trial and other Legal Actions – On June 22nd, Marc Dutroux was sentenced to life for the kidnapping and rape of six girls and the murder of An Marchal, Eefje Lambrecks, and Bernard Weinstein. His wife Michelle Martin was sentenced to 30 years, Michel Lelièvre to 25 years. A fourth accused, Michel Nihoul, was convicted for drugs and human trafficking. On November 25th, the investigations into broader networks of child kidnapping and molestation were closed. With it, the curtain fell on events that had shaken the nation since 1996. On January 7th, six of the accused were sentenced to 5 to 20 years imprisonment for the murder of André Cools. The actual perpetrators served 20 years in Tunisia since 1998.

The Antwerp court of appeal annulled former Minister Leo Delcroix's conviction of forgery in the case of a public contract for the production of recycling bins. Criminal proceedings had become precluded by the lapse of time before his trial in September 2003.

Ghislengien – An underground gas pipe explosion on July 30th killed 24 people and injured over a hundred in the industrial estate of Ghislengien in Hainault. The day of the funeral of five fire fighters became a national day of mourning. The disaster inspired the government to increase damages paid to the bereaved of firemen killed or handicapped in the line of duty, as well as fiscal benefits for voluntary firemen and members of the Civil Defence Corps. In addition, a fund was established to assist about thirty uninsured victims of the disaster.

XV. Events and Developments in the Political Parties

Vlaams Blok / Vlaams Belang – On April 21st, the Ghent court of appeal sentenced three non-profit organisations tied to Vlaams Blok to a € 12.394 fine each for violation of the anti-discrimination law. In 2003 the Court of Cassation had annulled an earlier court's declaration of incompetence. Tens of quotations taken from the party's publications supported the allegation. The party itself couldn't be indicted because it lacked corporate personality.

The Vlaams Blok leadership denounced this "prolonged and well prepared assault on the only opposition party". Preparations were made to change the party name, statutes, and mission statement in order to shield party members from

legal actions. Others within the party, Filip De Man in particular, held firm to a hard-liner course. Yet, after the Court of Cassation upheld the earlier sentence, Vlaams Blok was disbanded on November 14th and a new party Vlaams Belang founded. At the party conference, numerous speakers emphasised continuity. One 1977 statement that called for the return of non-European immigrants to their country of origin was replaced by one that favoured the return of all immigrants who “refused, ignored, or fought our culture, norms, and values”. On November 21st, Frank Vanhecke was elected party president by the party council: he obtained 76.5% of the votes. Three weeks later, the party conference confirmed this choice by 94.2% of the votes.

That continuity turned into a financial gamble, when the Flemish Parliament considered withdrawing grants from the party. If Vlaams Belang was a new party, it could make no claim to these funds. Yet, if Vlaams Blok and Vlaams Belang were a single party, then grants could be withdrawn as a result of the anti-discrimination law. In a letter, party president Vanhecke emphasised that Vlaams Blok and Vlaams Belang were one and the same, but the Parliament subsequently refused to withdraw grants from the party.

CD&V and N-VA – After N-VA had firmly rejected the possibility of a CD&V – N-VA cartel in 2004, it came as a complete surprise that both parties agreed to one on February 14th. The Valentine agreement promised to campaign for further defederalisation and “a warm society which paired solidarity to liberty”. After the Brussels N-VA local executive rejected the agreement, it was replaced in March.

Two days earlier, the Chamber had extended state subsidies to parties having but a representative in Chamber or Senate. VLD and SP.A had agreed to the bill in order to take away any financial motive for the CD&V – N-VA cartel, as N-VA continuously dropped below the 5% threshold in the polls.

As Yves Leterme became Flemish Prime Minister, Jo Vandeurzen was appointed CD&V party president ad interim. On October 29th, he was confirmed party president by 53.8% after fighting off Pieter De Crem’s challenge. This challenge seemed to be part of a wider drift of the party to the right, which continued to worry the Christian trade union.

VLD and Vivant – On February 6th and 7th, VLD held a conference that was intended to determine the party’s course for the next decade. From the start that intension was eclipsed, however, by the issue of immigrants’ suffrage. While 83% of the party members ended up rejecting resigning from the government over the issue, surprisingly party president De Gucht refused to let the issue pass over. When an amendment he tabled restricting suffrage rights upset the coalition partners, a party leadership meeting convened by Verhofstadt on February 11th asked De Gucht to step aside until the June elections. As De Gucht refused, a compromise was hammered out: Verhofstadt and Flemish Prime Minister Somers would assume the party leadership. This arrangement quickly met with criticism from numerous sides. On February 16th, Dirk Sterckx was appointed ad interim party president.

Mere days after the disappointing June elections, Sterckx resigned. De Gucht returned to the fore until he was appointed Minister for Foreign Affairs on July 18th. The party presidency elections were put forward to December 4th. The campaign was viciously fought, but much to the party's relief ended with one round. Bart Somers obtained 50.5% of the votes, while Jean-Marie Dedecker surprisingly polled 38.3%. Dedecker fiercely criticised the moderate course of the party leadership and would not exclude cooperation with Vlaams Belang. After Claudine De Schepper, Member of the Flemish Parliament, had been expelled from the party on January 28th for participation in Vlaams Blok's Committee against Suffrage for Immigrants, rumours continued to abound that others might meet a similar fate, in particular Hugo Coveliers. Indeed, a temporary reconciliation could not prevent his expulsion in 2005.

Groen! – The issue of a cartel with SP.A continued to threaten to split the green party. The issue was particularly divisive in the province of Limburg. After such a cartel was rejected by the party leadership on November 13th 2003, members of parliament Jacinta De Roeck and Jo Vermeulen, as well as former MP Fauzaya Talhaoui, left the party for SP.A. Ludo Sannen resigned from the Flemish government and featured on the SP.A list as an independent.

SP.A – An open letter by Minister Frank Vandenbroucke upset the party's immaculate communication strategy. In his letter of October 19th Vandenbroucke criticised the federal government. Party president Stevaert deemed the initiative "best not repeated".

Spirit – Party president Els Van Weert was temporarily replaced by vice-president Geert Lambert, when she joined the federal government on July 18th. Lambert was confirmed as party president on October 16th by 88.8% of the participants in the party presidential elections.

MR – On January 26th, party president Antoine Duquesne and Minister Louis Michel called for a Liberty Pole of MR and CDH to balance the PS and Ecolo Pole of the Left. CDH's rejection of the proposal caused three CDH members of parliament Richard Fournaux, Luc Paque and Béatrice Frateur to join MR.

Following the formation of CDH – PS coalitions in the Brussels and Walloon regions, and the French Community, Antoine Duquesne resigned as party president. His succession threatened to become a bitter fight between Charles Michel and Serge Kubla, until a compromise was found in Didier Reynders. Reynders was elected party president on October 9th by 94.1% of the votes.

PS – In 2004, the party was still unable to rid itself from the infirmities of the past. Isabelle Simonis was forced to resign as Speaker of the French Community Parliament after she earmarked public funds to a campaign to persuade immigrants to vote PS. Later on, Minister Arena got into a scrape because of her cabinet's high expenses.

Ecolo – On July 16th, Isabelle Durant returned to the federal secretariat of her party in succession of Evelyne Huytbroeck. Huytbroeck joined the Brussels government.

FN – On October 12th, the party's state subsidies were suspended for three months after it failed to produce the required financial reports.

Geen stilte voor de storm. De Europese Unie in 2004

Edith DRIESKENS

Assistente aan het Instituut voor Internationaal en Europees Beleid
van de Katholieke Universiteit Leuven

Bart KERREMANS

Hoogleraar aan het Instituut voor Internationaal en Europees Beleid
van de Katholieke Universiteit Leuven

Op 29 mei 2005 wees 54,8% van de Franse bevolking in een referendum het *Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa* af. Niet minder dan 61,7% van de Nederlanders volgde drie dagen later dit voorbeeld. Het Franse *non* en het Nederlandse *nee* brachten de EU in de grootste crisis in haar bestaan, schreven commentatoren in de dagen die volgden. Dat het Letse parlement één dag na het referendum in Nederland de ratificatiestand op 10-2 bracht in het voordeel van het ja-kamp, veranderde hier weinig aan. EU-voorzitter Juncker stelde dat Europa niet langer tot "dromen" inspireerde. Commissievoorzitter Barroso waarschuwde voor een staat van "permanente crisis" en "verlamming". Tijdens de Europese Raad van 16 en 17 juni 2005 besloten de Europese leiders om een reflectieperiode van één jaar in het ratificatieproces in te bouwen. Een einddatum werd niet langer vastgelegd. Nadat ook de onderhandelingen over de meerjarenbegroting 2007-2013 mislukten, concludeerde een zwaar ontgoochelde Juncker dat de EU in "diepe crisis" verkeerde.

In vergelijking met het voorjaar van 2005, leken de problemen waarmee de EU in 2004 geconfronteerd werd relatief eenvoudig op te lossen. Toch kan 2004 niet zomaar gelijk gesteld worden met *stilte voor de storm*. Met de toetreding van 10 lidstaten en een politiek akkoord over een grondwettelijk verdrag vormde 2004 immers een mijlpaal in de recente Europese integratiegeschiedenis. Vertrekkend van de beleidsmaatregelen die de Europese lidstaten namen in de nasleep van de terroristische aanslagen in Madrid, worden in deze bijdrage de belangrijkste politieke en economische ontwikkelingen in de EU in het voorbije jaar op een rij gezet. Speciale aandacht wordt hierbij besteed aan de uitbreiding van de EU, de verkiezingen van een nieuw Europees Parlement, het aantreden van de Commissie-Barroso en de goedkeuring van *Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa*.

I. 11 maart 2004: het Europese 11 september?

Op 11 maart 2004 kwamen bij bomaanslagen op pendelaarstreinen in Madrid 200 mensen om het leven, 1.500 anderen raakten gewond. Als gevolg van het type explosieven dat werd gebruikt en de nabijheid van de Spaanse parlementsverkiezingen, wees de regering-Aznar in de uren en dagen die volgden met een beschuldigende vinger naar de Baskische afscheidingsbeweging ETA. De ontkenning van enige betrokkenheid door de politieke arm van de ETA (Batasuna), het opduiken van een videoband waarin Al-Qaeda de aanslagen opeiste en de arrestatie van een aantal verdachten van vreemde origine veranderde hier weinig aan. De Spaanse bevolking besloot echter anders en strafte de regering-Aznar drie dagen later in het stemhokje af voor haar deelname aan de oorlog tegen Irak in het voorjaar van 2003. De *Partido Socialista Obrero Español (PSOE)* haalde tijdens de stembusslag van 14 maart 2004 43,3% van de stemmen, goed voor 164 van de 350 zetels in het *Congreso de los Diputados*.¹ De *Partido Popular (PP)* strandde met 37,8% van de stemmen op 148 zetels, wat een verlies betekende van 35.² José Louis Rodríguez Zapatero nam vrijwel onmiddellijk na zijn aantreden als eerste minister niet enkel de beslissing om de 1.500 Spaanse manschappen uit Irak terug te trekken, maar ook om het licht op groen te zetten voor de (Spaanse) goedkeuring van het *Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa*. Mede door de starre houding van de regering-Aznar tegenover de wijziging van de machtsevenwichten in de Raad van Ministers waren de slotonderhandelingen binnen de IGC eind 2003 afgesprongen.

A. Europese solidariteit

In antwoord op de aanslagen in Madrid lanceerde Guy Verhofstadt het voorstel om een Europese inlichtingendienst op te richten.³ Een soortgelijk plan was in de nasleep van de terreuraanslagen van 11 september 2001 reeds even snel opgeborgen als opgedoken. Ook de uitvoering van een aantal andere maatregelen die in het najaar van 2001 door de Europese lidstaten werden goedgekeurd in de strijd tegen het internationaal terrorisme, bleek door sommige landen op de lange baan geschoven. De Europese Commissie greep de aanslagen in Madrid bijgevolg niet enkel aan om een aantal nieuwe maatregelen voor te stellen, maar ook om de lidstaten die de reeds genomen maatregelen nog niet in de praktijk hadden omgezet op de vingers te tikken. Om de werkzaamheden van de EU in de strijd tegen het terrorisme in de toekomst beter te coördineren, benoemde de Europese Raad van 25 en 26 maart 2004 de Nederlander Gijs de Vries tot *Europees Coördinator voor*

1. Cijfers afkomstig van de website van het *Congreso de los Diputados*: <http://www.congreso.es>.
2. In deze 148 zetels zijn ook de twee zetels begrepen die coalitiepartner UPN in Navarra behaalde.
3. Verhofstadt formuleerde dit voorstel op 12 maart 2004 in een brief aan de Ierse EU-Voorzitter Bertie Ahern.

Terrorismebestrijding.⁴ De regeringsleiders van de Europese lidstaten en de landen die op 1 mei 2004 toetraden tot de EU verklaarden tijdens dezelfde bijeenkomst "solidair en gezamenlijk" te zullen optreden wanneer één van hen het slachtoffer wordt van een terroristische aanslag. Volgens de desbetreffende *Verklaring inzake Solidariteit tegen het Terrorisme* zullen zij hierbij, zij het naar eigen goedgevoelen, "alle ter hunner beschikking staande middelen", inclusief militaire middelen, inzetten om terroristische dreigingen af te wenden en de democratische instellingen en de burgerbevolking tegen een eventuele aanval te beschermen, alsook om bij een aanslag op verzoek van de autoriteiten van de getroffen landen bijstand te verlenen.⁵ Met deze verklaring liepen de Europese leiders in feite vooruit op de inwerkingtreding van het *Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa*, en meer bepaald van de solidariteitsclausule vervat in artikel I-43 van deze tekst.

B. Het Haags Programma

De bestrijding van het internationaal terrorisme staat ook centraal in het *Haags Programma*, het nieuwe meerjarenprogramma op het vlak van binnenlandse zaken en justitie dat door de Europese Raad op 4 en 5 november 2004 werd goedgekeurd.⁶ Deze opvolger van het *Tampere-programma* (1999) onderstreept dat het voorkomen en bestrijden van internationaal terrorisme vereist dat de Europese lidstaten hun inspanningen richten op de veiligheid van de EU als geheel. De nationale inlichtingen- en veiligheidsdiensten moeten bijgevolg de informatie waarover zij beschikken niet enkel gebruiken om bedreigingen voor de veiligheid van hun eigen land af te wenden, maar ook om de interne veiligheid van de overige lidstaten te waarborgen. Potentiële dreigingen moeten dan ook onmiddellijk onder de aandacht van de bevoegde buitenlandse autoriteiten worden gebracht. Met ingang van 1 januari 2008 dient de uitwisseling van informatie tussen de lidstaten bovendien gebaseerd te zijn op het principe van *beschikbaarheid* ('availability'). Vanaf dat moment moeten wethandhavingsfunctionarissen in alle lidstaten van de EU kunnen beschikken over de informatie die zij nodig hebben uit andere lidstaten voor de uitoefening van hun taak. Basisvoorwaarden voor deze informatie-uitwisseling zijn dat deze enkel mag plaatsvinden met het oog op een rechtmatige taakuitoefening, dat de integriteit en de vertrouwelijkheid van de gegevens wordt gegarandeerd en dat informatiebronnen worden beschermd. Op basis van de informatie van de nationale inlichtingen- en veiligheidsdiensten en Europol zal het *Joint Situation Centre (SITCEN)* jaarlijks een strategische analyse aan de Raad overmaken.

4. 9048/04, Conclusies van het voorzitterschap, Brussel, 25/26 maart 2004.

5. *Verklaring inzake Solidariteit tegen het Terrorisme*, Brussel, 25 maart 2004.

6. 14292/1/04/ REV 1, *Conclusies van het voorzitterschap*, Brussel, 4/5 november 2004 (Bijlage I: Het Haags Programma. Versterking van Vrijheid, Veiligheid en Recht in de EU).

C. Integratie en migratie

Een eerste uitwerking van het Haags Programma vormen de basisbeginselen die de ministers van binnenlandse zaken en justitie van de Europese lidstaten op 19 november 2004 goedkeurden voor het beleid inzake de integratie van migranten in de EU.⁷ Deze beginselen noemen integratie een "dynamisch tweerichtingsproces" dat een wederzijdse inspanning vraagt van migranten en ingezetenen. Zo stelt één van de beginselen dat de basiskennis van de taal, geschiedenis en instellingen van de gastsamenleving een onontbeerlijke voorwaarde is voor de integratie van migranten in deze samenleving. Omgekeerd moet de gastsamenleving voldoende voorwaarden scheppen om deze basiskennis te verwerven. Bovendien vormt de volledige eerbiediging van de taal en cultuur van de immigranten en hun afstammelingen door de gastsamenleving een belangrijke voorwaarde voor een succesvol integratiebeleid. Met de basisbeginselen wil de EU de lidstaten een leidraad bieden bij de formulering van hun integratiebeleid. Voor welke maatregelen er uiteindelijk wordt gekozen blijft immers een zaak van de lidstaten en kan bijgevolg verschillen van lidstaat tot lidstaat.

Het Haags Programma zet niet enkel de krijtlijnen uit over de manier waarop er in de EU in de komende vijf jaar zal worden omgegaan met legale migratie en de integratie van deze groep migranten in de gastsamenleving. Ook illegale migratie komt aan bod. Volgens de tekst moeten migranten die niet (langer) het recht hebben om legaal in te EU te verblijven vrijwillig of, indien nodig, gedwongen terugkeren. De Europese Raad vroeg in dit kader de ontwikkeling van een doeltreffend en op *gemeenschappelijke normen* gebaseerd verwijderings- en terugkeerbeleid. Hierbij aansluitend startte op 1 mei 2004 de tweede fase in de ontwikkeling van een gemeenschappelijk Europees asielbeleid. De bedoeling is dat tegen 2010 in de EU een gemeenschappelijke asielprocedure en een uniforme status wordt totstandgebracht voor personen aan wie asiel of *subsidiare bescherming* wordt verleend. In afwachting van een dergelijke regeling moeten de lidstaten zorgen voor adequate asielstelsels en opvangfaciliteiten voor asielzoekers. Een hulpmiddel hiertoe vormt het Europees Vluchtelingenfonds (EVF II) dat in december 2004 door de Europese Raad werd goedgekeurd. EVF II zal in de periode 2005-2010 financieel bijdragen tot de kosten voor de opvang, integratie en vrijwillige terugkeer van vluchtelingen en asielzoekers. Nationale projecties kunnen hier op basis van medefinanciering in aanmerking komen voor subsidiëring door de EU.

7. 14615/04 (Presse 321) *Persmededeling*, 2618e zitting van de Raad, Justitie en Binnenlandse Zaken, Brussel 19 november 2004 (Bijlage: Gemeenschappelijke Basisbeginselen voor het Beleid inzake de Integratie van Migranten in de EU).

II. De grenzen van de EU: over lidmaatschap en nabuurschap

A. 25 lidstaten

Op 1 mei 2004 traden Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Malta, Polen, Tsjechoë, Slowakije, Slovenië en het zuidelijke deel van Cyprus toe tot de EU. Het feestgedruis werd evenwel overschaduwed door de afwijzing van het door VN-Secretaris-Generaal Kofi Annan voorgestelde herenigingsplan voor Cyprus door de Grieks-Cypriotische bevolking in een referendum op 24 april 2004. Hierdoor kon het noordelijke, Turks-Cypriotische deel van het eiland niet toetreden tot de EU op bovenstaande datum. Grieks-Cyprus werd vervolgens door de Europese lidstaten met de vinger gewezen en Turks-Cyprus werd in de armen gesloten. Uit erkenning voor het feit dat een meerderheid van de Turks-Cypriotische bevolking had ingestemd met het herenigingsplan, vroegen de buitenlandministers van de toen nog vijftien Europese lidstaten enkele dagen na het referendum aan de Europese Commissie om voorstellen uit te werken waardoor Turks-Cyprus financiële hulp zou kunnen ontvangen met het oog op een toekomstige hereniging van het eiland. Op basis van de voorstellen die de Europese Commissie in juli goedkeurde, krijgt de Turks-Cypriotische gemeenschap voor de periode 2004-2006 een bedrag van 259 miljoen euro aan ontwikkelingssteun.⁸ Om de aanwending van deze financiële middelen in goede banen te leiden, besloot de Europese Commissie een vertegenwoordiging in het noordelijk deel van het eiland te openen. Daarnaast kan Turks-Cyprus genieten van een voorkeursregime voor een vast quotum producten dat geëxporteerd wordt naar de EU. Ook een soepel grensregime waarbij Europese burgers vrij kunnen bewegen tussen het noorden en het zuiden van het eiland moet onderstrepen dat de toekomst van Turks-Cyprus wel degelijk binnen de EU ligt.

B. Vier kandidaat-lidstaten

Door de toetreding van bovenstaande landen werd de lijst van kandidaat-lidstaten ingekort tot vier: Bulgarije, Roemenië, Kroatië en Turkije. Nadat de toetredingsonderhandelingen met Bulgarije en Roemenië waren afgesloten op respectievelijk 8 en 14 december 2004, besloot de Europese Raad tijdens de bijeenkomst van 16 en 17 december 2004 dat beide landen op 1 januari 2007 lid zullen worden van de EU.⁹ Mocht evenwel blijken dat de vooropgestelde hervormingen alsnog vertraging oplopen, dan kunnen beide landen na hun toetreding wel nog voor een periode van maximum drie jaar via *vrijwaringsclausules* worden uitgesloten van de Europese samenwerking. De Kroatische overheid hoopte lange tijd

8. COM (2004)466, *Proposal for a Council Regulation on special conditions for trade with those areas of the Republic of Cyprus in which the Government of the Republic of Cyprus does not exercise effective control*, 7 July 2004.

9. 16238/1/04 REV1, *Conclusies van het voorzitterschap*, Brussel, 16/17 december 2004.

Roemenië en Bulgarije te kunnen vervoegen en samen met deze landen toe te treden in 2007. In de loop van 2004 werd niettemin duidelijk dat de toetredingsonderhandelingen met Kroatië pas ten vroegste in 2007 zouden kunnen worden afgerond, en dat het land bijgevolg niet zou kunnen toetreden tot de EU vóór 2008. Tot ongenoegen van de Kroatische regering werden bovendien tijdens de Europese Raad van december duidelijke voorwaarden gekoppeld aan de start van de toetredingsonderhandelingen op 17 maart 2005. Zo moet Kroatië meewerken met het Joegoslavië-Oorlogstribunaal in Den Haag, in het bijzonder via het opsporen en uitleveren van oorlogsmisdadiger Generaal Ante Gotovina. Op 22 maart 2004 stelde ook buurland Macedonië zich officieel kandidaat voor het lidmaatschap van de EU. Alvorens een uitspraak te doen, zal de Europese Commissie het toetredingsdossier van Macedonië in detail bestuderen.

C. 15 buurlanden

Toch lijkt de EU niet te zullen blijven uitbreiden. Op 12 mei 2004 legde de Europese Commissie immers met de goedkeuring van de communicatie *De grotere Europese nabuurschap: een nieuw kader voor de betrekkingen met de oostelijke en zuidelijke buurlanden* via een omweg de buitengrenzen van de EU vast.¹⁰ Volgens deze tekst komen Rusland, Wit-Rusland, Oekraïne, Marokko, Algerije, Tunesië, Libië, Egypte, Syrië, Israël, Jordanië en de Palestijnse Autoriteit in aanmerking om in de toekomst met de EU samen te werken in het kader van het *Europese Nabuurschapsbeleid* (*European Neighbourhood Policy*). Armenië, Azerbeidzjan en Georgië werden in juni 2004 toegevoegd aan deze lijst. Bovenstaande tekst stelt evenwel dat een dergelijke samenwerking niet het perspectief opent op toetreding tot de EU of enige betrokkenheid impliceert in de werking van de Europese instellingen. Volgens deze logica bereikt de EU dan ook haar (geografische) grenzen na de toetreding van Roemenië, Bulgarije, de Balkanlanden en Turkije. Om de toekomstige buurlanden zo dicht mogelijk bij de EU te brengen, zullen deze landen samen met de Europese Commissie een aantal prioritaire actiedomeinen neerschrijven. Deze actieplannen worden ook gebruikt als referentie voor het toekennen van financiële steun door de EU. Voor de periode 2004-2006 werd hiervoor een bedrag van 255 miljoen euro uitgetrokken. In 2004 ondertekende de Europese Commissie actieplannen met Israël, Jordanië, Marokko, Moldavië, Oekraïne, Tunesië en de Palestijnse Autoriteit.

D. Turkije

In december 2002 kreeg de Turkse regering van de Europese Raad de belofte dat de toetredingsonderhandelingen met Turkije eind 2004 zonder verwijl geopend

10. COM(2003) 104 final, *Wider Europe – Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours*, 11 March 2003.

zouden worden als op dat moment zou blijken uit een rapport van de Europese Commissie dat het land voldeed aan de *politieke* Kopenhagencriteria.¹¹ Dit rapport kwam er op 6 oktober 2004.¹² Op basis van het rapport en na een positief advies van het Europees Parlement besloot de Europese Raad op 16 en 17 december 2004 dat de toetredingsonderhandelingen met Turkije op 3 oktober 2005 van start zullen gaan, op voorwaarde dat Turkije vóór deze datum Cyprus impliciet erkent. Turkije kan dit doen door het *Ankara-akkoord* (1963) uit te breiden tot de huidige EU. Op 21 december verduidelijkte EU-voorzitter Jan-Peter Balkenende in het Europees Parlement dat deze impliciete erkenning slechts een eerste stap is en dat Turkije Cyprus volledig moet erkennen, wil het op termijn lid worden van de EU.

Hoewel de toetreding van Turkije het beoogde einddoel is, moeten de onderhandelingen gezien worden als een proces met een "open einde". Zo kan de Europese Commissie indien er sprake is van een "ernstige en aanhoudende schending" van de beginselen waarop de EU is gegrondvest op eigen initiatief of op verzoek van één derde van de Europese lidstaten de opschorting van de onderhandelingen adviseren, alsook de voorwaarden voor een eventuele hervatting voorstellen. Bovendien zal het Turkse lidmaatschap in de eerst jaren waarschijnlijk beperkt worden door overgangperiodes, afwijkingen en vrijwaringclausules, vooral op het gebied van het vrij verkeer van personen en de deelname aan het structuur- en landbouwbeleid. Mocht uiteindelijk blijken dat Turkije niet in staat is om te voldoen aan alle voorwaarden van het lidmaatschap, zo stelt het Commissiedocument, dan moet er wel voor gezorgd worden dat het land door middel van "zo hecht mogelijke banden volledig verankerd" blijft in de EU. Bovenstaande aanbevelingen stellen ook dat de onderhandelingen niet beëindigd kunnen worden vooraleer de EU een beslissing heeft genomen over de meerjarenbegroting voor de periode na 2013. Turkije kan met andere woorden ten vroegste toetreden in 2014. Voorts zal de Europese Commissie in de loop van de onderhandelingen evalueren of de EU wel in staat is nieuwe leden op te nemen en het integratieproces verder uit te diepen.

11. Volgens de *Kopenhagencriteria* (1993) dienen landen om in aanmerking te komen voor het lidmaatschap van de EU te voldoen aan een aantal politieke en economische basisvoorwaarden alsook het *acquis communautaire* te onderschrijven. Volgens de *politieke* criteria dienen deze landen te beschikken over stabiele instellingen die de democratie, de rechtsstaat, de mensenrechten en het respect voor minderheden garanderen.
12. COM(2004) 656 definitief, *Aanbeveling van de Europese Commissie over de vordering van Turkije op weg naar de toetreding*, 6 oktober 2004.

III. Institutionele vernieuwing: een nieuw Europees parlement, een nieuwe Europese Commissie

A. Europese verkiezingen

Tussen 10 en 13 juni 2004 verkozen meer dan 160 miljoen burgers in 25 lidstaten een nieuw Europees Parlement. In de 'oude' lidstaten brachten 47,1% van de stemgerechtigden hun stem uit.¹³ In de 'nieuwe' lidstaten was dit slechts 26,4%. Met een gemiddeld opkomstpercentage van 45,5% noteerden de Europese verkiezingen van 2004 dan ook een historisch dieptepunt. Niet enkel een lage opkomst, maar ook proteststemmen en euroscepticisme kenmerkten volgens analisten de Europese verkiezingen van 2004. De verkiezingsresultaten in België, Frankrijk, Duitsland, Tsjechië, Polen, Hongarije, het Verenigd Koninkrijk, Portugal en Italië werden in de dagen en weken na de verkiezingen door de nieuwsmedia immers uitgelegd als een afstraffing van de zetelende regering. In het Verenigd Koninkrijk, Zweden, Denemarken, Oostenrijk, Nederland, Polen en Tsjechië wonnen eurosceptische, eurorealistische en anti-Europese partijen terrein. Hier werd de keuze van de kiezer dan weer verklaard in termen van onwetendheid, ontevredenheid, desinteresse en kiesmoeheid.

Tabel I. Fracties in het Europees Parlement 1999-2004¹⁴

	2004*		1999**	
	zetels	%	zetels	%
PPE-DE	268	36,6	294	37,5
PSE	200	27,3	232	30,0
ALDE	88	12,0	(ELDR) (66)	(8,4)
Verts/ALE	42	5,7	47	6,0
GUE/NGL	41	5,6	55	7,0
IND/DEM	37	5,1	(EDD) (17)	(2,2)
UEN	27	3,7	30	3,8
NI	29	4,0	44	5,6

* Situatie op 20 juli 2004 (aanvang zesde zittingsperiode)

** Situatie op 19 juli 2004 (einde vijfde zittingsperiode)

PPE-DE Fractie van de Europese Volkspartij (Christendemocratie) en Europese Democraten

PSE Fractie van de Partij van de Europese Sociaal-Democraten

ALDE Alliantie van Liberalen en Democraten voor Europa Fractie

13. Percentages afkomstig van de verkiezingswebsite van het Europees Parlement: http://www.elections2004.eu.int/ep-election/sites/nl/results1306/turnout_ep/index.html

14. Tabel I en II werden opgesteld op basis van de resultaten weergegeven op de verkiezingswebsite van het Europees Parlement (<http://www.elections2004.eu.int/ep-election/sites/nl/results1306/global.html>) en de samenstelling van het Europees Parlement voor de vijfde en zesde zittingsperiode zoals weergegeven op de website van het Europees Parlement (http://www.db.europarl.eu.int/ep6/owa/p_meps2.repartition?ilg=NL&iorig=home).

Verts/ALE	Fractie de Groenen / Vrije Europese Alliantie
GUE/NGL	Confederale Fractie Europees Unitair Links/Noords Groen Links
IND/DEM	Fractie Onafhankelijkheid/Democratie
UEN	Fractie Unie voor een Europa van Nationale Staten
NI	niet-ingeschrevenen
ELDR	Fractie van de Europese Liberale en Democratische Partij
EDD	Fractie Europa van Democratieën in Diversiteit

Tabel II. Zetelverdeling per lidstaat per fractie in het Europees Parlement anno 2004*

	PPE-DE	PSE	ALDE	Verts/ALE	GUE/NGL	IND/DEM	UEN	NI	
AU	6	7		2				3	18
BE	6	7	6	2				3	24
CY	3		1		2				6
CZ	14	2			6	1		1	24
DE	49	23	7	13	7				99
DK	1	5	4	1	1	1	1		14
EE	1	3	2						6
ES	24	24	2	3	1				54
FI	4	3	5	1	1				14
FR	17	31	11	6	3	3		7	78
GB	28	19	12	5	1	11		2	78
GR	11	8			4	1			24
HU	13	9	2						24
IE	5	1	1		1	1	4		13
IT	24	16	12	2	7	4	9	4	78
LT	2	2	7				2		13
LU	3	1	1	1					6
LV	3		1	1			4		9
MT	2	3							5
NL	7	7	5	4	2	2			27
PL	19	8	4			10	7	6	54
PT	9	12			3				24
SK	8	3						3	14
SN	4	1	2						7
SW	5	5	3	1	2	3			19
	268	200	88	42	41	37	27	29	732

* Situatie op 20 juli 2004 (aanvang zesde zittingsperiode)

Toch brachten de verkiezingen geen grote veranderingen teweeg in de feitelijke samenstelling van het Europees Parlement. Zoals blijkt uit tabel I, blijft de *Fractie van de Europese Volkspartij (Christendemocraten)* en de *Europese Democraten (PPE-DE)* met 276 van de 732 zetels de grootste fractie. De *Fractie van de Partij van de Europese Sociaal-Democraten*, de PSE, volgt met 200 zetels op de tweede plaats. De derde grootste fractie werd de ALDE, de *Alliantie van Liberalen en Democraten voor Europa*. Deze nieuwe pro-Europese fractie van liberale partijen behaalde 88 zetels. Opvallende nieuwkomer in het Europese halfroond is ook de *Fractie Onafhankelijkheid/Democratie (IND/DEM)*. Dit bonte gezelschap van vertegenwoordigers van de

Britse *UK Independence Party (UKIP)*, de Poolse *Liga Polskich Rodzin (LPR)*, de Zweedse en Deense Juni-lijsten (*Junilistan, Juni Bevægelsen*), de Franse *Mouvement pour La France* en de Nederlandse *ChristenUnie/SGP* vond mekaar in de strijd tegen het *Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa* en de creatie een "Europese superstaat". Het toenmalige Vlaams Blok sprak na de verkiezingen met partijen als de *Freiheitliche Partei Österreichs (FPÖ)*, de Lega Nord en het Front National over de oprichting van een extreem-rechtse fractie, maar slaagde er niet in om de vereiste 19 europarlementsleden uit vijf verschillende lidstaten samen te brengen. Als gevolg van een akkoord dat door de PPE-DE en PSE op 13 juli 2004 werd gesloten, is de leiding van het Europees Parlement de eerste tweeënhalf jaar in handen van de Spanjaard Josep Borrell (PES). Eind 2006 wordt hij afgelost door de Duitser Hans-Gert Pöttering (PPE-DE).

B. Europese verkiezingen in België

In België vielen de verkiezingen voor het Europees Parlement in 2004 samen met de regionale verkiezingen van 13 juni 2004. Als gevolg hiervan werden de Europese verkiezingen vrijwel volledig overschaduwd door deze voor de deelstaten. Mede door het feit dat nationale kopstukken als Guy Verhofstadt en Jean-Luc Dehaene de Europese lijsten trokken, werden de kiescampagne en mediaberichtgeving gedomineerd door nationale en regionale kwesties. Geheel in lijn met de kenmerken van *second order national elections*, gebruikten de kiezers de Europese verkiezingen om de regeringspartijen af te straffen. Vooral in Vlaanderen was dit het geval. Uit onderstaande tabel blijkt duidelijk dat hier in vergelijking met de Europese verkiezingen van 1999 de oppositiepartijen Vlaams Blok en CD&V – N-VA als winnaars uit de bus kwamen. Zowel in Vlaanderen als Wallonië gingen de socialistische partijen erop vooruit in vergelijking met 1999. In Wallonië kreeg de PS zelfs ruim 10% méér stemmen achter zijn naam. In beide landsdelen gingen de groene partijen erop achteruit. Vooral Ecolo moest fors inleveren. In het Duits-talig landsgedeelte ging de zetel traditiegetrouw naar de CSP. Door de inwerkingtreding van het *Verdrag van Nice* werden in België ditmaal 24 europarlementsleden verkozen, één minder dan in 1999.¹⁵

15. Deze zetel werd ingeleverd door het Franstalig kiescollege.

Tabel III. Uitslagen Europese verkiezingen België 2004¹⁶

	Stemmen (%)		Zetels (#)		Fractie 2004	Verkozenen 2004
	2004	1999 ¹⁷	2004	1999		
Nederlandstalig kiescollege						
CD&V/N-VA	28,15	21,68	4	3	EPP-ED	Belet, Bougeois (Brepoels) ¹⁸ , Dehaene, Thyssen
Vlaams Blok	23,16	15,09	3	2	–	Claeys, Dewinter (Dillen), Vanhecke
VLD/Vivant	21,91	23,61	3	3	ALDE	Neyts, Verhofstadt (Sterckx), De Gucht (Van Hecke)
SP.A/Spirit	17,83	14,21	3	2	PES	De Vits, El Khadraoui, Van Lancker
Groen!	7,99	11,98	1	2	Verts/ALE	Staes
VU	–	12,17	0	2	–	–
Franstalig kiescollege						
PS	36,09	25,78	4	3	PES	Di Rupo (Busquin), De Keyser, Hutchinsonson, Daerden (Tarabella)
MR	27,58	26,99	3	3	ALDE	Deprez, Michel (Dusquesne), Ries
CDH	15,15	13,31	1	1	EPP-ED	Milquet (Langendries)
Ecolo	9,84	22,70	1	3	Verts/ALE	Jonckheer
FN	7,45	4,10	0	0	–	–
RWF	0,95	–	0	0	–	–
Duitstalig kiescollege						
GSP	42,49	36,47	1	1	EPP-ED	Grosch
PFF-MR	27,79	19,60	0	0	–	–
SP	14,94	11,42	0	0	–	–
Ecolo	10,49	17,01	0	0	–	–
PJU-PDB	9,30	–	0	0	–	–
			24	25		

16. Tabel II werd opgesteld op basis van de resultaten weergegeven op de verkiezingswebsite van de Belgische Federale Regering: <http://elections2004.belgium.be>
17. Omwille van de grote wijzigingen in het partijpolitieke landschap is het niet eenvoudig om de resultaten van de Europese verkiezingen van 2004 en 1999 te vergelijken. In Tabel II worden de resultaten van het kartel CD&V/N-VA vergeleken met de resultaten van de voormalige CVP, de resultaten van het kartel VLD/Vivant met de som van de resultaten van VLD en Vivant, de resultaten van het kartel sp.a/Spirit met het resultaat de vroegere SP en het resultaat van Groen! met dit van voorganger Agalev. Voor de Waalse partijen vergelijken we het resultaat van de MR met dit van de voormalige PRL-FDF en het resultaat van PFF-MR met dat van PFF. Zie ook: Delreux T., Steensels C., (2005) Belgium. In: Lodge J. (ed.) *The 2004 Elections to the European Parliament*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, pp. 65-72.
18. De namen tussen haakjes verwijzen naar de personen die in plaats van de verkozenen zetelen in het Europees Parlement (situatie op 20 juni 2004).

C. De Commissie-Barroso

Op 29 juni 2004 werd na weken van diplomatiek getouwtrek niet Guy Verhofstadt, Jean-Luc Dehaene, Chris Patten, Antonio Vitorino, Jean-Claude Juncker, Jean-Michel Barnier of Javier Solana, maar wel de Portugese eerste minister José Manuel Durão Barroso door de Europese Raad voorgedragen als kandidaat-voorzitter van de Europese Commissie.¹⁹ Op 22 juli 2004 stemde het pas verkozen Europees Parlement in met de keuze voor Barroso. Een ruime meerderheid van 413 parlementsleden stemden voor, 251 stemden tegen en 44 onthielden zich.²⁰ Bij de benoeming van de Europese Commissie is de taak van het Europees Parlement niet beperkt tot een vertrouwensstemming over de kandidaat-voorzitter. Op basis van artikel 99 van het *Reglement van het Europees Parlement* organiseren de parlementsleden immers een reeks hoorzittingen met de voorgedragen kandidaat-commissarissen alvorens zij besluiten of ze de Europese Commissie in haar geheel het vertrouwen geven of niet. Deze hoorzittingen werden georganiseerd tussen 27 oktober en 4 november 2004. Tijdens deze zittingen rezen vragen over de Deense kandidate Mariann Fischer Boel, de Nederlandse kandidate Nelie Kroes, de Hongaarse kandidaat Laszlo Kovacs, de Letse kandidate Ingrida Udre en vooral over de Italiaanse kandidaat Rocco Buttiglione.

Buttiglione werd als kandidaat-commissaris voor Justitie, Vrijheid en Veiligheid ongeschikt bevonden door de Commissie Burgerlijke Vrijheden. Aanleiding waren zijn controversiële uitspraken over homoseksualiteit en de positie van vrouwen. Buttiglione bood zijn excuses aan, stond enkele kleinere bevoegdheden af en stemde in met het compromisvoorstel om een team van commissarissen te laten toezien dat er geen discriminatie zou plaatsvinden op grond van geslacht of seksuele voorkeur. Uit vrees voor een veto van het Europees Parlement besloot Barroso evenwel op 27 oktober 2004 zijn voorstel in te trekken en met de nationale regeringen te overleggen over de samenstelling van een ploeg die wel op de nodige steun zou kunnen rekenen. Barroso bracht uiteindelijk drie wijzigingen aan. Buttiglione werd vervangen door Franco Frattini. Ingrida Udre moest plaats ruimen voor haar landgenoot Andris Piebalgs. Deze nam de portefeuille van Commissaris voor Energie over van de Hongaar Laszlo Kovacs, die te licht was bevonden voor deze post. Kovacs werd op zijn beurt voorgedragen als Europees Commissaris voor Regionaal Beleid. De Europese Raad keurde de gewijzigde samenstelling goed op 4 november 2004. Het Europees Parlement zette het licht op groen op 18 november 2004: 449 parlementsleden stemden vóór, 149 stemden tegen en 82 onthielden zich.²¹ De Commissie-Barroso startte haar werkzaamheden

19. Solana kreeg in Brussel wel de belofte dat hij de eerste Minister van Buitenlandse Zaken van de EU zal worden op het moment dat het *Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa* in werking treedt.

20. *Agence Europe*, 23 July 2004, p. 3.

21. *Agence Europe*, 19 November 2004, p. 4.

op 22 november 2004, bijna twee maanden later dan de voorziene datum van 1 oktober 2004.

Tabel IV. Samenstelling Commissie-Barroso*

Barroso José Manuel Durão	PT	Voorzitter
Barrot Jacques	FR	Vice-voorzitter; Transport
Frattini Franco	IT	Vice-voorzitter; Justitie, Vrijheid en Veiligheid
Kallas Siim	EE	Vice-voorzitter; Administratieve Zaken, Audit en Anti-Fraude
Verheugen Gunter	DE	Vice-voorzitter; Bedrijven en Industrie
Wallström Margot	SW	Vice-voorzitter; Institutionele Relaties en Communicatiestrategie
Almunia Joaquin	ES	Economische en Monetaire Zaken
Boel Else Mariann Fischer	DK	Landbouw en Landelijke Ontwikkeling
Borg Joe	MT	Visserij en Maritieme Zaken
Dimas Stavros	GR	Milieu
Ferrero-Waldner Benita	AU	Buitenlandse Betrekkingen
Figel Jan	SK	Onderwijs, Vorming, Cultuur en Meertaligheid
Grybauskaitė Dalia	LT	Budget en Financiële Programmatie
Huebner Danuta	PL	Regionaal Beleid
Kovacs Laszlo	HU	Belastingen en Douane-Unie
Kroes Nelie	NL	Concurrentie
Kyprianou Markos	CY	Gezondheid en Consumentenbescherming
Mandelson Peter	GB	Handel
McCreevy Charlie	IE	Interne Markt
Michel Louis	BE	Ontwikkelingssamenwerking en Humanitaire Hulp
Piebalgs Andris	LV	Energie
Potochnik Janez	SN	Wetenschap en Onderzoek
Reding Viviane	LU	Informatiemaatschappij en Media
Rehn Olli	FI	Uitbreiding
Spidla Vladimir	CZ	Werk, Sociale Zaken en Gelijke Kansen

* Situatie op 22 november 2004

IV. Het toekomstdebat: een grondwet voor Europa

Op 18 juni 2004 werd de zesde Intergouvernementele Conferentie (IGC 2004) afgesloten met de goedkeuring van het *Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa*. Dit grondwettelijk verdrag werd in de maanden die volgden juridisch op punt gezet, vertaald in de officiële talen van de EU en plechtig ondertekend te Rome op 29 oktober 2004. Vanaf die dag kregen de lidstaten aanvankelijk twee jaar de tijd om de tekst te ratificeren.²² In sommige lidstaten, zoals in België, zou

22. Zoals werd aangegeven in de inleiding van deze bijdrage, werd deze deadline met één jaar verlengd tijdens de Europese Raad van 16 en 17 juni 2005.

dit gebeuren via de parlementaire weg, in andere lidstaten via een referendum.²³ Slechts wanneer alle 25 lidstaten de tekst geratificeerd zouden hebben, zou deze in werking getreden zijn op de oorspronkelijk vooropgestelde datum van 1 november 2006. Mocht op dat moment evenwel blijken dat vier vijfde van de lidstaten de tekst hadden geratificeerd, maar dat in één of meer lidstaten moeilijkheden waren opgedoken, dan zou de Europese Raad de kwestie opnieuw "bespreken"²⁴. Litouwen ratificeerde als eerste lidstaat op 11 november 2004. Hongarije volgde op 20 december 2004.

In navolging van de ontwerpgrondwet vervangt het grondwettelijk verdrag de bestaande Europese verdragen door één enkele tekst. Ook het *Handvest van de grondrechten van de Unie* wordt geïntegreerd. De pijlerstructuur wordt afgeschaft en de EU krijgt rechtspersoonlijkheid. In wat volgt, worden de meest opvallende voorgestelde bepalingen met betrekking tot de Europese instellingen en besluitvormingprocedures op een rij gezet.

A. Instellingen

Het grondwettelijk verdrag onderscheidt zeven *instellingen*: de Europese Raad, de Raad van Ministers (voorts: de 'Raad'), het Europees Parlement, de Europese Commissie, het Hof van Justitie, de Rekenkamer en de Europese Centrale Bank. Uit de opstelling van de tekst blijkt duidelijk dat enkel de eerste vijf instellingen deel uitmaken van het institutioneel kader van de EU (artikel I-19). De bepalingen over de Rekenkamer en de Europese Centrale Bank zijn immers terug te vinden onder de hoofding *overige instellingen en adviesorganen van de Unie*. Wanneer de tekst in werking treedt, ondergaan vooral de Europese Raad, de Raad, het Europees Parlement en de Europese Commissie een gedaantewisseling ten opzichte van de huidige situatie.

De Europese Raad (I-21) wordt immers erkend als een *formele* instelling. De Europese Raad zal in de toekomst samengesteld zijn uit de staatshoofden en regeringsleiders van de lidstaten, de voorzitter van de Europese Commissie en de voorzitter van de Europese Raad. Deze voorzitter wordt verkozen voor een periode van 2,5 jaar. Hij of zij "leidt en stimuleert" niet enkel de werkzaamheden van de Europese Raad, maar zorgt ook, samen met de nieuwe Minister van Buiten-

23. Concreet betekent dit dat in België de tekst geratificeerd moet worden door de Kamer, de Senaat, het Vlaamse Parlement en de parlementen van de Duitstalige Gemeenschap, de Franstalige Gemeenschap, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Ook in België werd lange tijd gespeeld met de idee om een *adviserend* referendum over het grondwettelijk verdrag te organiseren. Op 14 december 2004 stemde de kamercommissie Grondwetsherziening in met het organiseren van een dergelijk referendum. VLD, MR, Vlaams Belang en Spirit stemden voor; SP.A PS, CD&V en CDH tegen. Enkele weken later, op 23 januari 2005, liet Spirit echter weten het voorstel niet langer te steunen.
24. *Verklaring betreffende de bekrachtiging van het Verdrag tot Vaststelling van een Grondwet voor Europa*. Deze verklaring werd gehecht aan de Slotakte van de tekst (Verklaring 30).

landse Zaken (I-28), voor de externe vertegenwoordiging van de EU. Deze Minister van Buitenlandse Zaken combineert in feite de huidige functies van Hoge Vertegenwoordiger voor het Gemeenschappelijk Buitenlands-en Veiligheidsbeleid (GBVB) en Commissaris voor Externe Betrekkingen. In de Europese Commissie is de buitenlandminister als vice-voorzitter belast met de externe betrekkingen van de EU, alsook met de coördinatie van het externe optreden van de EU. De samenstelling van de Europese Commissie (I-26) bleek één van de moeilijkste dossiers om uit te klaren binnen de IGC. Uiteindelijk besloot men het principe van één commissaris per lidstaat te behouden tot 2014. De omvang van de Europese Commissie wordt vanaf 2014 beperkt tot een aantal leden dat overeenkomt met twee derde van het aantal lidstaten op dat moment. De Europese Commissie zal worden samengesteld op basis van een toerbeurtsysteem. Bij deze samenstelling wordt niet alleen rekening gehouden met de gelijkheid van de lidstaten, maar ook met de demografische en geografische verscheidenheid binnen de EU.

De Raad vergadert ook na de inwerkingtreding van de tekst in formaties (I-24). In de voorgestelde verdragstekst worden twee formaties expliciet bij naam genoemd: de Raad Algemene Zaken en de Raad Buitenlandse Zaken. Deze laatste zal voorgezeten worden door de toekomstige Minister van Buitenlandse Zaken. De tekst bepaalt dat de overige formaties worden voorgezeten door de lidstaten op basis van een toerbeurtsysteem.²⁵ De IGC koos hier voor een systeem van *groepsvoorzitterschappen*. Het voorzitterschap wordt hierbij uitgeoefend door teams van drie lidstaten voor een periode van 18 maanden. Binnen deze periode zit elk van de drie lidstaten gedurende zes maanden alle raadsformaties voor en wordt hierin bijgestaan door de andere twee teamleden. Indien zij dit wensen, kunnen de leden van een groep wel een andere regeling afspreken.

Ook de samenstelling van het Europees Parlement wijzigt in het nieuwe systeem (I-20). De IGC-tekst legt het maximaal aantal zetels vast op 750; het minimum- en maximaal aantal zetels per lidstaat op respectievelijk 6 en 96. Om te vermijden dat ook de zetelverdeling in het Europees Parlement aanleiding zou hebben gegeven tot ellenlange discussies binnen de IGC, stelt het grondwettelijk verdrag enkel dat de zetels moeten worden toegewezen volgens het principe van "degressieve evenredige vertegenwoordiging". Het Europees Parlement moet vóór de Europese verkiezingen van 2009 de concrete toewijzing regelen.

B. Besluitvorming

Het grondwettelijk verdrag definieert *gekwalficeerde meerderheid* (I-25) als een "dubbele meerderheid": een meerderheid van de lidstaten in combinatie met een meerderheid van de bevolking. De gekwalficeerde meerderheid wordt immers bereikt als een beslissing wordt gesteund door 55% van de lidstaten, en minimum

25. *Verklaring ad artikel I-24, lid 7, betreffende het besluit van de Europese Raad inzake de uitoefening van het voorzitterschap van de Raad* (Verklaring 4).

vijftien in aantal, die minstens 65% van de Europese bevolking vertegenwoordigen. Neemt de Europese Raad een beslissing zonder een voorstel van de Europese Commissie of zonder een initiatief van de buitenlandminister, dan wordt de eerste drempel verhoogd tot 72%. Mits het geratificeerd wordt, treedt het nieuwe systeem in werking op 1 november 2009. Na deze datum zou de besluitvorming binnen de Raad bovendien vlotter moeten verlopen doordat de vorming van een *blokkerende minderheid* wordt bemoeilijkt. Deze moet in de toekomst namelijk minimum vier lidstaten omvatten. Bovendien zal de Raad, in navolging van het Ioannina-compromis (1994), de besprekingen voortzetten indien blijkt dat drie kwart van de bevolking of drie kwart van de lidstaten nodig voor een blokkerende minderheid zich tegen het aannemen van dit besluit verzet.²⁶

Het grondwettelijk verdrag breidt het aantal domeinen waarop de gekwalificeerde meerderheid van toepassing is aanzienlijk uit. *Noodremclausules* maken het bovendien mogelijk dat in de toekomst ook voor politiek gevoelige beleidsdomeinen als strafrechtelijke samenwerking en sociale zekerheid beslissingen genomen kunnen worden met gekwalificeerde meerderheid.²⁷ In ruil voor het opheffen van de unanimiteitsvereiste, voorzagen de lidstaten hier wel in de mogelijkheid om netelige kwesties voor te leggen aan de Europese Raad, waardoor deze laatste in feite een politieke beroepsinstantie wordt. De Europese Raad kan in het nieuwe systeem daarenboven beslissen om de gekwalificeerde meerderheid uit te breiden naar andere beleidsdomeinen, op voorwaarde dat de nationale parlementen geen bezwaar aantekenen en met instemming van het Europees Parlement (IV-444).²⁸ Op basis van deze *algemene passerellebepaling* kan eveneens het aantal domeinen waarop de *medebeslissingprocedure* van toepassing is, worden uitgebreid zonder een verdragsherziening.²⁹ Ook wat de wijziging van het *intern beleid en optreden van de EU* betreft, voorziet de tekst in een vereenvoudigde herzieningsprocedure (IV-445).³⁰ Voor dergelijke wijzigingen is de samenkomst van de IGC niet langer noodzakelijk: een unaniem besluit van de Europese Raad volstaat.³¹ Naast de invoering van deze lichte herzieningsprocedures, institutionaliseert de tekst tenslotte de conventiemethode: de voorbereiding van de IGC door een conventie samengesteld uit vertegenwoordigers van de nationale parlementen, van de nationale regeringen, van het Europees Parlement en van de Europese Commissie, werd ingeschreven als onderdeel van de *gewone herzieningsprocedure* (IV-443).³²

26. *Verklaring ad artikel I-25* (Verklaring 5).

27. Dergelijke clausules zijn opgenomen in de artikelen III-136, III-270 en III-271.

28. Deze bepaling is niet van toepassing op militaire aangelegenheden en defensieaangelegenheden.

29. Het grondwettelijk verdrag zelf breidt het aantal artikelen waarop deze procedure van toepassing is die mate uit, dat deze werd omgedoopt tot *gewone wetgevingsprocedure* (I-34).

30. Het gaat hier om de wijziging van Deel III, titel III, van het grondwettelijk verdrag.

31. De Europese Raad neemt dit besluit na raadpleging van het Europees Parlement, de Europese Commissie en, in geval van wijzigingen op monetair gebied, van de ECB. Ook de nationale ratificatievoorwaarden blijven van toepassing.

32. De Europese Raad kan wel, na goedkeuring van het Europees Parlement, besluiten om geen conventie samen te roepen indien de reikwijdte van de voorgestelde verdragswijzigingen dit niet rechtvaardigt.

V. De EU als internationale politieke actor

Tijdens de Europese Raad van Helsinki in december 1999 besloten de Europese leiders dat de EU in 2003 in staat zou moeten zijn om op basis van vrijwillige samenwerking binnen een termijn van 60 dagen 50.000 tot 60.000 manschappen in te zetten in het kader van de *Petersbergtaken* in crisissituaties waarbij de NAVO niet betrokken is, en dit voor een periode van minstens één jaar. De manschappen in kwestie zouden zelfvoorzienend moeten zijn, zowel op het vlak van commando, controle, inlichtingen en logistiek, en, indien nodig, op het vlak van ondersteunende eenheden. In juni 2003 oordeelde de Europese Raad van Thessaloniki dat deze doelstelling, bekend als de *Helsinki Headline Goal (HHG)*, was bereikt, niettegenstaande enkele belangrijke lacunes. In de zomer van 2004 werd dan ook een nieuwe doelstelling geformuleerd: de *Headline Goal 2010 (HHG2010)*.³³ Om deze ambitieuze doelstelling te realiseren, zullen de Europese lidstaten werken met gespecialiseerde gevechtseenheden of *Battle Groups (BGs)*.

A. Battle Groups

Vanuit het besef dat de volledige realisatie van de Helsinki Headline Goal in 2003 weinig waarschijnlijk zou zijn, formuleerden de Britse en Franse regering op 24 november 2003 het voornemen om in 2007 binnen een periode van 15 dagen gespecialiseerde gevechtseenheden bestaande uit 1.500 manschappen beschikbaar te kunnen stellen voor snelle interventies in regenwoud-, woestijn-, stads- en berggebieden.³⁴ Deze eenheden zouden op verzoek van de VN, en in afwachting van VN-vredesmacht, worden ingezet voor een maximumperiode van 30 dagen per eenheid en drie maanden per operatie. Op 10 februari 2004 liet Duitsland weten te willen meewerken aan de realisatie van deze nieuwe doelstelling. Het *Battle Group*-principe werd in het voorjaar van 2004 ingeschreven in de *HHG2010* en ingevuld door de defensie ministers van de Europese lidstaten op 21 november 2004. De defensie ministers besloten om naast de vier gevechtseenheden die Frankrijk, Italië, Spanje en het Verenigd Koninkrijk afzonderlijk zullen oprichten, in de komende jaren negen multinationale eenheden op te richten. De Belgische regering beloofde haar medewerking aan de Frans-Duitse Brigade die uitgebreid met België, Luxemburg en Spanje een eerste gevechtseenheid zal vormen, alsook aan de oprichting van een tweede Frans-Belgische eenheid.

33. *Headline Goal 2010 approved by General Affairs and External Relations Council on 17 May 2004 endorsed by the European Council of 17 and 18 June 2004.*

34. *Battle Groups' to strengthen EU military crisis management?, European Security Review*, Number 22, April 2004: <http://www.isis-europe.org/ftp/download/esr%2022.pdf>.

B. European Gendarmerie Force

In lijn met deze trend van grensoverschrijdende politieke en militaire samenwerking ondertekenden de defensie ministers van Italië, Frankrijk, Nederland, Portugal en Spanje op 17 september 2004 in het Nederlandse Noordwijk een akkoord ter oprichting van de *European Gendarmerie Force* (EGF). Deze politiemacht met militaire status zal vanaf eind 2005 worden ingezet ter ondersteuning van vredesoperaties, en dit zowel vóór, tijdens als na een militaire interventie. De EGF is niet enkel beschikbaar voor de EU, maar ook voor de VN, de OVSE en de NAVO. De eenheid zal aanvankelijk bestaan uit 3.000 manschappen en samengesteld zijn uit leden van de Italiaanse *Arma dei Carabinieri*, de Franse *Gendarmerie National*, de Nederlandse *Koninklijke Marechaussée*, de Portugese *Guarda Nacional Republicana* en de Spaanse *Guardia Civil*. Andere lidstaten die willen deelnemen aan het EGF-project blijven welkom. Duitsland en het Verenigd Koninkrijk gaven reeds te kennen dit niet te zullen doen. Het Verenigd Koninkrijk heeft geen traditie van een militaire politie. Duitsland is voorstander van een strikte scheiding tussen politie en leger. De Belgische regering toonde wel reeds interesse. In het Italiaanse Vicenza, waar het EGF-hoofdkwartier is gelokaliseerd, zullen 800 tot 900 manschappen worden geleverd die binnen de dertig dagen inzetbaar zijn. De overige manschappen verblijven *stand-by* in hun thuisland.

C. Europees Defensieagentschap

Naast het werken met gespecialiseerde gevechtseenheden staat de oprichting van het *Europees Defensieagentschap* centraal in de realisatie van de HHG2010. Dit agentschap werd opgericht op 12 juli 2004 en staat sinds het voorjaar van 2005 vanuit Brussel de lidstaten bij om de Europese defensiecapaciteiten op het vlak van crisismanagement te verbeteren en op elkaar af te stemmen. Het takenpakket van het agentschap omvat op papier een brede waaier aan activiteiten, gaande van de ontwikkeling van defensievermogens op het gebied van crisisbeheersing, over de bevordering en uitbreiding van de Europese samenwerking op het vlak van bewapening, de versterking van de Europese technologische en industriële defensiebasis en het meewerken aan een internationaal concurrerende Europese markt voor defensie-uitrusting, tot en met de verbetering van de Europese technologie en onderzoek op defensiegebied.³⁵ Als Hoge Vertegenwoordiger voor het Gemeenschappelijk Buitenlands- en Veiligheidsbeleid van de EU (GBVB) staat Javier Solana aan het hoofd van het agentschap dat ongeveer 80 personen tewerkstelt.

35. *Gemeenschappelijk Optreden 2004/551/GBVB van de Raad van 12 juli 2004 betreffende de oprichting van het Europees Defensieagentschap*, Publicatieblad van de EU, L 245/17.

D. De EU op het terrein³⁶

Schema I. Overzicht civiele en militaire EU-missies op het terrein anno 2004

	2003	2004	2005
Civiele missies			
EUPOL EUPM			
EUPOL PROXIMA			
EUPOL KINSHASA			
EUJUST THEMIS			
Militaire missies			
EUFOR ALTHEA			

EUJUST THEMIS – Sinds 16 juli 2004 staat een team van 10 internationale experten, waaronder rechters en openbare aanklagers, onder leiding van de Franse rechter Sylvie Pantz de Georgische autoriteiten in de hoofdstad Tbilisi bij in de hervorming van het justitiële apparaat. Na de *Rozenrevolutie* van november 2003 en verkiezing van Michail Saakasjvili tot president in januari 2004 werden de hervormings- en moderniseringsprocessen in Georgië versneld, niettegenstaande enkele belangrijke uitdagingen zoals de hervorming van het justitiële apparaat. Als eerste *rule of law*-missie gaf THEMIS het Europees Veiligheids- en Defensiebeleid (EVDB) dan ook een nieuwe dimensie.³⁷

EUFOR ALTHEA – Op 2 december 2004 namen de Europese lidstaten de fakkel van de NAVO over in Bosnië-Herzegovina. Omdat eerder op het jaar tijdens de NAVO-top in Istanbul (28-29 juni 2004) was afgesproken dat de SFOR-operatie zou worden stopgezet en de Dayton-vredesakkoorden (1995) voorzien dat er een internationale stabilisatiemacht ter plaatse moet blijven om eventuele opflakeringen van geweld te voorkomen, alsook om de lokale autoriteiten bij te staan bij de wederbouw van het land en in de zoektocht naar oorlogsmisdadigers, besloten de Europese lidstaten in juli de crisisbeheersingstaken van de NAVO over te nemen in het kader van de *Berlijn-Plus-akkoorden*.³⁸ De ALTHEA-missie bestaat uit 7.000 manschappen en staat onder leiding van *operation commander* John Ruth

36. Voor een gedetailleerd overzicht van de lopende en afgelopen missies in EU-verband, zie de website van SG/HV Javier Solana: http://ue.eu.int/cms3_applications/applications/solana/index.asp?lang=EN&cmsid=246

37. Tijdens de Europese Raad van Feira (2000) hadden de Europese leiders de *versterking van de rechtsstaat* gedefinieerd als één van de vier prioritaire aandachtspunten in de ontwikkeling van een Europese civiele crisisbeheersingscapaciteit.

38. De EU nam met andere woorden het commando over van de NAVO, maar blijft gebruik maken van het NAVO-instrumentarium.

(UK) en *force commander* David Leakey (UK). Een einddatum voor de missie is nog niet vastgelegd.

EUPOL KINSHASA – Enkele dagen later, op 9 december 2004, gingen de Europese lidstaten in op de vraag van de Congolese regering om bijstand te leveren bij de oprichting van een geïntegreerde politie-eenheid (*Integrated Police Unit*) in Kinshasa (DRC). De Europese politiemacht EUPOL-KINSHASA zal vanaf begin januari 2005 en in aanloop naar de lokale, parlementaire en presidentiële verkiezingen die in 2005 in Congo op de agenda staan, de oprichting en werking van de politie-eenheid controleren, begeleiden en bijstaan. Het EUPOL-team bestaat uit 30 stafleden onder leiding van de Portugees Adilio Custodio en blijft aanvankelijk 12 maanden ter plaatse.

EUPOL PROXIMA – Op 14 december 2004 ging de EU tenslotte in op de vraag van de Macedonische regering om het mandaat van de Proxima-missie te verlengen met 12 maanden. Sinds september 2003 werkt deze politiemissie in Macedonië mee aan de bestrijding van de georganiseerde misdaad en het uitbouwen van een politiemacht die voldoet aan de Europese normen. Met de verlenging werd ook het actieterrain van de missie uitgebreid van de steden Skopje, Tetovo, Kumanova, Gostivar en Ohrid tot het volledige grondgebied van Macedonië. Bovendien volgde Jürgen Scholz Bart D'Hooghe op aan het hoofd van de missie.

E. Civilian Headline Goal 2008

Met vier missies op het terrein (EUPOL EUPM, EUPOL Proxima, EUPOL Kinshasa, EUJUST Themis) had de EU het afgelopen jaar duidelijk niet enkel aandacht voor de militaire aspecten van crisisbeheersing, maar ook voor de civiele aspecten ervan. De Europese lidstaten concludeerden dan ook tijdens de *Civilian Capabilities Commitment Conference* van 21 november 2004 dat de doelstelling die zij in juni 2000 in Feira hadden geformuleerd, namelijk om in 2003 tot 5.000 politiefunctionarissen beschikbaar te kunnen stellen voor internationale missies die het gehele scala van conflictpreventie en crisisbeheersingsoperaties bestrijken,³⁹ generaliseerd was op basis van de vrijwillige bijdragen van de lidstaten. Om een antwoord te kunnen bieden op de toenemende vraag voor het organiseren van dergelijke crisisbeheersingsmissies lanceerde de Europese Raad in december 2004 de *Civilian Headline Goal 2008 (CHG 2008)*.⁴⁰ Volgens deze doelstelling moeten Europese lidstaten in 2008 in staat zijn om een effectief en snel antwoord te bieden op (potentiële) civiele crisissituaties. De Europese lidstaten uitten hier de ambitie om in 2008 binnen de vijf dagen na de beslissing van de Raad een civiele missie uit te sturen om ook daadwerkelijk op het terrein aanwezig te zijn.

39. Waarvan 1.000 functionarissen binnen een periode van 30 dagen.

40. 16238/1/04 REV1, *Conclusies van het voorzitterschap*, Brussel, 16/17 december 2004.

V. De EU als internationale economische actor

A. De Economische en Monetaire Unie

Net als in 2003 daalde in 2004 de waarde van de dollar ten opzichte van de euro. Daar waar de waarde van de dollar in januari 2004 nog \$1,26/€ bedroeg, was dit in december 2004 nog slechts \$1,34/€. ⁴¹ Tussen 11 november 2003 en 13 januari 2004 verloor de dollar zelfs 12% in waarde, wat aanleiding gaf tot opvallende uitspraken van ECB-voorzitter Jean-Claude Trichet over de "brutale bewegingen" van de dollarwaarde en de bedreiging ervan voor de eurozone. ⁴² Hoewel ze het inflatoire effect van de snel stijgende petroleumrijzen verzachtte, had deze koersdaling een negatief effect op de Europese concurrentiekracht. De aandacht voor deze concurrentiekracht in combinatie met een vertragende economische groei had als gevolg dat de druk op de ECB om de rentevoeten te doen dalen in de loop van 2004 sterk toenam. De ECB hield echter voet bij stuk. Daarnaast werd ook, onder meer vanuit Italiaanse hoek, de mogelijkheid geopperd om te interveniëren op de kapitaalmarkten. Ook dergelijke interventies bleven in 2004 uit.

Naast de euro-dollarkoers was ook de problematiek van de overheidstekorten prominent aanwezig op de Europese agenda in 2004. Als gevolg van de concessies die in november 2003 waren gedaan naar aanleiding van de Franse en Duitse overtredingen van het *Stabiliteits- en Groeipact (SGP)*, was de context waarin de discussie over de begrotingstekorten in 2004 werd gevoerd enigszins anders dan het jaar voordien. De niet-toepassing van de sanctiemechanismen betekende immers dat de Europese Commissie in 2004 amper een vuist kon maken tegen het weerkeren van dergelijke tekorten. ⁴³ Dit betekent echter niet dat een reactie van de Europese Commissie uitbleef. Frankrijk en Duitsland bleven immers onder vuur liggen en ook richting Nederland werd een waarschuwingsschot gelost. Dit alles gebeurde echter in een context waarin de wijziging, en meer bepaald de versoepeling, van het SGP niet enkel bespreekbaar, maar ook aanvaardbaar was. De Europese Commissie keurde op 3 september 2004 een aanpassing in die zin goed. ⁴⁴ In de loop

41. *ECB Monthly Bulletin*, January 2005, Table 8.2.

42. *ECB Monthly Bulletin*, January 2004, Table 8.2; *Financial Times*, January 13, 2004, p. 1.

43. Noteer wel dat de Europese Commissie de niet-toepassing van het sanctiemechanisme bij het *Hof van Justitie* aanklaagde vanuit de overtuiging dat de juridische geloofwaardigheid van het SGP zelf buiten twijfel moest staan opdat een wijziging ervan zinvol zou zijn en deze de geloofwaardigheid ervan zou kunnen bevorderen. De Commissie was intern echter sterk verdeeld over de politieke zin van deze stap (*Financial Times*, January 14, 2004, p. 2). Hoe dan ook, de uitspraak van het Hof van 13 juli 2004 was een soort *Salomonsoordeel* waarin enerzijds de niet-toepassing van het sanctiemechanisme als een schending van het EU-recht werd gezien, maar waarin het Hof anderzijds erkende dat de Raad het recht had de aanbevelingen van de Commissie naast zich neer te leggen (zaak C-27/04). De vergissing van de Raad lag dus eigenlijk in de *formele opheffing* van het sanctiemechanisme, eerder dan in de *niet-toepassing* ervan.

44. COM(2004)581, *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. Strengthening economic governance and clarifying the implementation of the Stability and Growth Pact*, 3 September 2004.

van 2004 formuleerden verscheidene lidstaten voorstellen om het SGP te versoepelen, meestal door bepaalde overheidsuitgaven niet in rekening te brengen bij de berekening van de begrotingstekorten. Bij gebrek aan een akkoord belandde de kwestie in het voorjaar van 2005 op de agenda van het Luxemburgse voorzitterschap.

Toch leek alvast één lidstaat zich in 2004 naar de oorspronkelijke regels van het SGP te willen schikken. In februari maakte José Manuel Barroso, toen nog eerste minister van Portugal, immers bekend dat zijn land er in 2003 in geslaagd was het begrotingstekort met 2,8% opnieuw onder de drieprocentnorm te houden. Anders leek de situatie in Griekenland. In het najaar van 2004 werd immers duidelijk dat de Griekse regering foute informatie over de begroting had verstrekt waardoor het land op papier voldaan leek te hebben aan de begrotingsvoorwaarden voor toetreding tot de Economische en Monetaire Unie (EMU), maar in werkelijkheid kampte met een begrotingstekort van 4.6% van het BNP. De nieuwe regering van eerste minister Karamanlis kon midden september dan ook weinig anders doen dan overgaan tot drastische maatregelen om het begrotingstekort opnieuw onder de drieprocentdrempel te brengen.

B. De externe handelsbetrekkingen

“We are ready to go and negotiate – 2004 will not be a lost year.” Met deze woorden gaf toenmalig Europees Commissaris voor Handel, Pascal Lamy, begin 2004 aan dat hij bereid was mee te gaan in de Amerikaanse poging om de onderhandelingen over een breed geheel van handelspolitieke thema’s in de Wereldhandelsorganisatie (WTO) opnieuw aan te vatten.⁴⁵ Deze uitspraak had een bijzondere betekenis omdat zowel voor de EU als voor de Verenigde Staten de *window of opportunity* zich snel aan het sluiten was. Aan Europese zijde zou de Commissie-Prodi slechts tot 1 oktober 2004 in functie blijven en was het begin januari reeds duidelijk dat Lamy moest plaatsruimen. Aangezien zijn opvolger tijd nodig zou hebben om zich in te werken, zou vanaf oktober – en eigenlijk de weken daarvoor ook al – de kans om tot een oplossing te komen vrijwel onbestaande worden. Op dezelfde manier beperkten de presidentsverkiezingen van 2 november 2004 de opties aan Amerikaanse zijde. Hier verwachtte men dat de Amerikaanse hoofdonderhandelaar, Robert Zoellick, na deze verkiezingen zijn functie zou neerleggen, ongeacht het resultaat.

Ook al bleken de tegenstellingen tussen de leden van de WTO niet gemakkelijk te overbruggen, toch raakten de onderhandelingen in het kader van de *Doha Ontwikkelingsagenda* in 2004 langzaam maar zeker uit het slop en konden de beslis-

45. Pascal Lamy deed dit in antwoord op een brief van de Amerikaanse hoofdonderhandelaar inzake handel, Robert Zoellick. De betrokken brief werd op 11 januari 2004 naar alle leden van de WTO gestuurd. De onderhandelingen in kwestie waren in september 2003 tijdens de WTO Ministeriële Conferentie in Cancún in een impasse terecht gekomen.

singen genomen worden die eigenlijk al in Cancún genomen hadden moeten zijn. Een heikel punt bleef evenwel de aanvaarding van een eindpunt waartegen de exportsubsidies in de landbouw volledig moeten uitdoven. Een belangrijk moment in de onderhandelingen was de toezegging vanwege de Europese Commissarissen Lamy (handel) en Fischler (landbouw) dat de EU inderdaad met het principe van een eindpunt zou kunnen instemmen, op voorwaarde dat ook voor een reeks exportkredieten een dergelijk perspectief zou worden toegezegd, alsook dat in andere dossiers, zoals de *Singapore-issues* (zie verder), door de andere WTO-leden flexibiliteit aan de dag zou worden gelegd. In de toezegging werd ook voorzien dat men de armere ontwikkelingslanden – de zogenaamde G90 – niet om nieuwe concessies op het gebied van markttoegang zouden vragen.⁴⁶ Een andere vraag was welke Singapore-issues op de onderhandelingsagenda geplaatst zouden worden, een punt waarvoor vooral de EU vragende partij was.⁴⁷ In het akkoord dat op 31 juli 2004 in Genève werd bereikt en dat de Doha-onderhandelingen in feite deblokkeerde is het principe van het eindpunt voor beide types van steunmaatregelen opgenomen. Voor de *Singapore-issues* werd enkel het thema van de *handelsvergemakkelijking* opgenomen.

Ook op bilateraal handelsvlak verliep in 2004 niet alles even vlot. Vooral de moeizame onderhandelingen tussen de EU en Mercosur over de oprichting van een vrijhandelszone vielen op. Pogingen om tegen oktober 2004 een dergelijk vrijhandelsakkoord tot stand te brengen mislukten omdat Argentinië, en vooral Brazilië, weerstand bleven bieden tegen de door de EU gevraagde concessies met betrekking tot de handel in *diensten*. De EU wou niet wou ingaan op de vraag van Mercosur voor meer concessies met betrekking tot de handel in *landbouwproducten*. Wat dit laatste betreft, bestond bij een aantal Europese lidstaten de vrees dat teveel toegevingen op dit vlak de Europese positie in de lopende WTO-onderhandelingen zou verzwakken. Bijgevolg moesten eerst deze laatste onderhandelingen worden afgerond vooraleer de EU zou bekijken welke bijkomende concessies in het akkoord met Mercosur gedaan zouden kunnen worden. Omdat de Mercosur-landen er een andere mening op na hielden, kon men in oktober weinig anders dan erkennen dat de onderhandelingen over het sluiten van een vrijhandelsakkoord tussen de EU en Mercosur waren vastgelopen.⁴⁸

46. *Agence Europe*, 11 May 2004, p. 8.

47. De *Singapore-issues* omvatten investeringen, concurrentie, transparantie in overheidsaanbestedingen en de vergemakkelijking van de handel. In 2004 draaide ging de discussie vooral over de Europese eis om de laatste twee thema's in de onderhandelingsronde op te nemen. Aan Amerikaanse zijde werd vrij snel als oplossing voorgesteld dat alleen handelsvergemakkelijking zou worden opgenomen. Alleen dat zou voor de ontwikkelingslanden aanvaardbaar zijn, zo was de redenering.

48. *Agence Europe*, 1 October 2004, p. 16.

C. De Interne Markt en het Lissabon-proces

Wat de Interne Markt betreft, werd in januari 2004 de basis gelegd voor wat vooral in de loop van 2005 zou uitgroeien tot een enorm Europees politiek probleem. Op 13 januari 2004 lanceerde de Europese Commissie immers bij monde van toenmalig Europees Commissaris voor Interne Markt, Frits Bolkestein, voorstellen voor de vrijmaking van een belangrijk deel van de Europese dienstensector.⁴⁹ Het centrale en – zo zou later blijken – meest controversiële element van de voorstellen vormde het principe van de *wederzijdse erkenning*. Volgens dit principe moet een dienst die door de overheid van één lidstaat is erkend, automatisch in de overige lidstaten worden erkend. Doordat voor dienstverlenende bedrijven bijgevolg niet langer de arbeidsvoorwaarden van het *werkland* zouden gelden, maar wel deze van het *thuisland*, ruilde de *Bolkestein-richtlijn* het *werklandbeginsel* in voor een *oorsprongslidbeginsel*. Hierdoor zouden extra kosten en tijdverlies voor de toekenning van licenties en autorisaties worden vermeden. Bijgevolg zouden de voorstellen het volgens de Europese Commissie voor KMO's in de dienstensector eenvoudiger maken om hun diensten in andere lidstaten aan te bieden.⁵⁰ Niet deze voordelen, maar wel het doembeeld van de *Poolse loodgieter* die tegen een minimale beloning in West-Europa zou komen werken domineerde de debatten in 2004 en 2005.

Bovenstaande voorstellen kaderen niet alleen in de voltooiing van de interne markt, maar ook in de realisatie van het *Lissabon-proces*. Via dit proces hoopt de EU tegen 2010 uit te groeien tot de meest dynamische en competitieve kenniseconomie in de wereld. De Europese lidstaten worstelen evenwel sinds de start van dit proces in 2000 met een consequente uitvoering. Ook in 2004 was dit niet anders. Een poging van Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk om het heft in handen te nemen veranderde hier weinig aan. Tijdens een ontmoeting in Berlijn op 18 februari 2004 bleken Chirac, Blair en Schröder immers niet over alle aspecten van de vooropgestelde hervormingen op dezelfde golflengte te zitten. De top zelf vormde echter wel voldoende aanleiding om een aantal andere lidstaten, en vooral Italië, te doen vrezen voor een triumviraat vanwege de *grote drie*. Tijdens de top werd ook het voorstel geopperd om een *supercommissaris* aan te stellen die verantwoordelijk zou zijn voor het doorvoeren van de noodzakelijk gemaakte hervormingen. De samenstelling van de Commissie-Barroso leert dat ook van dit idee in de praktijk weinig overbleef.

In maart 2004 vroeg de Europese Raad aan de Europese Commissie om tegen november een consistente strategie uit te werken teneinde de Lissabon-doelstellingen alsnog te kunnen realiseren tegen 2010. Het desbetreffende *rapport-Kok* werd

49. Het voorstel in kwestie ging meer bepaald over de liberalisering van de fiscale, juridische en medische diensten, en van de diensten betreffende de informatietechnologie en de bouw. Zie: COM (2004) 2, *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on services in the internal market*, 13 January 2004.

50. *Financial Times*, January 13, 2004, p. 2.

uitgewerkt door een werkgroep onder leiding van de Nederlandse oud-premier Wim Kok en goedgekeurd door de Europese Commissie op 3 november 2004. Ook het rapport stelde vast dat er een ernstig implementatieprobleem bestond met betrekking tot de afspraken die in het kader van het Lissabon-proces werden gemaakt.⁵¹ Het rapport maakte verder melding van een gebrek aan beleidsfocus en pleitte het voor een sterkere concentratie op groei en tewerkstelling. Prioritaire actiedomeinen zijn dan ook de uitbouw van een kennismaatschappij, de voltooiing van de Interne Markt, de verbetering van het ondernemingsklimaat, de hervorming van de arbeidsmarkt en het bouwen aan ecologische duurzaamheid. Het rapport vormde in feite het vertrekpunt voor de Commissie-Barroso, althans voor wat het Lissabon-proces betreft.

D. De eerste stappen in de begrotingsdiscussie 2007-2013

In de loop van 2004 kwam eveneens de discussie op gang over de budgettaire meerjarenplanning voor de periode 2007-2013. Daarbij dook de oude tegenstelling tussen de *nettobetalende* en de *netto-ontvangende* lidstaten opnieuw op. De eerste groep leek meer dan ooit bereid om in het offensief te gaan. De discussie ging in eerste plaats om de omvang van de Europese begroting, en meer bepaald over de vraag om deze te beperken tot 1% van het BNP van de EU, wat door nettobetalers als Oostenrijk, Duitsland, Nederland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk werd bepleit.⁵² Een dergelijke plafonnering zou in een uitgebreide EU tot drastische herschikkingen in de uitgaven leiden. Wat de landbouwuitgaven betreft, waren deze reeds door het akkoord van 25 oktober 2002 (Europese Raad van Brussel) op 48 miljard euro per jaar begrensd, mits een toegestane stijging van 1% per jaar.⁵³ Wat de andere belangrijke uitgavenpost in de EU betreft, namelijk de regionale steun, kwam een soortgelijke discussie op gang tussen de nieuwe lidstaten en de oude lidstaten die in het verleden veelvuldig een beroep hadden kunnen doen op deze gelden, met Spanje als traditionele woordvoerder op kop. Het voorstel van toenmalig Europees Commissaris voor Regionaal Beleid, Michel Barnier, om de betrokken regionale steunmiddelen voortaan *fifty-fifty* op te splitsen tussen de oude en de nieuwe lidstaten, betekende in februari dan ook olie op het vuur.⁵⁴ Uiteindelijk bleek de budgettaire discussie zoals deze in de loop van 2004 gevoerd werd, niet meer dan het startschot van een onderhandelingsproces dat in 2005 zijn beslag zou moeten krijgen.

51. *Facing the Challenge. The Lisbon strategy for growth and employment. Report from the High Level Group chaired by Wim Kok*, November 2004: http://europa.eu.int/growthandjobs/pdf/kok_report_en.pdf

52. De Commissie bepleitte de handhaving van het uitgavenniveau van 1,24 procent. Noteer dat de feitelijke uitgaven van de EU-begroting momenteel lager zijn dan deze norm.

53. Wat dus lager is dan de verwachte inflatie.

54. Het budget dat Barnier daarbij voorzag, bedroeg nochtans 50 miljard euro per jaar.

SUMMARY**No calm before the storm. The European Union in 2004**

On May 29th 2005, 54.8% of the French population rejected the *Treaty establishing a Constitution for Europe* in a referendum. Three days later, no less than 61.8% of the Dutch voters followed suit. In the following days, commentators wrote that the French *non* and the Dutch *nee* made the EU face its biggest crisis ever. EU President Juncker stated that the EU did no longer inspire "dreaming". Commission President Barroso warned of "permanent crisis and paralysis" in the EU. At the European Council meeting of June 16th and 17th 2005, European leaders agreed to insert a one-year period of reflection in the ratification process. Moreover, the idea of a deadline for ratification was abandoned. After EU members states also failed to agree on the 2007-2013 budget, a highly disappointed Juncker concluded that the EU found itself in a "deep crisis".

In comparison to the spring of 2005, the problems the EU faced in 2004 looked relatively easy to solve. However, this is not to say that 2004 should be seen as *the calm before the storm*. Indeed, the accession of ten new member states and the political agreement on a constitutional treaty made 2004 a milestone in recent EU integration history. Starting from the policy measures taken by the EU members states in the aftermath of the terrorist attacks in Madrid, this contribution focuses on the major political and economic developments in the EU in 2004. Special attention is paid to the elections for a new European Parliament, the Barroso-Commission taking office and the approval of the *Treaty establishing a Constitution for Europe*.

Politics in the European Union since 1990
Overzicht van het politiek gebeuren in de Europese Unie sinds 1990
L'Année politique de l'Union européenne depuis 1990

<i>Year</i> <i>Jaar</i> <i>Année</i>	<i>Authors</i> <i>Auteurs</i>	<i>Res Publica</i>
1990	L. Hooghe	1991/3-4
1991	L. Hooghe	1992/3-4
1992	L. Hooghe	1993/3-4
1993	B. Kerremans	1994/3-4
1994	B. Kerremans	1995/3-4
1995	B. Kerremans	1996/3-4
1996	B. Kerremans	1997/4
1997	B. Kerremans	1998/3-4
2000	B. Kerremans, E. Drieskens	2001/2-3
2001	B. Kerremans, E. Drieskens	2002/2-3
2002	B. Kerremans, E. Drieskens	2003/2-3
2003	E. Drieskens, B. Kerremans	2004/2-3
2004	E. Drieskens, B. Kerremans	2005/2-3

**The Elections of 2004 in Belgium – Les élections de 2004 en Belgique –
De verkiezingen van 2004 in België**

in: *Politiek Jaarboek 2003 – Res Publica 2004 / 2-3*

William FRAEYS, Les élections régionales et européennes du 13 juin 2004: analyse des résultats

Remarques liminaires	357
I. Les élections pour les Conseils régionaux	358
A. Le Vlaamse Raad	358
B. Le Conseil régional wallon	360
C. Les cantons bruxellois	362
II. Les élections européennes	364
A. Le Collège électoral néerlandais	365
B. Le Collège électoral français	366
C. Le Collège électoral germanophone	368
D. Les élus belges au Parlement européen	368
E. L'importance relative des Collèges	369
III. Les deux autres optiques d'analyse	369
A. Les différences selon le type de scrutin	369
B. L'évolution de l'opinion entre 1999 et 2004	372
C. La position des "Familles" politiques au terme des élections de 2004	373
IV. Synthèse et conclusions	374

Bram WAUTERS, Karolien WEEKERS, Jean-Benoit PILET, Het gebruik van de voorkeurstem bij de regionale en Europese parlementsverkiezingen van 13 juni 2004

I. Inleiding: nieuwe en oude kieskringen	377
II. Het gebruik van de voorkeurstem	381
A. Algemeen	381
B. Soorten voorkeurstembiljetten	382
C. Het gebruik van de voorkeurstem per kieskring	385
D. Het gebruik van de voorkeurstem per partij	388
E. De mate van personificatie	389
F. Op zoek naar verklaringen	391
III. Het gemiddeld aantal naamstemmen per voorkeurstembiljet	394
A. Algemeen	394
B. Het gemiddeld aantal naamstemmen per voorkeurstembiljet per kieskring	395
C. Het gemiddeld aantal naamstemmen per voorkeurstembiljet per partij	397
D. Op zoek naar verklaringen	398
IV. Verkozenen buiten de nuttige lijstvolgorde	399
V. De (gecorrigeerde) 500-schaal	403
VI. Besluit	405
Bijlage: De verkozen parlementsleden en hun voorkeurstemmen	407

Het Vlaamse politiek gebeuren in 2004

I.	De laatste maanden van de regering-Somers	301
A.	Regering	303
B.	Vlaams Parlement	303
C.	Bestuurlijke organisatie	305
D.	Begrotingsbeleid	307
E.	Economie en werkgelegenheid	309
F.	Infrastructuur en mobiliteit	311
G.	Leefmilieu en ruimtelijke ordening	312
H.	Onderwijs	314
I.	Welzijn	316
J.	Media	318
K.	Varia	319
II.	De verkiezingen van 13 juni en de vorming van de regering-Leterme	321
A.	Kieswetgeving	321
B.	De verkiezingscampagne en de samenstelling van de kandidatenlijsten	324
C.	De verkiezingsuitslag en de regeringsvorming	327
III.	Het eerste halfjaar van de regering-Leterme	334
A.	Vlaams Parlement	334
B.	Bestuurlijke organisatie	334
C.	Begrotingsbeleid	335
D.	Economie en werkgelegenheid	338
E.	Infrastructuur en mobiliteit	339
F.	Milieubeleid en ruimtelijke ordening	341
G.	Welzijn	342
H.	Media	343
I.	Varia	343
	Bijlage: Samenstelling van de Vlaamse regering	346

Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2004

Bart HAECK

Licentiaat in de Rechten
Politiek redacteur bij De Tijd

Mark DEWEERDT

Licentiaat in de Politieke Wetenschappen
Politiek redacteur bij De Tijd

De verkiezingen van 13 juni voor het Vlaams Parlement verdeelden het politieke jaar in drie grote periodes. Het eerste deel van dit overzicht beschrijft de belangrijkste gebeurtenissen tijdens de laatste maanden van het paars-groene kabinet-Somers. Het tweede deel behandelt de verkiezingscampagne, de verkiezingen en de vorming van de regering-Leterme. Het beleid dat de nieuwe vijfpartijenregering in de tweede helft van het jaar voerde, komt aan bod in deel drie.

I. De laatste maanden van de regering-Somers

De paars-groene coalitie die na de verkiezingen van 21 mei 1999 was aangetreden, nam in het laatste halfjaar van haar bestuursperiode nauwelijks nog nieuwe initiatieven en werkte vooral een lange reeks hangende zaken af, zoals blijkt uit de tientallen ontwerpen en voorstellen van decreet die het Vlaams Parlement goedkeurde. De laatste bestuursmaanden van de coalitie werden gekenmerkt door een nieuwe herschikking van de regering, ingevolge tegenstellingen in de partij Groen!, en door openlijke meningsverschillen tussen de meerderheidspartijen.

Tot ongenoegen van vooral de VLD verzette Groen! zich tegen de indiening van een ontwerpdecreet om de bepalingen van de federale wet over de eenmalig bevrijdende aangifte (EBA) van toepassing te maken op de successie- en registratierechten, twee gewestbelastingen. Hoewel minister-president Bart Somers (VLD) in het Vlaams Parlement zei (10 februari) dat er in feite geen aparte regeling nodig was, omdat de successie- en registratierechten door federale ambtenaren worden geïnd en omdat de Vlaamse overheid niet zou aandringen op de controle van

EBA-aangiftes in verband met erfenissen, droeg het uitblijven van een decreet bij tot de (rechts)onzekerheid van de 'fiscale amnestie'.¹

De aankondiging door de VLD dat de partij de motie zou steunen waarmee de CD&V-fractie in het Vlaams Parlement een belangenconflict wenste in te roepen tegen het wetsontwerp over de invoering van migrantenstemrecht, zette kwaad bloed bij de socialisten en de groenen. Minister-vice-president Renaat Landuyt (SP.A) zei in *De Morgen* (4 februari) dat "de VLD niet alleen binnenshuis maar ook daarbuiten ruzie aan het stoken is" en dat het in die sfeer "moeilijk werken is". SP.A-fractie leider Bruno Tobbacq waarschuwde dezelfde dag in *De Standaard* dat de paars-groene regering "in de gevarenzone" was beland en dat Somers, "als hij niet oplet", de paasvakantie niet zou halen. Tobbacq toonde zich ook misnoegd over het VLD-voorstel van decreet over de rechtstreekse verkiezing van de burgemeester, nadat de Vlaamse regering besloten had, ook al wegens interne verdeeldheid, geen ontwerp van Gemeentedecreet in te dienen in het parlement (zie I.C).

Tijdens de plenumvergadering van het Vlaams Parlement van 4 februari deelde Robert Voorhamme mee dat de SP.A-fractie een belangenconflictmotie van CD&V en de N-VA zou steunen tegen een wetsontwerp over de verhoging van het aantal magistraten bij enkele Waalse rechtbanken.² De VLD had zijn socialistische coalitiepartner verzocht dat niet te doen. Het initiatief van de SP.A werd beschouwd als een 'antwoord' op de VLD-steun voor de belangenconflictmotie over het migrantenstemrecht, die op de agenda van diezelfde vergadering stond. Na een schorsing van de zitting deelde de VLD mee dat premier Guy Verhofstadt telefonisch had toegezegd ook het tekort aan magistraten in Antwerpen te verhelpen. De SP.A-fractie herzag daarop haar houding en steunde uiteindelijk de motie over de Waalse rechters niet. De VLD daarentegen bleef de motie over het belangenconflict inzake het migrantenstemrecht steunen, maar door de tegenstem van de SP.A, Groen! en Spirit kreeg die niet de vereiste drievierde meerderheid.

De spanningen tussen de coalitiepartijen kwamen ook tot uiting in enkele stemmingen over voorstellen of ontwerpen van decreet. Bij de stemming over het voorstel van bijzonder decreet over de invoering van provinciale kieskringen, dat de N-VA had ingediend, onthielden de groenen zich (zie II.A). Een VLD-voorstel van decreet over het paardenwedrennen kreeg niet de steun van de SP.A, Spirit en Groen!, en werd door een 'wisselmeerderheid' van VLD, CD&V, Vlaams Blok en N-VA aangenomen (zie I.K). De VLD stemde op 29 april dan weer, samen met het Vlaams Blok, tegen het voorstel van energieprestatiedecreet dat de fractie nochtans mee had ondertekend. Het voorstel, dat verplicht energiezuiniger te bouwen, werd goedgekeurd met de stemmen van SP.A, Spirit, Groen! en de meeste CD&V'ers; enkele CD&V'ers en de N-VA onthielden zich. Eveneens op 29 april stond een meerderheid van VLD, SP.A, CD&V, Vlaams Blok en de N-VA te-

1. Zie in dit Jaarboek: M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2004, pp. 192-193.
2. *Ibidem*, p. 204.

gen de zin van Groen! aan grote bedrijven een uitzondering toe op het gebruik van groene stroom.

A. Regering

Op 15 februari meldde de VRT-radionieuwsdienst in het 18-uurjournaal dat Ludo Sannen (Groen!) ontslag had genomen als minister van Leefmilieu, Landbouw en Ontwikkelingssamenwerking. Sannen had de beslissing van de Limburgse partijafdeling (13 november 2003) gesteund om in een kartel met de SP.A aan de regionale verkiezingen van 13 juni 2004 deel te nemen, maar die beslissing had het partijcongres twee dagen later ongedaan gemaakt. Op 10 februari had hij het nationaal partijbestuur meegedeeld geen kandidaat te zijn bij de verkiezingen van 13 juni, noch voor Groen!, noch voor een andere partij. Op 11 februari had een meerderheid van het Limburgse partijbestuur beslist toch in een kartel met de SP.A aan de verkiezingen deel te nemen.³

Het kabinet-Sannen ontkende het radiobericht en zei dat het om een gerucht ging. Groen!-voorzitter Vera Dua vroeg hem zo snel mogelijk duidelijkheid te brengen. Op 17 februari kondigde Sannen zijn ontslag uit de Vlaamse regering aan. Hij zei dat hij zich niet kon terugvinden in de onafhankelijke koers van zijn partij en dat hij voorstander bleef van de aansluiting in Limburg van Groen! bij het SP.A-Spiritkartel. Groen! wees Jef Tavernier als zijn opvolger aan. Tavernier legde op 18 februari de eed af. Hij was de negende vervanger of nieuwkomer sinds het aantreden van de paars-groene regering in de zomer van 1999.⁴ Minister-president Somers gaf in het debat na de eedaflegging in het Vlaams Parlement toe dat de vele wissels geen goed beeld gaven van de Vlaamse regering.

B. Vlaams Parlement

Controle verkiezingsuitgaven – Het decreet van 3 maart 2004 tot regeling van de controle van de verkiezingsuitgaven van het Vlaams Parlement (B.S. 23 maart 2004) richtte in de schoot van het Vlaams Parlement een Vlaamse Controlecommissie voor de Verkiezingsuitgaven op en nam de aangifte- en controleregels over van de wet van 19 mei 1994 over de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de Vlaamse Raad. De bijzondere wet van 13 juli 2001 had de bevoegdheid voor de controle van de uitgaven voor de regionale verkiezingen overgedragen van het federale parlement naar de respectieve regionale parlementen. Nadat het federale parlement met de bijzondere wet van 25 april 2004 die bevoegdheid had uitgebreid tot de controle van de herkomst van het campagnegeld, en de vaststelling van de regels voor de aangifte uitdrukkelijk aan

3. *Ibidem*, p. 293.

4. Van de ministers die op 13 juli 1999 beëdigd werden, deden alleen Renaat Landuyt (SP.A), Dirk Van Mechelen en Marleen Vanderpoorten (beiden VLD) de hele termijn uit.

de federale wetgever had voorbehouden, keurde het Vlaams Parlement op 5 mei een nieuw, aangepast voorstel van decreet goed. Het decreet van 7 mei 2004 houdende regeling van de controle van de verkiezingsuitgaven en de herkomst van de geldmiddelen voor de verkiezing van het Vlaams Parlement (B.S. 28 mei 2004) kwam in de plaats van het decreet van 3 maart 2004 en zou voor het eerst van toepassing zijn bij de verkiezingen van 13 juni.

Reglement – Het Vlaams Parlement wijzigde op 18 februari zijn reglement om het parlamentsleden mogelijk te maken tijdens de zittingsperiode van fractie te veranderen. Voordien konden de parlamentsleden zich alleen in een fractie verenigen volgens de lijsten waarop ze verkozen waren.⁵ Door de reglementswijziging kunnen partijen die in een kartel aan de verkiezingen deelnemen, aparte fracties vormen.⁶ Volgens het gewijzigde reglement bestaat een fractie uit ten minste drie (in plaats van vijf) leden en volstaat het dat een fractie vijf (in plaats van zeven) leden telt om erkend te worden. De maatregel was voordelig voor kleine partijen, aangezien een erkende fractie recht heeft op een eigen secretariaat en op een toelage ten laste van de begroting van het Vlaams Parlement.

Het nieuwe reglement regelt ook de samenstelling en de werking van de Controlecommissie voor de Verkiezingsuitgaven, die werd opgericht bij decreet van 3 maart 2004 (zie boven), en van de Controlecommissie voor Regeringsmededelingen, die was opgericht bij decreet van 19 juli 2002. Doordat beide commissies niet als een gewone commissie worden beschouwd, valt de aanwijzing van de voorzitter niet onder de regel dat het voorzitterschap van de diverse commissies onder de fracties verdeeld wordt in evenredigheid tot hun getalsterkte. De andere partijen beoogden daarmee te voorkomen dat het voorzitterschap van een controlecommissie aan een lid van het Vlaams Blok zou toevallen.

Einde zittingsperiode – Met het oog op de campagne voor de verkiezingen van 13 juni had het Uitgebreid Bureau eind 2003 beslist de werkzaamheden van het Vlaams Parlement vanaf 3 mei op te schorten en op 28 april de laatste plenaire vergadering te houden.⁷ De laatste vergaderweken waren bijzonder druk. De voorlaatste week van april stonden er 22 ontwerpen en voorstellen van decreet op de agenda, de laatste week van april niet minder dan 51.

Het Vlaams Blok slaagde er op 20 april in de behandeling van het ontwerp van decreet over de organisatie en de werking van de erkende erediensdiensten (zie I.K) dermate te vertragen, dat het niet vóór 1 mei goedgekeurd zou kunnen worden. Na de plenumvergadering van 21 april kondigde parlamentsvoorzitter Norbert

5. Krachtens die bepaling waren de parlamentsleden die na het uiteenvallen van de Volksunie naar de N-VA respectievelijk Spirit waren gegaan, formeel lid gebleven van de VU&ID-fractie.
6. Na de verkiezingen van 13 juni zouden CD&V en de N-VA van die mogelijkheid gebruik maken. De SP.A en Spirit zouden één fractie vormen.
7. Anders dan de Kamer en de Senaat wordt een regionaal parlement niet enkele weken vóór maar op de dag van de vernieuwing ontbonden.

De Batselier (SP.A) aan dat het Vlaams Parlement ook op 5 mei zou bijeenkomen om over het ontwerpdecreet te stemmen.

Vlaamse grondwet – Parlementsvoorzitter De Batselier stelde op 12 mei een *Handvest voor Vlaanderen* voor. Al op 11 juli 2002 had hij de afkondiging van een ‘Vlaamse grondwet’ in het vooruitzicht gesteld en op 16 december van dat jaar een ontwerp van *Handvest* bekendgemaakt, dat hij als discussietekst aan de fracties en alle belangstellenden zou voorleggen.⁸ Volgens De Batselier had een 200-tal organisaties en particulieren gereageerd, maar hadden alleen de SP.A en Spirit de geamendeerde tekst van zijn *Handvest* goedgekeurd. Hij sprak de hoop uit dat alle “democratische” partijen zich na de verkiezingen alsnog achter de tekst zouden scharen, maar na 13 juni werd van het initiatief niets meer gehoord.

C. Bestuurlijke organisatie

Hervorming administratie – In de periode januari-mei werden in het kader van de hervorming van de administratie, het zogenaamde project Beter Bestuurlijk Beleid (BBB), 61 verzelfstandigde agentschappen opgericht die in de nieuwe administratieve structuur belast zouden worden met de uitvoering van het beleid. Bij decreet werden 13 extern verzelfstandigde agentschappen (EVA’s) opgericht, onder meer De Lijn, de VDAB, het Vlaams Agentschap voor Internationaal Ondernemen, de Vlaamse Reguleringsinstantie voor de Elektriciteits- en Gasmarkt en het Vlaams Agentschap voor Geestelijke Gezondheidszorg, alsook 10 intern verzelfstandigde agentschappen (IVA’s) met rechtspersoonlijkheid, onder meer Kind & Gezin, Toerisme Vlaanderen, Bloso, het Instituut voor Innovatie door Wetenschap en Techniek (IWT), het Vlaams Agentschap Ondernemen en het Vlaams Zorgfonds. Bij besluit richtte de regering 21 IVA’s zonder rechtspersoonlijkheid op, onder meer Kunsten er Erfgoed, het Agentschap voor Overheidspersoneel, het Agentschap voor Wegen en Verkeer, het Agentschap voor Waterwegen en Zeewezen, het Vlaams Energieagentschap, het Onderwijsdienstencentrum, de Vlaamse Belastingdienst en de Studiedienst van de Vlaamse regering. Op 29 april keurde het Vlaams Parlement het derde en laatste van de ontwerpdecreten goed die de grondslag vormen van de bestuurlijke hervorming.⁹ Het decreet van 7 mei 2004 houdende regeling van de begrotingen, de boekhouding, de controle van de subsidies en de controle door het Rekenhof (B.S. 30 juni 2004),

8. M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2002, *Res Publica*, 2003, 2-3, p. 433.
9. Het Vlaams Parlement had in 2003 al twee van de drie ontwerpdecreten aangenomen die de grondslag vormen van de bestuurlijke hervorming. Het kaderdecreet Bestuurlijk Beleid regelde de organisatie van de administratie in dertien homogene beleidsdomeinen. Het tweede decreet had alle bestaande adviesraden vervangen of omgevormd tot één strategische adviesraad per beleidsdomein. Zie M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2003, *Res Publica*, 2004, 2-3, pp. 314-316.

gewoonlijk het comptabiliteitsdecreet genoemd, verankerde de basisbeginselen van de bestuurlijke hervorming in alle procedures met financiële implicaties. Op 23 april keurde de Vlaamse regering een nota goed over de "globale consolidatie" van de hervorming. Het ging om onder meer de vaststelling van de dertien beleidsdomeinen en van de missie en taakstelling van de departementen en agentschappen; de organogrammen van de dertien ministeries (één per beleidsdomein); de beleidsdomeinoverschrijdende afstemming; de herstructurering van het adviesstelsel; de uitwerking van organisatieboeken en een administratieve gids van de Vlaamse overheid. Minister-president Somers zei dat het de bedoeling was dat de hervorming van de administratie tegen de verkiezingen van 13 juni zodanig ver gevorderd zou zijn, dat ze onomkeerbaar zou zijn.

Openbaarheid van bestuur – Het decreet van 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur (B.S. 1 juli 2004) harmoniseerde de regels voor de actieve en de passieve openbaarheid van bestuur in Vlaanderen. Het kwam in de plaats van het decreet van 18 mei 1999 dat de openbaarheid van bestuur regelde voor de Vlaamse overheid en de wet van 12 november 1997 over de openbaarheid van bestuur in de gemeenten en de provincies. Het decreet is van toepassing op het Vlaams Parlement, de diensten en instellingen van de Vlaamse overheid, de provincies, de gemeenten, de OCMW's en de intercommunale verenigingen. Ze moeten de bevolking systematisch, correct, evenwichtig en op verstaanbare wijze voorlichten over hun beleid, regelgeving en dienstverlening. De Vlaamse regering moet bij elk ministerie een communicatieambtenaar aanstellen. Ook de provincieraad, de gemeenteraad en de OCMW-raad moeten een communicatieambtenaar aanstellen. De bestuursinstanties moeten aan iedere burger die erom verzoekt, de gewenste bestuursdocumenten openbaar maken door er inzage in te verlenen, er uitleg over te verschaffen of er een afschrift van te overhandigen. De aanvraag kan per brief, per fax of per e-mail worden gedaan. Van de openbaarheid van bestuursdocumenten kan worden afgeweken indien het gaat om documenten die niet af of onvolledig zijn en ter wille van de geheimhoudingsplicht, het geheim van de beraadslaging en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

Klokkenluiders – Met het decreet van 7 mei 2004 houdende wijziging van het decreet van 7 juli 1998 houdende instelling van de Vlaamse Ombudsdienst [...] (B.S. 11 juni 2004) gaf het Vlaams Parlement met ingang van 1 januari 2005 een betere bescherming aan zogenaamde klokkenluiders, ambtenaren die nalatigheden, misbruiken en misdrijven bij de overheid rapporteren. Een klokkenluider die dat wenst, kan onder de speciale bescherming van de ombudsman worden geplaatst. Het decreet was een direct gevolg van onthullingen van ambtenaren van de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij over onregelmatigheden in hun instelling.¹⁰

10. *Ibidem*, pp. 341-342.

Gemeentedecreet – De Vlaamse regering werd het tijdens haar vergadering van 30 januari niet eens over de vraag of ze de ontwerpen van Gemeentedecreet¹¹ en van Provinciedecreet die minister van Binnenlandse Aangelegenheden Paul Van Grembergen (Spirit) had voorbereid nog bij het Vlaams Parlement zou indienen. De meest in het oog springende maatregel van het ontwerp van Gemeentedecreet was de rechtstreekse verkiezing van de burgemeester. De VLD, die daar voorstander van was, wilde de twee ontwerpen nog voor de verkiezingen van 13 juni goedkeuren. Groen! koppelde het ontwerp van Gemeentedecreet aan de indiening van een ontwerp van Kiesdecreet dat, zoals in het aanvullend Vlaams regeerakkoord van 9 juli 2001 was afgesproken, het stelsel-Imperiali zou vervangen door het systeem-D'Hondt, dat voordeliger is voor kleine partijen. De SP.A, die met interne tegenstand tegen de rechtstreekse burgemeestersverkiezing te kampen had, zei het niet opportuun te vinden de ontwerpdecreten in een verkiezingsgevoelige periode op de politieke agenda te zetten. De daaropvolgende weken vond de regering evenmin een consensus. De twee ontwerpdecreten werden als gevolg daarvan niet bij het parlement ingediend.

André Denys deelde op 2 maart mee dat hij namens de VLD-fractie een voorstel van decreet zou indienen om alsnog de rechtstreekse verkiezing van de burgemeester in te voeren. Het voorstel werd wel ingediend maar voor de verkiezingen van 13 juni niet behandeld.

D. Begrotingsbeleid

Rekeningen 2001 – De Tijd meldde op 7 januari dat het Rekenhof weigerde de rekeningen van de Vlaamse overheid over 2001 goed te keuren. Het boekhoudsysteem dat sinds oktober 2001 in gebruik was, bleek niet volledig betrouwbaar, zei het Rekenhof, waardoor het onmogelijk was om op een behoorlijke manier de uitvoering van de begroting op te volgen. Ook de balans kon niet op een degelijke manier worden onderzocht. Minister van Begroting Dirk Van Mechelen (VLD) zei op 28 januari in de commissie voor Financiën en Begroting van het Vlaams Parlement dat de regering een nieuw ontwerp van algemene rekeningen over 2001 had ingediend bij het Rekenhof, maar eind 2004 was dat nog altijd niet goedgekeurd. Ook de rekeningen over 2002 en 2003 waren eind 2004 nog niet goedgekeurd.¹²

Begroting 2003 – CD&V-volksvertegenwoordiger Luc Van den Brande pakte op 26 februari met cijfers uit, waaruit bleek dat de Vlaamse regering in 2003 217 miljoen euro van de dotatie aan de openbare vervoersmaatschappij De Lijn niet had uitgekeerd. Uit een rapport dat het Rekenhof op verzoek van Van den Brande had opgesteld, bleek dat De Lijn op 30 december 2003 bij de KBC-bank een krediet van

11. *Ibidem*, p. 319.

12. De Vlaamse regering was er in 1998 in geslaagd de achterstand bij het opmaken van de rekeningen weg te werken. Sinds dat jaar had het Rekenhof de rekeningen van het voorgaande jaar vóór 30 juni, de wettelijk voorgeschreven termijn, kunnen goedkeuren.

217 miljoen euro had opgenomen, met als onderpand een verklaring van de Vlaamse overheid over de toegezegde, nog niet betaalde dotatie voor 2003. Nadat de Vlaamse overheid de achterstallige dotatie had uitgekeerd, betaalde De Lijn op 17 januari de 217 miljoen euro terug, samen met de verschuldigde interest van 291.000 euro. CD&V verweet de Vlaamse regering de betaling van de dotatie naar 2004 te hebben doorgeschoven om de rekening over 2003 op te smukken. Minister Van Mechelen zei dat alles wettelijk was verlopen en dat die procedure niet uitzonderlijk was. Volgens de begrotingsregels mocht de dotatie in 2004 betaald worden.

Van den Brande zei op 9 maart in de commissie voor Financiën en Begroting van het Vlaams Parlement dat CD&V het Rekenhof verzocht had te onderzoeken of de Vlaamse regering in 2002, 2003 en 2004 systematisch betalingen aan Vlaamse instellingen had doorgeschoven. Hij erkende dat de gang van zaken bij De Lijn "technisch correct en wettelijk" was, maar bleef de praktijk "onfatsoenlijk" noemen.

Begroting 2004 – De Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) uitte op 26 januari grote twijfels over de haalbaarheid van de Vlaamse begroting van 2004. Volgens de SERV waren voor 373 miljoen euro correcties nodig om de begrotingsdoelstelling – een financieringsoverschot van 527 miljoen euro – te halen.

De Vlaamse regering deed, wegens het naderende einde van haar bestuursperiode, begin maart slechts een beperkte begrotingscontrole. Aan de inkomstzijde werd niets gewijzigd, aan de uitgavenzijde werd de conjunctuurprovisie vrijgegeven. Volgens de regering was het duidelijk dat de economie aantrok en waren alle conjunctuuranalisten het erover eens dat die groei zou aanhouden, zodat het niet nodig was de conjunctuurreserve te behouden. Van de vrijgekomen 40,6 miljoen euro ging 20 miljoen euro naar de gehandicaptensector, waaraan de Vlaamse regering op 5 december 2003 beloofd had het probleem van de trage betaling van achterstallige sommen op te lossen.¹³ 10 miljoen euro ging naar de TBS-55-regeling in het hoger onderwijs, de 'terbeschikkingstelling voorafgaand aan het pensioen'. Het VRT-pensioenfonds kreeg 9,6 miljoen euro extra. De Vlaamse regering had in 2003 vermoed dat de Franstalige openbare omroep RTBF zijn pensioenverplichtingen doorschoof naar de federale overheid en had daarom hetzelfde gedaan. Nadien bleek dat de Franse Gemeenschap wel degelijk de pensioenlasten betaalde, zodat de Vlaamse regering ook de VRT-pensioenen voor haar rekening moest nemen.

Leegstandsheffing – Met het decreet van 7 mei 2004 houdende wijziging van het decreet van 22 december 1995 [...] (B.S. 5 augustus 2004) wijzigde het Vlaams Parlement de bepalingen in de Vlaamse Wooncode over de bestrijding van leegstand en verkrotting. De leegstandsheffing was in 1996 ingevoerd, maar veroorzaakte veel problemen. Elk jaar werd tegen 60 tot 70% van de aanslagbiljetten bezwaar aangekend. Het decreet van 7 mei 2004 beoogde de knelpunten weg te werken.

13. M. DEWEERDT, *a.w.*, p. 337.

In principe blijft de Vlaamse overheid een belasting op de leegstand van woningen heffen. Gemeenten die een planregister, een vergunningenregister en een inventaris van onbebouwde percelen hebben, kunnen vrijstelling van de gewestbelasting krijgen en een eigen leegstandsheffing invoeren, die minimaal gelijk moet zijn aan die van de Vlaamse overheid. De procedure werd klantvriendelijker gemaakt.

Om aan te geven dat er een cesuur kwam, werd in 2004 en 2005 geen leegstandsheffing opgelegd op de woningen die in 2002 respectievelijk 2003 op de inventaris van leegstaande en/of verkrotte gebouwen stonden, zodat in 2006 met een nieuwe inventaris en een schone lei begonnen zou kunnen worden. Het decreet pakte ook huisjesmelkerij harder aan. De boete voor eigenaars die een krotwoning verhuren, werd verviervoudigd, met een maximum van 50.000 euro.

Verkoop participaties – Op 3 maart bood het consortium Händel 117 miljoen euro voor het belang van 25,9% van de Vlaamse overheid in de Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening (VMW). Händel, een consortium van drie intercommunale verenigingen (TMVW, Interelectra en WVEM), was van plan de VMW op te splitsen in vier autonome bedrijven. De top van de VMW was het bod vijandig gezind en deed een tegenbod van 120 miljoen euro op de eigen aandelen. De Vlaamse regering zou pas na de verkiezingen reageren op de twee biedingen.

De Tijd meldde op 1 juni dat de geplande verkoop van de meerderheidsparticipatie van de Vlaamse overheid in het milieubedrijf Indaver niet meer zou gebeuren voor de verkiezingen van 13 juni. Nadien ging de verkoop evenmin door.

E. Economie en werkgelegenheid

Begeleiding en controle werklozen – Op 5 maart keurde de Vlaamse regering een plan goed van minister van Werkgelegenheid Renaat Landuyt (SP.A) over een betere begeleiding van werklozen. Het sloot aan bij de beslissing van de federale regering, op de bijzondere ministerraad in Gembloers (18-19 januari), de controle op de werkbereidheid van werklozen te verscherpen.¹⁴ Begin februari hadden de drie gewesten met federaal minister van Werk Frank Vandenbroucke een akkoord gesloten over hun medewerking aan de verscherpte controle en over een betere begeleiding van werkzoekenden. De Vlaamse regering had zich daartoe al geëngageerd op de Ondernemingsconferentie van eind 2003 en besliste daarvoor 33 miljoen euro uit te trekken in de begroting van 2004.

Landuyt kondigde op 5 maart aan dat de VDAB er 108 voltijdse personeelsleden bij zou krijgen om de werkzoekenden beter te begeleiden. Voor de langdurig werklozen, die vanaf hun vierde jaar werkloosheid stelselmatig zouden worden uitgenodigd voor een gesprek, zouden er 3.000 extra opleidingen en 800 nieuwe werkervaringsplaatsen komen.

14. Zie in dit Jaarboek: M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2004, pp. 135-137.

Op 5 mei kwam het tot een conflict tussen de vakbonden en de werkgeversorganisaties over de begeleiding van werklozen. De bonden waren het er niet mee eens dat de VDAB een deel van de begeleidingstrajecten zou uitbesteden aan privé-bedrijven. In het beheerscomité van de VDAB blokkeerden ze de uitbesteding van 6.000 begeleidingsopdrachten. De werkgeversorganisaties steunden de uitbesteding. De Vlaamse regering en de sociale partners probeerden het conflict op 24 mei tijdens een informele ontmoeting te ontmijnen. De Vlaamse regering bevestigde haar principiële beslissing een deel van de begeleiding uit te besteden. De sociale partners maakten de afspraak in juni opnieuw samen te komen, maar in 2004 werd geen akkoord over de uitbesteding gevonden.

Handvest werkzoekende – Het decreet van 30 april 2004 betreffende het Handvest van de werkzoekende (B.S. 13 juli 2004) beschermt persoonlijke gegevens van werkzoekenden voor verdere verspreiding en stelt een klachtenprocedure in. Het geeft de werkzoekende inzagerecht in zijn sollicitatiedossier bij de VDAB, beperkt medische tests en verbiedt kantoren voor arbeidsbemiddeling genetische tests af te nemen van werkzoekenden.

Flanders DC – Met een interregionale conferentie, op 19 februari in Leuven, waarop vertegenwoordigers van tien regio's nagingen hoe creativiteit en ondernemerschap hun concurrentiepositie kunnen versterken, bracht minister van Economie Patricia Ceysens (VLD) 'Flanders District of Creativity' (Flanders DC) op gang. Met het project wilde de regering Vlaanderen de sprong doen maken naar de creatieve economie, zoals Flanders Technology International in de jaren 1980 Vlaanderen aansluiting had doen vinden bij de technologische innovatie. Op 7 mei richtte de Vlaamse regering de vzw Flanders DC op, een 'kennislab' voor creatieve economie.

Sociaal-economisch overleg en advies, en streekontwikkeling – Met drie decreten dd. 7 mei werd de organisatie van het sociaal-economische overleg en advies en de streekontwikkeling hervormd.

Het decreet van 7 mei 2004 inzake de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (B.S. 25 augustus 2004), dat in de plaats kwam van het decreet van 27 juni 1985, bevestigde de opdracht van de SERV als sociaal-economisch overlegorgaan van de representatieve organisaties van de werknemers, de werkgevers, de middenstand en de landbouw, en gaf de SERV, in het kader van de hervorming van de Vlaamse administratie, tevens het statuut van strategische adviesraad voor het beleidsdomein economie, tewerkstelling en toerisme.

Het decreet van 7 mei 2004 betreffende het statuut, de werking, de taken en de bevoegdheden van de erkende regionale samenwerkingsverbanden, de sociaal-economische raden van de regio en de regionale sociaal-economische overlegcomités (B.S. 25 augustus 2004), verving de subregionale tewerkstellingscomités en de streekplatforms door nieuwe regionale instellingen. Volgens het decreet kunnen twee of meer gemeenten uit eenzelfde provincie en de betrokken provincie een door de Vlaamse overheid erkend regionaal samenwerkingsverband (ERSV) oprichten. In heel Vlaanderen kunnen er ten hoogste 15 ERSV's zijn. De raad van

bestuur van een ERSV bestaat uit vertegenwoordigers van de werkgevers-, middenstands- en landbouworganisaties, de vakbonden en de betrokken gemeenten. Binnen elk ERSV worden één of meer sociaal-economische raden van de regio (SERR) ingericht, die tot taak hebben advies te verlenen over economische of werkgelegenheidsaangelegenheden. Binnen elk ERSV worden eveneens één of meer regionale sociaal-economische overlegcomités (Resoc) ingericht. Een Resoc is bevoegd voor het overleg tussen de sociale partners, de gemeentebesturen en het provinciebestuur inzake sociaal-economische streekontwikkeling, voor het overleg over alle bovenlokale en lokale beleidsaangelegenheden die een sociaal-economische dimensie hebben en voor de verstrekking, op verzoek van de Vlaamse regering, van beleidsvoorbereidend advies inzake de sociaal-economische streekontwikkeling. In een Resoc vindt eveneens het overleg plaats tussen de overheden en instellingen die binnen zijn werkgebied bevoegd zijn voor de sociaal-economische streekontwikkeling.

Het decreet van 7 mei 2004 houdende vaststelling van het kader tot oprichting van de provinciale ontwikkelingsmaatschappijen (B.S. 25 augustus 2004) bepaalt dat elke provincie een provinciale ontwikkelingsmaatschappij (POM) kan oprichten, die het instrument is waarmee de provincie haar sociaal-economisch beleid uitvoert. De POM draagt bij tot de bevordering van de sociaal-economische ontwikkeling van het werkgebied, meer bepaald door de ondersteuning en uitvoering van de sociaal-economische projecten, en moet de provinciale sociaal-economische strategie via ontwikkeling, uitvoering en begeleiding van projecten onderbouwen. De POM kwam in de plaats van de (provinciale) GOM (gewestelijke ontwikkelingsmaatschappij), waarvan de beleidsvoorbereidende rol naar de Resoc en de SERR werd overgeheveld.

F. Infrastructuur en mobiliteit

Luchthaven Deurne – Voka, het Vlaams netwerk van ondernemingen, klaagde er op 16 januari over dat de Vlaamse regering terugkwam op eerdere afspraken over de verdeling van de kosten voor de modernisering van de luchthaven in Deurne. De Vlaamse regering had er op 19 juli 2002 mee ingestemd de Krijgsbaan in een tunnel te brengen, om het gebruik van de start- en landingsbaan te optimaliseren, op voorwaarde dat de privé-sector de helft van de geraamde kostprijs (28,6 miljoen euro) zou dragen. In 2003 had de Hoge Raad voor de Diamant toegezegd samen met een consortium van particuliere ondernemingen 14,3 miljoen euro in te brengen voor de financiering van het project. De Haven van Antwerpen en de Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappij Antwerpen zouden samen 6,25 miljoen euro investeren. Voka beweerde dat de Vlaamse overheid besloten had de bijdrage van de Haven en de GOM in mindering te brengen van haar eigen aandeel in het project, waardoor de privé-investeerders 6,025 miljoen euro meer zouden moeten betalen.

Minister van Ruimtelijke Ordening Van Mechelen verdedigde zich op 21 januari in het Vlaams Parlement. Hij zei dat de Vlaamse overheid behalve een

kapitaalparticipatie (8,05 miljoen euro), ook 9 ha bedrijventerreinen inbracht (3,15 miljoen euro), tien jaar lang een dotatie aan de luchthaven zou geven (34 miljoen euro in totaal), gronden had gekocht (0,2 miljoen euro) en de infrastructuur voor die gronden had betaald (1,73 miljoen euro). Volgens Van Mechelen betaalde de Vlaamse overheid 53,6 miljoen euro van de investeringen in de luchthaven van Deurne, 79% van het totaal. Van Mechelen en Voka-voorzitter Ludo Verhoeven legden het geschil op 22 januari bij.

De drie consortia die kandidaat waren om 8,05 miljoen euro te investeren in de luchthaven van Deurne kregen tot 9 maart in plaats van 9 februari de tijd om een projectvoorstel in te dienen. De Vlaamse regering, de Hoge Raad voor de Diamant, de GOM Antwerpen en het Antwerpse Havenbedrijf sloten op 18 mei een principeovereenkomst over de financiering van de uitbouw van de luchthaven. De keuze van het consortium werd pas na de verkiezingen van 13 juni genomen (zie III.E).

Op 16 mei werd bekend dat de Europese Commissie een onderzoek was begonnen over de zakenluchthaven in Deurne. Ze wilde nagaan in welke mate een toename van het lucht- en grondverkeer schade zou toebrengen aan het milieu. Het onderzoek kwam er op verzoek van Europees parlamentslid Bart Staes (Groen!).

Deurganckdok – Met twee decreten van 13 februari 2004 (B.S. 23 februari 2004) respectievelijk 29 april 2004 (B.S. 25 mei 2004) bekrachtigde het Vlaams Parlement, conform het zogenaamde Nooddecreet van 14 december 2001, telkens vier nieuwe stedenbouwkundige vergunningen voor de aanleg van het Deurganckdok.

G. Leefmilieu en ruimtelijke ordening

Erfgoedlandschappen – Het decreet van 13 februari 2004 houdende maatregelen tot behoud van erfgoedlandschappen (B.S. 18 maart 2004) vulde het decreet van 16 april 1976 over de landschapszorg aan, door de Vlaamse regering de bevoegdheid te geven een landschap dat van algemeen belang is wegens zijn natuurwetenschappelijke, historische, esthetische, sociaal-culturele of ruimtelijk-structurende waarde aan te wijzen als 'ankerplaats', die bij de opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen of plannen van aanleg mee de basis vormt voor de aanduiding van erfgoedlandschappen. Volgens minister van Cultuur Paul Van Grembergen (Spirit) was het de bedoeling op termijn 220.000 ha waardevolle landschappelijke plaatsen als ankerplaats aan te wijzen.

Vereenvoudiging milieuregelgeving – Het decreet van 6 februari 2004 tot wijziging van het decreet van 5 april 1995 [...] (B.S. 9 maart 2004) vereenvoudigde de milieuregelgeving door aan genoemd decreet een titel 'Algemene, sectorale en integrale milieuvorwaarden' toe te voegen. De decreetswijziging gaf de Vlaamse regering de mogelijkheid voor inrichtingen of activiteiten die enkel een beperkte milieuverstoring of een milieuverstoring met een homogeen karakter kunnen veroorzaken, integrale milieuvorwaarden uit te vaardigen. Integrale milieuvorwaarden bestaan uit een sluitend geheel van voorschriften die beogen alle vor-

men van milieuverstoring die de betrokken inrichtingen en activiteiten kunnen veroorzaken, te voorkomen en te beperken, en in voorkomend geval ongedaan te maken. Een bedrijf hoeft daardoor niet langer de meer dan duizend pagina's dikke milieuregelgeving (Vlarem II) te raadplegen. Bedrijven waarop de 'integrale voorwaarden' van toepassing zijn, hoeven niet langer een milieuvergunning te hebben, maar melden dat ze met een bepaalde activiteit beginnen. Het nieuwe systeem werd eerst in twee proefsectoren ingevoerd: de schrijnwerkerijen en de garages.

Met het decreet van 6 februari 2004 tot wijziging van de regelgeving betreffende het meedelen van milieu-informatie en tot opheffing van het systeem van de stilzwijgende milieuvergunning (B.S. 20 februari 2004) legde het Vlaams Parlement de basis voor de invoering van een 'uniek milieuloket' en een 'uniek milieuformulier', door de Vlaamse regering de mogelijkheid te geven de verstrekking van milieugegevens te laten gebeuren door middel van een integraal milieujaarverslag en de instelling aan te wijzen waarbij dat verslag moet worden ingediend. Het integrale milieujaarverslag werd ingevoerd bij besluit van 2 april 2004. Bij besluit van 7 januari 2005 werd de Vlaamse Milieumaatschappij aangewezen als 'uniek milieuloket' waarbij de aangifte moet worden ingediend. Hetzelfde decreet schafte de zogenaamde stilzwijgende milieuvergunning af.¹⁵ Het Europees Hof van Justitie had de Belgische Staat, als vertegenwoordiger van de Vlaamse overheid, veroordeeld voor de stilzwijgende vergunningsregeling.

Forfaitaire huisvuilbelasting – De oppositiepartijen CD&V en Vlaams Blok hielden de goedkeuring tegen van de afschaffing van de gemeentelijke forfaitaire huisvuilbelasting. Door op 30 maart in de commissie voor Leefmilieu van het Vlaams Parlement een hoorzitting te vragen, kon het ontwerpdecreet daarover niet meer vóór de verkiezingen worden goedgekeurd. Steve Stevaert (SP.A) had de afschaffing voorgesteld toen hij in 2002 minister-vice-president van de Vlaamse regering was.

Mestbeleid – Op 7 april meldde *De Tijd* dat 4.005 veehouders een aanslagbiljet zouden krijgen voor de 'superheffing nutriëntenhalte', een boete voor de overschrijding van de toegelaten mestproductie voor het jaar 2002. Het ging om in totaal 6,8 miljoen euro. Door de talrijke bezwaren en de herziening van het mestquotum van honderden bedrijven had de inning een jaar vertraging opgelopen. De Boerenbond protesteerde tegen de heffing. Minister van Leefmilieu Jef Tavernier beloofde uitstel van betaling te verlenen aan de landbouwers die bezwaar aantekenden tegen de boete, maar wees een algemene intrekking van de eerste superheffing af, zoals de Boerenbond vroeg.

15. Onder een stilzwijgende milieuvergunning werd verstaan: de vergunning die geacht werd te zijn toegekend aan een bedrijf dat binnen de voorgeschreven termijn geen antwoord had gekregen op het beroep dat het had ingesteld, wanneer een aangevraagde vergunning niet binnen de voorgeschreven termijn was toegekend en daarom geacht werd te zijn geweigerd.

H. Onderwijs

Participatiedecreet – Het Vlaams Parlement keurde op 1 april het ontwerpdecreet goed over de betrokkenheid bij het schoolbeleid in het basis- en secundair onderwijs van ouders, leerlingen, leerkrachten en de lokale gemeenschap. Met de steun van de twee andere oppositiepartijen, het Vlaams Blok en de N-VA, had CD&V zich door de indiening van amendementen waarover het advies van de Raad van State werd gevraagd, lange tijd tegen het ontwerpdecreet verzet, hoofdzakelijk omdat de inrichtende macht niet in de schoolraad vertegenwoordigd zou zijn. Nadat de meerderheidsfracties de advies- en overlegfunctie van de schoolraad enigszins hadden beperkt, gaf de CD&V-fractie haar verzet op.

Volgens het decreet van 2 april 2004 betreffende participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad (B.S. 6 augustus 2004) moet elke basis- en secundaire school een schoolraad hebben met vertegenwoordigers van ouders, leerlingen (enkel in het secundair onderwijs), leerkrachten en de lokale gemeenschap. De inrichtende macht is verplicht het advies van de schoolraad te vragen voor het studieaanbod, het aangaan van samenwerkingsverbanden met andere inrichtende machten, de opstapplaatsen en de busbegeleiding, het nascholingsbeleid en de bepaling van het profiel van de schooldirecteur. Als de inrichtende macht het advies niet volgt, moet ze dat motiveren. De inrichtende macht moet overleggen met de schoolraad over het schoolreglement, de lijst van bijdragen die aan ouders kunnen worden gevraagd, het schoolwerkplan, het beleidsplan tussen de school en het Centrum voor Leerlingenbegeleiding, de buitenschoolse activiteiten, de duur van stages van leerlingen en het welzijns- en veiligheidsbeleid van de school. Voorts gaf het decreet de ouder-, leerlingen- en pedagogische raden een officieel statuut.

Vreemde talen – Bij decreet van 7 mei 2004 houdende wijziging van het decreet basisonderwijs van 25 februari 1997 [...] (B.S. 15 oktober 2004) werd het leergebied Frans vanaf 1 september 2004 verplicht in het vijfde en zesde jaar van het gewoon lager onderwijs.¹⁶ Taalinitiatie in het Frans en een andere taal dan het Nederlands kan in het onderwijsaanbod van het gewoon basisonderwijs worden opgenomen. Het decreet kwam tegemoet aan het verzoek van de Europese staats- en regeerders, op een topconferentie in maart 2000, het talenonderwijs in de EU te verbeteren.

Gelijke onderwijskansen – Het decreet van 30 april 2004 tot wijziging van het decreet van 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I (B.S. 29 juni 2004) voerde een uitzondering in op de regel dat een school in principe geen leerlingen kan weigeren en de leerlingen moet inschrijven in de volgorde waarin zij zich aanbieden. Het gaf ouders van wie een kind ingeschreven is in een bepaalde

16. Op enkele uitzonderingen na hadden alle scholen in Vlaanderen al Frans op het programma van het vijfde en zesde leerjaar.

school voorrang bij de inschrijving van de andere kinderen van het gezin in dezelfde school, tenzij de school volzet is.

Het decreet van 7 mei 2004 betreffende het Nederlandstalig onderwijs in Brussel-Hoofdstad (B.S. 9 november 2004) voerde een soortgelijke voorrang in voor Vlaamse ouders in Brussel. Nederlandstalige scholen kunnen daar voorrang geven aan kinderen van wie de thuistaal Nederlands is, tot 27% van het maximumaantal leerlingen is ingeschreven.

Hoger onderwijs – In het kader van de zogenaamde Bologna-hervorming van het hoger onderwijs¹⁷ stemde het Vlaams Parlement op 1 april in met het verdrag van 3 september 2003 tussen de Vlaamse Gemeenschap en het Koninkrijk der Nederlanden over de accreditatie van opleidingen in het Vlaamse en het Nederlandse hoger onderwijs. Het goedkeuringsdecreet van 2 april 2004 werd op 18 mei in het *Belgisch Staatsblad* gepubliceerd. Het verdrag voorziet in de oprichting van een gemeenschappelijk accreditatieorgaan en in de gelijkwaardigheid van de erkende opleidingen in Vlaanderen en Nederland.

Met het decreet van 30 april 2004 betreffende de flexibilisering van het hoger onderwijs in Vlaanderen en houdende dringende hogeronderwijsmaatregelen (B.S. 12 oktober 2004) versoepelde het Vlaams Parlement de leerwegen in het hoger onderwijs. Het studiejaarsysteem werd, met ingang van het academiejaar 2005-2006, vervangen door een studiepunten- of creditsysteem. Op basis van clusters van opleidingsonderdelen, die uit één of meer vakken bestaan en waaraan een studiepuntenwaarde is verbonden, kunnen studenten een eigen leertraject ontwerpen.¹⁸ Door de versoepeling kan een deel van de opleiding via afstands- en avondonderwijs worden gevolgd, en wordt de overstap tussen hogescholen en universiteiten makkelijker. Op verzoek van de meeste universiteiten en hogescholen besliste de Vlaamse regering bij besluit van 14 juli 2004 dat de bepaling uit het decreet dat studenten geslaagd zijn voor een opleidingsonderdeel wanneer ze 10 (in plaats van 12) op 20 halen, al vanaf het academiejaar 2004-2005 zou ingaan.

Aansluitend bij het zogenaamde flexibiliseringsdecreet werd de studietoelage in het hoger onderwijs, die gebonden was aan een studiejaar, bij decreet van 30 april 2004 betreffende de studiefinanciering en studentenvoorzieningen in het hoger onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap (B.S. 28 juli 2004) vervangen door een studiefinancieringskrediet, dat gekoppeld is aan studiepunten. Een student kan een krediet krijgen voor twee bacheloropleidingen en één masteropleiding, als ook een jokerkrediet om de studie te financieren van vakken die moeten worden overgedaan. Er zijn ook aanvullende kredieten voor voorbereidingsprogramma's en de lerarenopleiding.

17. M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2003, *Res Publica*, 2004, 2-3, pp. 334-335.

18. Volgens het zgn. Bologna- of structuurdecreet van 4 april 2003 omvat een bacheloropleiding 180 studiepunten en een masteropleiding minimum 60 studiepunten.

Uitstapleeftijd – Bij besluit van 14 juli 2004 besliste de Vlaamse regering, in afspraak met de vakbonden, de in 2002 ontworpen overgangsregeling voor de vervroegde uitstap uit het basis- en secundair onderwijs met twee jaar te verlengen. Ruim 7.400 leerkrachten geboren tussen 1 september 1952 en 31 augustus 1954 zouden daardoor iets vroeger dan op 58 jaar kunnen uitstappen.

I. Welzijn

Kinderopvang – De Vlaamse regering had op de Ondernemingsconferentie (november-december 2003) beslist het toepassingsveld van dienstencheques uit te breiden tot de kinderopvang. Het Platform voor Solidaire Zorg, een samenwerkingsverband van werknemers- en werkgeversorganisaties uit de zorgsector, kante zich op 23 januari tegen het voornemen van de regering commerciële ondernemingen en uitzendkantoren toe te staan kinderopvang te verstrekken. Het verzette zich tegen de “privatisering” van de kinderopvang, die volgens het Platform duurder zou zijn en minder banen zou creëren dan reguliere kinderopvang. Op 30 januari betoogden op initiatief van het Platform enkele honderden mensen in Brussel. De Vlaamse regering keurde die dag een ontwerpdecreet goed over het gebruik van de dienstencheque voor kinderopvang. Minister van Welzijn Adelheid Byttebier (Groen!), die het standpunt van het Platform genegen was maar het ontwerpdecreet mee had goedgekeurd, beklemtoonde dat nieuwe kinderopvangprojecten zouden moeten voldoen aan de erkenningsnormen van Kind & Gezin.

Op 20 februari kwam het in de Vlaamse regering tot een relletje over de kwestie. Op een persconferentie na het wekelijkse regeringsberaad kondigden minister-president Somers en minister van Werkgelegenheid Landuyt aan dat er een politiek akkoord was over de dienstencheques voor kinderopvang. Een half uur later zei minister van Welzijn Byttebier op de VRT-radio dat er geen akkoord was en dat het onderwerp niet eens op de agenda van het regeringsberaad had gestaan. Volgens Landuyt was er al in november overeengekomen de kinderopvangcheques ook open te stellen voor de privé-sector, zoals uitzendkantoren. Byttebier reageerde dat nog moest worden beslist wie in aanmerking kwam om met dienstencheques kinderopvang te verzorgen.

Op 3 maart vonden de Vlaamse regeringspartijen een akkoord over de kwestie. De cheques zouden gebruikt kunnen worden in de klassieke kinderopvang, bij instellingen die erkend zijn door Kind & Gezin. Daarnaast zouden bij wijze van experiment uitzendkantoren kinderopvang kunnen verzorgen in één provincie en één grootstedelijk gebied. Na twee jaar zou een evaluatie volgen. Op 5 maart bevestigde de regering het akkoord. De reguliere kinderopvang kreeg 4 miljoen euro extra: 1,5 miljoen euro voor kinderopvang met dienstencheques in buurt- en nabijheidsdiensten, 800.000 euro voor diensten in opvanggezinnen en 1,7 miljoen euro voor kinderdagverblijven in regio's waar de behoefte het grootst was. Een

en ander werd geregeld door het decreet van 7 mei 2004 houdende de toekenning van dienstencheques voor kinderopvang (B.S. 18 augustus 2004).

Zorgverzekering – Het decreet van 30 april 2004 houdende wijziging van het decreet van 30 maart 1999 houdende organisatie van de zorgverzekering (B.S. 9 juni 2004) breidde het toepassingsgebied van de zorgverzekering uit tot onderdanen van een lidstaat van de Europese Unie die niet in België wonen en in Vlaanderen of Brussel tewerkgesteld zijn. Het Vlaams Parlement kwam daarmee tegemoet aan de bezwaren van de Europese Commissie, die eind 2002 een inbreukprocedure was begonnen omdat het zorgverzekeringsdecreet niet in overeenstemming was met een EU-verordening.¹⁹

Eerstelijnszorg – Bij decreet van 3 maart 2004 (B.S. 20 april 2004) zette het Vlaams Parlement nieuwe structuren uit voor de eerstelijnszorg. Het decreet stimuleert via subsidies de oprichting van "samenwerkingsverbanden op het niveau van de praktijkuitvoering" tussen zorgverstrekkers, zoals apothekers, artsen, diëtisten, kinesitherapeuten, logopedisten, verpleegkundigen, diensten voor gezinszorg, lokale dienstencentra, OCMW's, rusthuizen en ziekenfondsdiensten voor maatschappelijk werk en woonondersteuning. Het decreet voorzag ook in de oprichting van samenwerkingsinitiatieven eerstelijnszorg (SEL's), die tot taak hebben het zorgaanbod in een regio te optimaliseren door een multidisciplinaire samenwerking te organiseren en te ondersteunen. De bestaande 'geïntegreerde diensten voor thuiszorg' en de 'samenwerkingsinitiatieven in de thuisverzorging' gingen in de SEL's op.

Gehandicapten – De gehandicapteninstellingen luidden op 23 februari opnieuw de alarmbel over de achterstand in de uitbetaling van voorschotten voor de werkings- en personeelskosten en klaagden erover dat de Vlaamse regering haar toezegging het probleem op te lossen niet nakwam.²⁰ De instellingen vroegen 30 miljoen euro extra voor de uitbetaling van de achterstallen. De Vlaamse regering besliste bij de begrotingscontrole (5 maart) 20 miljoen euro vrij te maken. De sector noemde dat onvoldoende en besloot op 26 maart te betogen. Op 24 maart kondigden minister-president Somers en minister van Welzijn Byttebier in een interview met *De Morgen* aan, dat ze de almaar langer wordende wachtlijsten in de gehandicaptensector zouden screenen op de aanwezigheid van "oneigenlijke" gehandicapten. De twee ministers wezen met een beschuldigende vinger naar de ziekenfondsen. Hun verklaringen lokten scherpe kritiek uit van onder meer het Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Mensen met een Handicap en de ziekenfondsen. Somers nam op 25 maart afstand van de "foute perceptie" dat de gehandicapten of de sector misbruik zouden maken van de voorzieningen van het Vlaams Fonds. Volgens hem waren zijn harde woorden "een uitvloeisel van de

19. De Waalse regering en de Franse gemeenschapsregering tekenden op 9 december bij het Arbitragehof beroep aan tegen de decreetswijziging.

20. M. DEWEERDT, *a.w.*, pp. 337-338.

lastercampagne van de oppositie in verband met de gehandicaptensector". Ook Byttebier nam afstand van "het beeld" dat na het interview was ontstaan.

Op 26 maart betoogden personeelsleden van de gehandicapteninstellingen in Brussel. De Vlaamse regering besliste diezelfde dag dat alle rekeningen binnen drie jaar na het einde van het dienstjaar aangezuiverd zouden zijn. Binnen twee jaar zou de helft van de afrekeningen betaald zijn.

Sociaal huis – Het decreet van 19 maart 2004 betreffende het lokaal sociaal beleid (B.S. 12 mei 2004) verplicht de gemeente en haar OCMW om de zes jaar een lokaal sociaal beleidsplan op te maken en een 'Sociaal huis' te realiseren, dat informatie verstrekt over de opvang- en hulpvormen en over de voorzieningen die opvang en hulp aanbieden op het lokale en regionale niveau, dat op een geïntegreerde wijze toegang verschaft tot de sociale dienstverlening van het lokaal bestuur en dat een ruime samenwerking met lokale actoren tot stand brengt.

Jeugdhulp – Het decreet van 7 mei 2004 betreffende de integrale jeugdhulp (B.S. 11 oktober 2004) verplicht de instellingen die hulp verlenen aan kinderen en jongeren nauwer samen te werken en hun aanbod op elkaar af te stemmen. Het gaat om Kind & Gezin, de centra voor leerlingenbegeleiding, het Vlaams Fonds voor de Sociale Integratie van Personen met een Handicap, de geestelijke gezondheidszorg, het algemeen welzijnswerk, de centra voor gezinszorg en de bijzondere jeugdbijstand. Volgens het decreet moet jeugdhulp laagdrempelig zijn, de vraag van de hulpvrager centraal staan en de aangeboden hulp zo licht mogelijk zijn en zo kort mogelijk duren. Om die principes waar te maken, moeten hulpverleners hun aanbod opdelen in modules, die over de instellingen heen gecombineerd worden en op die manier hulpprogramma's vormen.

Een ander decreet van 7 mei 2004 (B.S. 4 oktober 2004) versterkt de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp. Het geeft elke minderjarige recht op jeugdhulp en het recht de jeugdhulpaanbieder vrij te kiezen. Tenzij een gerechtelijke beslissing dat beveelt, kan een minderjarige niet tegen zijn wil van zijn ouders worden gescheiden.

J. Media

Minister van Media Marino Keulen (VLD) erkende in het voorjaar nog eens 18 lokale radio-omroepen.²¹ Daardoor hadden 293 lokale vrije radio's de zekerheid negen jaar lang op een bepaalde frequentie uitzendingen te kunnen verzorgen.

21. *Ibidem*, pp. 338-339.

K. Varia

Erediensten – Het Vlaams Parlement maakte van zijn bij het Lambermontakkoord (2000) verkregen bevoegdheid voor de kerkfabrieken gebruik om de regelgeving terzake, die nog grotendeels uit 1802 dateerde, te moderniseren en te stroomlijnen. Het decreet van 7 mei 2004 betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten (B.S. 6 september 2004) regelt de organisatie en de werking van elk van de zes erkende erediensten (de rooms-katholieke, de protestantse, de orthodoxe, de anglicaanse, de Israëlitische en de islamitische). Het Vlaams Blok, dat gekant was tegen de uitbreiding van de regelgeving tot de islamitische godsdienst, had in de commissie voor Binnenlandse Aangelegenheden vergeefs getracht door filibusteren de behandeling van het ontwerpdecreet dusdanig te vertragen, dat het niet meer voor de verkiezingen zou worden goedgekeurd.

Begraafplaatsen en lijkbezorging – Van zijn eveneens bij het Lambermontakkoord verkregen bevoegdheid voor de begraafplaatsen en de lijkbezorging maakte het Vlaams Parlement gebruik om de federale regelgeving over te nemen en tegelijk te moderniseren, te verduidelijken en aan te vullen. Het decreet van 16 januari 2004 op de begraafplaatsen en de lijkbezorging (B.S. 10 februari 2004) maakt bovengronds begraven mogelijk en staat, om tegemoet te komen aan verzuchtingen van de joodse en de moslimgemeenschap, het gebruik van een lijkwade in plaats van een doodskist toe. Het geeft nabestaanden het recht de as van een gecremeerde overledene mee te nemen naar huis, ook zonder schriftelijke toestemming van de overledene, op voorwaarde dat de echtgenoot, of degene met wie de overledene een feitelijk gezin vormde, alle kinderen, de ouders en de schoonouders daarmee akkoord gaan. Nabestaanden kunnen ook een klein deel van de as, zonder urne, meekrijgen. Rouwenden krijgen het recht bij het hele verloop van de begrafenis aanwezig te zijn.

Kooprecht sociale woning – Het Arbitragehof vernietigde op 30 juni, op verzoek van enkele lokale huisvestingsmaatschappijen, het artikel in het programmadecreet van 20 december 2001 dat de termijn van 15 jaar schrapte waarbinnen een sociale woning niet verkocht mocht worden. Door de maatregel waren huisvestingsmaatschappijen verplicht een sociale woning na 5 jaar op diens verzoek aan de zittende huurder te verkopen. Volgens het Arbitragehof werd daardoor het eigendomsrecht geschonden.

Kunstendecreet – Het decreet van 2 april 2004 houdende de subsidiëring van kunstenaarsorganisaties, kunstenaars, organisaties voor kunsteducatie en organisaties voor sociaal-artistische werking, internationale initiatieven, publicaties en steunpunten (B.S. 6 juli 2004) vereenvoudigde de regels voor de subsidiëring van de diverse kunstvormen en bracht die in één decreet samen.

Paardenwedrennen – Op 17 maart keurde het Vlaams Parlement met een ‘wisselmeerderheid’ van VLD, CD&V en Vlaams Blok een voorstel van decreet van André Denys (VLD) goed dat beoogde het paardenwedrennen nieuw leven in te

blazen. Het decreet van 26 maart 2004 houdende regeling van herstelmaatregelen [...] (B.S. 24 mei 2004) machtigt de Vlaamse regering mee te werken aan de oprichting van de vzw Vlaamse Federatie voor Paardenwedrennen, die adviseert over de vergunningen van renverenigingen, wedkantoren, bookmakers en een totalisator, en verlaagt de belasting op weddenschappen. Om rekening te houden met een advies van de Raad van State bleef de bevoegdheid voor de toekenning van de vergunningen bij de federale minister van Financiën.²²

Wapenhandel – De Vlaamse regering, die sinds 30 augustus 2003 bevoegd is voor de toekenning van licenties voor de uitvoer, doorvoer en invoer van wapens, keurde op 5 maart het eerste halfjaarlijkse verslag over de wapenhandel goed. Het had betrekking op de periode van 30 augustus 2003 tot 29 februari 2004. Uit het document bleek dat minister van Buitenlandse Handel Ceysens in die periode 138 wapenuitvoervergunningen had toegekend voor een totale waarde van 231,8 miljoen euro. Op 18 maart maakte het Forum voor Vredesactie de volledige lijst van de toegekende wapenexportlicenties bekend. Het ging om een vertrouwelijk regeringsdocument, dat niet in het Vlaams Parlement was ingediend. Volgens het Forum kon de commissie voor de Wapenhandel van het Vlaams Parlement, die dezelfde dag vergaderde, zonder de volledige lijst haar controletaak niet naar behoren uitvoeren. Volgens *De Tijd* deelde Ceysens tijdens de commissievergadering mee dat in de genoemde periode twee vergunningen waren geweigerd: een uitvoervergunning naar Israël en een doorvoervergunning naar India.

Bij decreet van 7 mei 2004 richtte het Vlaams Parlement in zijn schoot een Vlaams Instituut voor Vrede en Geweldpreventie op (B.S. 18 augustus 2004), dat de Vlaamse regering ondersteunt met wetenschappelijk onderzoek over wapenuitvoer. Volgens het voorstel van decreet dat Jan Roegijs (Spirit) had ingediend, zou het Vredesinstituut een bindend advies geven over wapenuitvoervergunningen, maar na hoorzittingen met experts en de sector werd die bepaling geschrapt omdat het Vredesinstituut door de adviesverlening zijn onafhankelijkheid en wetenschappelijke geloofwaardigheid zou verliezen.

Vlaamse Feestdag – Het decreet van 7 mei 2004 houdende invoering van 11 juli als Vlaamse vakantiedag (B.S. 8 juni 2004) bepaalt dat de Vlaamse Feestdag, 11 juli, een vakantiedag is voor het personeel van alle Vlaamse, gemeentelijke en provinciale diensten en instellingen, te nemen uit het contingent van de vrij te bepalen vakantiedagen.

Olympische Spelen – Minister-president Somers stelde op 12 april een studie van het adviesbureau Deloitte voor, waaruit bleek dat het voor Vlaanderen haalbaar zou zijn om in 2016 de Olympische Spelen te organiseren, zoals Somers in 2003

22. Twee wedkantoren en de federale regering tekenden bij het Arbitragehof beroep aan tegen het decreet. Op 30 juni 2005 vernietigde het Arbitragehof wegens bevoegdheidsoverschrijding de bepalingen van het decreet die betrekking hadden op de vergunningen voor weddenschappen.

had voorgesteld.²³ Volgens het bureau zou de organisatie 4,1 miljard euro kosten. Prof. Willem Brauers (Universiteit Antwerpen) stelde op 30 mei een studie in opdracht van de N-VA voor, waaruit dan weer bleek dat de kostprijs 6,58 miljard euro zou bedragen, omdat de Deloitte-studie de bouw van nieuwe sportstadia niet meerekende. Somers zei op 4 juni dat er geen nieuw olympisch stadion gebouwd zou moeten worden, waardoor het gros van de extra kosten die Brauers in rekening bracht, niet nodig waren. Hij benadrukte dat het bedrag van 4,1 miljard euro met de Spelen in heel strikte zin te maken had. Als de geplande investeringen en infrastructuurwerken in de periode 2002-2012 mee gerekend werden, steeg het budget tot 16,1 miljard euro.

II. De verkiezingen van 13 juni en de vorming van de regering-Leterme

A. Kieswetgeving

Na de Kamer- en senaatsverkiezingen van 18 mei 2003 hadden de VLD en de SP.A voorgesteld het federale en het deelstatelijke kiesstelsel zoveel mogelijk gelijk te schakelen en bijgevolg ook voor de verkiezing van het Vlaams Parlement de arrondissementele kieskringen door provinciale kieskringen te vervangen en een kiesdrempel van 5% in te voeren.

Omdat de paars-groene meerderheid in het Vlaams Parlement niet over de vereiste tweederde meerderheid beschikte om, met toepassing van de constitutionele autonomie, het kiesstelsel te wijzigen, was ze aangewezen op steun van de oppositie. CD&V wees de 'provincialisering' van de kieskringen evenwel van de hand en op het Vlaams Blok wensten de regeringspartijen, ter wille van het 'cordon sanitaire' rond die partij, geen beroep te doen. Er was enige tijd sprake van de aanpassing van de kieskringen voor het Vlaams Parlement met een federale wet te regelen. Nadat de N-VA-fractie in het Vlaams Parlement op 27 oktober 2003 had aangekondigd een voorstel van bijzonder decreet te zullen indienen over de invoering van provinciale kieskringen, beslisten de voorzitters en topministers van de federale regeringspartijen op 6 november het initiatief aan het Vlaams Parlement te laten. Pas wanneer daar geen tweederde meerderheid zou worden gevonden, zou de zaak naar het federale parlement worden overgeheveld. De federale regering zou wel wetsontwerpen indienen om voor de regionale verkiezingen een kiesdrempel in te voeren, de verkiesbaarheidsleeftijd te verlagen en de afzonderlijke lijst van kandidaat-opvolgers (die in 2002 was afgeschaft) opnieuw in te voeren.

Op 2 december 2003 was in de commissie voor Institutionele en Bestuurlijke Hervorming van het Vlaams Parlement de bespreking begonnen van het N-VA-voorstel van bijzonder decreet over de invoering van provinciale kieskringen. Op 11

23. M. DEWEERDT, *a.w.*, pp. 341-342.

december hadden de meerderheidsfracties beslist de stemming over het voorstel uit te stellen tot begin 2004.²⁴

Op 6 januari keurde de commissie het voorstel van bijzonder decreet met de vereiste gewone meerderheid goed. De VLD en SP.A-Spirit stemden voor, CD&V stemde tegen, Groen! en het Vlaams Blok onthielden zich. Groen! had geen bezwaren tegen de provinciale kieskringen, wel tegen de invoering van een kiesdrempel.²⁵ Het Vlaams Blok was voorstander van de invoering van provinciale kieskringen, maar had zijn steun aan het N-VA-voorstel afhankelijk gemaakt van de goedkeuring door het Vlaams Parlement van een resolutie waarin de volledige regionalisering van de kieswetgeving werd geëist. Nadat het Vlaams Parlement een dergelijk resolutievoorstel van de N-VA op 3 december 2003 had verworpen, liet het Vlaams Blok in het midden hoe de fractie in de plenumvergadering over het kieskringenvoorstel zou stemmen.

Op 13 januari verspreidde minister-president Somers een mededeling waarin hij het "verstandiger" noemde de voor 's anderendaags geplande stemming over de provinciale kieskringen in het Vlaams Parlement uit te stellen tot duidelijk was of de Kamer het ontwerp van bijzondere wet over de kiesdrempel zou aannemen. Somers zei dat er een nauwe samenhang was tussen een kiesdrempel en de grootte van de kieskringen en dat "verschillende partijen" hadden laten verstaan hun stemgedrag in het Vlaams Parlement te zullen afstemmen op de uitkomst van de stemming in de Kamer.

Op 14 januari besliste het Bureau van het Vlaams Parlement de agenda niet te wijzigen en diezelfde dag over het voorstel van bijzonder decreet te stemmen. Tijdens het plenumdebat liet fractieleider Filip Dewinter nog altijd in het midden of het Vlaams Blok het voorstel zou goedkeuren dan wel zich zou onthouden. Toen fractieleider Jos Geysels zei dat Groen! zou tegenstemmen, werd het duidelijk dat enkel met een ja-stem van het Vlaams Blok de vereiste tweederde meerderheid kon worden gehaald.

Net vóór de eindstemming verklaarde Dewinter dat zijn fractie het voorstel zou goedkeuren om het Vlaams Parlement de "ultieme vernedering te besparen" dat het federale parlement en de Waalse partijen over de kieskringen voor het Vlaams Parlement zouden beslissen. Geysels waarschuwde daarop de "democratische fracties" ervoor de stemmen van "exreem-rechts" te gebruiken om een kiesstelsel in te voeren dat "kleine democratische partijen" uit het Vlaams Parlement zou kunnen houden.

Van de 120 aanwezige volksvertegenwoordigers keurden er 73 het voorstel van bijzonder decreet goed; er waren 32 tegenstemmen (CD&V en Christian Van Eyken, UF) en 15 onthoudingen: de twaalf groenen, Anny De Maght (VLD), Jan Van Duppen en Lucien Suykens (beiden SP.A). Daarmee was de vereiste tweederde meerderheid bereikt.

24. Zie voor dat alles *ibidem*, pp. 316-319.

25. Bij de federale verkiezingen van 18 mei 2003 had Groen! als gevolg van de kiesdrempel al zijn Kamer- en senaatszetels verloren.

Het bijzonder decreet van 30 januari 2004 houdende wijziging van de gewone wet van 16 juli 1993 [...] (B.S. 26 februari 2004) verving de elf arrondissementele kieskringen door vijf provinciale kieskringen en wees het hoofdbureau van de kieskring Antwerpen als gewestelijk centraal bureau aan.

Bij besluit van 23 april 2004 stelde de Vlaamse regering het aantal te verkiezen volksvertegenwoordigers per kieskring vast. In vergelijking met de verkiezingen van 1999 kreeg de provincie Limburg er één zetel bij (16 in plaats van 15), ten nadele van Oost-Vlaanderen (27 in plaats van 28).

Het federale parlement nam begin 2004 enkele wetten aan die betrekking hadden op de regelgeving voor de verkiezing van het Vlaams Parlement.

De bijzondere wet van 2 maart 2004 houdende verschillende wijzigingen van de kieswetgeving (B.S. 26 maart 2004) verlaagde de verkiesbaarheidsleeftijd van 21 tot 18 jaar. De leeftijd waarop iemand lid van een gemeenschaps- of gewestregering kan worden, werd eveneens van 21 op 18 jaar gebracht. Daarnaast voerde de bijzondere wet een drempel van 5% in van het totale aantal geldige stemmen in de kieskring om tot de zetelverdeling te worden toegelaten.²⁶ De bijzondere wet voerde voorts de afzonderlijke lijst van kandidaat-opvolgers weer in, die door de bijzondere wet van 22 januari 2002 was afgeschaft. Ten slotte verplaatste de bijzondere wet de bepalingen in de bijzondere wet van 18 juli 2002 over de man-vrouwpariteit op de kandidatenlijsten bij de verkiezing van de deelstaatparlementen naar de bijzondere wet over de hervorming der instellingen (BWHI) van 8 augustus 1980 respectievelijk de bijzondere Brussel-wet van 12 januari 1989.²⁷ De bijzondere wet van 18 juli 2002 werd opgeheven.

De wet van 25 april 2004 (B.S. 7 mei 2004) schakelde in de wet van 19 mei 1994 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van het Vlaams Parlement en de andere regionale parlementen de bepalingen over de beperking van de verkiezingsuitgaven en de controle daarop gelijk met die voor het federaal parlement.

Op 18 februari keurde het Vlaams Parlement een voorstel van decreet goed dat de aangifte en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van het Vlaams Parlement regelde. De bevoegdheid daarvoor was door het Lambertmontakkoord overgedragen aan de gewesten. Nadat het decreet van 3 maart 2004 tot regeling van de controle van de verkiezingsuitgaven in het *Staatsblad* van 23 maart was bekendgemaakt, keurde de Kamer een ontwerp van bijzondere wet goed dat de bevoegdheid van de gewesten en de gemeenschappen om de uitgaven voor de verkiezingen van hun parlement te controleren, verruimde tot de

26. De N-VA diende op 4 mei 2004 bij het Arbitragehof vernietigingsberoep in tegen de bepalingen in de bijzondere wet over de kiesdrempel. Bij arrest van 27 april 2005 werd het beroep verworpen.

27. De bepalingen over de man-vrouwpariteit waren op 13 juni voor het eerst van toepassing op de regionale verkiezingen. Het verschil tussen het aantal mannelijke en vrouwelijke kandidaten op elke lijst mocht niet groter zijn dan één. De eerste drie kandidaten mochten niet van hetzelfde geslacht zijn. Vanaf de volgende verkiezingen mogen de eerste twee kandidaten niet van hetzelfde geslacht zijn.

herkomst van de middelen. De federale overheid bleef bevoegd voor het vaststellen van de procedures en formaliteiten betreffende de aangifte. Als gevolg van de bijzondere wet van 25 april 2004 [tot wijziging van bepalingen in de BWHI van 8 augustus 1980 en in de bijzondere Brussel-wet van 12 januari 1989] (B.S. 7 mei 2004) nam het Vlaams Parlement op 5 mei een nieuw voorstel van decreet aan. Het decreet van 7 mei 2004 houdende regeling van de controle van de verkiezingsuitgaven en de herkomst van de geldmiddelen voor de verkiezing van het Vlaams Parlement (B.S. 28 mei 2004) richtte in het Vlaams Parlement een Vlaamse Controlecommissie voor de Verkiezingsuitgaven op en regelde de aangifte van en de controle op de uitgaven en de herkomst van de middelen (zie ook I.B).

B. De verkiezingscampagne en de samenstelling van de kandidatenlijsten

De campagne en de lijstensamenstelling voor de verkiezing van het Vlaams Parlement vielen samen met die voor het Europees Parlement, dat eveneens op 13 juni verkozen werd en waarover elders in dit Jaarboek wordt bericht.²⁸ Hierna volgt een overzicht van gebeurtenissen en ontwikkelingen die uitsluitend de verkiezing van het Vlaams Parlement betreffen.

De VLD zette een belastingverlaging in het brandpunt van haar campagne. Al op 10 november 2003 had voorzitter Karel De Gucht, in een gesprek met *De Morgen*, gezegd dat de nieuwe Vlaamse regering de belastingen met 1,34 miljard euro zou moeten verlagen. Dat bedrag stemde volgens De Gucht overeen met het 'Lambermontgeld', de extra middelen die de Vlaamse regering ingevolge het Lambermontakkoord over de verdere staatshervorming (2000) zou krijgen.

Op 23 april zei waarnemend VLD-voorzitter Dirk Sterckx dat twee derde van de 1,5 miljard euro 'Lambermontmiddelen' gebruikt zou moeten worden voor een lastenverlaging. In het VLD-voorstel zou die de vorm aannemen van enerzijds een 'verhoging' van het vakantiegeld met 250 euro, door het vakantiegeld tegen 33% in plaats van 45 of 50% te belasten, aangevuld met de toekenning van een belastingkrediet voor degenen voor wie het fiscale voordeel minder is dan 250 euro (kostprijs 800 miljoen euro) en anderzijds een verdere verlaging van de successierechten (kostprijs 248 miljoen euro).

De VLD vertaalde haar verkiezingsprogramma in een op 18 mei voorgesteld "Peperplan", waarin "peper" stond voor "Positief economisch project voor Europa en onze regio". Centraal in het plan stond een verlaging van de ondernemingslasten en de belastingen, de verhoging van het aantal eigenaars van een woning en het optrekken van de werkzaamheidsgraad van oudere werknemers. Begeleidende advertenties gingen onder de slogan "Iedereen aan de slag".

28. Zie in dit Jaarboek: M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2004, pp. 161-166.

Op een persbijeenkomst (23 januari) zei N-VA-voorzitter Geert Bourgeois dat zijn partij in geen geval een coalitiemeerderheid zou vormen met SP.A-Spirit, omdat ze de "dominantie van de socialisten in België" wenste te breken. Nadat op 14 februari was bekendgemaakt dat de N-VA in een kartel met CD&V aan de verkiezingen zou deelnemen met de bedoeling "paars te breken", zei Bourgeois dat door de kartelvorming de kaarten anders lagen, aangezien het kartel maar tot een Vlaamse regering zou toetreden wanneer de resoluties van het Vlaams Parlement over de verdere staatshervorming in het regeerakkoord zouden staan. De realisatie van die Vlaamse eisen kon volgens Bourgeois in dat geval ook met de SP.A gebeuren.

CD&V trok naar de verkiezingen met de slagzin "U verdient meer respect". De christen-democraten zeiden dat hun programma op kruissnelheid (2009) 1,9 miljard euro zou kosten en het geld daarvoor beschikbaar zou zijn (1,3 miljard euro uit de vrije beleidsruimte en 600 miljoen euro door beleidsheroriëntering). De christen-democraten wilden de 1,9 miljard euro gebruiken voor werk (500 miljoen euro), onderwijs (350 miljoen), lastenverlaging (275 miljoen), wonen (250 miljoen) en zorg (250 miljoen).

Op 16 april stelden CD&V en de N-VA een gezamenlijk verkiezingsmanifest voor. In het eerste deel ging het om de verruiming van de politieke autonomie van Vlaanderen. Het tweede deel was een "positief alternatief", een middenweg tussen de "liberale ik-maatschappij en de socialistische overheidsmaatschappij", met veel aandacht voor gezin, zorg, vrijwilligers, verenigingen en onderwijs.

In *De Morgen* van 8 juni zei N-VA-voorzitter Bourgeois dat hij geen handtekening onder een Vlaams regeerakkoord zou zetten zolang het federale parlement niet de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde had goedgekeurd. Later op de dag nuanceerde hij zijn verklaring. Hij zei een nieuwe Vlaamse regering niet maandenlang te willen gijzelen, maar wel de zekerheid te willen hebben "dat gedaan wordt wat beloofd is". CD&V-voorzitter Leterme zei dat het kartel "waterdichte garanties" voor de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde zou eisen.

De campagne van het SP.A-Spiritkartel werd opgehangen aan een foto met de belangrijkste kandidaten en de mededeling "Deze ploeg staat achter u". Op 8 mei reisden de kopstukken van de SP.A en journalisten met een bus naar Rotterdam. Partijvoorzitter Stevaert had eerder gezegd dat hij met volle bussen naar Nederland zou trekken om de Vlaamse kiezers de resultaten van een conservatief beleid te laten zien. De busreis van 8 mei had vooral 'beeldcultuurpolitieke' doeleinden. De SP.A moest de media-aandacht echter delen met het duo Hendrik Bogaert (CD&V) en Bart De Wever (N-VA), dat ongevraagd en onaangekondigd de SP.A-bus met een caravan volgde. Op het einde stuurde de partijleiding de campagne inhoudelijk bij door op een meeting in Hasselt (6 juni) met de "negenproef" negen beleidsdoelstellingen naar voren te schuiven. Het ging om onder meer de afschaffing van allerlei kleine "pestbelastingen", de schrapping van de sociale bijdragen voor laagverdieners (tot 2.000 euro per maand) en startende ondernemers; de invoering van een belasting op speculatie met bouwgrond; korting op de verkeersbelasting voor "goede" chauffeurs; de splitsing van de kieskring Brussel-

Halle-Vilvoorde; kosteloos onderwijs; een maximumfactuur in de Vlaamse zorgverzekering; groene stroom voor 2 miljoen Vlamingen tegen 2009.

Spirit stelde in zijn verkiezingsprogramma voor de extra beleidsruimte waarover de volgende Vlaamse regering zou beschikken, te besteden aan onderwijs, huisvesting en het wegwerken van de wachtlijsten in de zorgsector.

Met de slogan "Vera zoekt 280.000 mensen" zette Groen! zijn verkiezingscampagne in het teken van het halen van de kiesdrempel van 5%.²⁹ Zo'n 230 'Bekende Vlamingen' lieten via de website van de partij weten dat ze niet wilden dat Groen! uit het Vlaams Parlement zou verdwijnen. Campagnethema's waren betaalbaar en goed wonen, gezond leven en een economie op mensenmaat.

Het Vlaams Blok voerde campagne met drie slogans "Minder immigratie, meer Vlaanderen", "Minder misdaad, meer Vlaanderen" en "Minder lasten, meer Vlaanderen". Op het verkiezingscongres (23 mei) zei Dewinter dat zijn partij bereid was na de verkiezingen van 13 juni onder elf voorwaarden een VLD- of CD&V-minderheidsregering te steunen. Bij die voorwaarden waren onder meer een begin van splitsing van de sociale zekerheid (kinderbijslag en gezondheidszorg), de beëindiging van de financiële transfers van Vlaanderen naar Wallonië, de schrapping van het gemeentelijk vreemdelingenstemrecht en de oprichting van een 'Vlaams Veiligheidskorps' van gelijk geüniformeerde bus- en trambegeliders, stadswachters en buurttoezichthouders.

De lijstvorming ging in enkele partijen gepaard met wrijvingen. Het CD&V-bestuur van het arrondissement Leuven verwierp de modellijst voor de kieskring Vlaams-Brabant omdat de Leuvense kandidaten, Trees Merckx en Jan Laurys, pas de derde respectievelijk de vierde plaats hadden gekregen, na Eric Van Rompuy en Tom Dehaene, beiden uit Halle-Vilvoorde. De ('nationale') Algemene Vergadering van CD&V bevestigde op 26 maart evenwel de lijstvolgorde.

Aftredend volksvertegenwoordiger Jan Van Duppen, die op een vermoedelijk onverkiesbare zesde plaats op de Antwerpse SP.A-Spiritlijst was geplaatst, trok zich op 27 april terug. Van Duppen hekelde de "autoritaire partijleiding" en de "populistische partijlijn".

Op 14 mei trok aftredend volksvertegenwoordiger Anny De Maght zich terug als kandidaat op de Oost-Vlaamse VLD-lijst. De Maght, die op de derde plaats stond, was van plan tijdens de legislatuur ontslag te nemen en wilde dat een schepen van Aalst, de stad waarvan ze burgemeester was, de derde opvolgersplaats kreeg, maar de partijleiding verzette zich daartegen. Uit onvrede weigerde De Maght deel te nemen aan de verkiezingen.

Opvallende kandidaten waren VTM-nieuwsanker Mark Demesmaeker op de CD&V/N-VA-kartellijst in Vlaams-Brabant; Flor Koninx, commissaris van de federale politie op de SP.A-Spiritlijst in de kieskring Vlaams-Brabant; Bart Martens,

29. In een gesprek met *De Tijd* (27 mei) zei Groen!-voorzitter Dua dat haar partij zich niet meer tot de hele bevolking richtte, maar tot een "nichepubliek van zo'n 8%".

beleidscoördinator bij de Bond Beter Leefmilieu op de SP.A-Spiritlijst in de kieskring Antwerpen.

C. De verkiezingsuitslag en de regeringsvorming

In de vijf Vlaams provincies waren er 4.568.250 kiesgerechtigden, van wie er 4.220.205 aan de verkiezingen deelnamen en 4.003.454 een geldige stem uitbrachten. In het Brusselse gewest, waar voor het eerst de zes afgevaardigden van de Brusselse Vlamingen in het Vlaams Parlement rechtstreeks verkozen werden,³⁰ namen 64.451 kiesgerechtigden aan de verkiezingen deel, van wie er 61.292 geldig stemden. De verkiezingsuitslag zag er zo uit:

	Stemmen	%	Zetels
CD&V/N-VA	1.060.085	26,09	35 (waarvan 6 N-VA)
Vlaams Blok	981.587	24,15	32
VLD-Vivant	804.578	19,79	25
SP.A-Spirit	799.325	19,66	25
Groen!	308.898	7,60	6
Union Francophone	43.391	1,07	1

Bij de beoordeling van de verkiezingsuitslag moet er rekening mee worden gehouden dat de Volksunie in 1999 goed was voor 9,11% van de stemmen en voor 12 van de 124 zetels in het Vlaams Parlement. De partij is sindsdien uiteengevallen in de N-VA en Spirit; enkele mandatarissen sloten zich bij de VLD aan.

Bij de deelstaatverkiezingen van 1999 had de CVP 22,11% van de stemmen gekregen en 30 zetels veroverd; bij de federale verkiezingen van 2003 haalde CD&V in de Vlaamse kantons 20,99% van de stemmen, de N-VA 4,84%.

Het Vlaams Blok ging er 8,36 procentpunten op vooruit tegenover 1999 en 6,29 procentpunten tegenover de federale verkiezingen van 2003. Het won er tien zetels bij.

In 1999 haalden de VLD en Vivant samen 23,67%, in 2003 zelfs 24,64%. Het zetelaantal van de VLD viel terug van 27 naar 25; Vivant had geen gekozenen.

Bij de verkiezingen van 1999 was de SP op 14,77% en 20 zetels blijven steken. Het SP.A-Spiritkartel kreeg in 2003 23,53% van de stemmen.

Groen! verloor in vergelijking met 1999 3,85 procentpunten en zes zetels, maar ging er tegenover de federale verkiezingen van 2003 met 3,75 procentpunten op vooruit.

De UF, ten slotte, boekte in vergelijking met 1999 een lichte winst van 0,14 procentpunten en behield zijn ene zetel.

30. Tot dan toe hadden de zes eerst verkozen leden van de Nederlandse taalgroep in het Brussels Hoofdstedelijk Parlement tevens zitting in het Vlaams Parlement.

Nog op de avond van de verkiezingen wees Filip Dewinter erop dat, aangezien CD&V en de N-VA elk een fractie zouden vormen, het Vlaams Blok als grootste fractie in het Vlaams Parlement het initiatiefrecht had voor de vorming van een nieuwe Vlaamse regering, maar het was duidelijk dat geen van de andere partijen een dergelijk scenario zelfs maar in overweging zou nemen. Frank Vanhecke, de voorzitter van het Vlaams Blok, ging niet zo ver als Dewinter, maar riep wel de andere partijen op het Blok als een volwaardige partner te behandelen en ten minste gesprekken met zijn partij te beginnen.

Het politiek bestuur van CD&V, dat in de vooravond bijeenkwam, besliste het cordon sanitaire rond het Blok onverkort te handhaven. Voorzitter Leterme zei dat hij het initiatief zou nemen om een sterke Vlaamse regering te vormen, die een krachtig beleid zou voeren. Hij zei met een positief alternatief te willen komen, terwijl "het Blok enkel teert op problemen en die niet oplost".

Aftredend minister-president Somers bood daags na de verkiezingen in een brief aan Norbert De Batselier, de voorzitter van het Vlaams Parlement, het ontslag van zijn regering aan.

Op 15 juni begon Leterme een informatieronde met een onderhoud met aftredend parlementsvoorzitter De Batselier en met Guido Deblaere, de waarnemend voorzitter van het college van secretarissen-generaal van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Zoals na de verkiezingen van 1995 en 1999 had de administratie ten behoeve van de regeringsonderhandelaars nota's opgesteld waarin per beleidsdomein een stand van zaken werd opgemaakt, knelpunten werden gesignaleerd en beleidsvoorstellen werden gedaan.

Nog op 15 juni besliste de politieke raad van Groen!, conform een advies van het partijbestuur, niet aan de regeringsonderhandelingen deel te nemen. De politieke raad zei niet van dat standpunt te zullen terugkomen. Door de beslissing van Groen! werd Leterme verplicht met CD&V/N-VA, de VLD en SP.A-Spirit onderhandelingen te beginnen over de vorming van een regering die op een meerderheid in het Vlaams Parlement kon steunen.

Enigszins verrassend deelde Leterme mee dat hij eerst een reeks vertegenwoordigers van het middenveld en pas nadien de partijdelegaties zou ontvangen. In de pers werd gesuggereerd dat de informateur het weekend van 20 juni wilde afwachten vooraleer politieke gesprekken te voeren, omdat de Europese staats- en regeringsleiders dan zouden beslissen wie de nieuwe voorzitter van de Europese Commissie zou worden, een functie waarvoor premier Guy Verhofstadt genoemd werd. Leterme ontving echter op 18 juni voor het eerst officieel de delegaties van alle partijen die na 13 juni vertegenwoordigd waren in het Vlaams Parlement. Dat hij ook het Vlaams Blok voor een gesprek had uitgenodigd, wekte her en der verbazing. De informateur zei dat hij wou aftoetsen wat de inhoud van het politieke programma van het Vlaams Blok was. Een bestuursakkoord bleef uitgesloten, zei hij. De houding die de informateur tegenover het Vlaams Blok diende aan te nemen, had sinds 13 juni tot uiteenlopende verklaringen aanleiding gegeven. Zo vroegen Vivant en de N-VA-jongeren Leterme een coalitie te sluiten met het Vlaams Blok. ACW-voorzitter Jan Renders waarschuwde Leterme dan weer dat CD&V een coalitie met het Blok niet zou overleven.

Daags voor het gesprek met Leterme deelde het Vlaams Blok mee dat het de informateur steun zou aanbieden voor een minderheidskabinet van CD&V en de VLD. Zoals het tijdens de verkiezingscampagne had gezegd, koppelde het die steun aan elf eisen, waarvan de afschaffing van de transfers van Vlaanderen naar Wallonië en de afschaffing van het vreemdelingenstemrecht de belangrijkste waren. Leterme verwierp nog diezelfde dag het aanbod van het Blok.

Na het anderhalf uur durende gesprek van 18 juni met Gerolf Annemans, Filip Dewinter en Frank Vanhecke zei Leterme dat zijn standpunten over Vlaamse onafhankelijkheid, sociale zekerheid en het economisch beleid te ver verwijderd lagen van die van het Vlaams Blok om een coalitie met die partij of steun ervan aan een minderheidskabinet aanvaardbaar te maken.

Leterme stuurde op 23 juni een tekst met de conclusies van zijn informatieronde naar CD&V, VLD, SP.A-Spirit en N-VA, maar ook naar Groen! Blikvangers ervan waren een eenvoudiger milieuregelgeving; lastenverlaging, binnen de mogelijkheden van het budget; uitbreiding van het inburgeringstraject tot alle nieuwkomers; een onderzoek naar de invoering van een maximumfactuur in de zorg; de vervanging van de verkeersbelasting door een wegeviget; kosteloos basisonderwijs, te beginnen met het zesde leerjaar.

Het partijbestuur van de VLD aanvaardde de informatienota op 24 juni als basis voor regeringsonderhandelingen. De SP.A nam op 26 juni dezelfde beslissing.

Op 27 juni zei Frank Vandenbroucke (SP.A), de federale minister van Werk en Pensioenen, dat hij naar de Vlaamse regering zou overstappen indien er een perspectief was op een "verstandige" staatshervorming. Hij sprak in dat verband van de regionalisering van het werkloosheidsbudget, om Vlaanderen in staat te stellen een krachtig en modern werkgelegenheidsbeleid te voeren. Op zijn verklaringen kwam scherpe kritiek van de socialistische en de christelijke vakbond en van de gewezen socialistische minister Freddy Willockx, die zei (in *De Morgen* van 29 juni) dat Vandenbroucke "op eenzijdige wijze een confederaal discours hield". Ook op de vergadering van het SP.A-partijbureau van 28 juni kreeg Vandenbroucke kritiek. Er werd op gewezen dat de regionalisering van de vervangingsinkomens niet tot het partijprogramma behoorde. SP.A-voorzitter Stevaert verdedigde Vandenbroucke, die de SP.A-delegatie op het Vlaamse formatieberaad zou leiden. Over de regionale besteding van de werkloosheidsuitkeringen, die tot meer werk en meer sociale rechtvaardigheid zou leiden, moest volgens Stevaert een ernstige discussie mogelijk zijn.

De formatiegesprekken begonnen op 28 juni. Zowel VLD-voorzitter De Gucht als SP.A-voorzitter Stevaert zei dat de regeringsvorming in Wallonië en Brussel de Vlaamse formatiegesprekken bemoeilijkte. In het Waalse Gewest en in de Franse Gemeenschap waren de PS en het CDH formatiegesprekken begonnen zonder de MR. In Brussel onderhandelden de PS, het CDH, Ecolo, de VLD, SP.A-Spirit en CD&V eveneens zonder de Franstalige liberalen.

De onderhandelaars besteedden tijdens hun gesprekken veel aandacht aan de financiële ruimte voor nieuw beleid. De SERV had op 26 januari de gecumuleerde financiële middelen voor nieuw beleid in de periode 2005-2009 op 4,6 miljard

euro becijferd. Drie maanden later, op 26 april, had de SERV, zijn raming verlaagd naar 3,73 miljard euro. De SERV had gezegd dat de regering die na 13 juni zou aantreden, als eerste opdracht zou hebben voor 370 tot 380 miljoen euro structurele besparingsmaatregelen te nemen. Op 12 juni, daags voor de verkiezingen, had *De Tijd* geschreven dat volgens de Vlaamse administratie de regering in 2004 op een begrotingstekort afstevende en de financiële middelen voor nieuw beleid in de periode 2004-2008 slechts 1,5 miljard euro bedroegen. De aftredende minister van Begroting, Van Mechelen, betwistte de cijfers van de administratie. Om een polemiek te vermijden en duidelijkheid te krijgen had informateur Letermé aan het Rekenhof gevraagd een rapport te maken over de budgettaire toestand van de Vlaamse overheid.

Op 23 juni maakte Letermé het rapport van het Rekenhof bekend. Het zei dat de nota van de administratie nog te optimistisch was, omdat ze gebaseerd was op gegevens van februari en niet alle lopende verbintenissen in rekening bracht. Het Rekenhof becijferde dat er pas in 2007 ruimte voor nieuw beleid zou ontstaan. Letermé deelde op 27 juni mee dat de Vlaamse regering in 2004 minimaal 100 tot 150 miljoen euro zou moeten besparen om de begrotingsdoelstellingen te halen.

De onderhandelaars vonden op 30 juni een akkoord over een aanpassing van de begroting van 2004. De Vlaamse regering zou voor 150 miljoen euro besparen, voor 200 tot 300 miljoen euro eenmalige inkomsten zoeken en een financieringsoverschot van 404,4 miljoen euro realiseren. De federale regering verwachtte van de Vlaamse overheid een overschot van 610 miljoen euro, maar de Vlaamse regering zei gebruik te zullen maken van artikel 8 van het stabiliteitsprogramma van eind 2000. Artikel 8 bepaalt dat een deelstaat die extra inspanningen heeft gedaan om de overheidsschuld af te bouwen, zijn begrotingsdoelstelling mag verlagen met een bedrag dat gelijk is aan 1% van zijn federale dotatie. Voor Vlaanderen, dat al verschillende jaren een hoger dan afgesproken financieringsoverschot had gerealiseerd, ging het om 158 miljoen euro. Door een bepaalde interpretatie te geven aan de Europese regels voor de overheidsboekhouding (ESR), kon het te realiseren overschot verder worden verlaagd tot 404,4 miljoen euro.

Nog op 30 juni stelde de SERV andermaal zijn raming van de financiële ruimte voor nieuw beleid in de periode 2005-2009 naar beneden bij, van 3,7 miljard euro naar 2,6 miljard euro. Om die doelstelling te kunnen halen zou de Vlaamse regering in 2004 nog 435 miljoen euro moeten besparen, waarvan 285 miljoen euro door structurele maatregelen.

Op 10 juli werden de onderhandelaars het eens over de financiële ruimte voor extra beleid, waarvoor in 2009 1,85 miljard euro beschikbaar zou zijn.

De verwachting dat de gesprekken nu snel zouden worden afgerond werd niet bewaarheid. De partijcongressen die voor 14 juli waren bijeengeroepen, moesten worden uitgesteld. De vertraging had te maken met de zorgvuldigheid waarmee Letermé tewerk ging en met felle discussies over de verdeling van de financiële beleidsruimte, de te volgen strategie voor de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde, de uitbreiding van de 'fiscale amnestie' tot de gewestbelastingen en het aantal ministeriële mandaten en de verdeling ervan over de

verschillende partijen. De liberalen en de socialisten wensten elf ministers te benoemen, het wettelijk toegestane maximum, CD&V/N-VA wilde het aantal op tien houden, zoals in de aftredende regering-Somers.

De onderhandelaars maakten op 14 juli bekend dat ze akkoord gingen om de belastingen in de legislatuur 2004-2009 met 600 miljoen euro te verlagen. Er zou 500 miljoen euro worden vrijgemaakt om werken fiscaal aantrekkelijker te maken en 100 miljoen euro om de registratierechten en de successierechten te verlagen. De lastenverlaging zou ingaan in 2007.

Op 15 juli werden de onderhandelaars het eens over de eisen die ze zouden meenemen naar de onderhandelingen over de verdere staatshervorming en over de aanpak van de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde. Daarvoor zou aan het begin van het parlementaire jaar in de Kamer een wetsvoorstel worden ingediend dat "onverwijld" zou worden goedgekeurd.

Het formatieberaad leek daarmee in de laatste rechte lijn te zijn gekomen; de partijen maakten zich op om het ontwerpakkoord op 18 juli aan hun congres voor te leggen. Als een complete verrassing kwam op vrijdag 16 juli het bericht dat de VLD omstreeks 19 uur de onderhandelingstafel had verlaten. Volgens verklaringen van onderhandelaars was er tussen CD&V en de VLD een groot meningsverschil gerezen over het Vlaamse deel van de 'fiscale amnestie'. Later zou blijken dat het incident ook te maken had met het geheel van het fiscale beleid dat de nieuwe Vlaamse regering zou voeren en met ongenoegen van premier Verhofstadt over de afspraken over de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde, waarvan hij vermoedde dat CD&V/N-VA ze zou gebruiken om de federale regering onderuit te halen. De voor 18 juli geplande congresbijeenkomsten werden afgeblazen.

Na het weekeinde, waarin formateur Leterme telefonische contacten had en een nieuw voorstel voor fiscale amnestie uitwerkte, en de wekelijkse bijeenkomst van de partijbesturen, werd het overleg op maandagmiddag 19 juli hervat. Kort voor middernacht werden de onderhandelaars het eens over een ontwerp van bestuursakkoord. De congressen van CD&V (unaniem), de VLD (met een tiental tegenstemmen en onthoudingen), de SP.A (met één tegenstem), Spirit (met één tegenstem) en de N-VA (met zes tegenstemmen en een tiental onthoudingen) keurden het ontwerpakkoord op 20 juli goed.

Het regeerakkoord, dat de titel *Vertrouwen geven, verantwoordelijkheid nemen* droeg, voorzag in de toekenning, vanaf 2007, van een korting van 200 euro op de personenbelastingen aan de 1 miljoen werkende Vlamingen met het laagste loon, en de uitbreiding van de maatregel in 2009 tot alle werkende Vlamingen. De successierechten tussen gehuwden en tussen wettelijk samenwonenden zouden worden afgeschaft voor de gezinswoning. De vrijstelling van registratierechten voor de aankoop van een eerste gezinswoning of een bouwkaavel zou worden verhoogd van 12.500 tot 15.000 euro. De registratierechten op de eerste schijf van 100.000 euro van een hypothecaire lening voor de bouw, de renovatie of de verwerving van de enige gezinswoning zouden worden geschrapt.

Om de werkzaamheidsgraad te verhogen, zou er bij de overheid een uniek aanspreekpunt voor bedrijven komen, 3% van het bruto binnenlands inkomen

worden besteed aan innovatie, zouden de administratieve lasten vereenvoudigd worden en zouden er tegen 2007 versneld 7.000 hectaren bedrijventerreinen bij komen. Oudere werknemers die bedreigd worden met collectief ontslag zouden belastingvermindering krijgen wanneer ze een nieuwe baan vinden. Werklozen zouden binnen de zes maanden opgeroepen worden om een opleiding te volgen en werkervaring op te doen. De VDAB zou ruimte moeten laten voor private bedrijven op de arbeidsbemiddelingsmarkt en beter moeten samenwerken met de Brusselse en de Waalse dienst voor arbeidsbemiddeling.

De Vlaamse regering zou jaarlijks 100 miljoen euro uittrekken om gevaarlijke verkeerssituaties ('zwarte punten') aan te pakken en de verkeersbelasting vervangen door een wegenvignet, zodat ook buitenlandse weggebruikers betalen voor het gebruik van de verkeersinfrastructuur.

De milieuvergunning en de stedenbouwkundige vergunning zouden waar mogelijk geïntegreerd worden. Bedrijven zouden de vergoeding voor de afvalwaterzuivering van het belastbare inkomen kunnen aftrekken. Vanaf 2008 zou de forfaitaire huisvuilbelasting vervangen worden door een afvalheffing, volgens het principe 'de vervuiler betaalt'.

Het leerlingenvervoer zou gratis worden, net als het basisonderwijs, te beginnen met het zesde leerjaar. Elke school die in eenzelfde situatie verkeert, zou dezelfde middelen krijgen, ongeacht het net waartoe ze behoort. In het hoger onderwijs zouden meer studenten een studietoelage krijgen. De sociale toelagen voor de hogescholen zouden geleidelijk gelijkgeschakeld worden met die voor de universiteiten.

In de welzijnssector stelde het regeerakkoord 5.000 extra plaatsen in de kinderopvang in het vooruitzicht, alsook de gefaseerde invoering van een maximumfactuur in de zorgsector en de gelijkgeschakeling van de zorguitkering voor thuiszorg met die van residentiële zorg. De gehandicapten kregen de garantie dat tegen het einde van de legislatuur hun noden beantwoord zouden zijn.

De verplichting voor nieuwkomers lessen Nederlands te volgen, zou worden uitgebreid tot alle Nederlandsonkundigen die werk zoeken. Wie verplicht is een cursus te volgen maar dat niet doet, zou geen aanspraak kunnen maken op een sociale woning.

In het regeerakkoord stond voorts dat er tegen juli 2005 een gemeente- en een provinciedecreet zouden komen, de Vlaamse overheid een eigen vertegenwoordiging bij de Europese Unie zou oprichten en de haalbaarheid en wenselijkheid van een Vlaamse kandidatuur voor de Olympische Spelen van 2016 onderzocht zou worden.

De regeringspartijen spraken af te ijveren voor verdere stappen in de staatshervorming, om Vlaanderen de volledige bevoegdheid te geven voor gezondheidszorg, gezinsbeleid, ontwikkelingssamenwerking, telecommunicatie, wetenschaps- en technologiebeleid, de spoorinfrastructuur en de exploitatie ervan, alsook aanvullende bevoegdheden voor economie, werk, fiscaal en financieel beleid. Voorts was er sprake van een objectieve en doorzichtige solidariteit met de andere deelstaten en de regionalisering van het beheer van de luchthaven van Zaventem, van het kadaster en van het beleid voor grote handelsvestigingen.

Het regeerakkoord nam het engagement van de 13-meiverklaring over de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde over.³¹ De vijf regeringspartijen zouden hun fractie in de Kamer en de Senaat vragen “uiterlijk bij de start van het parlementaire jaar” wetsvoorstellen tot splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde voor de verkiezingen van de Kamer, de Senaat en het Europees Parlement respectievelijk tot splitsing van het gerechtelijk arrondissement Brussel in te dienen “en onverwijld goed te keuren”. Parallel en tegelijk zou de Vlaamse regering “de institutionele middelen aanwenden waarover ze in het kader van het coöperatief federalisme beschikt” om de splitsing te realiseren. Volgens onderhandelaars van CD&V en de N-VA refereerde die laatste bepaling aan de afspraken die in het Overlegcomité met de federale regering en de andere deelstaatregeringen moeten worden gemaakt en aan de bijdrage van Vlaanderen tot de afbouw van de overheidsschuld.

De Tijd schreef op 21 juli dat de 1,85 miljard euro extra beleidsruimte in 2009 als volgt zou worden verdeeld: lastenverlaging 600 miljoen euro; onderwijs 337 miljoen euro; innovatie 200 miljoen euro; zorg 183 miljoen euro; CAO's ambtenaren 175 miljoen euro; huisvesting 105 miljoen euro; gemeenten 100 miljoen euro; werkgelegenheid 60 miljoen euro; openbare werken 50 miljoen euro; havens 40 miljoen euro. Voor 2007 werd de extra beleidsruimte geraamd op 0,7 miljard euro, voor 2008 op 1,5 miljard euro.

Op 22 juli kwam het Vlaams Parlement voor de middag bijeen om de nieuwe Vlaamse regering te benoemen en te beëdigen. Meteen nadien legde minister-president Leterme ook de eed af in handen van koning Albert II. Van de tien ministers kwamen er drie van de federale regering over: Frank Vandenbroucke, Bert Aniaux en Kathleen Van Brempt.³² Opvallend was de intrede in de regering van Kris Peeters, de gedelegeerd bestuurder van Unizo, voor CD&V. Na de middag stelde minister-president Leterme in een regeringsverklaring het regeerakkoord aan de Vlaamse volksvertegenwoordigers voor.

Op 23 juli debatteerde het Vlaams Parlement over het regeerakkoord en gaf het zijn vertrouwen aan de regering-Leterme. Groen! en het Vlaams Blok stemden tegen, de meerderheidspartijen stemden voor. Het Vlaams Blok zag in het regeerakkoord geen trendbreuk met het beleid van de paars-groene regering en vond de lastenverlaging te gering. Groen! toonde zich bekommerd om het landbouwen natuurbeleid, dat te sterk werd benaderd als een economische sector, en vreesde dat de lastenverlaging ten koste zou gaan van investeringen in zorg en onderwijs.

31. Zie in dit Jaarboek: M. DEWEERDT, *Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2004*, p. 160.

32. Zie *ibidem*, pp. 170-171. Voor de volledige samenstelling van de Vlaamse regering, zie bijlage.

III. Het eerste halfjaar van de regering-Leterme

A. Vlaams Parlement

Het Vlaams Parlement herkoos tijdens de installatievergadering van 22 juli Norbert De Batselier (SP.A) als voorzitter. Volgens persberichten waren de meerderheidspartijen overeengekomen dat De Batselier na tweeënhalf jaar het voorzitterschap zou overlaten aan Marleen Vanderpoorten (VLD).³³

De Standaard maakte op 22 november gewag van een nota waarin de fracties van de meerderheidspartijen afspraken hadden gemaakt over hun samenwerking. Volgens het 'zwijgakkoord' moeten voorstellen van decreet en voorstellen van resolutie voor de indiening voorgelegd worden aan de meerderheidspartners. Voorstellen die aanleiding kunnen geven tot een verschillend stemgedrag binnen de meerderheid, mogen zonder akkoord van de andere meerderheidspartners niet op de agenda gezet worden. Leden van de meerderheid mogen geen initiatieven van de oppositie steunen, tenzij ze daarvoor vooraf toestemming hebben gekregen. Interpelleren mag slechts indien de andere partners vooraf op de hoogte zijn. De nota zou na zes maanden worden geëvalueerd.

B. Bestuurlijke organisatie

De regering richtte op 15 oktober een ministerieel comité op dat de opdracht kreeg de hervorming van de Vlaamse administratie te realiseren, en een college van ambtenaren-generaal dat het ministerieel comité zou adviseren.

Minister-president Leterme zei op 23 november in de commissie voor Bestuurszaken van het Vlaams Parlement dat de hervorming van de administratie maar zou starten indien de regering de garantie had dat de operatie budgettair neutraal zou zijn. Hij zei dat op 1 januari 2005 in geen enkel van de dertien beleidsdomeinen de hervorming voldoende ver gevorderd zou zijn om ze in werking te laten treden. Volgens Leterme bleef het de bedoeling de hervorming in alle beleidsdomeinen op 1 januari 2006 te laten ingaan. Per beleidsdomein zou er een ministerie komen, bestaande uit een beleidsvoorbereidend departement en beleidsuitvoerende verzelfstandigde agentschappen.

Op 19 november benoemde de Vlaamse regering André Denys tot gouverneur van de provincie Oost-Vlaanderen. Denys, die tot dan toe de VLD had vertegenwoordigd in het Vlaams Parlement, volgde de socialist Herman Balthazar op.

33. In *Het Belang van Limburg* van 20 juni 2005 zei een andere VLD'er, Jaak Gabriëls, dat Guy Verhofstadt hem in juni 2003, toen hij uit de Vlaamse regering werd verwijderd, het voorzitterschap van het Vlaams Parlement had beloofd.

C. Begrotingsbeleid

In een interview met *De Standaard* (6 september) zei minister van Begroting Van Mechelen dat de Vlaamse regering haar begrotingsbeleid zou richten op de 'Toekomstnorm', die gebaseerd is op een constante reële groei van het bruto nationaal inkomen van 2% en op een inflatie van 1,5%. Indien er in een bepaald jaar een overschot is, zou het gebruikt kunnen worden voor schuldafbouw of in een reservefonds worden gestopt. Indien Vlaanderen meer bevoegdheden zou krijgen, bijvoorbeeld gezondheidszorg, zouden die deels uit dat fonds kunnen worden gefinancierd. Met de herinvoering van een groeionorm ging de Vlaamse regering in op een suggestie van de SERV. De paars-groene regering-Dewael/Somers had de groeionorm van de rooms-rode regering-Van den Brande II (1995-1999) vervangen door een saldonorm.

Begroting 2004 en 2005 – Als gevolg van de slepende onderhandelingen met de federale regering over de uitbreidingsplannen van het koerierbedrijf DHL op de luchthaven van Zaventem,³⁴ ging de Vlaamse regering pas op 30 september, een week later dan gepland, in 'conclaf' om de begroting van 2004 aan te passen en de begroting van 2005 op te stellen.

Op 17 september had de regering al beslist enkele kantoorgebouwen in Brussel te verkopen en nadien te huren van de nieuwe eigenaar (*sale and rent back*). Er was sprake van het Consciencegebouw aan het Noordstation en van de zetels van Kind & Gezin, de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij (VHM) en de Vlaamse Landmaatschappij (VLM).

De resultaten van het begrotingsoverleg werden op 8 oktober voorgesteld. Voor 2004 bleef de Vlaamse regering rekenen met een economische groei van 2%, terwijl het Planbureau van 2,2% uitging. Het verschil van 90 miljoen euro dat daaraan beantwoordde, werd opgenomen in een conjunctuurprovisie en zou maar worden uitgegeven indien de economie effectief met 2,2% zou groeien.

De inkomsten werden herhaard op 18,821 miljard euro, 900 miljoen euro meer dan in de oorspronkelijke begroting. De gewestbelastingen, vooral de registratierechten en de schenkingsrechten, brachten meer op dan verwacht. De regering rekende ook op inkomsten van enkele eenmalige operaties: de verkoop van haar participatie in de Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening (120 miljoen euro), de verkoop van de Arcelor-aandelen die de NV Staal Vlaanderen aanhield (165,8 miljoen euro) en de al genoemde *sale and rent back* van enkele gebouwen (195 miljoen euro).

De uitgavenkredieten werden opgetrokken van 17,910 naar 18,155 miljard euro. Er ging extra geld naar de gehandicaptensector (42,6 miljoen euro), innovatie (5 miljoen euro), de uitbetaling van achterstallige fietsvergoedingen in het onderwijs (9 miljoen euro), de bijzondere jeugdbijstand en de sanering van oude militaire terreinen.

34. Zie in dit Jaarboek: M. DEWEERDT, *a.w.*, pp. 172-182.

Om de uitgavenkredieten tot 18,155 miljard euro te beperken, was voor 176 miljoen euro bespaard op maatschappelijk minder prioritaire uitgaven, zoals communicatie en buitenlandse reizen. Het ging om structurele besparingen, die een weerslag zouden hebben op de begrotingen van 2005 en later. Een lineaire besparing van 5% op de eigenlijke werkingskosten en een wervingsstop in de Vlaamse administratie tot eind 2004 zouden 9 miljoen respectievelijk 6 miljoen euro opbrengen.

De begroting had een overschot van 664,8 miljoen euro. Het geconsolideerde financieringsoverschot van de Vlaamse overheid in haar geheel zou, conform de Europese begrotingsregels (ESR), 388,178 miljoen euro bedragen, 17.000 euro meer dan de doelstelling die de Hoge Raad van Financiën oplegde.

Voor de begroting van 2005 ging de Vlaamse regering uit van een groei van 2%, minder dan wat het Planbureau verwachtte (2,4%). Het corresponderende verschil (77 miljoen euro) ging eveneens naar een conjunctuurprovisie.

De regering raamde haar inkomsten op 19,033 miljard euro, waarvan 85 miljoen euro eenmalige uit de al vermelde *sale and rent back* van overheidsgebouwen. Voor de uitgaven werd 18,431 miljard euro uitgetrokken. Om aan dat bedrag te komen, hadden alle ministers samen nog eens 160,2 miljoen euro structureel bespaard op minder prioritaire uitgaven. Zo werd beslist drie maatregelen die aangekondigd waren op de Ondernemingsconferentie van 2003 voorlopig niet uit te voeren: de oprichting van een Talentenbank, de invoering van een inkomensverzekering voor beginnende ondernemers en de uitbreiding van het dienstenchequesysteem tot de kinderopvang. In het onderwijs zou de vervangingspool worden afgeslankt en het lesurenpakket voor het secundair onderwijs, ondanks het stijgende aantal leerlingen, bevroren worden. Een verdere lineaire besparing op de eigenlijke werkingsmiddelen en de verlenging van de wervingsstop in de administratie tot eind 2005 zouden de uitgaven eveneens drukken.

Supplementaire middelen gingen in hoofdzaak naar de gehandicaptensector (88 miljoen euro), innovatie (55 miljoen euro) en de begeleiding van werklozen (33 miljoen euro).

De begroting had een overschot van 602 miljoen euro. Volgens de ESR-normen kwam het geconsolideerde financieringsoverschot van de hele Vlaamse overheid op 287,9 miljoen euro uit. De Vlaamse regering zei dat daarmee voldaan was aan de HRF-norm. De Hoge Raad van Financiën vroeg weliswaar een overschot van 444 miljoen euro, maar de Vlaamse regering meende dat op grond van artikel 8 van het stabiliteitsprogramma van 2002 met 156,6 miljoen euro te kunnen verminderen omdat ze de voorbije jaren een groter dan opgelegd overschot had gerealiseerd. Daarvoor diende ze wel nog het akkoord van de HRF te krijgen. Op verzoek van de federale regering zette de Vlaamse regering 95 miljoen euro opzij voor extra schuldafbouw. Ze koppelde daar wel de voorwaarde aan dat de andere deelstaten een gelijkaardige inspanning zouden doen en dat een deelstaat die zijn afgesproken begrotingsdoelstelling niet haalt, een sanctie zou krijgen.³⁵

35. *Ibidem*, p. 186.

In verband met de *sale and rent back*-operatie verduidelijkte minister Van Mechelen op 12 oktober in de commissie voor Algemeen Beleid van het Vlaams Parlement dat de Vlaamse regering in 2004 en 2005 ongeveer 150.000 m² kantoorruimte zou verkopen en die nadien voor een periode van 18 jaar zou huren. Van de opbrengst zou 195 miljoen euro op de rekening van 2004 en 85 miljoen euro op die van 2005 worden geboekt. In een eerste fase zouden het Consciencegebouw en een gebouw aan de Koolstraat, in een tweede fase de zetels van Kind & Gezin, de VHM en de VLM, alsook het Vlaams Administratief Centrum in Antwerpen en Hasselt verkocht worden. Van Mechelen bracht de verkoop in verband met de wervingsstop en een mogelijke decentralisatie van de Vlaamse administratie.

Op 30 november bleek tijdens de begrotingsbesprekingen in dezelfde commissie dat de plannen waren bijgesteld. Het VAC in Hasselt was van de lijst geschrapt. In plaats van de gebouwen te verkopen, zouden ze voor 99 jaar in erfpacht worden gegeven. Op die manier zou de Vlaamse overheid bij de transactie aanzienlijk minder registratierechten moeten betalen aan het Brusselse gewest (0,2 in plaats van 12,5%).

Op 26 december deelde de Vlaamse regering mee dat ze drie gebouwen (Consciencegebouw en de administratieve zetels van Kind & Gezin en de VLM) voor 99 jaar in erfpacht had gegeven aan AXA Belgium, de verzekeringstak van de AXA-groep, voor een som van 217,6 miljoen euro. Het gebouw aan de Koolstraat en het VAC in Antwerpen en Hasselt zouden in 2005 in erfpacht kunnen worden gegeven. De VHM-zetel kon om juridische redenen niet vervreemd worden.

De aangekondigde wervingsstop hield in dat tot eind 2005 vertrekkende ambtenaren niet zouden vervangen worden in zowel het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap als de Vlaamse openbare instellingen, met uitzondering van continuïdendiensten, zoals het openbaar vervoer en psychiatrische instellingen. Volgens minister-president Leterme was het de bedoeling dat de Vlaamse overheid tegen eind 2005 met 1.200 minder ambtenaren zou werken.

Gazet van Antwerpen meldde op 26 november dat de christelijke overheidsvakbond CCOD een stakingsaanzegging had ingediend uit protest tegen de wervingsstop. Op 30 november zei minister van Ambtenarenzaken Geert Bourgeois dat de Vlaamse regering bereid was de wervingsstop flexibel toe te passen, op voorwaarde dat de besparingsdoelstelling gehaald werd. Diezelfde dag zei minister Van Mechelen dat de wervingsstop moest resulteren in een besparing van 11 miljoen euro bij het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en van 24,8 miljoen euro bij de VOI's. Hij schatte dat het om 1.635 ambtenaren ging.

Het decreet van 24 december 2004 houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 2005 (B.S. 31 december 2004), het zogenaamde programmadecreet, versoepelde de vrijstelling van registratierechten (tot 12.500 euro) bij de eerste aankoop van een onroerend goed. De vrijstelling geldt sinds 1 januari 2005 ook voor bouwgronden die binnen vijf jaar (in plaats van drie jaar) bebouwd worden. Het programmadecreet vereenvoudigde ook de 'meeneembaarheid' van de registratierechten voor gescheiden echtparen.

De Vlaamse overheid sloot het begrotingsjaar 2004 volgens het Rekenhof af met een overschot van 474,4 miljoen euro. Minister Van Mechelen had eerder van 443,8 miljoen euro gesproken. Het Rekenhof schreef het hoge overschot deels toe aan de toegenomen onderbenutting (9,9% tegenover 8,9% in 2003) van begrotingskredieten.

D. Economie en werkgelegenheid

Knelpuntberoepen – Bij besluit van 27 augustus voerde de Vlaamse regering de toekenning in van een premie aan werkzoekenden die een opleiding volgen die naar een knelpuntberoep leidt. De premie bedraagt 150 euro voor een opleiding van 100 tot 400 uur en 250 euro voor een opleiding van meer dan 400 uur.

CAO-decreet – Het Arbitragehof vernietigde op 15 september het decreet van 29 november 2002 dat de Vlaamse regering de bevoegdheid gaf bepalingen van collectieve arbeidsovereenkomsten (CAO's) die tot haar bevoegdheid behoren, zoals opleiding, kinderopvang, vorming en outplacement, algemeen verbindend te verklaren. Volgens het Arbitragehof valt de vaststelling van de juridische gevolgen van een CAO onder het arbeidsrecht, dat een uitsluitend federale bevoegdheid is.

Werkgelegenheidsakkoord – Op 9 november zaten de Vlaamse regering en de sociale partners voor het eerst samen om het werkgelegenheidsakkoord 2005-2006 voor te bereiden. De regering, die voor elk van beide jaren 24 miljoen euro ter beschikking stelde, vroeg de vakbonden en de werkgevers tegen 25 november overeenstemming te zoeken over de aanwending van het geld.

Het overleg werd bezwaard door twee regeringsbeslissingen, die een uitloper waren van het werkgelegenheidsakkoord 2003-2004. Bij de opmaak van de begroting van 2005 had de regering besloten het budget voor de aanmoedigingspremies bij loopbaanonderbreking te bevriezen op 12 miljoen euro en de toegang tot de premies te versmallen. Door de bijval van de maatregel had de regering bij de aanpassing van de begroting van 2004 6 miljoen euro extra moeten vrijmaken. De beperking van het toepassingsgebied zinde de vakbonden niet. De werkgevers waren dan weer ontevreden omdat de regering de aangekondigde uitbreiding van de vrijstelling van het gewestelijke gedeelte van de onroerende voorheffing voor rechtspersonen tot eenmanszaken voor zich uit had geschoven.

Op 23 november kwamen de sociale partners overeen de twee twistpunten buiten het overleg over een nieuw werkgelegenheidsakkoord te houden. Ze werden het erover eens de beschikbare 24 miljoen euro over drie pakketten te verdelen: maatregelen om de mobiliteit op en naar de arbeidsmarkt te verbeteren; stimuli om oudere werknemers op een kwaliteitsvolle wijze langer te laten werken; initiatieven om het aantal knelpuntvacatures terug te dringen.

Op 2 december ging de Vlaamse regering akkoord met het voorstel van de sociale partners. Er werd afgesproken tegen 23 december in werkgroepen concrete maatregelen uit te werken voor elk van de drie krachtlijnen. Na een vergadering van het Vesoc (Vlaams Economisch en Sociaal Overlegcomité) op 23 december werd

gezegd dat er vooruitgang was geboekt, maar dat nog niet alle maatregelen klaar waren. Pas in januari 2005 zouden de regering en de sociale partners een nieuw werkgelegenheidsakkoord sluiten.

Arkimedes – Een besluit van 3 december gaf uitvoering aan het decreet van 19 december 2003 betreffende het activeren van risicokapitaal in Vlaanderen, het zogenaamde Arkimedes-decreet. De Vlaamse overheid gaf particulieren die intekenen op een Arkimedes-fonds een kapitaalgarantie van 100% indien het om obligaties gaat en een kapitaalgarantie van 90% plus een belastingskrediet van 8,75% indien het aandelen betreft. De Arkimedes-fondsen investeren het bijeengebrachte geld in erkende investeringsvennootschappen (Arkiv's) die op hun beurt investeren in KMO's. De investeringsvennootschappen moeten uit eigen middelen eenzelfde bedrag inbrengen als datgene dat ze van Arkimedes hebben ontvangen. In 2005 zouden particulieren kunnen intekenen op het eerste door de overheid erkende Arkimedes-fonds.

E. Infrastructuur en mobiliteit

Luchthaven Zaventem – Na de mislukking van de onderhandelingen over de uitbreiding van het koerierbedrijf DHL op de luchthaven van Zaventem,³⁶ werd de sociaal-economische ontwikkeling van de luchthavenregio een prioriteit van de Vlaamse regering.

Op 27 oktober zei minister-president Leterme dat de Vlaamse overheid geen participatie zou nemen in luchthavenuitbater BIAC, waarin de federale regering haar meerderheidsbelang van de hand zou doen. Leterme zei dat de impact van een Vlaamse participatie gering zou zijn. Minister van Openbare Werken Peeters had eerder (*De Tijd*, 8 oktober) gezegd voorstander te zijn van een participatie van de Vlaamse overheid in BIAC.

Op 29 oktober richtte de Vlaamse regering een task force en een werkgroep op voor de luchthavenregio. Lodewijk De Witte, de gouverneur van Vlaams-Brabant, coördineerde de werkgroep van alle betrokken diensten en administraties. Hugo Van Bever, de gewezen directeur-generaal van de GOM Vlaams-Brabant, leidde de task force met de kabinetsmedewerkers. De werkgroep en de task force zouden op korte termijn de krachtlijnen van een strategisch plan moeten opstellen en die nadien nader uitwerken.

Op 10 december stelde de Vlaamse regering het strategisch actieplan voor de reconversie en tewerkstelling (Start) van de luchthavenregio voor. Binnen het jaar zou er een strategische visie worden uitgewerkt voor de volgende 10 tot 15 jaar, die samen met de nieuwe milieuvergunning voor BIAC³⁷ een stabiel en rechtszeker kader zou moeten creëren. Aan de noordelijke kant van de luchthaven zou de ontsluiting via de weg verbeterd worden door een verbinding met de E19 naar

36. *Ibidem*, pp. 172-182.

37. *Ibidem*, p. 217.

Brucargo. In Meise, Vilvoorde, Machelen en Zaventem zouden vijf bedrijventerreinen worden vrijgemaakt. Het werkgelegenheidsbeleid zou meer aandacht hebben voor Vlaams-Brabant, door meer instructeurs 'Nederlands op de werkvloer' ter beschikking te stellen en door de oprichting van een regionaal technologisch centrum dat scholen toegang geeft tot hoogtechnologische apparatuur. Het Start-plan nam ook het Diabolo-project van de federale overheid mee, voor een directe spoorverbinding van de luchthaven naar Leuven en Antwerpen.

Scheldeverdieping – De Vlaams-Nederlandse projectgroep ProSes stelde op 13 september het rapport voor dat de Belgische en Nederlandse overheid hadden besteld over de veiligheid, toegankelijkheid en natuurlijkheid van het Schelde-estuarium. Uit de studie bleek dat de verdieping van de Westerschelde van 11,6 tot 13,1 meter rendabel is voor de haven van Antwerpen, het natuurbehoud niet in de weg staat en geen veiligheidsrisico's inhoudt. De conclusies van ProSes werden goedgekeurd door de Technische Scheldec commissie, waarin Belgische en Nederlandse ambtenaren zitting hadden.

Minister van Openbare Werken Peeters overlegde op 4 oktober met de Nederlandse staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, Melanie Schultz van Haegen, en de Nederlandse minister van Landbouw en Natuur, Cees Veerman. Ze spraken af tegen december een politieke beslissing over de ontwikkeling van het Schelde-estuarium te nemen.

Op 30 november sloten de Vlaamse en de Nederlandse regering een akkoord over de 'Ontwikkelingsschets 2010' voor het Scheldebekken. De werken voor de verdieping van de Westerschelde zouden in 2007 beginnen. Naast het uitdiepen van de vaargeul had het akkoord betrekking op het natuurbehoud in het Schelde-estuarium en de bescherming tegen overstromingen. Over de financiering waren de beide regeringen het nog niet eens. Ze zouden het akkoord tegen half december bekrachtigen en tegen dan overeenstemming over de kostenverdeling trachten te vinden.

Op 9 december werd bekend dat de Nederlandse regering ermee dreigde de Scheldeverdieping te vertragen indien België zijn verplichtingen over de aanleg van een hogesnelheidsspoorlijn tussen België en Nederland niet zou nakomen. Johan Vande Lanotte, de federale minister van Overheidsbedrijven, noemde de Nederlandse eis onredelijk en zonder juridische grondslag.

De Vlaamse regering stemde op 17 december in met de 'Ontwikkelingsschets 2010' voor het Scheldebekken. Minister-president Leterme zei op 21 december dat zijn Nederlandse ambtgenoot Jan Peter Balkenende hem garanties had gegeven dat Nederland de afspraken over de Westerschelde zou nakomen. Het zou nog duren tot 11 maart 2005 vooraleer er een definitief akkoord was over de Scheldeverdieping.

Deurne – De Vlaamse regering maakte op 9 november bekend dat ze exclusieve onderhandelingen zou beginnen met het consortium AIM-Flying Service-VLM-Bosal-Exmar over de oprichting van een privaat-publieke vennootschap die de zakenluchthaven van Deurne zou ontwikkelen en exploiteren. Naast het Vlaamse

Gewest en het privé-consortium zouden het Antwerps Havenbedrijf, de Hoge Raad voor Diamant en de GOM-Antwerpen in de vennootschap participeren.

Deurganckdok – De Vlaamse regering verleende op 12 november de laatste vier stedenbouwkundige vergunningen voor de aanleg van het Deurganckdok, conform het zogenaamde Nooddecreet van 14 december 2001 dat afwijkingen van het gewestplan mogelijk maakte. Het Vlaams Parlement bekrachtigde de vergunningen bij decreet van 17 december 2004 (B.S. 20 december 2004).

F. Milieubeleid en ruimtelijke ordening

Mestbeleid – Uit cijfers van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), die *De Tijd* op 4 augustus publiceerde, bleek dat de nitraatvervuiling van het oppervlaktewater voor het eerst sinds 1999 weer was gestegen. In de winter 2003-2004 was in 44% van de meetpunten een overschrijding van de nitraatnorm vastgesteld, tegenover nog 59% in 1999-2000 en maar 30% in 2002-2003. Volgens minister van Leefmilieu Peeters was de uitzonderlijke droogte in de zomer en het najaar van 2003 mee verantwoordelijk voor de stijging. Door de droogte groeiden planten trager en namen ze minder stikstof op; de opgestapelde nitraten kwamen tijdens de natte winter in het oppervlaktewater terecht.

Op 23 augustus schreef *De Tijd* dat uit de resultaten van de eerste bemonstering van het uitgebreide grondwatermeetnet bleek dat in 682 (36%) van de 1.903 meetpunten de Europese nitraatnorm van 50 mg/l overschreden werd.

Uit het Voortgangsrapport van de Mestbank (29 oktober) bleek dat het mestoverschot in vijf jaar fors was gedaald. Het teveel aan fosfaten in de grond bedroeg in 2003 nog maar 6 miljoen kilogram, tegenover 35 miljoen kilogram in 1999. Het teveel aan nitraten verminderde in dezelfde periode van 56 miljoen naar 21 miljoen kilogram.

In 2004 beslisten 246 veehouders hun varkens-, rund-, of pluimveebedrijf stop te zetten in ruil voor een vergoeding. Het was het vierde en laatste jaar waarin een 'stopzettingsvergoeding' kon worden verkregen. De toenmalige minister van Landbouw, Vera Dua, had de 'warme sanering' in 2001 op de rails gezet voor varkenshouders. Sinds 2003 konden ook rund- en pluimveehouders van de regeling gebruik maken. De regering-Leterme besliste de regeling niet te verlengen. Met de stopzettingsregeling hebben in 2001-2004 meer dan 2.000 Vlaamse veehouders hun bedrijf vrijwillig afgebouwd.

Minister van Leefmilieu Peeters zei in een interview met *De Tijd* (27 augustus) dat de Vlaamse overheid niet langer op grote schaal bos zou aankopen, noch grond voor de aanplanting van nieuwe bossen. Hij schaarde zich wel achter het engagement van de Vlaamse regering het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen uit te voeren. Volgens het RSV moet er in de periode 1997-2007 op de gewestplannen supplementair 10.000 hectare bos worden ingekleurd. De verklaring van Peeters lokte scherpe kritiek uit van de groenen, maar ook van de socialisten. SP.A-voorzitter Stevaert zei in *Het Nieuwsblad* (28 augustus) dat het budget voor de aan-

koop van bossen op het bestaande niveau moest blijven. Minister-president Letermé zei in dezelfde krant dat Peeters “voor zijn beurt gesproken” en een “beginnersfout” gemaakt had. Bij de opmaak van de begroting van 2005 werd het budget voor de aankoop van bos- en natuurgebied met 8,5 miljoen euro verminderd.

Bouwmisdrijven – Het Arbitragehof noemde op 22 juli, in antwoord op prejudiciële vragen, enkele onderdelen van het decreet van 4 juni 2003 over de verjaring van bouwmisdrijven ongrondwettig. Het decreet voerde de strafrechtelijke verjaring in van bouwmisdrijven, behalve voor zware bouwmisdrijven, en verplicht de rechter bij de bestraffing van bouwmisdrijven die vóór 1 mei 2000 werden begaan, het advies te volgen van de Hoge Raad voor het Herstelbeleid. Het decreet voerde voor die laatste misdrijven ook een nieuwe herstelmaatregel in: de betaling van de meerwaarde die een gebouw door illegale werken heeft gekregen. Volgens het Arbitragehof waren twee soorten zware bouwmisdrijven in het decreet te vaag omschreven om aan het wettigheidsbeginsel te kunnen voldoen, namelijk misdrijven die “onaanvaardbare stedenbouwkundige hinder voor de omwonenden” veroorzaken en misdrijven die een “ernstige inbreuk vormen op de essentiële bestemmingsvoorschriften”. Dat de Hoge Raad voor het Herstelbeleid alleen voor misdrijven die gepleegd werden vóór 1 mei 2000 bindend advies kon geven, strookte volgens het Arbitragehof niet met het gelijkheidsbeginsel. Ook de regel dat alleen voor die ‘oudere’ misdrijven een meerwaardebetaling kan worden opgelegd, was volgens het grondwettelijk hof strijdig met het gelijkheidsbeginsel.

Het arrest veroorzaakte verwarring in de gerechtelijke wereld. Minister Van Mechelen stelde een aanpassing van het decreet in het vooruitzicht, maar in een arrest van 19 januari 2005 zou het Arbitragehof zelf de rechtszekerheid herstellen door de verjaringsregel uit te breiden tot alle bouwmisdrijven, met uitzondering van deze in kwetsbare gebieden.

Overigens was de Hoge Raad voor het Herstelbeleid, ondanks een andersluidende aankondiging, eind 2004 nog niet opgericht.

G. Welzijn

Op 24 juni deelde het Vlaams Welzijnsverbond mee dat het de Vlaamse regering en het Vlaams Fonds voor de Integratie van Personen met een Handicap zou dagvaarden indien het Fonds de achterstallige uitkeringen aan de gehandicapteninstellingen over 2001 niet vóór 1 juli zou hebben betaald. Het ging om een bedrag van 9 miljoen euro. Volgens het Welzijnsverbond hadden de instellingen in totaal nog 61,7 miljoen euro tegoed.

Op 7 juli deelde Guy Abrahams, de voorzitter van de raad van bestuur van het Vlaams Fonds, mee dat er in 2004 24,5 miljoen euro te kort zou zijn om de achterstallige rekeningen van de gehandicapteninstellingen aan te zuiveren en 10,5 miljoen euro te weinig om aan alle aanvragen voor hulpmiddelen te voldoen. Om in

2005 aan alle verplichtingen te voldoen, was 35 miljoen euro extra nodig voor de gehandicapteninstellingen en 15 miljoen euro voor hulpmiddelen.

Tijdens het begrotingsconclaaf maakte de Vlaamse regering, zoals gemeld, voor 2004 42,6 miljoen extra vrij voor de gehandicaptensector. In de begroting van 2005 werden de kredieten voor de gehandicaptenzorg met nog eens 88,8 miljoen euro verhoogd. Minister van Welzijn Vervotte erkende dat het extra geld niet zou volstaan om de meerjarenplanning te volgen. In 2005 zouden er in de residentiële sector 395 plaatsen bijkomen in plaats van de geplande 550, in de ambulante sector 512 in plaats van 631.

H. Media

De Vlaamse Media Maatschappij (VMMa), de groep boven de televisiezenders VTM, Kanaal 2, JIM TV en de radiozender Q-Music, maakte op 14 juli bekend dat ze een klacht zou indienen bij de Europese Commissie wegens het verlenen van onrechtmatige overheidssteun aan de openbare omroep VRT. Het feit dat de openbare omroep tijdens de zomermaanden tijdelijk de aparte sportzender Sporza verzorgde, bewees volgens de VMMa dat de VRT meer overheidsmiddelen kreeg dan nodig was voor het uitvoeren van haar decretaal omschreven opdracht.

Nog in de zomer verenigden de Vlaamse commerciële zenders zich in de Private Omroep Federatie (POF). Hun samenwerking was gegroeid uit het protest tegen Sporza. Op 14 oktober lekte een ontwerpnota van de POF uit waarin werd gepleit voor een volledig reclame- en sponsolvrije VRT. SBS Belgium, de eigenaar van VT4, zei dat de tekst niet het standpunt van de POF weergaf en stapte uit ongenoegen over het voorval uit de federatie.

I. Varia

Waterbeleid – De Vlaamse regering keurde op 17 september een plan goed over de reorganisatie van de watersector. Het voorzag in de omvorming van de afvalwaterheffing in een vergoeding voor de kosten van de afvalwaterzuivering. Door de inning van de vergoeding toe te vertrouwen aan de drinkwatermaatschappijen, kon de BTW van 21 tot 6% verlaagd worden en een oplossing worden gegeven aan een conflict met de federale overheid. De NV Aquafin, die instaat voor de afvalwaterzuivering, had sinds haar oprichting 6% BTW aangerekend aan de Vlaamse overheid, maar volgens het federale ministerie van Financiën was het tarief van 21% van toepassing. Aquafin en de Vlaamse regering betwistten dat.³⁸ Door de nieuwe regeling zouden bedrijven de afvalwaterzuiveringskosten opnieuw fiscaal kunnen aftrekken. Bij de hervorming van de vennootschapsbelasting, in 2002, had het federale parlement de fiscale aftrekbaarheid van

38. Zie M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2002, *Res Publica*, 2003, 2-3, pp. 438-439.

gewestbelastingen geschrapt; de Vlaamse regering had als reactie daarop de afvalwaterheffing voor de textiel- en de textielverzorgingssector tijdelijk verlaagd.³⁹ Een ander gevolg van de maatregel was dat particulieren en bedrijven nog maar één factuur zouden krijgen voor zowel het drinkwaterverbruik als de afvalwaterzuivering.

In het plan stond voorts dat de Vlaamse regering het geschil met de Europese Commissie over de verenigbaarheid met het gemeenschapsrecht van het statuut van de NV Aquafin, die deels in handen van de Vlaamse overheid, deels in handen van de particuliere sector was, zou trachten op te lossen door een nieuw beheerscontract te sluiten met Aquafin. In het beheerscontract zou het ondernemingsrisico bij het bedrijf worden gelegd. De Vlaamse Milieumaatschappij zou toezien op het ecologische resultaat van de waterzuivering en op de economische performantie van Aquafin.

De Vlaamse regering besliste voorts de verkoop van haar participatie in de Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening (VMW) aan te grijpen om de structuur van de drinkwatervoorziening in Vlaanderen te versterken. Aan de Participatiemaatschappij Vlaanderen werd de opdracht gegeven een voorstel uit te werken waarin de beide overblijvende biedende consortia, Händel (TMVW, IMVW en Interelectra) enerzijds en de VMW zelf en Pidpa anderzijds, samen de participatie van de Vlaamse overheid zouden overnemen. Een en ander zou de versnippering van de drinkwaterdistributie moeten beperken en moeten resulteren in een grotere efficiëntie en een lagere drinkwaterprijs.

De reorganisatie van de watersector werd juridisch geregeld in het programmadecreet van 24 december 2004 (B.S. 31 december 2004) en ging in op 1 januari 2005.

Eind november werd bekend dat de Vlaamse overheid haar participatie in de VMW voor 120 miljoen euro zou verkopen aan de drinkwatermaatschappij, maar haar stichtersaandeel zou behouden en in de raad van bestuur vertegenwoordigd zou blijven. De VMW zou haar kapitaal openstellen voor de andere actoren, zodat er in Vlaanderen vier drinkwaterverzorgingsgebieden zou worden gevormd. In Limburg zou de VMW een samenwerkingsverband sluiten met Interaqua, een dochter van Interelectra, in West- en Oost-Vlaanderen met TMVW, WVEM en IMVW, in Antwerpen met Pidpa en in Vlaams-Brabant met Riobra.

Groene stroom – Het programmadecreet van 24 december 2004 maakte, door de schrapping van een artikel in het Elektriciteitsdecreet van 17 juli 2000, met ingang van 1 januari 2005 een einde aan de gratis verdeling van groene stroom. Minister van Energie Kris Peeters zei dat de maatregel nodig was om een veroordeling door het Europees Hof van Justitie te ontlopen.

De Raad van State had op 12 januari het besluit van de Vlaamse regering van 4 april 2003 geschorst dat de gratis distributie beperkte tot groene stroom die in Vlaanderen was opgewekt. Een nieuw besluit van 5 maart 2004 beperkte de

39. Zie M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2002, *Res Publica*, 2003, 2-3, pp. 238-239.

kosteloze distributie tot in België opgewekte groene stroom. Op 1 april stuurde de Europese Commissie een tweede waarschuwing tegen de discriminatie door de Vlaamse regering van buitenlandse groene stroom. Minister van Energie Gilbert Bossuyt (SP.A) zei in een reactie dat hij de gratis distributie zou afschaffen, maar regeringspartij Groen! zei dat ze het ontwerpbesluit daarover zou tegenhouden. Bossuyt maakte op 13 april bekend dat een werkgroep met vertegenwoordigers van de Belgische energiesector en van zijn kabinet op zoek zou gaan naar alternatieve subsidies. Zolang die niet gevonden waren, zou de distributie van groene stroom gratis blijven. De regering-Leterme kwam op 30 september van die toezegging terug en besliste een einde te maken aan de gratis verdeling van groene stroom.

Inburgering – Minister van Inburgering Marino Keulen erkende bij besluit van 13 augustus het Brussels Onthaalbureau Nieuwkomers als achtste en laatste onthaalbureau voor inburgering. Eerder waren bij besluiten van 11 juni zeven onthaalbureaus erkend, een voor elk van de vijf provincies en telkens één voor de steden Antwerpen en Gent. Nieuwkomers worden bij hun inschrijving in het bevolkingsregister verwezen naar een onthaalbureau, dat nagaat of lessen Nederlands, maatschappelijke oriëntatie en/of begeleiding voor de arbeidsmarkt nodig zijn. Om die taken uit te voeren, werken de acht onthaalbureaus samen met de gemeenten, de Huizen van het Nederlands, de VDAB en de reguliere onderwijsinstellingen.

Op 2 december werd bekend dat de administratie 125 dossiers van nieuwkomers die het verplichte inburgeringstraject niet volgden, naar het parket had gestuurd. Het ging om mensen die zich binnen drie maanden na hun inschrijving in het bevolkingsregister niet bij een onthaalbureau hadden aangemeld of meer dan drie keer onwettig afwezig waren geweest op een opleidingscursus.

Vlaamse Huisvestingsmaatschappij – De Raad van State vernietigde op 21 juni de beslissing van 4 april 2003 van toenmalig minister van Huisvesting Jaak Gabriëls (VLD) de schorsing te verlengen van Paul Michel, het hoofd van de inspectiediensten van de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij (VHM). Hij was door de raad van bestuur met ingang van 13 november 2003 voor zes maanden geschorst na een reeks echte en vermeende onthullingen in *De Morgen* over wanpraktijken bij de VHM. Twee andere topambtenaren die in opspraak waren gekomen, administrateur-generaal Hubert Lyben en adjunct-administrateur-generaal Herman Rombout, hadden er na de onthullingen mee ingestemd een andere, tijdelijke opdracht te aanvaarden. Volgens de Raad van State, die de beslissing van Gabriëls al op 28 april 2003 had geschorst, hadden Gabriëls en de voorzitter van de raad van bestuur van de VHM het onpartijdigheidsbeginsel geschonden omdat ze nog voor de beslissing genomen was in de pers hadden verklaard dat Michel gestraft zou worden.

Administratieve vereenvoudiging – De Vlaamse regering besliste op 17 december met ingang van 1 januari 2005 een systeem van lichte reguleringsanalyse in te voeren door van iedere voorgenomen beslissing na te gaan wat het effect van de

maatregel zal zijn op zowel de klant (burger, bedrijf, ...) als op degenen die de maatregel moeten uitvoeren, toepassen en handhaven. Er kwam ook een compensatieregeling: wanneer de Vlaamse overheid door een nieuwe maatregel de administratieve lasten voor burgers of rechtspersonen verhoogde, werd ze verplicht elders administratieve lasten te verminderen.

Bijlage: samenstelling van de Vlaamse regering (Besluit van 27 juli 2004, B.S. 4 augustus 2004)

Yves Leterme (CD&V): minister-president van de Vlaamse regering en minister van Institutionele Hervormingen, Landbouw, Zeevisserij en Plattelandsbeleid

Fientje Moerman (VLD): vice-minister-president en minister van Economie, Ondernemen, Wetenschap, Innovatie en Buitenlandse Handel

Frank Vandenbroucke (SP.A): vice-minister-president en minister van Werk, Onderwijs en Vorming

Inge Vervotte (CD&V): minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Dirk Van Mechelen (VLD): minister van Financiën en Begroting en Ruimtelijke Ordening

Bert Anciaux (Spirit): minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel

Geert Bourgeois (N-VA): minister van Bestuurszaken, Buitenlands Beleid, Media en Toerisme

Kris Peeters (CD&V): minister van Openbare Werken, Energie, Leefmilieu en Natuur

Marino Keulen (VLD): minister van Binnenlands Bestuur, Stedenbeleid, Wonen en Inburgering

Kathleen Van Brempt (SP.A): minister van Mobiliteit, Sociale Economie en Gelijke Kansen

Survey of the Belgian political parties since 1970

Morphology of the Flemish political parties Morfologie van de Vlaamse politieke partijen Morphologie des partis politiques flamandes		
<i>Years Jaren Années</i>	<i>Authors Auteurs</i>	<i>Res Publica</i>
1970-1983	W. Dewachter, M. Verminck, M. Maes, E. Das, I. Vanhoren	1988/4
1983-1984	I. Vanpol	1985/2-3
1985-1986	M. Verminck	1987/3
1987-1988	M. Verminck	1989/3
1989-1990	M. Verminck	1991/3-4
1991-1992	M. Vos, P. Janssens, S. Fiers	1993/3-4
1993-1994	P. Janssens	1995/3-4
1995-1996	P. Biondi	1997/4
1997-1998	P. Biondi	1999/2-3
1999-2000	J. Noppe	2001/2-3
2001-2002	J. Noppe	2003/2-3
2003-2004	J. Noppe	2005/2-3

Morphology of the Francophone political parties Morphologie des partis politiques francophones Morfologie van de Franstalige politieke partijen		
<i>Years Jaren Années</i>	<i>Authors Auteurs</i>	<i>Res Publica</i>
1970-1983	W. Dewachter, M. Verminck, M. Maes, E. Das, I. Vanhoren	1988/4
1983	I. Vanpol	1984/4
1984-1985	I. Vanpol	1986/3
1986-1987	M. Verminck	1988/2-3
1988-1989	M. Verminck	1990/2-3
1990-1991	M. Vos	1992/3-4
1992-1993	P. Janssens	1994/3-4
1994-1995	P. Janssens	1996/3-4
1996-1997	P. Biondi	1998/3-4
1998-1999	P. Biondi	2000/2-3
2000-2001	J. Noppe	2002/2-3
2002-2003	J. Noppe	2004/2-3

Series: Morphology of Belgian Political Parties

Basic information on Belgian political parties

Parties discussed:

- **CD&V:** Christen-Democratisch en Vlaams – Flemish christian-democratic party 349
- **SP.A:** Socialistische Partij Anders – Flemish socialist party 366
- **VLD:** Vlaamse Liberalen en Democraten – Flemish liberal party 376
- **Vlaams Blok / Vlaams Belang:** radical Flemish nationalist party 385
- **Agalev / Groen!:** Anders Gaan Leven – Flemish green party 395
- **N-VA:** Nieuw-Vlaamse Alliantie – Flemish nationalist party 407
- **Spirit:** Sociaal Progressief Internationaal Regionalistisch Integraal-democratisch en Toekomstgericht – Flemish nationalist party 416

List of entries

1. *Party Congress*, see: Congres
Place – Date – Theme – Number of participants
2. *General Council*, see: Algemene Raad/Partijraad
2.1. Composition – 2.2. Frequency of meeting – 2.3. Areas of authority
3. *Party Bureau*, see: Partijbureau/Partijbestuur
3.1. Composition – 3.2. Frequency of meeting – 3.3. Areas of authority
4. *Executive Board*, see: Uitvoerend bestuur/Dagelijks bestuur
4.1. Composition – 4.2. Frequency of meeting – 4.3. Areas of authority
5. *Arbitration Board*, see: Arbitrageraad/Geschillenraad
5.1. Composition – 5.2. Frequency of meeting – 5.3. Areas of authority
6. *Internal Elections*, see: Interne verkiezingen
Date – Number of candidates – Elections of party president or other important officers
7. *Mandates*, see: Kader
7.1. External executives – 7.2. Internal executives
8. *Number of Staff*, see: Personeelsbestand
Cabinet of the party president – Study service – Press and communication services – Pressure groups – Number of staff in parliament – Number of employees
9. *Number of Members*, see: Ledenbestand
Itemized for federation, gender and age if available
10. *Publications*, see: Publicaties
11. *Party Finances*, see: Partijfinanciën

Overview in this issue:

- Evolution of the membership in the Flemish parties 1980-2004 425

Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 2003 en 2004

Jo Noppe

Aspirant van het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen,
aan het Centrum voor Politologie van de K.U.Leuven,
in samenwerking met de secretariaten van de politieke partijen¹

Christen-Democratisch en Vlaams (CD&V)

1. Het congres

In 2003 en 2004 werden 2 congressen georganiseerd:

- Gent, Internationaal Congrescentrum, 24 april 2004. Verkiezingscongres. Agenda: goedkeuring CD&V-programma voor de Vlaamse, Brusselse en Europese verkiezingen. Aantal aanwezigen en stemgerechtigden: ca. 900.
- Brussel, Vlaams Parlement, 20 juli 2004. Bijzonder congres. Agenda: goedkeuring Vlaamse regeringsdeelname en regeerakkoord (unaniem). Aantal aanwezigen en stemgerechtigden: 500.

2. De algemene vergadering

2.1. Samenstelling

Art. 42.1.2 van de statuten²: *“De algemene vergadering bestaat uit:*

1. Leden met stemrecht:

- a. – *de partijvoorzitter* De Clerck Stefaan (vanaf juni 2003 opgevolgd door Leterme Yves; vanaf juni 2004 opgevolgd door Vandeurzen Jo)
- *de ondervoorzitter(s)* Bogaert Hendrik en Lanjri Nahima (vanaf aug. 2003 opgevolgd door Beke Wouter en Berx Cathy)

1. In het bijzonder danken wij: Jan Bresseleers (CD&V), Guy Van den Boer (SP.A), Francis Devriendt (VLD), Tom Van Den Troost (Vlaams Blok/Vlaams Belang), Stefan Colaes (Agallev/Groen!), Piet De Zaeger (N-VA) en Bert Celis (Spirit).
2. De CD&V-statuten zoals die goedgekeurd werden op het congres van 28 en 29 september 2001.

- *de provinciale voorzitters met inbegrip van de voorzitter van de hoofdstedelijke partijraad:*
 - Antwerpen (niet ingevuld)
 - Limburg Withofs Vera (vanaf nov. 2004 opgevolgd door Truyens Raf)
 - Oost-Vlaanderen De Gadt Peter
 - Vlaams-Brabant Doomst Michel
 - West-Vlaanderen Olivier Marc
 - Hoofdstedelijke partijraad Vanhaerents Koen
- *de arrondissementele voorzitters:*
 - Aalst-Oudenaarde Roman Marc
 - Antwerpen Vuylsteke de Laps Luc
 - Brugge De Muynck Dirk (vanaf juni 2003 opgevolgd door Stockman Hilde)
 - Brussel-Halle-Vilvoorde Doomst Michel
 - Dendermonde-Sint-Niklaas Deckers Miet
 - Gent-Eeklo D'Hooghe Daan
 - Hoofdstedelijk Gewest Vanhaerents Koen
 - Kortrijk-Roeselare- Tielt Defreyne Peter
 - Leuven De Vlies Carl (vanaf juni 2003 opgevolgd door De Bent Jules)
 - Limburg Withofs Vera (vanaf nov. 2004 opgevolgd door Truyens Raf)
 - Mechelen-Turnhout Bellens Peter
 - Veurne-Diksmuide-Morlion Koen
 - Ieper-Oostende
- b. - *de voorzitter en 5 leden van de kamerfractie* De Crem Pieter, D'Hondt Greta, Leterme Yves (vanaf juni 2003 opgevolgd door Bogaert Hendrik), Pieters Trees, Van Parys Tony, Verherstraeten Servais
- *de voorzitter en 2 leden van de senaatsfractie* De Schamphelaere Mia, Kelchtermans Theo (tot juni 2003), de Bethune Sabine (vanaf juni 2003), Schouppe Etienne (vanaf juni 2003), Vandenberghe Hugo (tot juni 2003)
- *de voorzitter en 5 leden van de Vlaamse parlamentsfractie* Caluwé Ludwig, Decaluwe Carl (tot juni 2004), Laurys Jan, Martens Luc (tot juni 2004), Smet Miet (vanaf juni 2004), Vanackere Steven (vanaf juni 2004), Van Hecke Mieke (tot juni 2004), Van Rompuy Eric, Verfaillie Jan (vanaf juni 2004)
- *de voorzitter en 1 lid van de Brusselse parlamentsfractie* De Pauw Brigitte (vanaf juni 2004), Grouwels Brigitte (tot juni 2004), Vanden Bossche Walter

- *de voorzitter en 1 lid van de Europese parlamentsfractie* Belet Ivo (vanaf juni 2004), Thyssen Marianne, Smet Miet (tot juni 2004)

- c. *per provincie één afgevaardigde van de provincieraadsleden, aangewezen door de fractie:*

Antwerpen	Helsen Ludo
Limburg	Vandeput Marc
Oost-Vlaanderen	Willems Annick
Vlaams-Brabant	Swinnen Monique
West-Vlaanderen	Durnez Jan

- d. *per provincie 4 gekozen gemeenteraadsleden, daar inbegrepen de OCMW-leden die als gemeenteraadslid werden verkozen en voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, twee verkozenen, daarin begrepen de OCMW-leden die als gemeenteraadsleden werden verkozen, te verkiezen door de verkozen gemeenteraadsleden, daarin begrepen de OCMW-leden die als gemeenteraadslid werden verkozen:*

Antwerpen	Lanjri Nahima* ³ (tot mei 2003) (Pycke Ann), De Boeck Luc, Verhoeven Suzette, Jacobs Lucas, Pycke Ann (volwaardig lid vanaf mei 2003)
Limburg	Beke Wouter* (tot juni 2004) (Ramaekers Mieke), Moors Carine, Terwingen Wim, Van der Auwera Liesbeth (tot mei 2003), Ramaekers Mieke (volwaardig lid vanaf juni 2004)
Oost-Vlaanderen	Van Eetvelde Ilse* (Piet Buyse), Foubert Jef, Bothuyne Robrecht, De Clercq Isabelle
Vlaams-Brabant	Brouwers Karin* (Hendrickx Marie-Jeanne), Taes Chris, Goossens Jenny, Casaer Hugo
West-Vlaanderen	Bogaert Hendrik* (tot mei 2003) (Dochy Bart), d'Udekem d'Acoz Henri, Cloet Marieke, Van Walleggem Roos, Dochy Bart (volwaardig lid vanaf mei 2003)
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	Boelaert Lieven, Haelvoet Ingrid

- e. *25 leden te kiezen door het algemeen partijcongres* Lanjri Nahima* (tot mei 2003) (Belmans Lieve), Bogaert Hendrik* (tot mei 2003) (Antonis Eric), Kathleen Helsen (tot juni 2004), Gabriëls Jef, Van Eetvelde Ilse (in 2003 en vanaf juni 2004), Beke Wouter, Van Hoof

3. De personen aangeduid met * zetelen in een andere hoedanigheid als lid van de algemene vergadering. De persoon tussen haakjes is de opvolger die hen vervangt.

Els, Van Eykeren Trees, Pelssers Ingrid, Roelof Els, Van de Sande Ilse, Imre Nathalie, Lammens Cindy* (Desmet Gunter), Muylle Nathalie* (Bogaert Stijn), Pots Jennifer, Geukens Petra, Delvou Moniek, Voordeckers Michael, Tessier Brecht, Deiteren Caroline, Van Outryve Jacques, Verlee Matthias, Knop Hans* (Vervecken Gerda), Brouwers Karin, Ronse Steven, Belmans Lieve (volwaardig lid vanaf mei 2003), Antonis Eric (volwaardig lid vanaf mei 2003)

f. 25 leden aangewezen door de arrondissementale besturen; het aantal mandaten per arrondissement wordt bepaald in functie van het ledenaantal:

Aalst-Oudenaarde	Roman Marc (v), ⁴ Larmuseau David, De Lange Daniëlle
Antwerpen	Vuylsteke Luc (v), Muts Boudewijn, Verlinden Annelies
Brugge	De Muynck Dirk (v) (vanaf juni 2003 opgevolgd door Stockman Hilde)
Brussel-Halle-Vilvoorde	Doomst Michel (v), Basteleurs Dirk, Ghijsels Jan, Verhaegen Chris
Dendermonde-Sint-Niklaas	Deckers Miet (v), Lammens Cindy, Knop Hans (tot okt. 2004)
Gent-Eeklo	D'Hooghe Daan (v), Willems Annick*, Vermeulen Jan
Kortrijk-Roeselare-Tielt	Defreyne Peter (v), Muylle Nathalie, Verhelst Peter
Leuven	Devlies Carl (v) (vanaf mei 2003 als v opgevolgd door De Bendt Jules), Van Hoof Els* (Haegeman Luc), Verbeylen Dirk
Limburg	Withofs Vera (vanaf nov. 2004 als v opgevolgd door Truyens Raf), Verheyen Inge, Vrijsen Jean, Broers Huub
Mechelen-Turnhout	Bellens Peter (v), Windelen Maria, Van de Werf Hilde, Smet Ben, Meeus Michel
Veurne-Diksmuide-Ieper-Oostende	Morlion Koen (v), Seys Hugo, Van der Stichele Kristien (tot dec. 2003)

4. De personen aangeduid met (v) zijn de (arrondissementen)voorzitters.

- g. 5 afgevaardigden per erkende geleding waaronder de voorzitter:
Jong-CD&V	Cardoen Jonathan (v), De Brabandere Bert, Byttebier Vincent, Van Dooren Ariane (tot maart 2003), Van Vinckt Veerle (tot maart 2003), Morrens Steven (vanaf maart 2003), Vandewynckel Geert (vanaf maart 2003)
Vrouw en Maatschappij	de Bethune Sabine (v tot juni 2003), Van Vaerenbergh Myriam (waarnemend v tot okt. 2003), Van Hoof Els (v vanaf okt. 2003), Dehaese Lieve, Vileyn Chris, Gijsen Tinne
CD&V-senioren	Devos Godelieve (v), Van Houtte André, Van den Bulcke Cécile, Van Brussel Simone, Motmans Frans
- h. 10 leden gecoöpteerd door de leden met stemrecht, men kan geen tweemaal opeenvolgend gecoöpteerd worden"
	Lostrie Truus, Malfliet Katlijn, Stivigny Christian, Van Assche Danny, Vandenberghe Ingrid, Vandebussche Freddy, Van den Eynde Karel, Vervotte Inge (tot mei 2003)

"Maximaal twee derde van het totaal aantal leden met stemrecht mag tot hetzelfde geslacht behoren. De leden van de algemene vergadering, bedoeld in lid c. t/m h, zetelen niet in één van de parlementen en worden niet door de partij tewerkgesteld."

2. "Leden met raadgevende stem:

- a. De algemeen secretaris en de directieleden van de partij
Algemeen secretaris	Vandeurzen Jo (vanaf nov. 2003 opgevolgd door Demeester Pieter)
Directieleden	Algoed Koen, Bresseleers Jan, Vanderheiden Erik (vanaf sept. 2003 opgevolgd door Thijs Erika), Vanmaercke Luk
- b. In voorkomend geval de regeringsleden en voorzitters van parlementaire vergaderingen die behoren tot de CD&V
Regeringsleden	Chabert Jos (tot juli 2004), Leterme Yves (vanaf juli 2004), Peeters Kris (vanaf juli 2004), Vervotte Inge (vanaf juli 2004), Grouwels Brigitte (vanaf juli 2004)
Voorzitters ⁵	Vandenberghe Hugo (vanaf juni 2003), Beghin Jan (tot maart 2004), Chabert Jos

5. Hugo Vandenberghe is sinds juni 2003 ondervoorzitter van de Senaat. Jan Beghin was tot maart 2004 ondervoorzitter van het Brussels Parlement. In maart 2004 maakte hij bekend over te stappen naar SP.A-Spirit. Jos Chabert is sinds juli 2004 ondervoorzitter van het Brussels Parlement. Carl Decaluwé is sinds juli 2004 ondervoorzitter van het Vlaams Parlement.

- (vanaf sept. 2004), Decaluwé Carl (vanaf sept. 2004)
- c. *De leden van de toezichtsraad* Bouckaert Geert, Coens Joachim, De Gadt Peter, Geens Koen, Merckx-Van Goey Trees, Thijs Erika (tot sept. 2003), Van Nuland Mieke
- d. *De gewezen regeringsleiders en partijvoorzitters* Dehaene Jean-Luc, Swaelen Frank, Tindemans Leo, Vanden Brande Luc, Martens Wilfried, Eyskens Mark, Van Rompuy Herman, Van Peel Marc, De Clerck Stefaan (vanaf juni 2003)
- e. *De secretarissen van CD&V-Kamerfractie, CD&V-senaatsfractie, CD&V-Vlaamse fractie en CD&V-fractie in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad* Suys Raf (vanaf sept. 2003 opgevolgd door Smits Jef), Declercq Kris (vanaf sept. 2003 opgevolgd door De Graeve Yves), Kennes Ward (vanaf sept. 2003 opgevolgd door De Smet Bart), Naets Gunter (vanaf okt. 2003 opgevolgd door Depoorter Iris)
- f. *De personeelsleden-secretarissen van Jong-CD&V, Vrouw en Maatschappij en CD&V-senioren"* Bogaert Stijn (vanaf okt. 2004 opgevolgd door Knop Hans), Cobbaert Erna, Loete Koen

"De algemene vergadering zal vaststellen dat de externe deskundigen lid zijn van de partij en terzake toetreden tot een engagementsverklaring die de loyaliteit en confidentialiteit van hun functie waarborgen."

Art. 42.1.3: *"De algemene vergadering kan alle personen die zij wenst te raadplegen uitnodigen en horen."*

2.2. Frequentie van samenkomst

Art. 42.3 van de statuten: *"De algemene vergadering komt minstens 6 maal per jaar samen. De voorzitter roept de vergadering samen telkens punten van politiek belang aan de orde zijn en zit de vergadering voor. Hij bepaalt plaats, tijdstip en agenda. De algemene vergadering wordt opgebouwd rond politiek belangrijke beslissingsmomenten. De algemene vergadering komt voorts samen wanneer ten minste 1/5 van de leden en/of 3 arrondissementele besturen, met opgave van redenen, dit verzoeken. De vergadering moet binnen de vier weken na de betekening van het verzoek samenkomen. Voldoet de voorzitter niet aan dit verzoek dan hebben de bedoelde leden en/of arrondissementen de bevoegdheid zelf voor de bijeenroeping te zorgen."*

De Algemene Vergadering komt in principe – buiten de vakantieperiode – elke derde dinsdag van de maand samen.

2.3. Bevoegdheden

Art. 42.2 van de statuten: *“De algemene vergadering bepaalt de politieke partijlijn in periodes tussen de partijcongressen in. Zij dient daarbij rekening te houden met de congresbesluiten.*

Onverminderd de bevoegdheden van het partijcongres heeft de algemene vergadering tot taak:

- *politiek belangrijke standpunten in te nemen;*
- *het evalueren, beoordelen en desgevallend bijsturen van de politieke stellingnamen die ingenomen werden op het politiek bestuur;*
- *het opstellen van ontwerpprogramma’s voor de verkiezing op elk bestuursniveau;*
- *het continu stimuleren van de beweging binnen de partij;*
- *het verkiezen van twee ondervoorzitters – waaronder 1 vrouw respectievelijk man – en van zijn afgevaardigden in het politiek bestuur;*
- *het aanduiden van CD&V-afgevaardigden in de organen van de Europese volkspartij, zoals voorzien in de artikelen 6 en 7 van de statuten van de EVP;*
- *aanstelling van de leden van de toezichtsraad;*
- *aanstelling en ontslag van de algemeen secretaris;*
- *goedkeuring van de partijbegroting en van de jaarrekening;*
- *bespreking van het jaarverslag;*
- *het samenstellen van de kieslijsten met Vlaanderen als kiespubliek;*
- *het verlenen van een advies CD&V-fractie in de Senaat met betrekking tot de kandidaturen voor het mandaat van gecoöpteerd senator;*
- *het verlenen van een advies aan CD&V-fractie in het Vlaams parlement m.b.t. de kandidaturen voor de Vlaamse regering en aan CD&V-fractie in het Brussels parlement m.b.t. de kandidaturen voor de Brusselse regering;*
- *bij de verkiezing van de fractievoorzitters kan de Algemene Vergadering een advies geven;*
- *de goedkeuring van de reglementen ter uitvoering van de statutaire bepalingen; de zorg voor de handhaving van de statuten en reglementen en het uitoefenen van de partijtucht.”*

3. Het politiek bestuur

3.1. Samenstelling

Art. 43.1.1 van de statuten: *“Het politiek bestuur is samengesteld uit:*

1. Leden met stemrecht:

a. <i>De partijvoorzitter en de ondervoorzitter(s) waaronder minstens één man of vrouw</i>	Voorzitter
De Clerck Stefaan (vanaf juni 2003 opgevolgd door Letermé Yves; vanaf juni 2004 opgevolgd door Vandeurzen Jo) |
|--|---|

- Ondervoorzitters*
Bogaert Hendrik en Lanjri Nahima (vanaf aug. 2003 opgevolgd door Beke Wouter en Berx Cathy)
- b. – de voorzitter en 5 leden van de kamerfractie De Crem Pieter, D’Hondt Greta, Leterme Yves (vanaf juni 2003 opgevolgd door Bogaert Hendrik), Pieters Trees, Van Parys Tony, Verherstraeten Servais
- de voorzitter en 2 leden van de senaatsfractie De Schamphelaere Mia, Kelchtermans Theo (tot juni 2003), de Bethune Sabine (vanaf juni 2003), Schouppe Etienne (vanaf juni 2003), Vandenberghe Hugo (tot juni 2003)
- de voorzitter en 5 leden van de Vlaamse parlamentsfractie Caluwé Ludwig, Decaluwe Carl (tot juni 2004), Laurys Jan, Martens Luc (tot juni 2004), Smet Miet (vanaf juni 2004), Vanackere Steven (vanaf juni 2004), Van Hecke Mieke (tot juni 2004), Van Rompuy Eric, Verfaillie Jan (vanaf juni 2004)
- de voorzitter en 1 lid van de Brusselse parlamentsfractie De Pauw Brigitte (vanaf juni 2004), Grouwels Brigitte (tot juni 2004), Vanden Bossche Walter
- de voorzitter en 1 lid van de CD&V-groep in het Europees parlement Belet Ivo (vanaf juni 2004), Thyssen Marianne, Smet Miet (tot juni 2004)
- c. De voorzitters en één bijkomende afgevaardigde van de erkende geledingen:
- Jong-CD&V Cardoen Jonathan (v), Verlinden Annelies
Vrouw en Maatschappij de Bethune Sabine (v tot juni 2003), Van Varenbergh Myriam (waarnemend v tot okt. 2003), Van Hoof Els (v vanaf okt. 2003)
- CD&V-senioren Devos Godelieve, Van Houtte André
- d. – één afgevaardigde van de provincieraadsleden Durnez Jan
- 3 afgevaardigden van de gemeenten Brouwers Karin, Casaer Hugo, d’Udekem d’Acoz Henri
- e. De arro – voorzitters of hun afgevaardigde:
- Aalst-Oudenaarde Larmuseau David* (vanaf jan. 2004 opgevolgd door Fermon André*)
- Antwerpen Vuylsteke Luc
- Brugge Demuynck Dirk*
- Brussel-Halle-Vilvoorde Doomst Michel
- Dendermonde-Sint-Niklaas Deckers Miet
- Gent-Eeklo De Wilde Guido*

Hoofdstedelijk Gewest
Kortrijk-Roeselare-Tielt
Leuven

Vanhaerents Koen
Defreyne Peter
Devlies Carl (vanaf juni 2003 opgevolgd
door De Bent Jules)

Limburg

Beke Wouter (vanaf okt. 2003 opgevolgd
door Sauwens Johan)

Mechelen-Turnhout
Veurne-Diksmuide-Ieper-
Oostende

De Vooght Dirk*
Morlion Koen

f. 6 leden te kiezen door de algeme-
ne vergadering uit zijn leden

Van Eykeren Trees, Swinnen Monique, Hel-
sen Kathleen (tot juni 2004), Vermeulen Jan,
Voordeckers Michael, Verlee Mathias

2. Leden met raadgevende stem:

a. In voorkomend geval de rege-
ringsleden en voorzitter van de
parlementaire vergaderingen die
behoren tot de CD&V

Regeringsleden
Chabert Jos (tot juli 2004), Leterme Yves
(vanaf juli 2004), Peeters Kris (vanaf juli
2004), Vervotte Inge (vanaf juli 2004), Grou-
wels Brigitte (vanaf juli 2004)

*Voorzitters*⁶
Vandenberghé Hugo (vanaf juni 2003), Beg-
hin Jan (tot maart 2004), Chabert Jos (vanaf
sept. 2004), Decaluwé Carl (vanaf sept. 2004)

b. De algemeen secretaris en de di-
rectieleden van de partij daartoe
uitgenodigd door de partijvoor-
zitter

Algemeen secretaris
Vandeurzen Jo (vanaf nov. 2003 opgevolgd
door Demeester Pieter)
Directieleden:
Algoed Koen, Vanmaercke Luk

c. De gewezen regeringsleiders en
partijvoorzitters"

Dehaene Jean-Luc, Swaelen Frank, Tinde-
mans Leo, Vanden Brande Luc, Martens Wil-
fried, Eyskens Mark, Van Rompuy Herman,
Van Peel Marc, De Clerck Stefaan (vanaf juni
2003)

Art. 43.1.2: "Het politiek bestuur kan ook in functie van de agenda andere personen uit-
nodigen om de vergadering bij te wonen en/of toe te spreken".

In de periode 2003-2004 woonden volgende personen geregeld het politiek be-
stuur bij: Gabriëls Jef, Schauvliege Joke, Stivigny Christian, Vanackere Steven,
Verschueren Luk, Vervotte Inge.

6. Zie voetnoot 5.

Art. 43.1.3: *“Personeelsleden van de partij en haar bijzondere organen en organisaties, personeelsleden van parlementsleden of kabinetsmedewerkers, die werkzaam zijn op het kabinet van een Minister, Staatssecretaris of die als medewerk(st)er verbonden zijn aan één van de parlementaire fracties kunnen niet als lid van het Politiek Bestuur worden gekozen. Leden van het Politiek Bestuur krijgen ambtshalve ontslag indien zij één van de eerder vermelde functies opnemen. De Algemene Vergadering kan hierop met een 2/3 meerderheid een uitzondering toestaan.”*

3.2. Frequentie van samenkomst

Art. 43.3.1 van de statuten: *“Het politiek bestuur komt behoudens de vakantieperiodes minstens wekelijks samen.”*

3.3. Bevoegdheden

Art. 43.2 van de statuten: *“Het politiek bestuur staat in voor het opvolgen van de politieke actualiteit en voor het uittekenen van de dagelijkse politieke lijn van de partij onverminderd de bevoegdheden van de algemene vergadering en het congres. In dit licht legt het politiek bestuur politieke standpunten van de partij vast. Het is daarbij verantwoordelijk verschuldigd aan de algemene vergadering en aan het partijcongres. Het politiek bestuur zorgt voor de samenhang van de initiatieven en stellingnamen van CD&V – mandatarissen en fracties.”*

4. Het directiecomité

4.1. Samenstelling

Art. 43bis, eerste lid van de statuten: *“Het management van de partij wordt ter harte genomen door een directiecomité onder leiding van de partijvoorzitter. Naast de partijvoorzitter maken de voorzitters van CD&V – Kamerfractie, CD&V – senaatsfractie, CD&V – fractie in het Vlaams parlement, CD&V – fractieleider in het Brussels parlement en CD&V – delegatieleider in het Europees parlement, de algemeen secretaris en de directeur van de studiedienst deel uit van het directiecomité.”*

– de partijvoorzitter	De Clerck Stefaan (vanaf juni 2003 opgevolgd door Leterme Yves; vanaf juni 2004 opgevolgd door Vandeurzen Jo)
– fractieleider in de Kamer	Leterme Yves (vanaf juni 2003 opgevolgd door De Crem Pieter)
– fractieleider in de Senaat	Vandenberghe Hugo (vanaf juni 2003 opgevolgd door de Bethune Sabine)
– fractieleider in het Vlaams parlement	Van Rompuy Eric (vanaf juni 2004 opgevolgd door Caluwé Ludwig)

- *fractie leider in het Brussels parlement* Grouwels Brigitte (vanaf juni 2004 opgevolgd door Vanden Bossche Walter)
- *delegatie leider in het Europees parlement* Thyssen Marianne
- *algemeen secretaris* Vandeurzen Jo (vanaf nov. 2003 opgevolgd door Demeester Pieter)
- *directeur van de studiedienst* Algoed Koen

4.2. Frequentie van samenkomst

Het directiecomité komt tweemaal per week samen (behalve in de vakantieperiode): elke maandagochtend voor de vergadering van het politiek bestuur en elke woensdagmiddag.

4.3. Bevoegdheden

Art. 43bis, tweede lid van de statuten: *“Dit directiecomité verdeelt intern de taken en neemt de opdrachten van dagelijks bestuur op zich. Zij sturen de professionele medewerkers van de partij aan. Het directiecomité legt verantwoording af aan het politiek bestuur en aan de algemene vergadering.”*

5. De commissie van beroep

5.1. Samenstelling

Art. 58.2 van de statuten: *“De commissie bestaat uit zeven leden waarvan minstens twee leden voorzitter zijn van een arrondissementale afdeling en twee leden voorzitter van een gemeentelijke afdeling. Indien de klacht afkomstig is uit de gemeentelijke of arrondissementale afdeling waartoe een commissielid behoort, moet hij/zij zich laten vervangen.”*

- *de voorzitter* Bevernage Carl
- *de secretaris* Suys Raf (vanaf sept. 2004 opgevolgd door Demeester Pieter)
- *de leden* Deckers Miet, Roman Marc, Ronse Steve, Stockman Hilde, Van Butsel Karel

5.2. Frequentie van samenkomst

Art. 58.4 van de statuten: *“De commissie komt samen telkens haar een geschil wordt voorgelegd.”*

De commissie kwam in de periode 2003-2004 enkele malen samen betreffende beroepsprocedures in de afdelingen Hoeselt en Heist op den Berg.

5.3. Bevoegdheden

Art. 58.1 van de statuten: *“De commissie van beroep beslist over geschillen, welke voortvloeiën uit de toepassing van de bepalingen van deze statuten en de daarbij aansluitende reglementen. De commissie brengt haar advies steeds binnen de in de statuten en reglementen voorziene termijn uit bij de algemene vergadering die dan een beslissing neemt die bindend is voor alle betrokkenen.”*

6. Interne verkiezingen

Partijvoorzitter

Op 28 juni 2003 werd de uitslag van de rechtstreekse verkiezing van de CD&V-voorzitter bekendgemaakt. *Yves Leterme* was de enige kandidaat. Hij werd verkozen met 93,14% van de geldig uitgebrachte stemmen. Alle CD&V-leden waren stemgerechtigd. Uitslag van de stemming:

– aantal uitgebrachte stemmen:	20.083
– blanco, ongeldig en onthoudingen:	368
– aantal geldige stemmen:	19.715
– neen-stemmen:	1.009
– ja-stemmen:	18.706

Op 29 oktober 2004 werd de uitslag van de rechtstreekse verkiezing van de CD&V-voorzitter bekendgemaakt. *Jo Vandeurzen* werd met 53,82% van de geldig uitgebrachte stemmen verkozen tot CD&V-voorzitter. Tegenkandidaten waren *Pieter De Crem* en *Karel Van Butsel*. Alle CD&V-leden waren stemgerechtigd.

Uitslag van de stemming:

– aantal uitgebrachte stemmen:	41.396
– blanco, ongeldig en onthoudingen:	1.395
– aantal geldige stemmen:	40.001
– Jo Vandeurzen:	21.528 (53,82%)
– Pieter De Crem:	14.125 (35,31%)
– Karel Van Butsel:	4.348 (10,87%)

7. Kaderleden

7.1. Mandatarissen

Volksvertegenwoordigers	21	
Senatoren	9	(10 tot 18 mei 2003)
Vlaamse volksvertegenwoordigers	29	(31 tot 13 juni 2004)
Leden Brusselse Hoofdstedelijke Raad	3	
Leden Europees Parlement	3	(2 tot 13 juni 2004)
Federale Ministers	–	
Vlaamse Ministers	3	(0 tot juli 2004)

Ministers Brusselse Gewestregering	1 staatssecretaris (1 minister tot juli 2004)
Provincieraadsleden	128
Bestendig Afgevaardigden	13
Gemeenteraadsleden	2.566
Burgemeesters	155
Schepenen	743
OCMW-raadsleden	1.167
OCMW-voorzitters	152
7.2. Bestuursleden	9.906

8. Personeelsbestand

8.1. Belangrijke functies

Algemeen secretaris ⁷	Vandeurzen Jo (vanaf nov. 2003 opgevolgd door Demeester Pieter)
Politiek secretaris	Vandeurzen Jo (vanaf okt. 2004 opgevolgd door Schouppe Etienne)
Directeur Ceder ⁸	Algoed Koen
Directeur Communicatie	Vanmaercke Luc
Directeur Beweging	Vanderheiden Erik (vanaf sept. 2003 opgevolgd door Thijs Erika)
Directeur Vorming	Vanderheiden Erik (tot sept. 2003)
Administratief secretaris	Bresseleers Jan

8.2. Diensten en groepen

Verantwoordelijke IPOVO ⁹	Vanderheiden Erik (tot sept. 2003)
Voorzitter CDI ¹⁰	Dessein Roel
Secretaris CDI	Loete Koen
Voorzitter CD&V-Senioren	Devos Godelieve
Secretaris CD&V-Senioren	Loete Koen
Voorzitter Vereniging CD&V-Raadsleden	Doomst Michel
Secretaris Vereniging CD&V-Raadsleden	Schiettecatte Jean-Paul

7. In november 2003 werd de functie van partijsecretaris opgesplitst in een algemeen en een politiek secretaris.

8. De studiedienst van CD&V.

9. Instituut voor Politieke Vorming. De vzw IPOVO werd ontbonden op 6 mei 2004.

10. Christen-Democratisch en Internationaal.

Voorzitter Vrouw en Maatschappij	de Bethune Sabine (v tot juni 2003), Van Vaerenbergh Myriam (waarnemend v tot okt. 2003), Van Hoof Els (v vanaf okt. 2003)
Secretaris Vrouw en Maatschappij	Cobbaert Erna
Voorzitter Jong-CD&V	Cardoen Jonathan
Secretaris Jong-CD&V	Bogaert Stijn (vanaf sept. 2004 opgevolgd door Knop Hans)
Voorzitter Forum Buitenland	Eyskens Mark
Voorzitter Commissie Beroep	Bevernaghe Carl

8.3. Parlementaire medewerkers

	Univ.	Adm.
Kamer	14	3
Senaat	7	2
Vlaams Parlement	12	3
Brussels Parlement	4	2
Europees Parlement	5	-

8.4. Globaal aantal tewerkgestelden

Er zijn in de periode 2003-2004 in totaal 78 personen in vast verband tewerkgesteld.

9. Ledenaantallen

9.1. Indeling naar arrondissement

	2003	2004
Aalst-Oudenaarde	6.986	6.502
Antwerpen	7.869	7.530
Brugge	2.950	2.867
Brussel-Halle-Vilvoorde	11.956	10.769
Dendermonde-Sint-Niklaas	6.423	6.176
Gent-Eeklo	6.343	6.094
Kortrijk-Roeselare-Tielt	7.521	7.184
Leuven	5.959	5.491
Limburg	11.249	10.425
Mechelen-Turnhout	14.262	13.597
Oostende-Veurne-Diksmuide-Ieper	5.288	5.173
Overzee	10	11
Totaal	86.816	81.819

9.2. Indeling naar geslacht

	<i>Man</i>	<i>Vrouw</i>	<i>Totaal</i>
2003	49.114	37.702	86.816
2004	47.931	33.888	81.819

9.3. Indeling naar leeftijdscategorie

	2003	2004
-35 jaar	7.914	7.142
36-50	20.153	18.246
51-64	24.408	24.707
+65	30.918	28.208
Onbekend	3.918	3.516
<i>Totaal</i>	<i>86.816</i>	<i>81.819</i>

9.4. Lidgelden

- Individuele aansluiting: 12 euro
- Inschrijvingsgeld eerste jaar: 3 euro
- Bijkomend lid uit hetzelfde gezin: 3 euro
- Werkloze, invalide, +60-jarige of -25-jarige: 6 euro

10. Publicaties

CD&V

- *Ampersand* (CD&V-ledenblad), maandblad. Oplage: 75.000.
- *CD&V-direct*, huis-aan-huis-blad. Verschijnt 8 maal per jaar. Gemiddelde oplage: 700.000.
- Brochures:
 - S. De Clerck, *Voor mensen en waarden*, 2003.
 - *Visie. Voor ondernemen en jobs*. 2004.
 - Y. Leterme, *Wij in de IK-tijd. Het ABC van de CD&V. Een persoonlijke visie op christen - democratie*, 2004.

CEDER

- Ceder - Nieuwsbrieven (maandlijks). Geven een overzicht van de gebeurtenissen van de voorbije maand(en). Handelen over de sociale toestand, de economische en financiële toestand, de internationale toestand en de binnenlandse politiek.
- P. Raes, *De kracht van mensen en gemeenschappen*.

CD&V-werkgroep 'Vrouw en Maatschappij'

- *Wij zijn uw buurvrouwen, programma voor gelijke kansen voor mannen en vrouwen*, 2003, 52 p.
- *Jaarverslag Vrouw en Maatschappij 2002-2003*, 249 p.
- *Jaarverslag Vrouw en Maatschappij 2003-2004*, 256 p.
- *Stroomlijn*, maandelijkse e-brief.

Jong-CD&V

- *Radikaal* (tijdschrift van de Jong-CD&V): 7 nummers in 2003, 6 in 2004. Oplage: 5.000.
- *Denkmeekrant*: 6 nummers in 2003-2004. Oplage: 350.
- *Nieuwsbrief*: wekelijks per e-mail. Mailadressen: 2.000.
- *Baxter*: 4 nummers in 2003. Oplage: 500.
- *CAFE-GIDS*. Oplage: 10.000.

Vereniging van CD&V-raadsleden

- *Lokaal/ Lokaal Appèl*, tweemaandelijks nieuwsbrief voor gemeente-, provincie- en OCMW-mandatarissen, 6 nummers per jaar, oplage 5.200.
- *Zonevreemde bedrijven*, 2003, 12 p.

Internetadres: <http://www.cdenv.be>

11. Partijfinanciën¹¹

	2001	2002	2003	2004
Opbrengsten uit de gewone werking	7.674.438,66	8.259.494,17	8.946.547,01	9.282.363,11
– Belgische overheidsbijdragen	6.299.410,61	6.826.380,97	7.254.766,85	7.487.265,19
– Andere bijdragen	245.946,67	422.796,92	491.617,96	470.312,51
Niet geconsolideerde verbonden entiteiten	–	161.230,22	209.432,36	105.376,32
Mandatarissen	245.946,67	261.566,70	282.185,60	301.768,78
Andere	–	–	–	63.167,41
– Lidgelden	540.381,73	526.701,75	513.558,14	472.548,79
– Opbrengsten uit het onroerend vermogen	12.493,83	-11.492,00	14.668,38	10.295,35
– Opbrengsten van manifestaties, publicaties en reclame	79.767,30	76.200,11	31.464,50	50.277,09
– Giften, schenkingen of legaten van natuurlijke personen	4.447,33	7.938,59	12.342,55	10.785,76
– Diverse opbrengsten	491.991,18	410.967,83	628.128,63	780.878,42
Kosten voor de gewone werking	7.253.314,93	7.891.930,92	9.053.290,16	9.183.047,06
– Voorraden en werken in uitvoering	–	–	–	–
Inkopen	–	–	–	–
Wijziging in de voorraad en bestellingen in uitvoering	–	–	–	–
– Dotaties	443.812,45	549.414,96	1.869.220,64	1.267.086,00
Niet geconsolideerde verbonden entiteiten	441.711,23	549.164,96	1.034.272,12	539.256,16
Mandatarissen	74,37	–	575.918,75	552.392,78
Andere	2.026,85	250,00	259.029,77	175.437,06
– Diensten en diverse goederen	3.489.446,06	3.279.505,36	5.390.842,67	5.003.731,11
Huisvestingskosten	295.128,07	244.270,51	261.879,11	252.774,87
Administratie en beheer	1.696.135,46	1.547.447,85	1.695.688,94	1.640.526,36
Publicaties	463.013,69	793.865,96	974.292,93	826.404,53
Reclame, propaganda en vergaderingen, inbegrepen de verkiezingskosten	1.029.845,04	693.552,51	2.458.981,69	2.284.025,35
Diverse kosten	5.323,79	368,53	–	–
– Personeelskosten	2.198.756,69	2.261.056,07	1.806.064,46	2.394.692,60
– Afschrijvingen en waardeverminderingen op oprichtingskosten, immateriële en materiële vaste activa	354.445,90	343.485,04	342.419,44	328.667,31
– Waardeverminderingen op voorraden en vorderingen uit de gewone werking	1.300,38	53.133,02	2.550,52	409.92,00
– Voorzieningen voor risico's en kosten	721.037,46	1.247.140,34	-494.689,68	73.022,82
– Andere kosten voor de gewone werking	44.516,00	158.196,13	136.882,11	115.437,30
– Geactiveerde kosten	–	–	–	–
Resultaat uit de gewone werking vóór financieel resultaat	421.123,73	367.563,25	-106.743,15	99.316,05
Financieel resultaat	-65.442,58	-31.304,54	18.680,26	-46.702,54
Uitzonderlijk resultaat	-58.963,85	-8.735,38	145.665,56	-67.557,78
Belastingen op het resultaat	–	-720,16	-3,33	-11.021,38
Resultaat van het boekjaar	296.717,29	326.803,17	57.599,34	-25.965,65

11. Bronnen: Verslag van de Controlemmissie betreffende de Verkiezingsuitgaven en de Boekhouding van de Politieke Partijen. *Parlementaire Documenten*. 1785/1-2 (GZ 2001-2002) (Kamer), 21/1-2 (BZ 2003) (Kamer), 1117/1-2 (GZ 2003-2004) (Kamer), 1752/1-2 (GZ 2004-2005) (Kamer).

Socialistische Partij Anders (SP.A)

1. Het congres

In 2003 en 2004 werden 7 congressen georganiseerd:

- Antwerpen, Zaal Stuurboord, 29 maart 2003. Verkiezingscongres. Agenda: goedkeuring van het verkiezingsprogramma voor de federale verkiezingen (geen tegenstemmen, 6 onthoudingen), goedkeuring van de Senaatslijst (geen tegenstemmen, 7 onthoudingen) en verkiezing van partijvoorzitter ad interim. Steve Stevaert wordt met 97,6% van de stemmen verkozen tot partijvoorzitter ad interim in opvolging van Patrick Janssens (283 ja-stemmen, 7 neen en 4 onthoudingen). Aantal aanwezigen: ca. 700. Aantal stemgerechtigden: 511.
- Hasselt, Cultureel Centrum, 11 mei 2003. Verkiezingscongres en ledenfeest. Aantal aanwezigen: 1.500.
- Brussel, Vlaams Parlement, 10 juli 2003. Bijzonder congres: goedkeuring federale regeringsdeelname en regeerakkoord (unaniem). Toelichting bij het regeerakkoord door Johan Vande Lanotte en Frank Vandenbroucke. Aantal aanwezigen: 500. Aantal stemgerechtigden: 459.
- Kortrijk, Gruzenberg, 11 oktober 2003. Administratief en Actualiteitscongres. Agenda: bekendmaking van de uitslag van de rechtstreekse verkiezing van de partijvoorzitter, verkiezing van het partijbureau, de deontologische en financiële commissie en de PES-delegatie. Steve Stevaert wordt met 95,5% verkozen tot nieuwe partijvoorzitter. Stemming over de samenwerkingsovereenkomsten met de nevenorganisaties: Curieus, Animo en Zij-kant. Stemming over het administratief verslag. Toelichting bij de politieke actualiteit. Aantal aanwezigen: 800. Aantal stemgerechtigden: 459.
- Brussel, Kaaitheter, 28 maart 2004. Verkiezingscongres. Agenda: goedkeuring van het Vlaams en het Europese verkiezingsprogramma (unaniem) en goedkeuring van de Europese lijst (unaniem). Aantal aanwezigen: 900. Aantal stemgerechtigden: 501.
- Hasselt, Cultureel Centrum, 6 juni 2004. Verkiezingscongres en ledenfeest. Voorstelling van de Negenproef. Aantal aanwezigen: 2.200.
- Brussel, Vorst Nationaal, 20 juli 2004. Bijzonder congres: goedkeuring Vlaamse regeringsdeelname en regeerakkoord (unaniem). Toelichting bij het Vlaams regeerakkoord door Frank Vandenbroucke. Aantal aanwezigen: 550. Aantal stemgerechtigden: 501.

2. De raad van voorzitters en secretarissen

2.1. Samenstelling

Art. 21 van de statuten¹²: *“De stemgerechtigde leden van de raad van voorzitters en secretarissen zijn: 1. De stemgerechtigde leden van het partijbureau en de leden van de administratieve commissie; 2. De leden van het Europees parlement, de fracties van het federale parlement, van het Vlaamse parlement, van de Brusselse hoofdstedelijke raad en de bestendige deputaties; 3. De voorzitters en de secretarissen van de provinciale federaties; 4. De voorzitters en de secretarissen van de afdelingen van de SP.A; 5. Elke SP.A-afdeling die meer dan vijfhonderd leden telt heeft recht op één bijkomende afgevaardigde per begonnen schijf van vijfhonderd leden boven de vijfhonderd leden. Streefdoel is dat deze bijkomende afgevaardigden komen uit verschillende SP.A-deelstructuren waar zij het mandaat van voorzitter of secretaris waarnemen. De raadgevende leden van de raad van voorzitters en secretarissen zijn: 1. De leden van het partijbureau met raadgevende stem; 2. Een afgevaardigde van iedere erkende nevenorganisatie.”*

2.2. Frequentie van samenkomst

Art. 22 van de statuten: *“De raad van voorzitters en secretarissen vergadert op initiatief van het partijbureau of van de administratieve commissie. De raad van voorzitters wordt bijeengeroepen op verzoek van minstens vijftieng afdelingen uit ten minste vier provincies of op verzoek van de fracties van het federale parlement, van het Vlaamse parlement of van de Brusselse hoofdstedelijke raad.”*

De raad van voorzitters en secretarissen vergaderde in de periode 2003-2004 1 keer: op 25 januari 2003 in de Floréal Club in Blankenberge. Agenda: discussie over arbeid, globalisering en duurzaam leven met aansluitend nationale nieuwjaarsreceptie. Aantal aanwezigen: 500.

2.3. Bevoegdheden

Art. 20 van de statuten: *“De raad van voorzitters en secretarissen is het hoogste orgaan tussen twee congressen. Hij heeft als opdracht, op voorstel van het partijbureau: 1. Het benoemen van de nationaal secretaris en de adjunct-secretaris(sen); 2. Het behandelen tussen twee congressen in, van politieke problemen in het algemeen; 3. Zich bij hoogdringendheid uit te spreken over het beheer gevoerd door het partijbureau of de administratieve commissie.”*

12. De SP.A-statuten zoals die aangenomen werden door het congres van 22 november 2002.

3. Het partijbureau

3.1. Samenstelling

Art. 28 van de statuten: *"Het partijbureau bestaat uit:*

- *de partijvoorzitter* Janssens Patrick (vanaf maart 2003 opgevolgd door Stevaert Steve)
- *de ondervoorzitter* Gennez Caroline
- *de nationale secretaris* André Alain
- *16 verkozen leden* Bonte Hans, Casaer Dylan, Claes Hilde, De Batselier Norbert, De Coene Philippe, De Meyer Magda, De Ridder Peter, Delathouwer Robert, Douifi Dalila, El Khadraoui Saïd, Jiroflée Karin, Peeters Jan, Swennen Guy, Termont Daniël, Vandenhove Ludwig, Voorhamme Robert
- *een vertegenwoordiger van de senioren."* Stroobant René

Art. 29 van de statuten: *"Wonen de vergadering van het partijbureau bij met raadgevende stem:*

- *de voorzitters van de fracties van het federale parlement, het Vlaamse parlement en de Brusselse hoofdstedelijke raad, de voorzitter van de partijdelegatie in het Europees parlement* Van Der Maelen Dirk, Vanlerberghe Myriam, Gennez Caroline, De Vits Mia
- *de ministers van staat* Claes Willy, Tobback Louis, Willockx Freddy, Van Miert Karel, Temmerman Gilbert
- *elk lid van de federale en Vlaamse regering, van de Brusselse gewestregering en van de Europese commissie* Landuyt Renaat, Tobback Bruno (vanaf juli 2004), Van Brempt Kathleen (vanaf sept. 2003), Van den Bossche Freya (vanaf juli 2003), Vandembroucke Frank, Vande Lanotte Johan, Vanvelthoven Peter (vanaf juli 2003), Smet Pascal (vanaf sept. 2003)
- *de internationale secretaris* Thijs Stefaan
- *de afgevaardigden van de andere takken van de socialistische gemeenschappelijke actie* Peeters Guy, Verboven Xavier, Janssens William
- *een afgevaardigde van de socialistische vrouwen/zijkant* Van Lancker Anne
- *een afgevaardigde van de jongsocialisten/animo* Winnock Laurent
- *een afgevaardigde van de VFSG* Lemonnier Martine
- *de directeur van de studiedienst* Vanneste Luc (vanaf juli 2004 ad interim opgevolgd door Scheir Patrick)

Art. 29: "De voorzitter kan iedereen uitnodigen wiens aanwezigheid nuttig wordt geacht."

Volgende personen maken eveneens deel uit van het partijbureau: Beke Frank, D'Havé Marc (verslaggever), De Coninck Monica, Geuens Jos, Janssens Patrick, Lombaerts Genevieve, Martens Bart, Maes Jacky, Quintens Joke, Van de Voorde Bob, Van Hoecke Johan, Van Nieuwerkerke André.

3.2. Frequentie van samenkomst

Het partijbureau komt wekelijks samen op maandag, uitgezonderd tijdens de vakantieperiodes.

3.3. Bevoegdheden

Art. 26 van de statuten: "Het partijbureau leidt en vertegenwoordigt de partij. Het voert de beslissingen van het congres en van de raad van voorzitters en secretarissen uit. Het is bovendien bevoegd voor alles wat niet uitdrukkelijk aan het congres en aan de raad van voorzitters en secretarissen is voorbehouden. Het benoemt de delegaties die de partij vertegenwoordigen. Om de samenwerking met de andere socialistische partijen in Europa en in de wereld, zoals voorzien in artikel 3, voor te bereiden en te coördineren, wijst het partijbureau tijdens de eerste zitting na het administratief congres een internationaal secretaris aan. Deze internationale secretaris wordt aangewezen voor een periode van vier jaar. De internationale secretaris maakt met raadgevende stem deel uit van het partijbureau en is lid van het uitvoerend bestuur. Het partijbureau neemt alle nodige beslissingen en vraagt desgewenst de mening van elke statutaire geleding van de partij. Het kan voor het één of het ander punt van de agenda raad inwinnen van een partijlid, dat hierover inlichtingen kan verschaffen. Het partijbureau moet aan het nationaal congres een verslag over het voorbije politieke jaar voorleggen. Het stelt politieke beslissingen op halflange of lange termijn voor, evenals de ontwerpresoluties. Wordt het verslag, dat het partijbureau aan het congres voorlegt, niet éénparig door de leden van het partijbureau goedgekeurd en verzet zich minstens één derde ertegen, dan heeft deze oppositie het recht een minderheidsnota bij het verslag te voegen. Alle stemmingen van het partijbureau, die niet bij éénparigheid geschieden, gebeuren bij afroepen van de naam. Zij worden in de notulen van de vergadering opgetekend. De genomen beslissingen en de stemverdeling worden in het schriftelijk verslag aan het congres opgenomen."

4. Het uitvoerend bestuur

4.1. Samenstelling

Art. 41 van de SP.A-statuten: "Het uitvoerend bestuur van de partij is samengesteld uit:
– de partijvoorzitter Janssens Patrick (vanaf maart 2003 opgevolgd door Stevaert Steve)

- de ondervoorzitter Gennez Caroline
- de voorzitters van de SP.A-fracties in de federale parlementen en het Vlaamse parlement Van Der Maelen Dirk, Vanlerberghe Myriam, Gennez Caroline
- de voorzitter van de SP.A-delegatie in het Europees Parlement De Vits Mia
- de nationaal secretaris André Alain
- de internationale secretaris Thijs Stefaan
- de voorzitter van de administratieve commissie Swennen Guy
- de directeur van de studiedienst Vanneste Luc (vanaf juli 2004 opgevolgd door Scheir Patrick (ad interim))

“De voorzitter kan iedereen, wiens aanwezigheid nuttig is, uitnodigen om de vergaderingen van het uitvoerend bestuur bij te wonen met raadgevende stem.”

Volgende personen maken eveneens deel uit van het uitvoerend bestuur: D’havé Marc, Hooylaerts Luc, Van Hoecke Johan.

4.2. Frequentie van samenkomst

Het uitvoerend bestuur komt maandelijks samen.

4.3. Bevoegdheden

Art. 42 van de statuten: *“Het uitvoerend bestuur is verantwoordelijk voor het dagelijks beheer en beleidsvoorbereidend werk van de partij en haar componenten en voor de praktische en dagelijkse leiding van verkiezingscampagnes, volgens de richtlijnen van het partijbureau.”*

5. De administratieve commissie

5.1. Samenstelling

Art. 35 van de statuten: *“De administratieve commissie telt negen leden.*

- Daarvan duidt het partijbureau vier leden aan uit haar stemgerechtigde leden. Dit gebeurt tijdens de zitting volgend op het administratief congres. De Meyer Magda, De Ridder Peter, Douifi Dalila, Jiroflée Karin
- Het partijbureau verkiest tevens de voorzitter van de administratieve commissie onder haar stemgerechtigde leden. Swennen Guy
- Het Korps van secretarissen van de provinciale federaties duidt in haar midden vier leden van de administratieve commissie aan tijdens de eerste zitting na het administratief congres.” Debusschere Stef, De Geest Fons, Paemen Inge, Vanaken Peter

5.2. Frequentie van samenkomst

Art. 36 van de statuten: *"De administratieve commissie vergadert op uitnodiging van haar voorzitter of op verzoek van ten minste drie leden."*

De administratieve commissie kwam in de periode 2003-2004 1 maal samen.

5.3. Bevoegdheden

Luidens artikel 34 van de statuten bestaat de opdracht van de administratieve commissie uit: *"1. toezicht houden op de naleving van de statuten en zo nodig elke inbreuk beteugelen; 2. voorleggen aan het vierjaarlijks administratief congres van een voorstel van samenstelling van de financiële commissie; 3. zich uitspreken over de toepassing van de statuten; 4. nader aangeven van de werkmethodes."*

6. Interne verkiezingen

Partijvoorzitter, ondervoorzitter en partijbureau

Tussen 8 september en 6 oktober 2003 verkozen de SP.A-leden schriftelijk de partijvoorzitter en ondervoorzitter. Het duo Steve Stevaert en Caroline Gennez was het enige duo waarvoor de leden konden stemmen. De uitslag werd bekendgemaakt op het administratief congres van 11 oktober 2003 in Kortrijk. Uitslag van de stemming:

– aantal ontvangen stembiljetten:	29.879
– aantal blanco, ongeldig en onthoudingen:	811
– neen-stemmen:	1.308 (4,50%)
– ja-stemmen:	27.760 (95,50%)

Op het congres van 13 oktober 2003 werd daarnaast ook de uitslag van de verkiezing van de leden van het partijbureau bekendgemaakt (voor de gekozenen, zie punt 3.1).

7. Kaderleden

7.1. Mandatarissen¹³

Volksvertegenwoordigers	16 (14 tot 18 mei 2003)
Senatoren	9 (6 tot 18 mei 2003)
Vlaamse volksvertegenwoordigers	21 (20 tot 13 juni 2004)
Leden Brusselse Hoofdstedelijke Raad	0 (1 tot 13 juni 2004)
Leden Europees Parlement	3 (2 tot 13 juni 2004)

13. De aantallen zijn telkens exclusief onafhankelijken en leden van Spirit.

Federale ministers	4 + 1 staatssecretaris (3+1 regerings-commissaris tot juli 2003)
Vlaamse ministers	2
Ministers Brusselse Gewestregering	1 (1 staatssecretaris tot juli 2004)
Provincieraadsleden	76
Bestendig Afgevaardigden	9
Burgemeesters	36
Schepenen	247
Gemeenteraadsleden	803
7.2. Bestuursleden	5.611

8. Personeelsbestand

8.1. Belangrijke functies of diensten

Nationaal Secretaris	André Alain
Directeur communicatie	Rutten Milan (vanaf okt. 2004 opgevolgd door Van Hoecke Johan)
Vormingscoördinator	Quintens Joke
Voorzitter Animo ¹⁴	Gennez Caroline (vanaf okt. 2003 opgevolgd door Winnock Laurent)
Secretaris Animo	Theunissen Jurgen
Voorzitter Zij-kant	Van Lancker Anne
Secretaris Zij-kant	Claes Vera
Voorzitter Curieus ¹⁵	Vandenbossche Dany
Secretaris Curieus	Carleer Bert

8.2. Parlementaire medewerkers

Kamer	17
Senaat	18
Vlaams Parlement	11

8.3. Globaal aantal tewerkgestelden (toestand op 31 december 2004)

	Vast	Gesco	Dac
O.S.P. vzw ¹⁶	15 + 8 HT/DT	21 + ½ HT	20 + 3 HT/DT

14. Animo is de jongerenbeweging van de SP.A.

15. Curieus is de opvolger van CSC-Vormingswerk dat stond voor Centrale voor Socialistisch Cultuurbeleid-Vormingswerk.

16. O.S.P. staat voor Organisatie Socialistische Partij.

9. Ledenaantallen

9.1. Indeling per federatie (cijfers per 31 december)

	2003	2004
Antwerpen	14.185	14.448
Brussel	1.747	1.779
Limburg	10.858	11.059
Oost-Vlaanderen	12.642	12.876
Vlaams-Brabant	8.466	8.623
West-Vlaanderen	11.284	11.493
Nationaal Secretariaat	2.455	2.500
Totaal	61.637	62.779

Aantal leden op 18 juni 2003: **66.411**

9.2. Indeling naar geslacht

	<i>Man</i>	<i>Vrouw</i>	<i>Totaal</i>
31 dec. 2004	35.784	26.995	62.779

9.3. Indeling naar leeftijdscategorie

	31 dec. 2004
-35 jaar	9.418
36-50	15.695
51-64	18.833
+65	17.578
Onbekend	1.255
Totaal	62.779

9.3. Lidgelden

- Gewoon lidmaatschap: 12 euro
- Steunend lidmaatschap: 30 euro
- Jonger dan 26 jaar: gratis

10. Publicaties

Periodieken

- *Doèn* (ledenblad), maandelijks, oplage: 60.000 exemplaren.

Andere uitgaven

- *Steve op de rooster*, 2003.
- *Koken met Steve*, 2003.
- *Vier jaar Sociale Zaken*, 2003.
- *Wat goed is voor de mensen*, 2003.
- *Beste Europa*, 2004.
- *Steve gratis*, 2004.
- *De negenproef van SP.A-Spirit*, 2004.
- *Socialisme is gratis*, 2004.

Internetadres: <http://www.s-p-a.be>

11. Partijfinanciën (vanaf 1 juli 2003: SP.A-Spirit)¹⁷

	2001	2002	2003	2004
Opbrengsten uit de gewone werking	6.698.480,49	7.377.846,74	9.651.222,17	10.336.269,99
– Belgische overheidsbijdragen	4.076.308,62	4.635.534,62	5.989.871,10	7.235.282,76
– Andere bijdragen	816.841,89	912.424,25	1.330.876,62	1.342.986,02
Niet geconsolideerde verbonden entiteiten	–	–	–	–
Mandatarissen	816.841,89	912.424,25	1.070.176,62	1.090.758,32
Andere	–	–	260.700,00	252.227,70
– Lidgelden	711.018,67	691.371,69	745.640,21	440.665,01
– Opbrengsten uit het onroerend vermogen	82.843,59	62.636,72	122.107,80	116.124,57
– Opbrengsten van manifestaties, publicaties en reclame	210.180,76	199.129,04	149.687,77	117.197,62
– Giften, schenkingen of legaten van natuurlijke personen	19,76	100,00	1.736,66	458,84
– Diverse opbrengsten	801.267,21	876.650,42	1.311.302,01	1.083.555,17
Kosten voor de gewone werking	7.694.215,28	7.439.345,15	9.090.949,05	9.831.449,01
– Voorraden en werken in uitvoering	12.012,52	26.961,87	85.599,25	67.745,52
Inkopen	12.012,52	26.961,87	85.599,25	67.745,52
Wijziging in de voorraad en bestellingen in uitvoering	–	–	–	–
– Dotaties	164.539,35	277.860,71	267.559,94	390.086,27
Niet geconsolideerde verbonden entiteiten	122.799,39	227.545,48	242.378,93	328.803,74
Mandatarissen	–	–	–	–
Andere	41.739,96	50.315,23	25.181,01	61.282,53
– Diensten en diverse goederen	2.364.764,61	2.968.308,54	6.211.852,57	6.918.832,62
Huisvestingskosten	248.994,89	289.473,01	328.907,21	379.347,83
Administratie en beheer	1.175.910,87	1.336.261,81	1.689.154,14	1.822.288,44
Publicaties	537.896,77	927.790,98	586.875,21	598.440,31
Reclame, propaganda en vergaderingen, inbegrepen de verkiezingskosten	385.015,11	400.711,88	3.600.993,83	4.111.955,26
Diverse kosten	16.946,97	14.070,86	5.922,18	6.800,78
– Personeelskosten	2.166.425,97	2.240.902,25	2.186.910,49	2.362.925,87
– Afschrijvingen en waardeverminderingen op oprichtingskosten, immateriële en materiële vaste activa	320.332,72	349.301,89	381.106,48	363.020,11
– Waardeverminderingen op voorraden en vorderingen uit de gewone werking	11.274,72	133.224,20	3.001,13	84.847,63
– Voorzieningen voor risico's en kosten	2.584.293,54	1.367.571,55	-119.736,33	-429.868,43
– Andere kosten voor de gewone werking	70.571,84	75.214,14	74.655,52	73.859,42
– Geactiveerde kosten	–	–	–	–
Resultaat uit de gewone werking vóór financieel resultaat	-995.734,79	-61.498,41	560.273,12	504.820,98
Financieel resultaat	80.613,91	127.795,82	100.075,65	69.420,06
Uitzonderlijk resultaat	8.355,92	-18.698,08	233.327,81	22.733,91
Belastingen op het resultaat	–	–	–	4.267,10
Resultaat van het boekjaar	-906.764,96	47.599,33	893.676,58	592.707,85

17. Bronnen: Verslag van de Controlecommissie betreffende de Verkiezingsuitgaven en de Boekhouding van de Politieke Partijen. *Parlementaire Documenten*. 1785/1-2 (GZ 2001-2002) (Kamer), 21/1-2 (BZ 2003) (Kamer), 1117/1-2 (GZ 2003-2004) (Kamer), 1752/1-2 (GZ 2004-2005) (Kamer).

Vlaamse Liberalen en Democraten (VLD)

1. Het congres

In 2003 en 2004 werden 3 congressen georganiseerd:

- Antwerpen, Stadsschouwburg, 27-29 maart 2003. Verkiezingscongres. Agenda: goedkeuring van het verkiezingsprogramma voor de federale verkiezingen ('Contract met de burger'). Aantal aanwezigen en stemgerechtigden: 850.
- Brussel, Heizel, 6-7 februari 2004. Toekomst- en Actualiteitscongres: vnl. bespreking gemeentelijk stemrecht voor migranten. Aantal aanwezigen en stemgerechtigden: 1.500.
- Brussel, Vlaams Parlement, 24 april 2004. Verkiezingscongres. Agenda: goedkeuring van het verkiezingsprogramma voor de Vlaamse en Europese verkiezingen. Aantal aanwezigen en stemgerechtigden: 450.

3. Het bestuur¹⁸

3.1. Samenstelling

Art. 7 van de statuten¹⁹: *"Het bestuur is samengesteld uit door en onder de leden verkozen leden, van wie, op elk ogenblik, ten minste de helft niet-mandatarissen. Te dien einde worden minstens zoveel niet-mandatarissen als mandatarissen op afzonderlijke lijsten verkozen. Voor de samenstelling van het nationaal partijbestuur wordt onder mandatarissen verstaan de verkozenen in het Europees, Belgisch, Vlaams en Brussels parlement en leden van de bestendige deputaties. Naast de door en onder de leden verkozen bestuursleden bestaat het bestuur uit de voorzitter en de fractieleiders van het overeenstemmende niveau. De secretaris, de penningmeester en eventueel de politiek secretaris worden door het bestuur verkozen uit de door en onder de leden verkozen bestuursleden bij gewone meerderheid. (...) Het nationaal bestuur bestaat, naast de voorzitter en de fractieleiders, uit 30 door en onder de leden verkozen leden. (...) Elk kiesarrondissement is door ten minste één lid-afgevaardigde vertegenwoordigd in het nationaal bestuur. (...) Het bestuur kan elkeen met raadgevende stem uitnodigen."*

De samenstelling vanaf december 2004²⁰:

a. de voorzitter Somers Bart

18. Bij de VLD is er in tegenstelling tot de andere partijen statutair noch een algemene raad of partijraad, noch een uitvoerend of dagelijks bestuur voorzien.
19. De VLD-statuten zoals goedgekeurd op de algemene vergadering van 27 maart 1993 en gewijzigd op de algemene vergaderingen van 9 november 1996, 14 december 1996, 25 februari 2000, 13 februari 2001, 7 december 2002 en 12 oktober 2004.
20. De bestuursverkiezingen vinden om de vier jaar plaats. Voor de samenstelling van het bestuur voorafgaand aan de bestuursverkiezingen van 4 december 2004, zie: J. NOPPE, Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 2001 en 2002, *Res Publica*, 2003, 2-3, pp. 537-539.

- b. *verkozen bestuursleden*²¹:
- de mandatarissen Anthuenis Filip, Chevalier Pierre, Daems Rik, De Croo Herman (ondervoorzitter), De Decker Jean-Marie, Gabriels Jaak, Leduc Jeannine, Neyts-Uyttebroeck Annemie, Pinxten Karel, Sterckx Dirk, Vanderpoorten Marleen, Vankrunkelsven Patrik, Van Campenhout Ludo, Versnick Geert, Tommelein Bart
 - de niet-mandatarissen Bouckaert Boudewijn, Claeys Chantal, Coolsaet Ann, De Clercq Yannick, De Ro Jo, De Waele Patricia, Delwaide Leo, Eeman Jan, Poppe Patrick, Ramoudt Didier, Somers Ann, Valkeniers Jef, Van der Hooft Kathleen, Van Rouveroj Sas, Van Volcem Mercedes, Ysebaert Clair
- c. *de fractieleiders* Ceysens Patricia, Van Raes Jean-Luc, Wille Paul
- d. *de ministers*²² De Gucht Karel, Dewael Patrick, Keulen Marino, Moerman Fientje, Vanhengel Guy, Van Quickenborne Vincent, Verhofstadt Guy, Verwilghen Marc, Van Mechelen Dirk
- e. *gecoöpteerde bestuursleden* –
- f. *buiten het partijbestuur verkozen leden*:
- penningmeester Vermeiren Francis
 - secretaris Staelraeve Sofie
 - politiek secretaris Vautmans Hilde
- g. *erevoorzitter* De Clercq Willy

3.2. Frequentie van samenkomst

Het bestuur komt wekelijks samen, op maandagmorgen.

3.3. Bevoegdheden

De bevoegdheden worden geregeld in artikel 9, § 1 en § 2 van de statuten: “§ 1: *Het bestuur is verantwoordelijk voor de politieke standpuntbepaling overeenkomstig de besluiten van het congres, voor de organisatie van de bestuursverkiezingen en de voorverkiezingen, overeenkomstig de procedure voorzien in de artikelen 14, 18, 19 en 20 van deze statuten, en voor de deelname van de partij aan de verkiezingen.* § 2: *Elk bestuur organiseert, op zijn niveau, het overleg met de VLD-fractie(s) en -mandatarissen evenals met de VLD-afgevaardigden in instanties en raden.*”

21. De VLD-ministers zetelen met raadgevende stem in het partijbestuur. Zij werden vervangen door: Anthuenis Filip, Chevalier Pierre, Gabriels Jaak, Leduc Jeannine, Pinxten Karel, Tommelein Bart, Versnick Geert, Van Campenhout Ludo en Vankrunkelsven Patrik.
22. Alle ministers behalve Guy Vanhengel werden ook rechtsreeks verkozen als bestuurslid.

5. De statutaire tuchtorganen

5.1. Samenstelling

Art. 22 van de statuten: "§ 1: Er zijn twee statutaire tuchtorganen: de nationale statutaire commissie en de beroepskamer. Zij zijn belast met het toezicht op de naleving van de statuten en de sanctionering ervan. § 2: De nationale statutaire commissie is samengesteld uit een gewezen nationale voorzitter en 14 leden. Deze 14 leden worden overeenkomstig de procedure voorzien in artikel 14 van deze statuten verkozen door en onder de leden, met dien verstande dat uit elk arrondissement ten minste één kandidaat moet verkozen zijn. (...) De drie resterende mandaten worde toegekend aan de overige kandidaten die het meeste aantal stemmen behaalden. Zij worden verkozen voor een termijn van vier jaar. § 3: De beroepskamer is samengesteld uit elf leden. Deze leden worden overeenkomstig de procedure voorzien in artikel 14 van deze statuten, verkozen door en onder de leden. Zij worden verkozen voor een termijn van vier jaar."

Effectieve samenstelling in de periode 2003-2004:

<i>Nationale statutaire commissie</i>	<i>Beroepskamer</i>
Poma Karel (voorzitter)	Monsaert Paul (voorzitter)
Blijweert Jurgen	Cloquet Jean-Paul
Claessens Wim	Cools Marc
De Clercq Willy	De Cock Philippe
Demets Raph	De Stoop Christian
Dierckx Aviva	Jacobs Luc
Javornik Willy	Naulaerts Jos
Loos Eddy	Smeets Valentin
Michiels Hugo	Vanden Broucke Wim
Peeters Yvo	Van de Perre Ben
Van Brabant Piet	Van Nuffel René
Van den Vonder Peter	
Vanderhasselt-Rombout Mia	
Van de Velde Gaston	
Van Snick Luc	

5.2. Frequentie van samenkomst

De Nationale Statutaire Commissie is in de periode 2003-2004 47 maal samengekomen ter behandeling van klachten.

De Beroepskamer is in diezelfde periode 25 maal samengekomen ter behandeling van beroepen.

5.3. Bevoegdheden

Art. 23 van de statuten: “§ 1: De nationale statutaire commissies is bevoegd voor het, in eerste aanleg, onderzoeken en beslechten van klachten en geschillen waarbij één of meerdere belanghebbende leden of partij-organen betrokken zijn. §2: De nationale statutaire commissie is, als enig orgaan, belast met de interpretatie van de statuten. Zij ontvangt en behandelt klachten, in eerste aanleg, over de werking van de partij en over de deontologie van de VLD-mandatarissen. Zij geeft jaarlijks haar visum aan de begroting en de rekeningen van de VLD – Partij van de Burger en van de VLD-fracties en doet uitspraak over de klachten die zij hieromtrent heeft onderzocht. (...) § 4: De beroepskamer doet in beroep uitspraak over beslissingen die de nationale statutaire commissie in eerste aanleg heeft genomen.”

6. Interne verkiezingen

Partijvoorzitter

Op 15 februari 2004 werd Dirk Sterckx (tweede ondervoorzitter van het partijbestuur) aangeduid als interim-voorzitter van de VLD nadat Karel De Gucht was teruggetreden als voorzitter.

Op 19 juli 2004 werd Bart Somers nadat hij eerst als bestuurslid was gecoöpteerd en aangesteld was als derde ondervoorzitter van het partijbestuur, aangeduid als interim-voorzitter van de VLD in opvolging van Karel De Gucht, die zijn mandaat als voorzitter had heropgenomen.

Op 4 december 2004 werd Bart Somers met 50,46% van de geldig uitgebrachte stemmen verkozen tot partijvoorzitter. Uitslag van de stemming:

– aantal uitgebrachte stemmen:	27.110
– aantal geldige stemmen:	26.586
– Somers Bart:	13.414 (50,46%)
– De Decker Jean-Marie:	10.187 (38,32%)
– De Waele Patricia:	1.712 (6,44%)
– Valkeniers Jef:	716 (2,69%)
– Brusselmans Karin:	417 (1,56%)
– De Stoop Christian:	140 (0,53%)

Partijbestuur

Op 4 december 2004 werden eveneens bestuursverkiezingen gehouden op het nationale, provinciale en lokale niveau.

Overzicht van de geldige stemmen voor de verkozen leden van het nationale partijbestuur²³:

23. De VLD-leden mogen bij de verkiezing van het nationale partijbestuur tussen 15 en 30 voorkeurstemmen uitbrengen.

- uitgebrachte stemmen: 27.229 (mandatarissen) en 27.090 (niet-mandatarissen)
- geldige stemmen: 25.385 (mandatarissen) en 24.100 (niet-mandatarissen)

<i>Mandatarissen</i>	<i>Aantal stemmen</i>	<i>Niet-mandatarissen</i>	<i>Aantal stemmen</i>
De Croo Herman	15.290	De Waele Patricia	4.369
Verhofstadt Guy	15.127	Ysebaert Clair	4.022
Sterckx Dirk	14.345	Delwaide Leo	3.927
De Gucht Karel	14.333	Valkeniers Jef	3.921
Dewael Patrick	13.395	Van Rouveroij Sas	3.579
Verwilghen Marc	11.594	Claeys Chantal	3.175
Neyts-Uyttebroeck Annemie	10.758	Ramoudt Didier	2.994
De Decker Jean-Marie	10.662	De Clercq Yannick	2.985
Vanderpoorten Marleen	9.560	Somers Ann	2.969
Moerman Fientje	9.522	De Ro Jo	2.792
Van Mechelen Dirk	9.324	Bouckaert Boudewijn	2.689
Daems Rik	9.083	Van Volcem Mercedes	2.554
Van Quickenborne Vincent	7.286	Coolsaet Ann	2.394
Ceysens Patricia	7.130	Eeman Jan	2.380
Keulen Marino	6.787	Poppe Patrick	2.370
		Van der Hoof Kathleen	2.370

7. De kaderleden

7.1. Mandatarissen

Volksvertegenwoordigers	25
Senatoren	11 (13 tot 18 mei 2003)
Vlaamse volksvertegenwoordigers	25 (29 tot 13 juni 2004)
Leden Brusselse Hoofdstedelijke Raad	4 (2 tot 13 juni 2004)
Federale ministers	5 (4 tot juli 2003)
Vlaamse ministers	3 (5 tot juli 2004)
Ministers Brusselse Gewestregering	1
Leden Europees Parlement	2 (4 tot 13 juni 2004)
Provincieraadsleden	104
Bestendig afgevaardigden	8
Gemeenteraadsleden	1.279
Burgemeesters	82
Schepenen	386
OCMW-raadsleden	732
OCMW-voorzitters	73

7.2. Bestuursleden 6.675

8. Personeelsbestand

8.1. Belangrijke functies

Partijvoorzitter	De Gucht Karel (vanaf feb. 2004 opgevolgd door Sterckx Dirk; vanaf juli 2004 opgevolgd door Somers Bart)
Ondervoorzitter ²⁴	Verhofstadt Guy (vanaf dec. 2004 opgevolgd door De Croo Herman)
Secretaris	Staelraeve Sofie
Penningmeester	Vermeiren Francis
Algemeen partijsecretaris	Hanssens Johan
Politiek directeur	Hanssens Johan
Directeur VLD-Studiedienst	De Koker Hedwig
Woordvoerder	De Cock Lieve (vanaf juli 2003 opgevolgd door Stuer Vincent; vanaf juli 2004 opgevolgd door Ongena Tom)
Fractiesecretarissen	
Kamer	De Koker
Senaat	Herpinck Herman
Vlaams Parlement	De Vos Herman
Voorzitters Tuchtorganen	
Nationale Statutaire Commissie	De Clercq Willy
Beroepskamer	Monsaert Paul
Voorzitter VLD-vrouwen	Van der Hooft Katleen
Voorzitter Jong-VLD	Van de Vyver Dewi

8.2. Parlementaire Medewerkers

Federaal Parlement	36
Vlaams Parlement	36
Brussels Parlement	4

8.3. Globaal aantal tewerkgestelden

Geen informatie beschikbaar.

24. Statutair is de ondervoorzitter diegene die bij de verkiezing van het partijbestuur de meeste voorkeurstemmen heeft behaald.

9. Ledenaantallen

9.1. Indeling naar arrondissement

	2003	2004
Aalst-Oudenaarde	7.079	7.161
Antwerpen	6.876	6.612
Brugge	2.921	2.931
Brussel-Halle-Vilvoorde	9.133	8.878
Dendermonde-Sint-Niklaas	4.569	4.605
Gent-Eeklo	11.312	11.019
Limburg	8.619	8.934
Kortrijk-Roeselare-Tielt	5.449	5.061
Leuven	4.059	3.972
Mechelen-Turnhout	6.750	6.626
Oostende-Veurne-Diksmuide-Ieper	5.540	5.539
Nationaal	1.140	1.410
Totaal	73.438	72.748

9.2. Indeling naar geslacht

Geen informatie beschikbaar.

9.3. Indeling naar leeftijdscategorie

Geen informatie beschikbaar.

9.4. Lidgelden

- Individuele aansluiting via het nationale VLD-secretariaat: 12,50 euro
- Individuele aansluiting via een lokale afdeling die de prijs zelf bepaalt: schommelt tussen 10 en 15 euro.

10. Publicaties

Periodieken

- *De Burgerkrant* (ledenblad), maandelijks verstuurd aan alle leden.
- *De Lokale Burgerkrant*, periodiek blad, bedeed aan alle inwoners per gemeente.

Boeken

- B. Somers, *Iedereen burgemeester!*, Van Halewijck, 2003.
- P. Ceysens, *E-mama: e-werken, kids koesteren*, Houtekiet, 2004.
- D. Verhofstadt, *Pleidooi voor individualisme*, Houtekiet, 2004.

Congresteksten

- *Contract met de Burger*, programmacongres maart 2003.
- *VLD-programma Vlaamse en Europese verkiezingen*, programmacongres april 2004.

Internetadres: <http://www.vld.be>

11. Partijfinanciën²⁵

	2001	2002	2003	2004
Opbrengsten uit de gewone werking	6.592.694,13	7.145.569,59	8.550.233,81	8.946.455,01
– Belgische overheidsbijdragen	5.830.115,89	6.350.246,96	7.618.655,45	7.968.867,40
– Andere bijdragen	157.515,64	196.097,37	207.119,18	230.952,20
Niet geconsolideerde verbonden entiteiten	43.701,42	52.393,28	55.598,64	86.884,04
Mandatarissen	113.814,21	143.704,09	151.520,54	144.068,16
Andere	–	–	–	–
– Lidgelden	299.021,47	448.092,12	441.507,39	399.202,59
– Opbrengsten uit het onroerend vermogen	33.386,25	17.243,26	2.677,26	–
– Opbrengsten van manifestaties, publicaties en reclame	150.264,87	77.936,42	165.502,77	207.665,29
– Giften, schenkingen of legaten van natuurlijke personen	–	–	–	–
– Diverse opbrengsten	122.390,02	55.953,46	114.771,76	139.767,53
Kosten voor de gewone werking	5.687.933,01	5.995.394,78	8.841.460,75	8.887.739,41
– Voorraden en werken in uitvoering	–	–	–	–
Inkopen	–	–	–	–
Wijziging in de voorraad en bestellingen in uitvoering	–	–	–	–
– Dotaties	257.477,66	258.339,12	303.547,12	461.541,08
Niet geconsolideerde verbonden entiteiten	257.477,66	258.339,12	303.547,12	461.541,08
Mandatarissen	–	–	–	–
Andere	–	–	–	–
– Diensten en diverse goederen	2.059.164,40	2.647.867,63	6.215.977,26	6.870.316,62
Huisvestingskosten	122.042,62	161.874,18	194.585,80	259.868,22
Administratie en beheer	974.582,04	1.179.753,49	1.492.273,65	1.962.611,41
Publicaties	257.181,67	655.670,91	726.617,28	790.700,57
Reclame, propaganda en vergaderingen, inbegrepen de verkiezingskosten	624.093,12	570.243,52	2.837.845,06	2.719.760,14
Diverse kosten	81.264,95	80.325,53	964.655,47	1.137.376,28
– Personeelskosten	1.569.496,03	1.790.898,76	2.071.009,90	1.767.110,56
– Afschrijvingen en waardeverminderingen op oprichtingskosten, immateriële en materiële vaste activa	147.992,38	173.977,01	190.293,81	218.273,70
– Waardeverminderingen op voorraden en vorderingen uit de gewone werking	–	–	–	–
– Voorzieningen voor risico's en kosten	-1.605.987,97	1.093.636,93	-33.003,05	458.511,75
– Andere kosten voor de gewone werking	47.814,57	30.675,33	27.626,61	29.009,20
– Geactiveerde kosten	–	–	–	–
Resultaat uit de gewone werking vóór financieel resultaat	904.761,12	1.150.174,81	-291.226,94	58.715,60
Financieel resultaat	64.862,16	84.561,56	77.962,50	34.796,37
Uitzonderlijk resultaat	80.282,05	-44.213,79	394.464,05	3.546,63
Belastingen op het resultaat	–	–	-460,17	–
Resultaat van het boekjaar	1.049.905,33	1.190.522,58	180.739,44	97.058,60

25. Bronnen: Verslag van de Controlecommissie betreffende de Verkiezingsuitgaven en de Boekhouding van de Politieke Partijen. *Parlementaire Documenten*. 1785/1-2 (GZ 2001-2002) (Kamer), 21/1-2 (BZ 2003) (Kamer), 1117/1-2 (GZ 2003-2004) (Kamer), 1752/1-2 (GZ 2004-2005) (Kamer).

Vlaams Blok/Vlaams Belang²⁶

1. Het congres

In 2003 en 2004 werden 5 congressen georganiseerd:

- Gent, Internationaal Congrescentrum, 12 april 2003. Verkiezingscongres 'Veilig Vlaanderen'. Boodschappen uit de provincies, toespraken van Francis Van den Eynde, Gerolf Annemans, Filip Dewinter en Frank Vanhecke. Aantal aanwezigen: 1.400.
- Gent, Internationaal Congrescentrum, 14 maart 2004. Verkiezingscongres 'Uw alternatief'. Afsluiting van de pre-electorale campagne. Voormiddag: bespreking, amendering en stemming in 5 werkgroepen van en over de ontwerp-congresteksten. Namiddag: plenaire vergadering met toespraken van Marijke Dillen, Filip Dewinter en Frank Vanhecke. Aantal aanwezigen: 1.400.
- Antwerpen, Stadsschouwburg, 23 mei 2004. Verkiezingscongres. Aantal aanwezigen: ca. 2.000.
- Antwerpen, Zaal Horta, 14 november 2004. Stichtingscongres Vlaams Belang: bekendmaking van naam, logo en statuten. Toespraken van Luk Van Nieuwenhuysen, Marie-Rose Morel, Anke Van dermeersch, Gerolf Annemans, Filip Dewinter en Frank Vanhecke. Aantal aanwezigen: 1.000.
- Antwerpen, Stadsschouwburg, 12 december 2004. Statutair congres: verkiezing van de partijvoorzitter. Toespraken van Luk Van Nieuwenhuysen, Gerolf Annemans, Filip Dewinter en Frank Vanhecke. Aantal aanwezigen: ca. 2.000.

2. De partijraad

2.1. Samenstelling

Art. 1.1.2 van de Vlaams Blok-statuten²⁷: "De partijraad bestaat uit:

– de voorzitter van de raad	Van Nieuwenhuysen Luk
– de leden van het partijbestuur	Annemans Gerolf, Ceder Jurgen, Claeys Philip, Dewinter Filip, Dillen Karel, Erens Frederic (vanaf sept. 2004 opgevolgd door Verreyt Hans), Schoofs Bert, Van den Eynde Francis, Van Hauthem Joris, Vanhecke Frank, Van Nieuwenhuysen Luk, Van Overmeire Karim, Vatlet Patsy, Verreycken Wim

26. Op het congres van 14 november 2004 werd het Vlaams Blok omgevormd tot Vlaams Belang.

27. Op het stichtingscongres van Vlaams Belang van 14 november 2004 werden nieuwe partijstatuten aangenomen. In de tekst worden telkens eerst de statuten van het Vlaams Blok vermeld. Vervolgens komen de statuten van Vlaams Belang aan bod zoals die werden aangenomen op het congres van 14 november 2004.

– *de afgevaardigden per regio:*

Aalst
Antwerpen-Zuid
Brugge
Brussel-Halle-Vilvoorde
Gent
Kortrijk
Leuven
Midden-Limburg
Noord-Limburg
Zuid-Limburg
Mechelen
Middenkust
Roeselare
Sint-Niklaas
Turnhout
Koepel Antwerpen

Voorkempen
Zuiderkempen
Westhoek

– *de volksvertegenwoordigers, senatoren, Vlaamse volksvertegenwoordigers, Brusselse volksvertegenwoordigers en Europarlementsleden (die niet al in een andere hoedanigheid in de partijraad zetelen)*

– *één afgevaardigde per provincie van de provincieraadsleden*

Librecht Julien, Popelier Noël
Van Hove Bart
Masyn Luc
Daelman Johan, Monballiu Ludo
Deckmyn Johan, Heyndrickx Mark
Delbeke Francis
Herckens Gust
Janssens Chris
Robben Jos
Beckers Rik
Aras Dirk, Van Noten Annemie
Schottey Kristof
De Reuse Immanuel
Schelfhout Jozef, Stevenheydens Bruno
Claessens Jan
Drieghe Caroline, Van Brusselen Johan, Reniers Frank
Vanslambrouck Johan, Wouters Francis
Liedts Raf
Vandenberghé Herman
Arckens Erik, Boutsen Mathieu, Bruyninckx-Vandenhoudt Agnes, Bultinck Koen, Buysse Yves, Caslo Nancy, Colen Alexandra, Creyelman Frank, Deckmyn Johan, De Man Filip, Depoortere Ortwin, De Reuse Herman, Dillen Koen, D'Haeseleer Guy, Erens Frederic, Govaerts Marleen, Goyvaerts Hagen, Huybrechts Pieter, Jansegers Nele, Laeremans Bart, Lootens Dominiek, Marginet Werner, Martens Katleen, Michiels An, Moens Monique, Mortelmans Jan, Neel Staf, Penris Jan, Pison Erland, Sevenhans Luc, Seyns Valérie, Sintobin Stefaan, Strackx Felix, Tack Erik, Tastenhoye Guido, Van Assche Jos, Van den Broeck Jaak, Van den Eynde Marleen, Van Dijck Wim, Van Gaever Freddy, Van Goethem Roland, Van Linter Greet, Van Steenberge Gerd, Van Themische Frieda, Verougstraete Chris, Verreycken Rob, Verstrepen Jurgen, Vissers Linda, Vrancken John, Wymeersch Frans
Van der Sande Philippe (Antwerpen), Lespoix Ludo (Limburg), Stevenheydens Bruno (Oost-Vlaanderen), Laeremans Jan (Vlaams-Brabant), Ravyts Kurt (West-Vlaanderen).

- een vertegenwoordiger van de provinciale besturen Verrept Marc (Antwerpen), Van Bree Jef (Limburg), Goubert Geert (Oost-Vlaanderen), Laeremans Jan (Vlaams-Brabant), Buysse Yves (West-Vlaanderen)
- een bijzonder vertegenwoordiger voor Brussel De Roover Raymond
- met een opdracht belaste leden, voorgedragen door het partijbestuur Aers Wilfried, Bouteca Roger, De Gryze Niki, De Lobel Hilde, Geraerts Jean, Raes Roeland, Verrijken Emiel
- een afgevaardigde van de Vlaams Blok Jongeren." Veys Tanguy

In de Vlaams Belang-statuten wordt de partijraad verder aangevuld met (art. 4.A.1):

- "de oud-parlementsleden, op hun verzoek te richten aan de partijraadsvoorzitter en na bekrachtiging door de partijraad; hun mandaat neemt een einde telkens wanneer de bestuurshernieuwingen plaatsvinden;
- de partijleden die, al dan niet stemgerechtigd, worden opgenomen mits twee derden van de leden hiermee instemmen."

2.2. Frequentie van samenkomst

De partijraad komt maandelijks samen.

2.3. Bevoegdheden

De bevoegdheden van de partijraad worden geregeld in art. 1.1.1 en 1.1.6 van de Vlaams Blok-statuten.

"De partijraad is het hoogste beleidsorgaan van de partij. (...)

- De partijraad bespreekt alle politieke materies en treft beslissingen van fundamentele aard inzake strategie en politieke koers.
 - Hij verstrekt algemene richtlijnen voor de ondergeschikte besturen of organen en beoordeelt hun algemene werking en koers.
 - Hij bespreekt de voorstellen en handelingen van de besturen en organen en spreekt er al dan niet zijn goedkeuring over uit.
 - Hij behandelt en beslecht klachten en tuchtaangelegenheden na advies van het partijbestuur.
 - Hij bepaalt de inhoud van congressen en kaderdagen.
 - Hij heeft controlerecht op alle publicaties, ook die van lagere organen; hij kan publicatie van een tekst verbieden of inhoud en opmaak wijzigen.
 - Hij is verantwoordelijk voor aanstelling en ontslag van bestuursleden in hoofde van hun functie en als lid van de partij en voor uitsluiting uit de partij van mandatarissen.
8. Hij beslist over elke wijziging van het huishoudelijke reglement, eventueel na advies door het partijbestuur en ziet toe op de naleving ervan."

Art. 4.A.1 van de Vlaams Belang-statuten:

“De partijraad is het hoogste orgaan van de partij en is bevoegd voor het:

- bespreken van alle politieke materies en treft beslissingen van fundamentele aard inzake strategie en politieke koers;*
- controleren van het partijbestuur en het herzien van de beslissingen van het partijbestuur;*
- verstrekken van algemene richtlijnen voor de ondergeschikte besturen of organen en het beoordelen hun algemene werking en koers. Indien richtlijnen door het partijbestuur zijn uitgevaardigd, bekrachtigt de partijraad deze voor zover nodig;*
- bespreken, goed- of afkeuren van de voorstellen en handelingen van de besturen en organen;*
- het verwijderen van een of meerdere geledingen uit de partijstructuur;*
- bepalen van de inhoud van congressen en kaderdagen;*
- het controleren en wijzigen of verbeteren van alle publicaties, alsook het verbieden van eender welke publicatie;*
- waken over de uitvoering of herziening van de resoluties alsook over de naleving van de statuten en van het huishoudelijk reglement;*
- toezien op het regelmatig verloop van de tuchtprocedures en op de toepassing van de tuchtsancties. De partijraad is aldus het hoogste tuchtorgaan en tevens de beroepsinstantie in tuchtzaken;*
- beslissen over de definitieve samenstelling van alle verkiezingslijsten na voorstel van het partijbestuur;*
- geven van volmacht aan het partijbestuur;*
- afzetten van de partijvoorzitter indien twee derden van de aanwezigen op de partijraad hiertoe beslissen;*
- de wijziging van de statuten met een meerderheid van ten minste twee derden der stemmen van de aanwezigen.”*

En verder nog in art. 4.A.2: *“De partijvoorzitter wordt in geheime stemming verkozen door de partijraad voor een ambtstermijn van vier jaar. (...) De door de partijraad voorgedragen kandidaat dient te worden aanvaard op een congres waar alle stemgerechtigde kaderleden uitgenodigd zijn.”*

3. Het partijbestuur

3.1. Samenstelling

Art. 1.2.2 van de Vlaams Blok-statuten: *“Het partijbestuur bestaat uit:*

<i>– de partijvoorzitter</i>	Vanhecke Frank
<i>– de ere-voorzitter</i>	Dillen Karel
<i>– de ondervoorzitter</i>	Van Nieuwenhuysen Luk
<i>– de verslaggever</i>	Buysse Yves
<i>– de penningmeester</i>	Vatlet Patsy
<i>– diensthooft van de juridische dienst</i>	Ceder Jurgen
<i>– fractieleider Vlaams Parlement/diensthooft organisatie</i>	Dewinter Filip

- fractieleider Senaat Van Hauthem Joris
- diensthoofd informatica Verreycken Wim
- fractieleider Kamer/diensthoofd studiedienst Annemans Gerolf
- de woordvoerder Van Hauthem Joris
- diensthoofd dienst vorming Van Overmeire Karim
- diensthoofd Vereniging Vlaams Belang Mandatarissen Van den Eynde Francis
- de hoofdredacteur van het Vlaams Blok/Belang-magazine Claeys Philip
- de voorzitter van de Vlaams Blok/Belang Jongeren” Erens Frederic (vanaf sept. 2004 opgevolgd door Verreyt Hans)
- overige partijbestuursleden²⁸ Demol Johan
Van dermeersch Anke
Morel Marie-Rose
Dillen Marijke

Art. 4.A.2-3 van de Vlaams Belang-statuten: “2. De partijvoorzitter vormt het partijbestuur en stelt dit als college voor aan de partijraad, die het bij geheime stemming en bij gewone meerderheid al dan niet aanvaardt. (...) De partijvoorzitter wijst de functies en de verantwoordelijkheden toe aan de partijbestuursleden. (...) 3. Behoudens de hierboven aangehaalde regeling waarbij de partijvoorzitter de functies en verantwoordelijkheden toebedeelt aan de partijbestuursleden, maken de hierna genoemde leden van rechtswege deel uit van het partijbestuur: de voorzitters van de fracties in de Kamer van volksvertegenwoordigers, de Senaat en het Vlaams Parlement, alsook de ondervoorzitter van de partij, die tevens ambtshalve de vaste taak van partijraadsvoorzitter waarneemt, de voorzitter van VBJ en de penningmeester. (...) Het partijbestuur kan te allen tijde één of verschillende personen uitnodigen om één of ander concreet vraagstuk of probleem te behandelen.”

3.2. Frequentie van samenkomst

Het partijbestuur komt elke maandagvoormiddag samen.

3.3. Bevoegdheden

Art. 1.2.1 van de Vlaams Blok-statuten: “Het partijbestuur beslist in alle zaken van dagelijks beheer van de partij en heeft residuaire bevoegdheid. Het neemt standpunten in en verspreidt mededelingen. Het partijbestuur brengt verslag uit over zijn werking aan de partijraad. Het bepaalt de te volgen tactieken, werkt in overleg met de partijraad de partijstrategie uit en geeft richtlijnen aan de ondergeschikte besturen.”

Overgenomen in art. 4.A.3 van de Vlaams Belang-statuten.

28. De partijstatuten maken geen melding van deze laatste categorie van partijbestuursleden.

4. Het dagelijks bestuur

4.1. Samenstelling

Dit is formeel geen ander orgaan dan het partijbestuur, vermits alle partijbestuurleden op het dagelijks bestuur verwacht worden. De samenstelling is dus gelijk aan die van het partijbestuur.

4.2. Frequentie van samenkomst

Het dagelijks bestuur komt wekelijks samen. Het wordt voorgezeten door de ondervoorzitter die ook de dagelijkse leiding van het nationaal secretariaat heeft.

4.3. Bevoegdheden

Het dagelijks bestuur is belast met het dagelijks beheer en neemt geen politieke beslissingen. Het orgaan heeft o.m. als taak:

- het aankopen van materiaal, drukwerken;
- de praktische regeling rond congressen, meetings en dergelijke;
- alle problemen rond personeelsbeleid.

6. Interne verkiezingen

Partijvoorzitter

Op het congres van 12 december 2004 werd Frank Vanhecke met 96,7% van de geldig uitgebrachte stemmen verkozen tot partijvoorzitter. Van Hecke was de enige kandidaat. Uitslag van de stemming:

- aantal stemgerechtigden: 908
- aantal uitgebrachte stemmen: 469
- aantal blanco en ongeldige stemmen: 12
- aantal ja-stemmen: 442
- aantal nee-stemmen: 15

7. Kaderleden

7.1. Mandatarissen

Volksvertegenwoordigers	18 (15 tot 18 mei 2003)
Senatoren	8 (6 tot 18 mei 2003)
Vlaamse volksvertegenwoordigers	32 (22 tot 13 juni 2004)
Leden Brusselse Hoofdstedelijke Raad	6 (4 tot 13 juni 2004)
Leden Europees Parlement	3 (2 tot 13 juni 2004)
Provincieraadsleden	53

Gemeenteraadsleden	459
Districtsraadsleden	71
OCMW-raadsleden	104

7.2. Bestuursleden²⁹ 1.753

8. Personeelsbestand

8.1. Belangrijke functies

– politiek adviseur van de partijvoorzitter	Leen Ludo
– fractiesecretaris Vlaams Parlement	Stevenheydens Bruno
– fractiesecretaris Kamer van Volksvertegenwoordigers	Wouters Francis
– fractiesecretaris Senaat	Lemmens Peter
– fractiesecretaris Brusselse Hoofdstedelijke Raad	Hiers Stijn
– coördinator studiedienst	Utsi Steven
– coördinator Juridische Dienst	Siffert Bart
– coördinator Dienst Vorming	Lievens Jan
– coördinator VVBM ³⁰	Aras Dirk
– coördinator Dienst Organisatie	Van Brusselen Johan, Vollebergh Steven
– coördinator Dienst grafische vormgeving	Calewaert Marc
– coördinator Vlaams Blok/Belang-Magazine	Pas Frederik
– hoofdredacteur internettoepassingen	Leen Ludo
– pers en communicatie	Van Den Troost Tom
– secretaris Vlaams Blok/Belang Jongeren	Jeanfils Wouter

8.2. Parlementaire medewerkers

	Univ.	Adm.
Kamer	6	4
Senaat	3	1
Vlaams Parlement	8	4
Brussels Parlement	3	1
Europees Parlement	2	

29. Situatie in mei 2005.

30. VVBM staat voor Vereniging Vlaams Belang Mandatarissen.

8.3. Globaal aantal tewerkgestelden

Er zijn in de periode 2003-2004 in totaal 127 personen in vast verband tewerkgesteld.

9. Ledenaantallen

9.1. Indeling naar arrondissement (cijfers per 15 januari)

	2003	2004
Brugge	660	753
Oostende	544	632
Kortrijk-Roeselare-Tielt	928	952
Gent-Eeklo	1.258	1.291
Aalst-Oudenaarde	1.396	1.564
Dendermonde-Sint-Niklaas	1.400	1.392
Antwerpen	4.479	4.653
Mechelen	1.159	1.208
Turnhout	689	713
Limburg	1.437	1.541
Leuven	685	714
Halle-Vilvoorde	1.474	1.553
Brussel	605	750
Buitenland/Wallonië	146	176
Totaal	16.860	17.892

Aantal leden op 18 mei 2005: **21.942**

9.2. Indeling naar geslacht

Geen informatie beschikbaar voor 2003 en 2004.

	Man	Vrouw	Totaal
18 mei 2005	16.525	5.422	21.942

9.3. Indeling naar leeftijdscategorie

Geen informatie beschikbaar voor 2003 en 2004.

	18 mei 2005
-35 jaar	4.602
36-50	5.753
51-64	4.923
+65	6.664
Totaal	21.942

9.4. Lidgelden

- Individuele aansluiting: 12,5 euro
- Bijleden (zelfde gezin): 4 euro
- Studenten en scholieren: 6,5 euro
- Steunend lid: 25 euro

10. Publicaties

Periodieken

- *Vlaams Belang Magazine*, verschijnt maandelijks. Oplage: 26.000 ex.
- *E-magazine*, elektronische nieuwsbrief van het Vlaams Belang.
- *Financieel-Economische Commentaren*, verschijnt driemaandelijks.
- *Splits.nu*, maandelijks informatieblad voor een onafhankelijk Vlaanderen.
- *Vrij Vlaanderen*, kwartaalblad van de Vlaams Belang Jongeren. Oplage: 8.000 ex.
- *Breuklijn*, vormingsblad van de Vlaams Belang Jongeren, verschijnt driemaandelijks. Oplage: 8.000 ex.
- *Richtlijn*, tijdschrift van de Vereniging voor Vlaams Belang Mandatarissen (VVBM), verschijnt maandelijks.
- *Kaderblad*, verschijnt driemaandelijks.

Boeken

- G. Annemans, *Dutroux: te veel om te geloven*, Egmont, 2004, 188 p.
- Ph. Claeys, *Een brug te ver: Turkije in de Europese Unie*, Egmont, 2004, 210 p.
- F. Van Gaever, *Voetbal, een feest?*, Egmont, 2003, 264 p.
- F. Dewinter, *Zerotolerantie tegen criminaliteit*, Egmont, 2003, 200 p.

Internetadres: <http://www.vlaamsbelang.be>

11. Partijfinanciën³¹

	2001	2002	2003	2004
Opbrengsten uit de gewone werking	4.225.350,26	5.042.279,42	5.595.857,10	6.534.021,62
- Belgische overheidsbijdragen	4.029.717,77	4.762.953,61	5.321.338,46	6.180.336,64
- Andere bijdragen	21.668,35	27.039,82	63.166,26	42.067,46
Niet geconsolideerde verbonden entiteiten	-	-	25.048,17	19.504,01
Mandatarissen	21.668,35	27.039,82	38.118,09	20.999,07
Andere	-	-	-	1.564,38
- Lidgelden	72.205,09	101.638,92	68.417,83	96.883,59
- Opbrengsten uit het onroerend vermogen	9.345,59	5.737,22	5.844,64	5.184,98
- Opbrengsten van manifestaties, publicaties en reclame	78.994,32	127.582,16	104.717,45	166.973,95
- Giften, schenkingen of legaten van natuurlijke personen	6.598,26	8.300,44	15.922,68	22.627,95
- Diverse opbrengsten	6.820,89	9.027,25	16.449,78	19.947,05
Kosten voor de gewone werking	4.328.340,35	5.046.977,50	7.183.126,80	7.523.654,57
- Voorraden en werken in uitvoering	-	-	-	-
Inkopen	-	-	-	-
Wijziging in de voorraad en bestellingen in uitvoering	-	-	-	-
- Dotaties	82.272,51	110.503,28	118.401,72	124.139,54
Niet geconsolideerde verbonden entiteiten	82.272,51	110.503,28	118.401,72	124.139,54
Mandatarissen	-	-	-	-
Andere	-	-	-	-
- Diensten en diverse goederen	3.473.431,19	4.250.645,59	6.275.312,97	7.357.184,52
Huisvestingskosten	274.286,23	279.281,35	329.186,66	375.184,09
Administratie en beheer	688.307,06	719.283,17	685.200,74	1.026.028,08
Publicaties	243.585,16	183.908,77	177.787,70	234.733,74
Reclame, propaganda en vergaderingen, inbegrepen de verkiezingskosten	2.267.252,74	3.068.172,30	5.082.956,27	5.721.238,61
Diverse kosten	-	-	181,60	-
- Personeelskosten	37.528,28	37.413,89	38.477,23	41.795,13
- Afschrijvingen en waardeverminderingen op oprichtingskosten, immateriële en materiële vaste activa	169.345,64	175.948,67	209.172,13	246.470,44
- Waardeverminderingen op voorraden en vorderingen uit de gewone werking	7.175,85	2.952,49	20.650,05	-13,68
- Voorzieningen voor risico's en kosten	542.267,09	440.351,81	497.250,00	-270.750,00
- Andere kosten voor de gewone werking	16.319,80	29.161,77	23.826,70	24.828,62
- Geactiveerde kosten	-	-	-	-
Resultaat uit de gewone werking vóór financieel resultaat	-102.990,09	-4.698,08	-1.587.269,70	-989.632,95
Financieel resultaat	112.893,46	93.544,75	118.451,44	34.880,80
Uitzonderlijk resultaat	2.034,93	3.997,66	-	-36.118,02
Belastingen op het resultaat	-	-	-	-
Resultaat van het boekjaar	11.938,30	92.844,33	-1.468.818,26	-990.870,17

31. Bronnen: Verslag van de Controlemmissie betreffende de Verkiezingsuitgaven en de Boekhouding van de Politieke Partijen. *Parlementaire Documenten*. 1785/1-2 (GZ 2001-2002) (Kamer), 21/1-2 (BZ 2003) (Kamer), 1117/1-2 (GZ 2003-2004) (Kamer), 1752/1-2 (GZ 2004-2005) (Kamer).

Agalev/Groen!³²

1. Het congres

In 2003 en 2004 werden 3 congressen georganiseerd:

- Brussel, Paleis voor Schone Kunsten, 18 januari 2003. Verkiezingscongres. Agenda: stemming over de senaatslijst voor de federale verkiezingen. Open voor alle leden. Aantal aanwezigen en stemgerechtigden: ca. 300.
- Gent, Internationaal Congrescentrum, 21 juni 2003. Actualiteitscongres en administratief congres. Agenda: evaluatie van de verkiezingsuitslag, verkiezing van de politiek secretaris, van de leden van het partijbestuur, van het arbitragecollege en van het dagelijks bestuur. Gedeeltelijk open voor alle leden en externen, stemmingen en discussies over personen enkel voor leden. Aantal aanwezigen en stemgerechtigden: ca. 1.000.
- Brussel, VUB, 15 november 2003. Toekomstcongres en administratief congres. Agenda: bespreking Manifest, stemming over de Europese verkiezingslijst, verkiezing van de voorzitter, aanvulling van het partijbestuur en van het arbitragecollege. Gedeeltelijk open voor alle leden en externen, stemmingen en discussies over personen enkel voor leden. Aantal aanwezigen en stemgerechtigden: ca. 900.

2. De Politieke Raad

2.1. Samenstelling

Art. 6.1 van de statuten. *"Maken deel uit van de Politieke Raad³³:*

a. de regionale politieke secretarissen:

Aalst-Oudenaarde	Nachtergaele Peter
Antwerpen	Luyten Peter (vanaf sept. 2003 opgevolgd door Van Looveren Freek)
Brugge	Croekaert An (vanaf maart 2003 opgevolgd door Lepoutre Steven en vanaf maart 2004 ad interim opgevolgd door Ghyoot Dirk)
Brussel	Van Hellem Henk (vanaf okt. 2004 opgevolgd door Martens Nico)
Gent-Eeklo	Van Lerberge Raf
Halle-Vilvoorde	Vanderstappen Willy (vanaf juni 2003 opgevolgd door Lamotte Mark)

32. Op het congres van 15 november 2003 wijzigde Agalev haar naam in Groen!.

33. De Agalev/Groen!-statuten, zoals gewijzigd en/of aangevuld op het partijcongres van 18 november 1995, 27-28 april 1996, 21 september 1996, 21 mei en 1 december 2001.

Kortrijk-Roeselaere-Tielt	Van Dierdonck Bert (vanaf sept. 2003 opgevolgd door Tavernier Maarten)
Leuven	Jaspers Jan (vanaf okt. 2003 opgevolgd door Mertens Vincent)
Limburg	Spreeuwers Fabian (vanaf maart 2004 opgevolgd door Desmet Marc)
Mechelen-Turnhout	Mertens Marc (vanaf sept. 2003 opgevolgd door De kinderen Wim)
Sint-Niklaas-Dendermonde
Westhoek	Onghena Agnes
Bevernaghe Kathleen
- b. *één vertegenwoordiger per schijf of begonnen schijf van 250 leden van elke regionale groep. Kandidaten moeten minstens één jaar lid zijn van de regionale groep. De gro-
otte van de schijf moet regelmatig worden berekend.*
Aalst-Oudenaarde	Cuyvers Jo (vanaf sept. 2003 opgevolgd door Borremans Wim), Van de Putte Joke (vanaf okt. 2003)
Antwerpen	Bosmans Ward (voorzitter van de Politieke Raad, vanaf sept. 2003 opgevolgd door Schoofs Louis, die eveneens tot voorzitter verkozen werd), Brangers Marjet (tot sept. 2003), De Visser Veroniek (tot sept. 2003), De Weerd Gio (tot sept. 2003), Nauwelaerts Katia (tot sept. 2003), Verhelst Luc (tot sept. 2003), Caals Tom (vanaf sept. 2003), Van Biesen Wouter (vanaf sept. 2003), van Hecke Guido (vanaf sept. 2003), Van Heusden Els (vanaf sept. 2003), Van Hoffelen Karin (vanaf sept. 2003), Van Langendonck Joost (vanaf sept. 2003)
Brugge	De Smidt Liesbeth (vanaf sept. 2003 opgevolgd door Roosen Hans en vanaf april 2004 door Lambrecht Annick), Naessens Hilde
Brussel	Jacobs Dirk (vanaf feb. 2004 opgevolgd door Fere-mans Stef), Espeel Nathalie (vanaf maart 2004)
Gent-Eeklo	Denys Liesbet, Van Rompaey Paul (tot juni 2003), De Sutter Wouter (tot sept. 2003), Antoine François (vanaf sept. 2003), De Cock Liliane (vanaf sept. 2003), Depoorter Louis (vanaf sept. 2003), Dooms Elisabeth (vanaf sept. 2003)
Halle-Vilvoorde	Lamotte Mark (vanaf juni 2003 opgevolgd door Thaelemans Marie-Jeanne), Van Stevens Magda
Kortrijk-Roeselaere-Tielt	Puype Geert en Dierickx Marleen (vanaf sept. 2004 opgevolgd door Descheemaeker Anne Mie en Hoop Renaat)
Leuven	Valgaeren Elke, Verhaeghe Peter (tot sept. 2004), Toelen Toon (vanaf sept. 2004), Van der Bracht Annelies (vanaf sept. 2004)

Limburg	Ghaye Lut, Janssen Theo (vanaf nov. 2003 opgevolgd door Danen Johan)
Mechelen-Turnhout	Bastyns Gerd, Cuyt Björn (tot sept. 2003), De Smedt Jef (vanaf sept. 2003), Serrien Thierry (vanaf sept. 2003), Gesquière Els, Paraskeopoulos Hélène, Van Dyck Erik (vanaf maart 2004), Verdyt Vincent
Sint-Niklaas-Dendermonde	Ketels Luc (tot sept. 2003), Lockefeer Sylvain (tot sept. 2003), Sercu Steve (vanaf sept. 2003), Almaci Meyrem (vanaf dec. 2003)
Westhoek	Lodewyckx Herman
- c. zes afgevaardigden uit de gemeente-, districts- en OCMW-raadsleden, waarvan minstens één van elk. De afgevaardigden worden aangeduid door de groep van lokale mandatarissen.
Gemeenteraadsleden	Bertin Gino, Declerck Guy, Devos Rudy, De Ridder Karel
Districtsraadslid	Lauwers Stef
OCMW-raadslid	Vandenberghe Martine
- d. vijf gemandateerde provincieraadsleden:
Antwerpen	Van Der Voort Chris
Limburg	(geen provincieraadslid)
Oost-Vlaanderen	Van Hecke Stefaan
Vlaams-Brabant	Debraekeleer Luc
West-Vlaanderen	Lievyns Maureen
- e. twee vertegenwoordigers van Jong-Groen!:
- Smets Erik (vanaf sept. 2003 opgevolgd door Matthieu Sara), Lesage Dries (vanaf sept. 2003 opgevolgd door Vanhaverbeke Ruben en vanaf dec. 2004 door Van Damme Yves)
- f. Niet stemgerechtigde leden: de ministers en parlementsleden, de leden van het partijbestuur, de leden van het federale bureau."

2.2. Frequentie van samenkomst

In principe driemaandelijks. De Politieke Raad kan echter vaker vergaderen indien zij dit nodig acht. Vergaderingen gaan door op zaterdag, telkens van 10u tot 17 u. Zij zijn open voor alle leden.

De politieke raad vergaderde 10 keer in 2003, 8 keer in 2004.

2.3. Bevoegdheden

Art. 6.2 – 6.8 van de statuten: "6.2: De Politieke Raad is bevoegd voor de inhoudelijke politieke lijn van de partij. Dit slaat op de uitwerking van de ideologie, de politieke doel-

stellingen en krachtlijnen, en de prioriteitsbepaling. De Politieke Raad kan aan het Congres voorstellen doen. De timing ligt in handen van het landelijk Partijbestuur. De Politieke raad duidt de kandidaten, voorgedragen door de regionale groepen of het Partijbestuur, aan voor de coöptatie tot senator. 6.3: Als er onvoldoende tijd is om een Congres te organiseren over politieke onderwerpen waarbij de identiteit van de partij betrokken is, dan beslist de Politieke Raad over deze materie tussen twee bijeenkomsten van het Congres in. 6.4: De leden van de Politieke Raad hebben een algemeen evocatie- en interpellatierecht tegenover de Politiek Secretaris en de leden van het landelijk Partijbestuur. Zij kunnen leden van de Fractie, de ministers/staatssecretarissen en alle andere politieke mandatarissen van de partij interpellieren over hun publieke handelingen en de standpunten die ze publiek innemen. Met een tweederde meerderheid kan de Politieke Raad bindende richtlijnen geven aan het landelijk Partijbestuur en besluiten vernietigen van het landelijk Partijbestuur. De regionale politieke secretaris en de regionaal verkozen leden van de Politieke Raad zijn verantwoordelijk voor de doorstroming van de politieke discussie tussen het regionaal en het landelijk niveau en omgekeerd. De leden van de Politieke Raad brengen verslag uit en vragen feedback over de werking van de Raad in de Regionale Groepen. 6.5: De Politieke Raad neemt de eindbeslissing inzake rekening en begroting. Hij bekrachtigt of verwerpt het beleidsvoorstel van het landelijk Partijbestuur. 6.6: De Politieke Raad bepaalt in een basispollreglement de algemene voorwaarden waaraan de kandidatenlijsten moeten voldoen en de procedures waardoor zij tot stand komen. 6.7: De Politieke Raad is bevoegd voor de politiek-inhoudelijk residuaire aangelegenheden die door de statuten en hun uitvoeringsbesluiten niet werden toegekend aan een groep en die het lokale overstijgen. 6.8: De Politieke Raad kan (project)werkgroepen installeren."

3. Het partijbestuur

3.1. Samenstelling

Art. 7.1 van de statuten. "Het partijbestuur wordt samengesteld uit de volgende leden:

a. minimaal zes en maximaal negen vrijwilligers

Tot juni 2003:

Decruynaere Elke (tot maart 2003), De Nys Kris, De Vroey Claudine, Lamote Luc, Libbrecht Jo, Maertens Guido (voorzitter van het partijbestuur), Orij Flor, Symoens Tine, Van Durme Wilfried

Vanaf juni 2003:

Brits Ethel, De Nys Kris (voorzitter van het partijbestuur), Dierickx Marleen, Grauwels Kristien (vanaf nov. 2003), Laenens Leen, Lesage Dries, Rummens Stefan (tot sept. 2004), Vertiest Isabel, Venken Joost (tot juli 2004)

- b. *de fractieleiders van de Kamer en het Vlaams Parlement en een derde lid uit één van de andere drie fracties, met name de Senaat, het Europees Parlement en de Brusselse Hoofdstedelijke Raad, dat wordt aangeduid door de Fractie.* Lozie Frans (Senaat – vanaf mei tot nov. 2003 opgevolgd door De Roeck Jacinta)³⁴, Sannen Ludo (Vlaams Parlement – vanaf mei 2003 opgevolgd door Stassen Jos), Wauters Joos (Kamer – tot mei 2003)
- c. *de Politiek Secretaris en de Partijsecretaris van het landelijk niveau* *Politiek Secretaris*
Geysels Jos (vanaf juni 2003 opgevolgd door Holemans Dirk en vanaf nov. 2003 door Dua Vera³⁵)
Partijsecretaris
Lemiengre Luc (vanaf juni 2003 opgevolgd door Hamels Johan)
- d. *de voorzitter van de Politieke Raad* Bosmans Ward (vanaf sept. 2003 opgevolgd door Schoofs Louis)
- e. *ministers en staatssecretarissen van het federaal, Vlaams en Brussels niveau. Eén minister van het federaal en één minister van het Vlaams niveau hebben stemrecht.* *Federale regeringsleden tot juli 2003:*
Boutmans Eddy, Tavernier Jef
*Vlaamse ministers tot juli 2004*³⁶:
Dua Vera (vanaf mei 2003 opgevolgd door Sannen Ludo en vanaf feb. 2004 door Tavernier Jef), Vogels Mieke (vanaf mei 2003 opgevolgd door Byttebier Adelheid)

3.2. Frequentie van samenkomst

Het partijbestuur vergadert wekelijks op maandag.

3.3. Bevoegdheden

Art. 7.2 – 7.5 van de statuten: “7.2: Het Partijbestuur neemt het beheer van Groen! op landelijk niveau waar. Hiertoe neemt het onder meer verantwoordelijkheid op voor de partij-uitbouw, de partijstrategie en het volgen van de politieke actualiteit. 7.3: Het Partij-

34. In mei 2003 werd Jacinta De Roeck (Agalev) door de SP.A gecoöpteerd als senator. Tot november 2003 bleef zij zetelen als Agalev-senator. Na het congres van 15 november 2003 stapte zij uit de partij.
35. De naam Politiek Secretaris werd op het congres van 15 november 2003 gewijzigd in Voorzitter. Pas in februari 2005 werd dat ook statutair vastgelegd.
36. De Vlaamse ministers Dua en Vogels namen na de federale verkiezingen van 18 mei 2003 ontslag. Zij werden opgevolgd door Sannen en Byttebier. Sannen nam in februari 2004 ontslag als Vlaams minister en stapte uit de partij.

bestuur heeft tegenover de Fractie de volgende bevoegdheden: een interpellatierecht tegenover het landelijk Dagelijks Bestuur, de minister/staatssecretarissen, de Fractie en de individuele fractieleden; een evaluatierecht tegenover het landelijk Dagelijks Bestuur, de ministers/staatssecretarissen, de fractievoorzitters en de fractieleden. 7.4: Het Partijbestuur heeft de bevoegdheid over de organisatorische residuair aangelegenheden die door de statuten en hun uitvoeringsbesluiten niet werden toegekend aan een groep en die het lokale overstijgen. 7.5: Het partijbestuur moet de volgende taken opnemen: het besturen van de partij op basis van beslissingen die door het Congres en de Politieke Raad worden genomen; beslissingen nemen over de structuur van het secretariaat en hiertoe het Dagelijks Bestuur de nodige richtlijnen geven; de opvolging van de partijstrategie, de partij-uitbouw, de fractiewerking, de politieke actualiteit en eventuele onderhandelingen tussen twee bijeenkomsten van het Congres in; de organisatie van de interne en externe communicatie (o.m. contacten met de pers en de media); de organisatie van Congresbijeenkomsten, verkiezingscampagnes en verkiezingsadministratie. Het Partijbestuur staat in voor de voorbereiding van het Congres. Het Partijbestuur stelt de voor elke verkiezing toepasselijke pollreglementen op, op basis van het door de Politieke Raad opgemaakte basispollreglement; de organisatie van de internationale vertegenwoordiging van Groen!."

4. Het dagelijks bestuur

4.1. Samenstelling

Art. 8.1 van de statuten: "Het Dagelijks Bestuur wordt waargenomen door volgende twee secretarissen: 1. De Politiek Secretaris, die in zijn/haar functie bevestigd wordt door het Congres op voorstel van het landelijk Partijbestuur en na advies van de Politieke Raad. Hij/zij draagt de eindverantwoordelijkheid van de partij. Als zodanig volgt hij/zij de werking van de ministers/staatssecretarissen en de Fractie op. 2. De Partijsecretaris, die in zijn/haar functie bevestigd wordt door het Congres op voorstel van het Partijbestuur en na advies van de Politieke Raad. Hij/zij staat in voor het management van de partij. Alle directiefuncties binnen het nationaal secretariaat vallen onder zijn/haar verantwoordelijkheid."

Politiek Secretaris:

Geysels Jos (vanaf 21 juni 2003 opgevolgd door Holemans Dirk en vanaf 15 nov. 2003 door Dua Vera³⁷)

Partijsecretaris:

Lemiengre Luc (vanaf 21 juni 2003 opgevolgd door Hamels Johan)

37. Zie voetnoot 35.

4.2. Bevoegdheden

Art. 8.2 – 8.3 van de statuten: *“8.2: Het Dagelijks Bestuur is bevoegd voor de dagelijkse werking van de partij en heeft een beleidsvoorbereidende verantwoordelijkheid. 8.3: Het Dagelijks Bestuur moet de volgende taken opnemen: aanwerving, begeleiding en evaluatie van het personeel binnen het voorziene kader; ondersteuning van de werking van de Politieke Raad en van het Partijbestuur; coördinatie van het geheel van politieke activiteiten, het partijmanagement en de campagnes; uitvoeren van de opdrachten van het Partijbestuur; organisatie van de dienstverlening aan de mandatarissen (gemeente, provincie, nationaal); leiding geven aan en coördinatie van de diensten.”*

5. Het Arbitragecollege

5.1. Samenstelling

Art. 11.1: *“Het arbitragecollege bestaat uit vijf leden, met een maximum van drie leden van hetzelfde geslacht. De leden van het Arbitragecollege worden verkozen door een Congres met een absolute meerderheid van de geldig uitgebrachte stemmen. De kandidaten moeten twee jaar lid zijn en worden voorgedragen door de Regionale Groepen.”*

Samenstelling in de periode 2003-2004:

- Tot 21 juni 2003: Dziergwa Jean-Pierre, Roelant Sammy, Rombouts Marijke.
- Vanaf 21 juni 2003: Tilmans Albert, Van Rompay Paul, Vandikkelen Jos. Vanaf 15 november 2003 aangevuld met: Dusauchoit Veer en Vanderhelst Heidi.

5.2. Frequentie van samenkomst

Het Arbitragecollege kwam in de periode 2003-2004 niet samen.

5.3. Bevoegdheden

Art. 11.2 – 11.5: *“11.2: De bevoegdheden van het Arbitragecollege: beslechten van conflicten tussen groepen, tussen leden en/of tussen groepen en leden, volgens de procedure beschreven in 11.3; het interpreteren van statutaire bepalingen tussen twee statutaire congressen in en dit op vraag van het landelijk Partijbestuur of de Politieke Raad; als beroepsorgaan bij uitsluiting van leden; op vraag van het landelijk Partijbestuur, de Politieke Raad of het Congres kan het Arbitragecollege een hoogdringendheidsprocedure in werking stellen. Deze procedure moet conflicten regelen waarvan de gevolgen op korte termijn belangrijk zijn voor Groen!. 11.4: Voor het vervullen van haar opdracht beschikt het Arbitragecollege over de beginselverklaring, de statuten en de Congresbeslissingen. 11.5: de beslissingen van het Arbitragecollege zijn bindend.”*

6. Interne verkiezingen

Politiek secretaris – Voorzitter

Op het congres van 21 juni 2003 werd Dirk Holemans met 70% van de stemmen verkozen tot politiek secretaris. Er werden twee kandidaten voorgedragen: Dirk Holemans en Jo Vermeulen, maar Jo Vermeulen trok zich daags voor het congres terug als kandidaat. Alle op het congres aanwezige leden (ca. 1.000) konden deelnemen aan de stemming. Precieze cijfers over de uitslag van de stemming zijn niet bekend.

Op het congres van 15 november 2003 werd Vera Dua met 94% van de stemmen verkozen tot politiek secretaris, nadat zij op voorstel van Dirk Holemans was voorgedragen als zijn opvolger. Tevens gaf het congres, in afwachting van een statutaire wijziging, Vera Dua de titel van nationaal voorzitter. Alle op het congres aanwezige leden (ca. 900) konden deelnemen aan de stemming. Precieze cijfers over de uitslag van de stemming zijn niet bekend.

Partijsecretaris

Op het congres van 21 juni 2003 werd Johan Hamels met 70% van de stemmen verkozen tot partijsecretaris. Hij werd gekozen uit drie voorgedragen kandidaten: Johan Hamels, Guido Maertens en Marianne Vergeyle. Marianne Vergeyle trok zich voor de stemming terug. Alle op het congres aanwezige leden (ca. 1.000) konden deelnemen aan de stemming. Precieze cijfers over de uitslag van de stemming zijn niet bekend.

Partijbestuur

De vrijwilligers van het partijbestuur werden verkozen op het congres van 21 juni 2003. Voor de gekozenen zie hierboven punt 3.1. Omdat er geen enkele kandidaat uit Vlaams-Brabant een absolute meerderheid behaalde, werd de negende plaats vacant gehouden tot het congres van 15 november 2003, waar Kristien Grauwels verkozen werd.

Politieke Raad

De politieke raad van 20 september 2003 verkoos Louis Schoofs tot nieuwe voorzitter, in opvolging van Ward Bosmans.

Arbitragecollege

De leden van het Arbitragecollege werden verkozen op het congres van 21 juni 2003. Voor de gekozenen zie hierboven punt 5.1. De twee nog vacante functies (twee vrouwen) werden ingevuld op het congres van 15 november 2003.

7. Kaderleden

7.1. Mandatarissen

Volkvertegenwoordigers	0 (10 tot 18 mei 2003)
Senatoren	0 (5 tot 18 mei 2003, 1 van mei tot nov. 2003) ³⁸
Vlaamse volkvertegenwoordigers	6 (12 tot feb. 2004, 11 tot 13 juni 2004) ³⁹
Leden Europees Parlement	1 (2 tot 13 juni 2004)
Provincieraadsleden	24
Gemeenteraadsleden	293
Burgemeesters	2
Schepenen	38
OCMW-raadsleden	115
OCMW-voorzitters	2

7.2. Bestuursleden ca. 450

8. Personeelsbestand

8.1. Belangrijke functies

Partijmanager	Heene Lieve
Pers en communicatie	Hermans Ron
Coördinator politieke cel	Malcorps Johan
Coördinator secretariaat	Debruyne Louis

8.2. Parlementaire medewerkers

	Univ.	Adm.
Kamer tot mei 2003	10	11
Senaat tot mei 2003	6	7
Vlaams Parlement	5	7
Brussels Parlement	1,5	1,5
Europees Parlement	1,8	0,5

38. In mei 2003 werd Jacinta De Roeck (Agalev) door de SP.A gecoöpteerd als senator. Tot november 2003 bleef zij zetelen als Agalev-senator. Na het congres van 15 november 2003 stapte zij uit de partij.

39. In februari 2004 nam Ludo Sannen ontslag als Vlaams minister en stapte uit de partij. Hij bleef in het Vlaams parlement wel zetelen als onafhankelijke. Daardoor viel het aantal Vlaamse parlementsleden van Groen! terug van 12 naar 11.

8.3. Globaal aantal tewerkgestelden

Er zijn in de periode 2003-2004 in totaal 28 personen in vast verband tewerkgesteld.

9. Ledenaantallen

9.1. Indeling naar regio

	2003	2004
Antwerpen	1.376	1.253
Brugge	363	326
Brussel	181	189
Gent-Eeklo	738	938
Halle-Vilvoorde	395	348
Kortrijk-Roeselare-Tielt	386	385
Leuven	492	574
Limburg	324	328
Mechelen-Turnhout	1.091	1.006
Oudenaarde-Aalst	238	252
Sint-Niklaas-Dendermonde	348	364
Westhoek	133	178
Onbekend	13	12
Totaal	6.078	6.153

9.2. Indeling naar geslacht

	<i>Man</i>	<i>Vrouw</i>	<i>Onbekend</i>	<i>Totaal</i>
2003	3362	2637	79	6.078
2004	3408	2690	55	6.153

9.3. Indeling naar leeftijdscategorie

	2003	2004
-35	1.156	1.702
+65	431	330
36-50	2.537	2.350
51-64	1.579	1.280
Onbekend	375	491
<i>Totaal</i>	<i>6.078</i>	<i>6.153</i>

9.4. Lidgelden

- Individuele aansluiting: 20 euro
- Partnerformule (2 personen op 1 adres): 25 euro
- Gezinsformule (meer dan 2 personen op 1 adres): 30 euro
- Jongeren tussen 18 en 31 jaar, gepensioneerden of mensen met een vervangingsinkomen: 10 euro
- Jongeren tussen 15 en 18 jaar: 5 euro

10. Publicaties

Periodieken

- *Kompas*, zeswekelijkse infokrant voor leden en sympathisanten. Oplage: 46.000.
- *Oikos*, driemaandelijks tijdschrift over politiek, milieu en cultuur. Oplage: 500.

Internetadres: <http://www.groen.be>

11. Partijfinanciën⁴⁰

	2001	2002	2003	2004
Opbrengsten uit de gewone werking	3.807.739,36	4.188.126,11	3.054.485,30	1.746.514,55
– Belgische overheidsbijdragen	2.912.667,85	3.249.608,63	2.192.867,06	1.222.558,61
– Andere bijdragen	760.430,79	759.170,03	594.686,83	319.287,95
Niet geconsolideerde verbonden entiteiten	173.546,07	144.624,00	143.836,35	22.030,33
Mandatarissen	555.779,71	564.737,03	431.516,83	254.235,22
Andere	31.105,01	49.809,00	19.333,65	43.022,40
– Lidgelden	66.125,08	64.245,29	78.956,05	52.043,95
– Opbrengsten uit het onroerend vermogen	–	2.207,85	8.237,48	3.462,82
– Opbrengsten van manifestaties, publicaties en reclame	6.004,48	36.639,27	49.370,85	49.248,88
– Giften, schenkingen of legaten van natuurlijke personen	2.584,29	2.118,71	33.078,27	46.665,49
– Diverse opbrengsten	59.926,87	74.136,33	97.288,76	53.246,85
Kosten voor de gewone werking	3.497.219,25	4.342.222,14	3.108.700,22	1.634.375,93
– Voorraden en werken in uitvoering	–	–	–	–
Inkopen	–	–	–	–
Wijziging in de voorraad en bestellingen in uitvoering	–	–	–	–
– Dotaties	120.918,94	154.092,10	179.188,49	51.105,29
Niet geconsolideerde verbonden entiteiten	120.918,94	154.092,10	179.188,49	51.105,29
Mandatarissen	–	–	–	–
Andere	–	–	–	–
– Diensten en diverse goederen	1.391.547,31	1.989.334,81	2.380.732,13	985.438,02
Huisvestingskosten	179.734,98	197.142,90	234.525,57	107.775,27
Administratie en beheer	659.818,37	792.931,39	487.683,80	314.381,54
Publicaties	176.245,60	240.510,91	150.304,58	57.735,58
Reclame, propaganda en vergaderingen, inbegrepen de verkiezingskosten	322.416,57	697.116,66	1.492.501,18	504.174,00
Diverse kosten	53.331,79	61.632,95	15.717,00	1.371,63
– Personeelskosten	1.016.249,30	1.387.571,46	1.188.289,21	466.165,11
– Afschrijvingen en waardeverminderingen op oprichtingskosten, immateriële en materiële vaste activa	238.562,66	286.154,88	120.905,85	73.490,01
– Waardeverminderingen op voorraden en vorderingen uit de gewone werking	–	–	3.046,95	–
– Voorzieningen voor risico's en kosten	717.699,45	506.516,37	-775.036,49	3.815,89
– Andere kosten voor de gewone werking	12.241,60	18.555,53	11.574,08	54.361,61
– Geactiveerde kosten	–	–	–	–
Resultaat uit de gewone werking vóór financieel resultaat	310.520,11	-154.096,03	-54.214,92	112.138,62
Financieel resultaat	32.969,49	31.854,40	-22.664,05	-26.200,68
Uitzonderlijk resultaat	67.181,60	-4.939,82	-95.682,16	-23.585,89
Belastingen op het resultaat	–	–	–	–
Resultaat van het boekjaar	410.671,20	-127.181,44	-172.561,13	62.352,05

40. Bronnen: Verslag van de Controlecommissie betreffende de Verkiezingsuitgaven en de Boekhouding van de Politieke Partijen. *Parlementaire Documenten*. 1785/1-2 (GZ 2001-2002) (Kamer), 21/1-2 (BZ 2003) (Kamer), 1117/1-2 (GZ 2003-2004) (Kamer), 1752/1-2 (GZ 2004-2005) (Kamer).

Nieuw-Vlaamse Alliantie (N-VA)

1. Het congres

In 2003 en 2004 werden twee congressen georganiseerd⁴¹:

- Leuven, 20 juli 2004. Bijzonder congres. Agenda: goedkeuring Vlaamse regeringsdeelname en regeerakkoord (6 tegenstemmen en 10 onthoudingen). Aantal aanwezigen en stemgerechtigden: ca. 250.
- Gent, 23 oktober 2004. Statutair congres. Agenda: verkiezing van een nieuwe voorzitter en viering vijftig jaar Volksunie.

2. De partijraad

2.1. Samenstelling⁴²

Art. 2.D.1.3.⁴³: *“Lid van de partijraad zijn:*

- *De arrondissementele afgevaardigden verkozen door hun arrondissementele ledenvergadering. Het totale aantal partijraadsleden en de verdeling ervan over de arrondissementen wordt voor een termijn van drie jaar vastgelegd door de partijraad op voorstel van het partijbestuur. Dit aantal wordt verdeeld over de arrondissementen volgens een verdeelsleutel op basis van de volgende factoren: 50% op basis van het bevolkingsaantal van het arrondissement en 50% op basis van het aantal leden van het arrondissement. De arrondissementele voorzitter en secretaris maken automatisch deel uit van deze* Agache Kristof, Alleman Marleen, Rony Anseeuw, Bauwens Bart, Bellens Luk, Bogaert Jean-Marie, Bollen Walter, Boogaerts Frank, Boulet Ives, Boussemaere Joël, Braem Frans, Brandt Bart, Broeckx Erik, Buts Frank, Carlson Rita, Cavyn André, Charlier Annemie, Coel Arnout, Colaert Jan, Comhair Ferry, Coninx Ivo, Corluy Bert, Cornelis Hedwig, De Bruyn Miet, De Bruyn Piet, De Craemer Gino, De Mol Hugo, Declercq Frederik, Demeyer Marc, Demol Jan, Denayer Danny, Depoorter Bernard, Diependaele Baudewijn, Diependaele Matthias, Eeckhaut Luc, Eerlingen Michiel, Fissette Guido, Franck Arnold, Francken Theo, Geeraerts Rob, Geraerts Edgard, Goris Hendrik, Gyffroy Andries, Haers Bart, Hendrickx Marc, Himpe Kurt, Hoflack Luk, Ide Louis, Ignoul Raoul, Jaques Hilde, Lagauw Stijn, Lamberts Van Assche Piet, Lampaert José, Lansloot Theo, Lantmeeters Jos, Laureys Bert,

41. Daarnaast werden in 2003 en 2004 drie nationale verkiezingsmeetings georganiseerd: op 4 mei 2003 in Antwerpen, op 1 februari 2004 in Hasselt en op 23 mei 2004 in Gent.
42. Het gaat om de samenstelling tot december 2004. De partijraad werd in december 2004 opnieuw samengesteld maar kwam pas in januari 2005 voor de eerste keer samen in zijn nieuwe samenstelling.
43. De N-VA-statuten zoals aangenomen op de partijraad van 9 maart 2002 en gewijzigd door de partijraad van 9 oktober 2004.

delegatie. De overige partij-raadsleden op basis van hierboven vernoemde verdeelsleutel worden door de arrondissementale ledenvergadering verkozen;

- *de provinciale voorzitters en secretarissen;*
- *de nationale mandatarissen;*

- *de aftredende nationale mandatarissen tot de eerstvolgende algemene bestuursverkiezingen;*
- *de leden van het aftredende bureau van de partijraad tot de verkiezing van het nieuwe bureau;*
- *de leden van het partijbestuur;*

Laverge Kathleen, Lemiengre Johan, Luyckx Peter, Luyten Sebastian, Luyten Walter, Maes Lieve, Martens Jan, Meersseman Marc, Meremans Marius, Moens Tim, Peeters Jaak, Peeters Richard, Peeters Wim, Pohlmann Joachim, Raspoet Reinhilde, Rennen Erik, Roose Joeri, Samyn Marijke, Segers Willy, Seghers Veronique, Sleurs Elke, Smeyers Sarah, Stockx Jos, Storme Matthias, Stulens Annette, 't Jonck Daniëlle, Taghon Jaak, Thys Berten, Thys Rik, Vaessens Toon, Van Acker Chris, Van Acker Pierre, Van Berkel Piet, Van Bouwel Liesbeth, Van Boxel Pieter, Van Camp Bart, Van de Velde Monika, Van Den Bosch Paul, Van Dijck Guy, Van Hecke Johan, Van Lindt Francis, Van Moer Reinhilde, Van Noppen Flor, Van Nuffel Albert, Van Poucke Lieven, Vandenbossche Stijn, Vandewalle Erik, Vanhecke Gerard, Vanholme Dirk, Vanhoorebeke Jo, Vanhoutte Lieve, Vanlouwe Karl, Vannelbosch Frank, Vansevenant Dominick, Verbeeck Patrick, Verheyen Dirk, Verhoeven Norbert, Vermaut Geert, Verreth Guido, Voet Jan, Weyers Jan

(pas ingevoerd na de bestuursverkiezingen van december 2004)

Bourgeois Geert, Brepoels Frieda (tot mei 2003 en vanaf juni 2004), De Groote Patrick (vanaf juli 2004), Demesmaeker Marc (vanaf juni 2004), De Wever Bart (vanaf juni 2004), Loones Jan, Peumans Jan (vanaf juni 2004), Pieters Danny (tot mei 2003), Vandenbroeke Chris (tot juni 2004), Van Dijck Kris, Van Hoorebeke Karel (tot mei 2003), Stevens Helga (vanaf juni 2004)

Dehandschutter Lieven

Valgaeren Jo

Caudron Jan, De Turck Johan, De Zaeger Piet (vanaf juli 2004), Nachtergaele Joris, Weyts Ben, Vaneecke Koen (vanaf nov. 2003 opgevolgd door Kelchtermans Joris)

- de aftredende leden van het partijbestuur tot de eerstvolgende algemene bestuursverkiezingen; Maes Bob, Tombeur Ine
- twee afgevaardigden van elke provinciale N-VA-fractie, aan te wijzen door de fractie zelf; Van Langendonck Gerda (Antwerpen), Putzeys Vic (Limburg), Bauwens Bart en De Cuyper Jan (Oost-Vlaanderen), Denayer Juul en Van den Eede Linda (Vlaams-Brabant), Dornez Jaak en Vandaele Wilfried (West-Vlaanderen)
- de hoofdredacteur van het algemeen partijblad; Van Liedekerke Maurits
- tien gecoöpteerde leden, voorgedragen door het partijbestuur; Cassimons Jef, Croonenberghs Jef, De Grauwe Herman, De Nijn Bart, Demol Els, D'Haese, Dhoest Rik, Dutry Guido, Geudens Godfried, Kennis Koen, Moyson Marleen, Rabaut Dieter, Vandenbroucke Renaat, Van de Perre Stijn, Van Louwe Carlos, Verbeke Hedwig, Waelkens Johan
- twee afgevaardigden van Ronduit N-VA!, aangeduid door het Dagelijks Bestuur van Ronduit N-VA! -

2.2. Frequentie van samenkomst

Art. 2.D.1.9. van de statuten: *"De partijraad vergadert in beginsel om de maand. Op verzoek van ten minste 10% van de leden roept de voorzitter van de raad de partijraad in buitengewone vergadering bijeen binnen de twintig dagen."*

2.3. Bevoegdheden

De bevoegdheden blijken uit art. 2.D.1.1 en 2.D.1.2 van de statuten: *"De partijraad is, na het congres, het hoogste orgaan van de partij. De partijraad bepaalt de werking van de partij."*

3. Het partijbestuur

3.1. Samenstelling

Art. 2.D.2.7.: *"Het partijbestuur bestaat uit:*

- de algemeen partijvoorzitter, rechtstreeks verkozen door alle kiesgerechtigde leden; Bourgeois Geert (vanaf juli 2004 ad interim opgevolgd door Brepoels Frieda en De Wever Bart en vanaf okt. 2004 door De Wever Bart)

- twee ondervoorzitters, waarvan bij voorkeur één niet-parlementslid, verkozen door de partijraad; Brepoels Frieda en De Wever Bart
 - een algemeen secretaris, verkozen door partijraad; Van Dijk Kris
 - een algemeen penningmeester, verkozen door partijraad; De Turck Johan
 - de parlementsleden van de N-VA; Bourgeois Geert (vanaf juli 2004 opgevolgd door De Groote Patrick), Brepoels Frieda (tot mei 2003 en vanaf juni 2004), Demesmaeker Marc (vanaf juni 2004), De Wever Bart (vanaf juni 2004), Loones Jan, Peumans Jan (vanaf juni 2004), Pieters Danny (tot mei 2003), Vandebroeke Chris (tot juni 2004), Van Dijk Kris, Van Hoorebeke Karel (tot mei 2003), Stevens Helga (vanaf juni 2004)
 - de voorzitter van Ronduit N-VA!; Vaneecke Koen (vanaf nov. 2003 opgevolgd door Kelchtermans Joris)
 - de voorzitter van de partijraad; Kennis Koen
 - de ministers en staatssecretarissen van de N-VA; Bourgeois Geert (vanaf juli 2004)
 - andere partijbestuursleden. Storme Matthias (vanaf juni 2003 tot april 2004), de Bruyn Piet, Cornelis Herwig, Verbeke Hedwig (vanaf juni 2003), Caudron Jan, Van Moer Reinilde, Nachtergaele Joris, Samyn Marijke, Weyts Ben, Brepoels Frieda, De Wever Bart
- Leden met raadgevende stem:
- de directeur van de N-VA; Moyaert Nico (tot jan. 2004), De Zaeger Piet (vanaf juli 2004)
 - de woordvoerder van de N-VA." Weyts Ben (vanaf okt. 2004 opgevolgd door de Bruyn Piet)

3.2. Frequentie van samenkomst

Het partijbestuur komt wekelijks samen.

3.3. De bevoegdheden

De bevoegdheden worden geregeld in art. 2.D.2.1 en 2.D.2.2 van de statuten: "Het partijbestuur is het nationaal bestuur van de N-VA. Het is belast met de uitvoering van de beslissingen van de partijraad en met de dagelijkse leiding van de partij."

4. Dagelijks bestuur

Het dagelijks bestuur is geen statutair omschreven orgaan binnen de partij. Het heeft geen politieke beslissingsmacht maar beheert de dagdagelijkse werking van de partij. Het dagelijks bestuur komt daartoe wekelijks samen.

Samenstelling:

- Voorzitter Bourgeois Geert (vanaf aug. 2004 ad interim opgevolgd door Brepoels Frieda en De Wever Bart en vanaf okt. 2004 door De Wever Bart)
- Ondervoorzitters Brepoels Frieda en De Wever Bart
- Algemeen secretaris Van Dijck Kris
- Penningmeester De Turck Johan
- Directeur Moyaert Nico (tot jan. 2004), De Zaeger Piet (vanaf juli 2004)
- Woordvoerder Weyts Ben (vanaf okt. 2004 opgevolgd door de Bruyn Piet)

5. Verzoenings- en tuchtcommissie

5.1. Samenstelling

Tot de statutenwijziging van oktober 2004:

Art. 9.5 van de statuten: *“Per provincie wordt een verzoenings- en tuchtcommissie opgericht bestaand uit:*

- *bij lottrekking één arrondissementele voorzitter*
- *bij lottrekking één parlamentslid*
- *bij lottrekking één provincieraadslid, lid van de partijraad*
- *bij lottrekking één gemeentelijk mandataris, lid van de partijraad*
- *bij lottrekking één lid, gekozen uit de groep van de partijraadsleden die niet behoren tot de voorgaande categorieën*
- *bij lottrekking één vrouw (man), lid van de partijraad, indien na de vorige lottrekkingen geen vrouw (man) aanwezig zou zijn.”*

Vanaf de statutenwijziging van oktober 2004:

Art. 7.1 van de statuten: *“De nationale verzoenings- en tuchtcommissie bestaat uit 12 leden (telkens twee leden uit elke provincie en Brussel), met name een door het partijbestuur gekozen voorzitter uit de partijraad (mits bekrachtiging door de partijraad) en 11 leden, door het partijbestuur aangeduid uit de leden van de partijraad (mits bekrachtiging door de partijraad). Een secretaris wordt door het partijbestuur aangeduid (mits bekrachtiging van de partijraad) en toegevoegd aan de commissie.”*

Art. 7.5: *“Leden van het partijbestuur, behalve de algemeen secretaris, kunnen geen deel uitmaken van de nationale verzoenings- en tuchtcommissie. De algemeen secretaris is lid van de nationale verzoenings- en tuchtcommissie, zonder stemrecht. Hij oordeelt of zijn aanwezigheid noodzakelijk is.”*

5.2. Frequentie van samenkomst

De commissie kwam in de periode 2003-2004 vier keer samen.

5.3. Bevoegdheden

Art. 9.12: *“Binnen de week komt de provinciale verzoenings- en tuchtcommissie samen op uitnodiging van haar voorzitter om het probleem te onderzoeken. Zij moet de verschillende betrokken partijen horen, hun dossier en nota's in ontvangst nemen en een rapport opstellen met de respectievelijke standpunten. Dit rapport wordt bezorgd aan de algemene secretaris.”*

6. Interne verkiezingen

Partijvoorzitter

Op 23 oktober 2004 werd Bart De Wever die sinds juli 2004 samen met Frieda Brepoels co-voorzitter ad interim was, met 95,95% van de uitgebrachte stemmen verkozen tot partijvoorzitter. Er waren geen tegenkandidaten. Precieze cijfers over de uitslag van de stemming zijn niet bekend.

7. Kaderleden

7.1. Mandatarissen

Volksvertegenwoordigers	1 (3 tot 18 mei 2003)
Senatoren	–
Vlaamse volksvertegenwoordigers	6 (3 tot 13 juni 2004)
Leden Brusselse Hoofdstedelijke Raad	–
Federale Ministers	–
Vlaamse Ministers	1 vanaf juli 2004
Ministers Brusselse Gewestregering	–
Leden Europees Parlement	1 vanaf juni 2004
Provincieraadsleden	13
Bestendig Afgevaardigden	–
Gemeenteraadsleden	184
Burgemeesters	6
Schepenen	41
OCMW-raadsleden	82
OCMW-voorzitters	8

7.2. Bestuursleden 1.288

8. Personeelsbestand

8.1. Belangrijke functies

Algemeen secretaris	Van Dijck Kris
Algemeen directeur	Moyaert Nico (tot dec. 2003), De Zaeger Piet (vanaf juli 2004)
Politiek secretariaat – persverantwoordelijke	Weyts Ben (vanaf okt. 2004 opgevolgd door De Bruyn Piet)
Hoofdredacteur Volle Manen	Van Liedekerke Maurits
Ledenadministratie	Duchateau Fons
Mandatarissenwerking	Dehandschutter Lieven

8.2. Parlementaire medewerkers (situatie vanaf juni 2004)

	Univ.	Adm.
Vlaams Parlement	5	1
Europees Parlement	2	–

8.3. Globaal aantal tewerkgestelden (situatie vanaf juni 2004)

Er zijn in de periode 2003-2004 in totaal 8 personen tewerkgesteld op het algemeen secretariaat van de partij.

9. Ledenaantallen

9.1. Indeling naar provincie

	2003	2004
Antwerpen	2.552	2.444
Brussel	61	69
Limburg	1.027	933
Oost-Vlaanderen	2.696	2.415
Vlaams-Brabant	1.880	1.697
West-Vlaanderen	3.233	3.020
Buitenland	15	16
Totaal	11.464	10.594

9.2. Indeling naar geslacht

	<i>Man</i>	<i>Vrouw</i>	<i>Totaal</i>
2003	7.140	4.324	11.464
2004	6.632	3.962	10.594

9.3. Indeling naar leeftijdscategorie

	2003	2004
16-40 jaar	3.121	3.099
40-65 jaar	5.349	4.511
+65	2.994	2.984
<i>Totaal</i>	<i>11.464</i>	<i>10.594</i>

9.4. Lidgelden

- Hoofdlid (eerste lid van een gezin): 12,5 euro
- Hoofdlid jonger dan 25 jaar: 7,5 euro
- Bijlid (tweede, derde, ... lid van een gezin): 2,5 euro

10. Publicaties

Periodieken

- *Volle Manen* (ledenblad), verschijnt vijf maal per jaar. Oplage: 12.000 exemplaren.
- *Digit@@l Journ@@l*, elektronische nieuwsbrief voor de N-VA-bestuursleden en mandatarissen, verschijnt tweewekelijks. Oplage: 2.500 exemplaren.

Internetadres: <http://www.n-va.be>

11. Partijfinanciën (in 2001-2002: bedragen inclusief Spirit)⁴⁴

	2001	2002	2003	2004
Opbrengsten uit de gewone werking	2.610.842	2.548.967	1.957.008	989.156,97
– Belgische overheidsbijdragen	2.272.111	2.061.949	1.647.895	743.694,05
– Andere bijdragen	93.771	120.081	12.293	19.901,41
Niet geconsolideerde verbonden entiteiten	7.099	–	–	–
Mandatarissen	86.672	73.479	12.293	19.901,41
Andere	–	46.602	–	–
– Lidgelden	89.627	94.971	85.898	70.746,34
– Opbrengsten uit het onroerend vermogen	7.533	13.902	10.270	–
– Opbrengsten van manifestaties, publicaties en reclame	112.927	49.879	14.513	22.986,60
– Giften, schenkingen of legaten van natuurlijke personen	6.170	46.317	45.637	53.456,27
– Diverse opbrengsten	28.702	131.818	140.502	78.372,30
Kosten voor de gewone werking	2.607.247	2.028.779	2.629.237	1.538.371,89
– Voorraden en werken in uitvoering	–	–	–	–
Inkopen	–	–	–	–
Wijziging in de voorraad en bestellingen in uitvoering	–	–	–	–
– Dotaties	82.233	–	–	–
Niet geconsolideerde verbonden entiteiten	82.233	–	–	–
Mandatarissen	–	–	–	–
Andere	–	–	–	–
– Diensten en diverse goederen	1.074.556	1.160.797	2.326.017	1.305.734,26
Huisvestingskosten	66.274	25.064	11.959	8.943,54
Administratie en beheer	572.898	730.239	1.095.389	757.920,15
Publicaties	150.286	100.731	53.369	30.416,02
Reclame, propaganda en vergaderingen, inbegrepen de verkiezingskosten	285.098	304.763	1.165.300	508.454,55
Diverse kosten	–	–	–	–
– Personeelskosten	768.836	483.706	264.073	213.908,44
– Afschrijvingen en waardeverminderingen op oprichtingskosten, immateriële en materiële vaste activa	85.103	59.276	39.147	18.729,19
– Waardeverminderingen op voorraden en vorderingen uit de gewone werking	1.208	–	–	–
– Voorzieningen voor risico's en kosten	576.266	325.000	–	–
– Andere kosten voor de gewone werking	19.046	–	–	–
– Geactiveerde kosten	–	–	–	–
Resultaat uit de gewone werking vóór financieel resultaat	3.595	490.188	- 672.229	- 549.214,92
Financieel resultaat	35.314	55.064	17.805	21.641,28
Uitzonderlijk resultaat	–	–	–	1.478.429,12
Belastingen op het resultaat	–	–	–	–
Resultaat van het boekjaar	38.909	545.252	- 654.424	950.855,48

44. Voor de periode 2001-2002 gaat het om het financieel verslag van de VZW N-VA – de opvolger van de vroegere VZW Volksunie – die naast de resultaten van de partij N-VA ook de resultaten van de Middengroep en de Toekomstgroep (Spirit) omvat.

Bronnen: Verslag van de Controlemissie betreffende de Verkiezingsuitgaven en de Boekhouding van de Politieke Partijen. *Parlementaire Documenten*. 1785/1-2 (GZ 2001-2002) (Kamer), 21/1-2 (BZ 2003) (Kamer), 1117/1-2 (GZ 2003-2004) (Kamer), 1752/1-2 (GZ 2004-2005) (Kamer).

Spirit⁴⁵

1. Algemene ledenvergadering (ALV) en Congres

Art. 3.1.1-3.1.3 van de statuten⁴⁶: *“De algemene ledenvergadering (ALV) bestaat uit alle leden. De ALV staat open voor en verleent spreekrecht aan iedereen die de vergadering wil bijwonen. De ALV is het hoogste beslissingsorgaan. Zij beslist over alle aangelegenheden die niet specifiek zijn toevertrouwd aan een ander orgaan. De ALV spreekt zich uit over alle belangrijke inhoudelijke en strategische aangelegenheden. De ALV spreekt zich uit over deelname aan de federale, Vlaamse en Brusselse regeringen. (...) De ALV komt minimaal tweemaal per jaar samen.”*

In 2003 en 2004 werden 3 algemene ledenvergaderingen georganiseerd:

- Brussel, Concert Noble, 9 juli 2003. Bijzonder congres. Agenda: goedkeuring federale regeringsdeelname en regeerakkoord (ca. 20 tegenstemmen en enkele onthoudingen – precieze cijfers zijn niet bekend). Aantal aanwezigen en stemgerechtigden: ca. 300.
- Gent, 20 maart 2004. Ter afsluiting van het themacongres ‘Creativiteit Werkt’, inhoudelijke debatten over cultuur, steden, creativiteit en onderwijs. Aantal aanwezigen: ca. 500.
- Brussel, VUB, 20 juli 2004. Bijzonder congres. Agenda: goedkeuring Vlaamse regeringsdeelname en regeerakkoord (1 tegenstem, geen onthoudingen). Aantal aanwezigen en stemgerechtigden: ca. 300.

Art. 3.3.1 van de statuten: *“De partijraad beslist, minstens om de drie jaar, tot het organiseren van een inhoudelijk congres, bepaalt de thema’s van het congres en duidt, op voordracht van het partijbestuur, een congresvoorzitter aan.”*

In 2003 en 2004 werd 1 congres georganiseerd:

- Gent, 19-20 maart 2004. Themacongres. Agenda: ‘Creativiteit Werkt’, inhoudelijke debatten over cultuur, steden, creativiteit en onderwijs. Aantal aanwezigen: ca. 500. Aantal stemgerechtigden: ca. 400.

2. De algemene raad/partijraad⁴⁷

2.1. Samenstelling

Samenstelling sinds oktober 2004:

- 45. Spirit staat voor sociaal, progressief, internationaal, regionalistisch, integraal-democratisch en toekomstgericht.
- 46. De statuten zoals goedgekeurd door de algemene raad op 18 september 2004 en bekrachtigd door de algemene ledenvergadering van 26 september 2004.
- 47. Bij de statutenwijziging van september 2004 werd de naam van de “algemene raad” gewijzigd in “partijraad”.

Art. 3.2.1.1 van de statuten: "Stemgerechtigde leden van de partijraad zijn:

- *de voorzitter van de ALV* Ral Lieven
- *twintig door de ALV verkozen leden* Aerts Kim, Bettens Veerle, Coppejans Stijn, Craeyveld Peter, De Cock Goedele, De Waele Sabeth, Decancq Ignace, Ennaert Pascal, Hermans Inge, Madereel Els, Maes Nelly, Marrin Geert, Pemen Suzan, Poppelier Guido, Rooze Helmer, Van Grembergen Ilse, Vanbiervliet Thomas
- *vijf afgevaardigden gekozen door en uit de provinciale raad van elke Vlaamse provincie met inbegrip van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*
 - Antwerpen Conaerts Geert, Giebens Joris, Van Dyck Carl, Vergauwen Maarten, (nog 1 mandaat in te vullen)
 - Limburg Kahraman Yücel, Van Calenberg Carolus, (nog 3 mandaten in te vullen)
 - Oost-Vlaanderen D'hanis Serge, Van Grembergen Kerste, van Hyfte Sofie, Verhaegen Jef, (nog 1 mandaat in te vullen)
 - Vlaams-Brabant Cuvelier Mark, Janssens Peter, Lapiere Carl, Vandenbroeck Dries, Vereenoghe Tijn
 - West-Vlaanderen Deman Kristof, Grootaerd Luc, Maertens Tine, Maesen Lode, Vandeginste Jürgen
 - Brussels Hoofdstedelijk Gewest Cornillie Jan, Karademir Aysel, Moreels Lesley, (nog drie mandaten in te vullen)
- *de verkozen provinciale bestuursleden van de Vlaamse provincies met inbegrip van het Brussels Hoofdstedelijk gewest (5 per provincie en 5 voor het BHG)*
 - Antwerpen Cornelis Ria, Cuyt Bjorn, Hardy Peter, Vergauwen Dirk, Verhavert Miguel
 - Limburg Geyskens Herman, Schaekers Lieve, Vandebril Angelo, Vandenbroucke Joris, (nog 1 mandaat in te vullen)
 - Oost-Vlaanderen De Cock Dirk, Mels Wim, Peeters Roel, Van Reeth Karel, (nog 1 mandaat in te vullen)
 - Vlaams-Brabant Anciaux Roel, Leys Thomas, Rowe Maria, Vanhelmont Philip, Vroonen Carine
 - West-Vlaanderen Bonte Jasmijn, Decock Geert, Lietaer Dominique, Vanoverbeke Marleen, Wauters Frank
 - Brussels Hoofdstedelijk Gewest Beerlandt Michel, Waut Els, Hoornaert Dirk, Vande Walle Aenea, Wagemans Michael
- *vijf vertegenwoordigers van Pre-go* De Blende Sven, De Meyere Simon, Deman Tine, Devoldere Maarten, Pieters Maarten
- *de parlamentsleden* Ahidar Fouad, Bex Jos, Bex Stijn, Caron Bart, Lambert Geert, Lauwers Herman, Mulis Walter, Quix Marie-Paule, Roegiers Jan, Roppe

- *de uittredende parlementsleden, tot aan de volgende samenstelling van de partijraad*
 - *tien door de partijraad gecoöpteerde leden*
 - *de partijbestuursleden."*
- Annemie, Storms Annelies, Talhaoui Fauzaya, T'Sijen Koen, Vandenberghe Lionel
De Cock Dirk (reeds lid van partijraad via provincie), Schiltz Hugo (minister van staat), Van Grembergen Paul
De Loenen Sven, Celis Bert, Baert Johan, Van Hove Katleen, Van Hoof Peter, Vermeulen Steven, Salmi Ali, (nog drie mandaten in te vullen)
Anciaux Bert, Bex Stijn, Buyst Sam, Caron Bart, Coppejans Stijn, Craeyveld Peter, Deman Tine, Ennaert Pascal, Hermans Inge, Lambert Geert, Lauwers Herman, Maes Nelly, Marrin Geert, Ral Lieven, Relecom Miranka, Schitz Hugo, Storms Annelies, Talhaoui Fauzaya, T'Sijen Koen, Van Grembergen Paul, Van Hoof Bart, Van Hoof Peter, Van Weert Els, Vanden Bempt Pol, Vandenberghe Lionel, Vandenbroucke Pieter, Walgraeve Stefan, Wilms Willy

Art. 3.2.1.2: *"Beide geslachten en de jongeren moeten voor minimaal een kwart in de partijraad vertegenwoordigd zijn."*

2.2. Frequentie van samenkomst

Art. 3.2.3.3: *"De partijraad komt minimaal eenmaal per maand samen, behalve in juli en augustus, en in de maanden waarin de ALV samenkomt. Het bureau kan van dit vergaderschema afwijken. De voorzitter van de ALV dient de partijraad binnen een termijn van veertien dagen samen te roepen op schriftelijke vraag van twintig procent van de leden van de Partijraad of op vraag van het partijbestuur."*

2.3. Bevoegdheden

Art. 3.2.2.1-3.2.2.4: *"De partijraad neemt, behoudens de vaste vergadermomenten van de ALV, de bevoegdheden van de ALV waar bij wijze van delegatie. Beslissingen van de partijraad kunnen ongedaan gemaakt worden door de ALV. De partijraad volgt de nationale werking van de partij op en waakt erover dat de beslissingen van de ALV worden uitgevoerd. De partijraad evalueert de uitslag van parlementsverkiezingen en omschrijft de voorwaarden voor coalitiesgesprekken. De partijraad stelt, op voordracht van het partijbestuur, de namen voor van de leden die in aanmerking komen voor een mandaat in een regering. De partijraad is in het bijzonder bevoegd voor het opstellen en wijzigen van statuten, een huishoudelijk reglement en congresreglement, alsook het goedkeuren van de jaarrekening en de begroting."*

3. Het partijbestuur

3.1. Samenstelling

Art. 3.4.1.1 van de statuten: *“Stemgerechtigde leden van het partijbestuur zijn:*

- *de algemeen voorzitter* Van Weert Els (vanaf juli 2004 opgevolgd door Lambert Geert)⁴⁸
- *de twee algemeen ondervoorzitters* Lambert Geert (tot juli 2004), Walgraeve Stefan, Storms Annelies (vanaf okt. 2004)
- *de algemeen secretaris* Van Hoof Peter (vanaf okt. 2004 opgevolgd door Wilms Willy)
- *de algemeen penningmeester* Vanden Bempt Pol
- *twaalf uit en door de Partijraad verkozen leden en vijf vertegenwoordigers van de fracties* Ahidar Fouad (tot okt. 2004), Bex Stijn (vanaf okt. 2004), Buyst Sam (vanaf okt. 2004), Caron Bart (vanaf okt. 2004), Coppejans Stijn, Craeyveld Peter, De Cock Dirk (tot okt. 2004), Deman Tine (vanaf okt. 2004), De Loenen Sven (tot okt. 2004), De Waele Sabeth (tot okt. 2004), Ennaert Pascal, Hermans Inge, Lauwers Herman, Madereel Els (tot okt. 2004), Maes Nelly, Marrin Geert (vanaf okt. 2004), Ral Lieven, Roegiers Jan (tot okt. 2004), Talhaoui Fauzaya (vanaf okt. 2004), T’Sijen Koen (vanaf okt. 2004), Van Audenhove Klaas (tot okt. 2004), Van Hoof Peter, Vandenberghe Lionel, Vandenbroucke Pieter (vanaf okt. 2004), Van Hyfte Sofie (tot okt. 2004)
- *twee vertegenwoordigers van Prego* Relecom Miranca, Van Hoof Bart
- *de (uittredende) ministers en staatssecretarissen* Anciaux Bert, Van Weert Els (vanaf juli 2004), Van Grembergen Paul
- *de ministers van Staat* Schiltz Hugo
- *de uittredend algemeen voorzitter* –

Art. 3.4.1.2: *“Van alle stemgerechtigde leden van het partijbestuur mogen er maximaal vijf personen verbonden zijn aan de kabinetten van de regeringsleden.”*

Art. 3.4.1.5: *“De voorzitter van de ALV, de directeur van het secretariaat, de directeur van de studiedienst en de woordvoerder zijn lid van het partijbestuur met raadgevende stem.”*

48. Geert Lambert (eerste ondervoorzitter) werd op 19 juli 2004 in opvolging van Els Van Weert waarnemend voorzitter. Op 16 oktober 2004 werd hij verkozen als volwaardig voorzitter.

Art. 3.4.1.6: *"Personeelsleden van het nationaal secretariaat en van de studiedienst mogen geen stemgerechtigd lid van het partijbestuur zijn."*

Art. 3.4.3.2: *"Het partijbestuur kan derden uitnodigen met raadgevende stem."*

3.2. Frequentie van samenkomst

Art. 3.4.3.1: *"Het partijbestuur vergadert wekelijks en wordt daarnaast bijeengeroepen binnen de twee dagen door de algemeen voorzitter of op vraag van een derde van de partijbestuursleden."*

3.3. Bevoegdheden

Art. 3.4.2.1-3.4.2.2: *"Het partijbestuur garandeert de nationale werking en zorgt voor de dagelijkse werking en standpuntbepaling van de partij. Het partijbestuur stelt, op basis van de voorwaarden die door de partijraad zijn vastgesteld, het onderhandelingsteam voor coalitiegesprekken samen."*

4. Dagelijks bestuur

4.1. Samenstelling

Art. 3.5.1 van de statuten: *"Vormen het dagelijks bestuur:*

- *"de algemeen voorzitter* Van Weert Els (vanaf juli 2004 opgevolgd door Lambert Geert)⁴⁹
- *de twee algemeen ondervoorzitters* Lambert Geert (tot juli 2004), Walgraeve Stefan, Storms Annelies (vanaf okt. 2004)
- *de algemeen secretaris* Van Hoof Peter (vanaf okt. 2004 opgevolgd door Wilms Willy)
- *de algemeen penningmeester* Vanden Bempt Pol

De directeur woont de vergadering met raadgevende stem bij en is verslaggever."

4.2. Frequentie van samenkomst

Het dagelijks bestuur komt wekelijks samen op maandag.

4.3. Bevoegdheden

Art. 3.5.2.1-3.5.2.3: *"Het dagelijks bestuur bereidt het partijbestuur voor en voert de beslissingen van het partijbestuur uit. Het dagelijks bestuur benoemt en ontslaat de personeelsleden in het nationaal secretariaat en de studiedienst. Het dagelijks bestuur duidt de*

49. Zie voetnoot 48.

directeur van het secretariaat aan, belast met de dagdagelijkse leiding van het nationaal secretariaat. Eveneens duidt het dagelijks bestuur de directeur van de studiedienst aan, belast met de coördinatie van werkzaamheden van de studiedienst."

5. Verzoenings- en arbitragecommissie (VAC)

5.1. Samenstelling

Art. 8.1 van de statuten: *"De verzoenings- en arbitragecommissie (VAC) bestaat uit elf leden, door de partijraad gekozen door en uit haar leden. Iedere provincie en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dienen in de VAC vertegenwoordigd te zijn. Indien er niet genoeg kandidaten zijn wordt de VAC verder aangevuld door lottrekking. Leden van het partijbestuur kunnen geen lid zijn van de VAC. De leden van de VAC kiezen onder zichzelf een voorzitter. De algemeen secretaris is van rechtswege lid van de VAC, maar kan niet aangeduid worden als voorzitter."*

Samenstelling sinds november 2004:

Anciaux Roel, Decanq Ignace, Grootaerd Luc, Roppe Annemie, Van Reeth Karel, Vergauwen Dirk, Vanoverbeke Marleen, Bettens Veerle, Decock Geert, Geyskens Herman, (1 mandaat nog in te vullen).

5.2. Frequentie van samenkomst

In de periode 2003-2004 kwam de VAC niet samen om conflicten te regelen, wel een aantal keer om de nieuwe statuten te bespreken.

5.3. Bevoegdheden

Art. 8.2.1-8.2.2: *"De VAC waakt over de naleving van de statuten en het huishoudelijk reglement. Ze beoordeelt de geschillen die ontstaan tussen leden of partijorganen en tracht een verzoening te bewerkstelligen. Bij gebreke aan verzoening, adviseert de VAC de partijraad inzake een op te leggen regeling of tuchtsanctie, gaande van verwittiging, blaam, schorsing van maximaal één jaar tot uitsluiting."*

6. Interne verkiezingen

Verkiezing partijvoorzitter en ondervoorzitters

Op 16 oktober 2004 werd de uitslag van de verkiezing van de voorzitter bekendgemaakt. Ca. 60% van de 4.387 leden bracht zijn stem uit. Waarnemend voorzitter Geert Lambert die in juli 2004 Els Van Weert had opgevolgd, werd met 88,80% van de uitgebrachte stemmen verkozen. Uitslag van de stemming (absolute cijfers zijn niet bekend):

– blanco en ongeldig: 2,08%

- Jan Bucquoy: 4,17%
- Eric Feremans: 4,95%
- Geert Lambert: 88,80%

Tegelijk werden Annelies Storms verkozen en Stefan Walgraeve verkozen tot ondervoorzitter. Uitslag van de stemming (absolute cijfers zijn niet bekend):

- blanco en ongeldig: 1,56%
- Eric Feremans: 9,90%
- Eddy Holvoet: 7,42%
- Annelies Storms: 77,27%
- Stefan Walgrave: 61,85%

Verkiezing leden partijbestuur

Op 16 oktober 2004 werden uit en door de partijraad twaalf leden voor het partijbestuur verkozen. Voor de gekozenen: zie punt 3.1.

7. Kaderleden

7.1. Mandatarissen

Volksvertegenwoordigers ⁵⁰	6 (1 tot 18 mei 2003)
Senatoren ⁵¹	2 (0 tot 18 mei 2003)
Vlaamse volksvertegenwoordigers ⁵²	4
Leden Brusselse Hoofdstedelijke Raad ⁵³	2 (0 tot 13 juni 2004)
Federale Ministers	1 staatssecretaris vanaf juli 2004 (0 tot juli 2003, 1 minister van juli 2003 tot juli 2004)

50. Na de verkiezingen van 1999 bestond de VU-ID-fractie in de Kamer uit 8 leden. Na het uiteenvallen van de VU in 2001 bleef een technische VU-ID-fractie bestaan. Deze fractie bestond aanvankelijk uit vier N-VA'ers en 4 Spiritisten (Borginon, Van de Castele, Van Weert en Willems). Fons Borginon stapte in mei 2002 over naar de VLD, Annemie Van de Castele deed dat in december 2002. Ferdy Willems stapte in juni 2002 over naar Agalev.
51. Van de drie VU-ID-senatoren na de verkiezingen van 1999 sloot gemeenschapssenator Vandebroecke zich aan bij de N-VA. De senatoren Van Krunkelsven en Van Quickenborne sloten zich aanvankelijk aan bij Spirit. In mei 2002 stapten ze beiden over naar de VLD.
52. Na de verkiezingen van 1999 bestond de VU-ID-fractie in het Vlaams Parlement uit 12 leden. Na het uiteenvallen van de VU in 2001 bleef een technische VU-ID-fractie bestaan. Deze fractie bestond aanvankelijk uit drie N-VA'ers en 7 Spiritisten (Bex, Bogaert, De Cock, Gatz, Hermans, Lauwers en Roegiers). Van Vaerenbergh wou als fractievoorzitter voor het einde van de legislatuur geen keuze maken tussen N-VA of Spirit. Ook Johan Sauwens deed dat niet maar sloot zich in december 2001 aan bij CD&V. Van de 7 Spiritisten sloten er zich uiteindelijk in de loop van 2002 twee aan bij de VLD: Margriet Hermans en Sven Gatz. André-Emiel Bogaert zetelde vanaf 11 juli 2002 als onafhankelijke.
53. Sven Gatz, de enige VU-ID-verkozene bij de verkiezingen voor de Brusselse Hoofdstedelijke Raad in 1999, sloot zich in juli 2002 aan bij de VLD.

Vlaamse Ministers	1
Ministers Brusselse Gewestregering	–
Leden Europees Parlement ⁵⁴	0 (1 tot 13 juni 2004)
Provincieraadsleden	–
Bestendig Afgevaardigden	–
Gemeenteraadsleden	54
Burgemeesters	2
Schepenen	19
OCMW-raadsleden	23
OCMW-voorzitters	2

7.2. Bestuursleden ca. 500

8. Personeelsbestand

8.1. Belangrijke functies

– Algemeen secretaris	Wilms Willy
– Algemeen directeur	Coppejans Stijn
– Politiek secretariaat – persverantwoordelijke	Buyst Sam, Leys Thomas
– Coördinator campagne	Callant Angelo
– Coördinator Studiedienst	Vandenbroucke Pieter
– Boekhouding en financiën	Degeyter Kate
– Ledenadministratie	Vanbiervliet Thomas en Degeyter Kate
– Ledenblad "Gazet mét Spirit"	Vingerhoets Inge, Leys Thomas, Callant Angelo

8.2. Parlementaire medewerkers

Kamer	4
Senaat	2
Vlaams Parlement	4

8.3. Globaal aantal tewerkgestelden

Er zijn in de periode 2003-2004 in totaal 33 personen in vast verband tewerkgesteld.

54. Nelly Maes en Bart Staes, de twee Europese parlementsleden van VU-ID na de verkiezingen van 1999, sloten zich aanvankelijk aan bij Spirit. In juli 2002 stapte Staes over naar Agalev.

9. Ledenaantallen

Totaal aantal leden op 21 oktober 2003:	4.200
Totaal aantal leden op 1 oktober 2004:	4.387
Totaal aantal leden op 1 april 2005:	4.989

9.1. Indeling naar provincie

Geen informatie beschikbaar.

9.2. Indeling naar geslacht

Geen informatie beschikbaar.

9.3. Indeling naar leeftijd

Geen informatie beschikbaar.

9.4. Lidgelden

- Individuele aansluiting: 10 euro
- Jonger dan 25 jaar: 5 euro

10. Publicaties

Periodieken

- *Gazet mét Spirit* (ledenblad), maandblad. Oplage: 5.000.
- *LINK*, 3 maandelijks, 2500 (eerste uitgave)

Internetadres: <http://www.spirit.be>

11. Partijfinanciën

Voor de periode 2001-2002: zie de partijfinanciën van de N-VA.

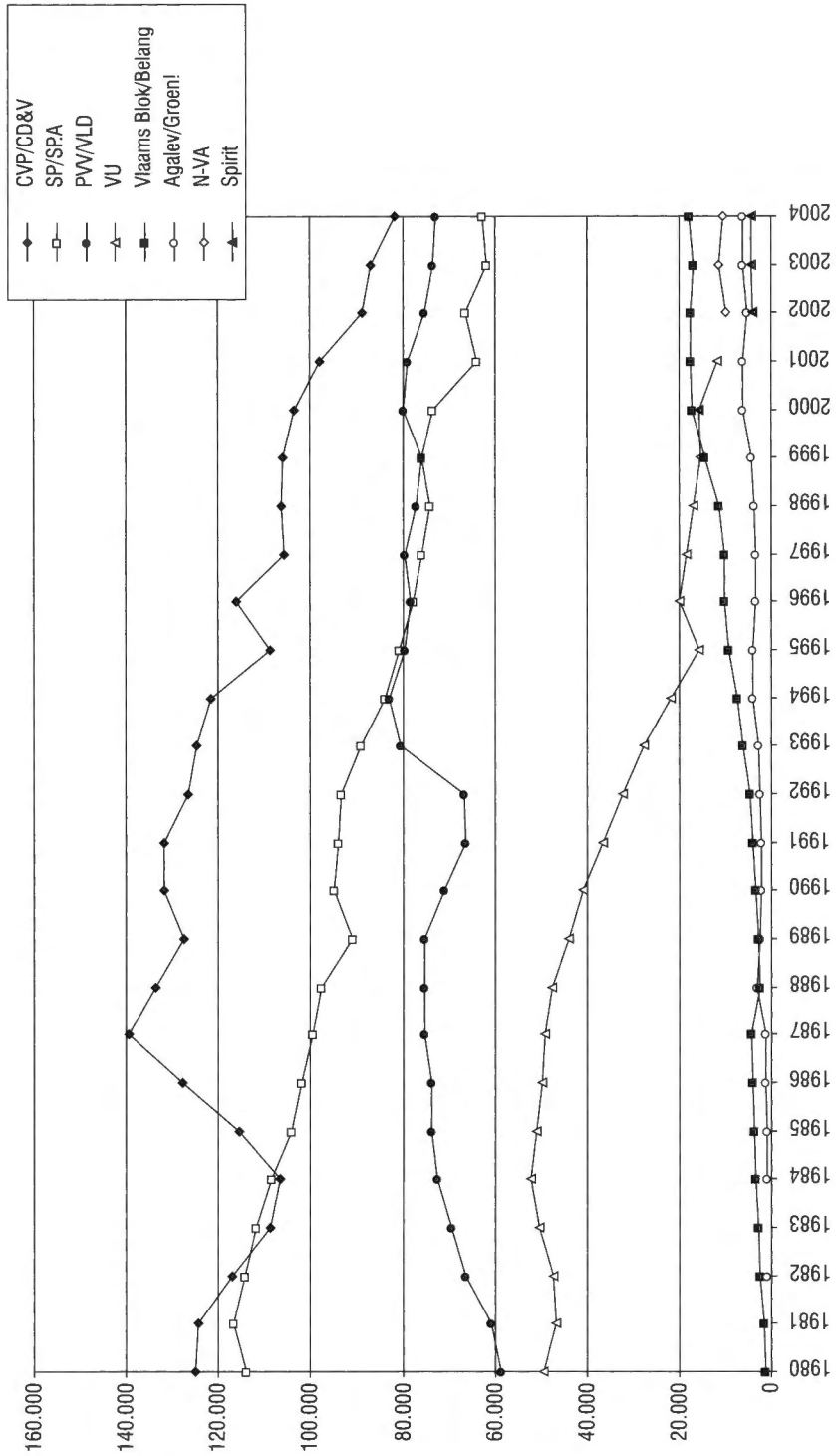
Voor de periode vanaf juli 2003: zie de partijfinanciën van de SP.A.

Evolutie van de ledenaantallen van de Vlaamse politieke partijen sinds 1980

	CVP/CD&V	SP/SP.A	PVV/VLD	VU	Vlaams Blok/Belang	Agalev/Groen!	N-VA	Spirit	TOTAAL
1980	125.141	113.922	58.625	49.563	1.231	-	-	-	348.482
1981	124.473	116.730	60.926	46.671	1.607	-	-	-	350.407
1982	116.861	114.181	66.336	47.410	2.435	870	-	-	348.093
1983	108.646	111.798	69.329	50.322	2.821	n.b.	-	-	342.916
1984	106.574	108.500	72.480	52.263	3.269	835	-	-	343.921
1985	115.528	104.089	73.631	50.890	3.698	925	-	-	348.761
1986	127.753	101.865	73.647	49.672	4.004	1.113	-	-	358.054
1987	139.398	99.543	75.339	49.166	4.213	1.375	-	-	369.034
1988	133.688	97.785	75.227	47.582	2.458	3.000	-	-	359.740
1989	127.306	90.852	75.390	43.898	2.630	2.499	-	-	342.575
1990	131.719	94.760	71.051	40.779	3.452	2.130	-	-	343.891
1991	131.722	93.845	66.381	36.474	4.069	2.038	-	-	334.529
1992	126.426	93.400	66.783	32.385	4.682	2.529	-	-	326.205
1993	124.747	89.012	80.455	27.694	6.131	2.900	-	-	330.939
1994	121.499	83.956	82.804	21.831	7.372	4.100	-	-	321.562
1995	108.671	80.757	79.561	15.637	9.322	3.985	-	-	297.933
1996	116.139	77.695	78.287	19.833	10.039	3.272	-	-	305.265
1997	105.734	75.816	79.512	18.487	10.055	3.404	-	-	293.008
1998	106.208	74.058	76.941	16.860	11.218	3.671	-	-	288.956
1999	105.939	75.838	75.780	15.504	14.424	4.281	-	-	291.766
2000	103.535	73.500	79.850	15.624	17.167	6.171	-	-	295.847
2001	98.015	63.898	79.049	11.543	17.356	6.158	-	-	276.019
2002	88.890	66.411	75.252	-	17.544	5.354	9.931	3.962	267.344
2003	86.816	61.637	73.438	-	16.860	6.078	11.464	4.200	260.493
2004	81.819	62.779	72.748	-	17.892	6.153	10.594	4.387	256.372

n.b.: niet bekend

Bronnen: M. MAES, *De ledenaantallen van de politieke partijen in België*, Leuven, Afdeling Politologie KULeuven, 1988, 171 p.; S. FIERS, *Partijvoorzitters in België, of 'Le parti, c'est moi'?*, Leuven, Afdeling Politologie KULeuven, 1998, p. 40; I. VANPOL, M. VERMINCK, M. VOS, P. JANSSENS, P. BIONDI, J. NOPPE, *Morfologie van de Vlaamse politieke partijen*, *Res Publica*, Politiek Jaarboek 1985-2004; J. NOPPE en B. WAUTERS, *Het uiteenvallen van de Volksunie en het ontstaan van de N-VA en Spirit: een chronologisch en morfologisch overzicht* (juni 1999-juli 2002), *Res Publica*, 2002, 2-3, pp. 397-471.

Naar aanleiding van 25 'jaaroverzichten van het Belgische politiek gebeuren'
door Mark Deweerdt

Rubriekenindex van de Belgische politiek 1978-2004

Dit is geen trefwoordenindex van de meer dan 1.500 bladzijden tellende overzichten van het Belgische politiek gebeuren van 1978 tot en met 2004. 1.436 daarvan zijn overigens van de hand van Mark Deweerdt. Het is een index van de rubrieken in die 27 overzichten. Per rubriek wordt de jaargang van Res Publica vermeld, alsook de aanvangsbladzijde. Alleen de uitdrukkelijk vermelde rubrieken worden opgenomen, met uitzondering van de politieke partijen waar ook per naam van de partij wordt gewerkt. Het politieke gebeuren speelt zich door de band een jaar eerder af. Daarom wordt aanbevolen ook aanverwante rubriekhoofden te raadplegen. Zo wordt het 'Lambermontakkoord' slechts eenmaal vermeld, omdat de antecedenten en het vervolg onder de rubriek 'staats hervorming' terugkeren.

Rubriek	Res Publica-nummer
11 september	2002: 229
150 jaar onafhankelijkheid	1981: 198
26 Juli-akkoord (staal)	1984: 433
60 / 40 feesten	1991: 392; 1992: 340
Abortus	1988: 169; 1990: 186; 1991: 383
ABOS	1985: 210; 1997: 512; 1998: 363; 1999: 225; 2000: 233
ABVV	1980: 330; 1987: 357; 1990: 206; 1991: 395
ACLVB	1990: 206
Actieplan voor Justitie	2002: 183
ACV	1980: 330; 1982: 257; 1987: 357; 1991: 395
Adamu, Sémira zaak	1999: 180
Administratie, hervorming	1994: 260; 1995: 305; 2001: 249; 2002: 171; 2003: 255; 2005: 201
Adoptie	2004: 166; 2005: 146
Advies- en onderzoekscommissie	1999: 176
Adviesraden	1998: 350; 2003: 262
Afghanistan	2002: 230; 2004: 244; 2005: 223
Agusta	1989: 291; 1994: 261; 1995: 281; 1996: 505; 1997: 509; 1999: 217; 2000: 240; 2002: 240; 2003: 314; 2004: 249
Al Qaeda	2004: 250
Alarmbel	1986: 380
Algemene sociaal-economische enquête 2001	2002: 239
Alimentatiefonds	2004: 166
Alternatieve geneeswijzen	2000: 230

Ambtenarenakkoord	1988: 195; 1990: 184; 1992: 339; 1997: 469; 1998: 344; 2000: 228; 2001: 282; 2002: 202
Ambtenarenpensioenen	1999: 196; 2001: 277
Amnestie	1991: 385; 1995: 306; 1996: 504
Amnestie, fiscale	2004: 210
Anticrisiswet	1979: 194
Antidiscriminatie	1982: 238; 2000: 209; 2003: 311; 2005: 228
Antwerpen	1984: 451; 1989: 276; 2004: 246; 2005: 229
Arabisch-Europese Liga (AEL)	2003: 272
Arbeidskostenverlaging	1998: 341
Arbeidstijd	2004: 236
Arbeidstijdverkorting	1998: 339
Arbitragehof	1984: 452; 1985: 212; 1986: 403; 1987: 347; 1988: 149; 1988: 191; 1989: 254; 1989: 267; 1989: 293; 1990: 174; 1990: 202; 1991: 395; 1998: 366; 1999: 209; 2000: 222; 2001: 253; 2002: 176; 2004: 162; 2004: 172; 2004: 227; 2004: 235; 2005: 156; 2005: 204
Armoedebestrijding	1986: 377
Artsenbeperking	1997: 496; 1998: 347; 2001: 284
Artsenhonoraria	1997: 493; 1998: 345; 1999: 198; 2001: 284
Artsenverkiezingen	1998: 346; 1999: 199; 2003: 294
Asiel	1987: 351; 1992: 314; 1993: 319; 1994: 260; 1995: 306; 1997: 517; 1999: 180; 2000: 203; 2001: 225; 2002: 177; 2003: 266; 2004: 232; 2005: 202
Asielprocedure	2002: 178; 2003: 266
Assisenprocedure	2001: 246; 2005: 205
Augustus-ronde	1984: 436
Balkansyndroom	2002: 231
Banditismecommissie	1989: 295; 1990: 200; 1991: 384; 1997: 509; 1998: 368
Banenoverleg	1997: 471
Banenplan	1987: 326; 2002: 200; 2003: 284
Bedrijfsrevisoraat	1986: 407
Begroting	1981: 191; 1981: 195; 1982: 237; 1983: 143; 1983: 148; 1984: 419; 1984: 436; 1985: 191; 1986: 376; 1986: 393; 1987: 292; 1987: 307; 1987: 333; 1988: 137; 1988: 166; 1988: 167; 1989: 277; 1990: 179; 1991: 378; 1992: 301; 1993: 306; 1994: 244; 1995: 286; 1996: 518; 1997: 480; 1998: 334; 1998: 345; 1999: 187; 1999: 198; 2000: 168; 2000: 194; 2000: 229; 2001: 215; 2001: 221; 2001: 283; 2002: 155; 2002: 159; 2002: 206; 2003: 230; 2003: 291; 2004: 146; 2004: 201; 2004: 238; 2005: 182
Begrotingsprocedure	1990: 183
Beheerscontracten	1993: 327
Bekrachtigingswetten	1998: 367
Belangenconflict	2000: 209
Belastingsverlaging	1986: 377; 1988: 161; 1989: 282; 2001: 216; 2001: 223; 2002: 163; 2003: 237
Beleidsprogramma Gemeente en Provincie	2002: 169
Belgisch Actieplan voor de Werkgelegenheid	1999: 191; 2000: 224
Belgische kiezers in het buitenland	2003: 250
Benaissa, Loubna	1998: 313
Bende van Nijvel	1986: 410; 1987: 350; 1996: 523; 1997: 509; 1997: 368; 2002: 187; 2002: 241
Benoeming- en bevorderingscollege, gerecht	1998: 355; 1999: 176
Benzineoorlog	1984: 465
Besparingsronde	1987: 296

Beveiligingsinvesteringen	2005: 150
Bewakingsdiensten	2005: 207
BIAC	2005: 215
Bijzondere ministerraad	
Gembloers	2005: 131
Justitie en veiligheid	2005: 149
Raversijde	2005: 145
Bijzondere wet van 8 augustus 1980	1981: 197
Bijzondere wet van 8 augustus 1988 (bevoegdheidswet)	1989: 255
Bijzondere-machtenbesluiten	1984: 425; 1985: 187
Bijzondere-machtenwet	1984: 423; 1986: 393; 1987: 285; 1997: 475
Binnenlands beleid	1998: 348; 1999: 207; 2000: 207; 2001: 246; 2002: 168; 2003: 241; 2005: 193
Biobrandstof	2005: 141
Bistelkraak	1989: 294
Borrelwet	1984: 458
Bosnië	1993: 322; 1994: 255; 1995: 302; 2001: 301; 2002: 231
Brabant-arrest	2004: 172
Brussel	1983: 164; 1987: 337; 1989: 265; 1990: 170; 2004: 226; 2004: 228
Brussel-Halle-Vilvoorde	2003: 247; 2004: 229; 2005: 157; 2005: 196
Brusselse COSTA	2001: 266
BSE-crisis	2001: 294; 2002: 240
Buitenlands beleid	1980: 326; 1981: 207; 1982: 249; 1983: 166; 1984: 460; 1985: 208; 1986: 396; 1987: 339; 1988: 184; 1989: 287; 1990: 189; 1991: 390; 1992: 331; 1993: 323; 1994: 254; 1995: 300; 1996: 520; 1997: 510; 1998: 359; 1999: 222; 2000: 230; 2001: 295; 2002: 226; 2003: 303; 2004: 153; 2004: 241; 2005: 217
Burgerwacht	1996: 518
Burundi	1999: 224
Busdossier (Van Hool)	1994: 239; 1995: 298
Buurtdienst	2002: 198; 2003: 284
BVBA	1986: 407
Cantillon, Bea werkgroep	2001: 283; 2002: 204; 2003: 288
Capart	1988: 177
Carrefoursubsidie	1997: 515; 1999: 209; 2000: 222; 2001: 253; 2002: 177
CCC	1985: 222; 1986: 409; 1989: 295
Centraal Akkoord	1982: 221; 1985: 195; 1987: 323; 1989: 284; 1993: 324; 1996: 502; 1997: 489; 1999: 195; 2001: 277; 2003: 286; 2004: 165
Centrum voor Gelijke Kansen en tegen Racisme	1994: 260; 2004: 233
Centrum voor vermiste en seksueel mishandelde kinderen	1998: 357
Charlier, José plan	1990: 195
Claes, Willy ontslag	1996: 508
Plan Claes, Willy plan (textiel)	1981: 199
Clerfayt zaak	1988: 150
Columberg, rapport	1999: 208
Commissie van 28	1984: 455
Concurrentiekracht	1989: 286; 1997: 480
Conferentie voor de staatshervorming (COSTA)	2000: 214; 2001: 254
Continentaal plat	2000: 233
Convergentieplan	1993: 310
Cools, André moord	1992: 341; 1993: 328; 1994: 261; 1995: 307; 1997: 499; 1998: 369; 1999: 232; 2002: 241; 2003: 314; 2004: 249; 2005: 229
Cools, Jan	1989: 290; 1990: 193

Copernicusplan	2001: 249; 2002: 171
Cordon sanitaire	1990: 206; 2000: 246
Corruptie	2000: 239
Crisisplan	1994: 251; 1995: 288
Cumulatie	2000: 209; 2001: 249
Dassault, affaire	1989: 291; 1998: 325; 1999: 217; 2000: 240; 2002: 240; 2003: 314; 2004: 249
De Belder zaak	1987: 342
De Morgen	1987: 353
Decreet Coëme	1986: 403
Decreet De Decker	1988: 191; 1989: 294
Decreet Lagasse	1983: 165; 1984: 455; 1987: 348
Decreet Lepaffe	1985: 213; 1986: 382; 1986: 403; 1987: 347
Decreet Suykerbuyk-Coveliers	1987: 321; 1988: 149
Defensie	1981: 192; 1982: 249; 1983: 166; 1984: 460; 1985: 206; 1986: 399; 1987: 343; 1988: 188; 1989: 290; 1990: 194; 1992: 334; 1993: 320; 1994: 258; 1995: 303; 1996: 521; 1997: 512; 1998: 364; 1999: 226; 2000: 234; 2001: 302; 2002: 232; 2003: 308; 2004: 244; 2005: 223 1996: 510
Dehaenplan (Sleutels voor morgen)	
Dejemeppe, Benoît tuchtzaak	2001: 245
Devaluatie	1983: 140; 1983: 167
DHL-expansie	2004: 219; 2005: 132; 2005: 172
Di Rupo, Elio wetsvoorstel	1997: 507
Di Rupo, Elio zaak	1997: 505; 1998: 369
Dialoog van gemeenschap tot gemeenschap	1993: 300
Dienstencheques	2000: 224; 2002: 198; 2003: 284; 2004: 237
Dienstplicht	1982: 252; 1985: 207; 1986: 399; 1988: 189; 1990: 196; 1993: 320
Dioxinecommissie	2000: 201; 2001: 289
Dioxinecrisis	2000: 177; 2000: 198; 2001: 289; 2002: 240
Districtraden	1998: 349; 2000: 208
Doodstraf	1997: 517
Drugs	1996: 503; 2000: 240; 2002: 190; 2003: 277; 2004: 163; 2005: 205
Dubbelfmandaat	1992: 310; 1993: 313; 1994: 238
Duitstalige Gemeenschap	1984: 453; 1987: 348; 2005: 195
Dutroux, Marc	1997: 497; 1999: 168; 202: 241; 2003: 315; 2004: 249; 2005: 229
Dutroux-commissie	1997: 504; 1998: 311; 1999: 163; 2000: 239
Echtscheiding	2001: 246
Economie	1979: 190; 1985: 184
Ecotaks	1993: 316; 1994: 233; 1994: 240; 1995: 306; 1998: 367; 2001: 307; 2002: 166; 2003: 239; 2004: 148; 2004: 209 2004: 210; 2005: 184; 2005: 191
Enmalig bevrijdende aangifte	
Egmontpakt	1979: 185
EG-voorzitterschap	1983: 166; 1988: 137; 1994: 256; 2002: 226
Eliaheffing	2005: 227
Embryo-onderzoek	2004: 167
EMS	1987: 296; 1994: 247
EMU	1999: 187
EMU-wet	1997: 478; 1998: 367
Energiedebat	1983: 170
Energieheffing	2005: 141
Eurokorps	1994: 259
Europees aanhoudingsbevel	2004: 225
Europese defensie	2004: 243
Europese Grondwet	2003: 303; 2005: 217
Europese zetelverdeling	1990: 173; 1992: 342
Euthanasie	2000: 237; 2001: 307; 2002: 237; 2003: 310

Everberg	2003: 276
Exclusieve economische zone	2000: 233
Executief van de Moslims	1999: 229
Faciliteitengemeenten	1984: 414; 1985: 181; 1988: 173; 1989: 259; 1990: 199; 1995: 299; 1997: 515; 2001: 252; 2002: 175
Faciliteitenwet	1989: 259; 1999: 208
Federaal Agentschap voor de veiligheid van de Voedselketen (FAVV)	2003: 313
Federaal Veiligheids- en Detentieplan	2001: 239; 2002: 185; 2003: 274
Federale beleidsverklaring	2001: 221; 2001: 278; 2002: 159; 2003: 231; 2004: 202; 2005: 185
Federale Parlement, hervorming	1993: 313; 1994: 237; 2002: 170; 2002: 235; 2003: 242
Financiële verantwoordelijkheid	2003: 292
Financiën	1979: 190; 1982: 238; 1984: 419; 1988: 180
Financieringswet	1989: 268
Financierwet	1984: 419; 1988: 180
Fiscale herstelwet	1985: 196; 1986: 378
Fiscaliteit	1981: 194; 1982: 221; 1983: 419; 1984: 196; 1985: 378; 1985: 381; 1986: 378; 1987: 307; 1988: 161; 1988: 167; 1989: 282; 1992: 302; 1993: 307; 1995: 289; 1997: 486; 1999: 190; 2000: 196; 2001: 216; 2001: 223; 2002: 158; 2002: 163; 2003: 233; 2003: 237; 2004: 201; 2005: 182
Franchimont, wetsontwerp	1997: 503; 1998: 357
Francorchampswet	1999: 214; 2003: 263; 2004: 224
Frank	1984: 422; 1991: 380; 1994: 247
Fraude, sociale	2004: 165; 2004: 200; 2005: 140
Galle, Marc wetsvoorstel taalkennis	1984: 418; 1985: 183
Garcia, Raquel	1994: 258; 1997: 511
Gellingen	2005: 230
Gemeenschap/gewest financiën	1981: 198; 1987: 330; 1987: 337; 1989: 268; 1993: 314; 1999: 215; 2000: 215; 2001: 258
Gemeenschappelijke Intentieverklaring	1980: 324
Gemeentefinanciën	1983: 172; 1984: 449; 1985: 222; 1986: 408
Gemeentelijk migrantenstemrecht	1998: 350; 1999: 204; 2002: 181; 2003: 266; 2004: 220
Gemeentelijk stemrecht EU-burgers	1995: 299; 1998: 351; 1999: 204
Gemeentelijke administratieve sanctie	2000: 211
Gemeenteraadslid, statuut	2000: 209
Geneesmiddelen	2002: 210; 2005: 147
Generale Bank	1999: 228
Genocidewet	2002: 229; 2003: 306; 2004: 158; 2004: 171; 2004: 214; 2004: 243
Georganiseerde misdaad	1999: 231
Gerechtelijke achterstand	1998: 357; 1999: 231; 2001: 244; 2002: 189; 2003: 278; 2005: 152; 2005: 204
Gerechtelijke hervorming	1999: 171; 1999: 229; 2000: 170; 2000: 209; 2001: 234; 2001: 243; 2002: 183; 2002: 188; 2003: 277; 2004: 235
Gerechtelijke kantons	2001: 243; 2002: 189
Gewestplannen	1995: 307
Gheyselincplan	1987: 334
Gladio	1991: 385; 1992: 337
Globaal plan	zie crisisplan
Globalisatiecomité	1985: 207
Goede-Vrijdagbenoemingen	1984: 459

Golfoorlog	(Iran-Irak) 1988: 184; 1989: 289; (1ste) 1991: 391; 1992: 292; (2de) 2003: 307; 2004: 153
Grondwethenummering	1994: 238; 1995: 296
Grondwetsherziening	1981: 195; 1985: 218; 1986: 406; 1988: 178; 1992: 335; 1994: 233; 1995: 296; 1997: 513; 1998: 349; 1998: 366; 1999: 200; 2000: 181; 2001: 246; 2002: 168; 2003: 241; 2004: 167; 2005: 193
Grote steden, schulden	1984: 4517; 1989: 349
Haider, Jörg	2001: 298
Haïti	1995: 303
Hansenne-maatregelen	1983: 146
Happart, José	1984: 414; 1985: 181; 1985: 201; 1987: 312; 1988: 145; 1988: 169; 1989: 259; 1989: 273; 1993: 304; 1995: 299
Heizeldrama	1986: 382; 1987: 352; 1989: 295; 1990: 202
Hermesakkoord	2001: 254
Herstelwet (31 juli 1984)	1985: 189
Hof van Cassatie	1999: 230
Hoge Raad voor Justitie	1998: 355; 2001: 244; 2002: 187
Homohuwelijk	2004: 167
Hoog Comité van Toezicht	1997: 504; 1998: 356
Horeca	2005: 141
Hormonenmaffia	1996: 503
Huurwet	1984: 458; 1985: 198; 1996: 518
Identiteitskaart, taalgebruik	1998: 352
IJzeren Rijn	2001: 301; 2002: 231; 2003: 308; 2004: 244
Ikea-wet	2005: 140
Illegale arbeid	2004: 165
Index	1982: 234; 1983: 140; 1984: 464
Inkomensgarantie ouderen	2002: 211
Inlichtingen- en veiligheidsdiensten	1999: 229; 2004: 245
Integratiebeleid, debat	2003: 272
Intercommunale	1988: 192
Interprofessioneel akkoord	1996: 502; 1999: 195
IRA	1991: 392
Irak	2003: 307; 2004: 153; 2005: 223
Israël	2005: 222
Jadot, verslag	1994: 234
Jeugdbescherming	1986: 404; 1989: 294; 2005: 152
Joegoslavië-tribunaal	1996: 520
Joodse tegoeden	2002: 238; 2003: 312
Justitie	1991: 384; 1993: 318; 1994: 260; 1996: 522; 1997: 514; 1998: 355; 2001: 234; 2002: 183; 2003: 274; 2004: 158; 2004: 234; 2005: 149; 2005: 203
Justitiedialogen	2005: 203
Justitiehuis	1998: 357
Kaderwet	1997: 475; 1998: 367
Kalenderdiscussie	1986: 367
Kansspelen	2000: 239
Kempense Steenkoolmijnen	1986: 411; 1987: 298; 1987: 334; 1988: 194; 1990: 200; 1994: 262
Kernenergie	1983: 171; 1987: 352; 1988: 195; 1989: 292; 2003: 312; 2004: 164
Khaled, Walid	1992: 289
Khan, Amanullah	1994: 257
Kieswet	1988: 191; 1989: 254; 1989: 293; 1993: 326; 1994: 262; 1995: 291; 1999: 201; 2001: 248; 2002: 168; 2003: 242; 2004: 172; 2005: 153
Kijk- en luistergeld	1991: 377; 1993: 314
Kinderbijslag	1986: 377
Kinderopvang	2005: 148
Kinesitherapeutenbeperking	1999: 199; 2003: 293

Kirschen-affaire	1987: 291
Kleine Brogel	2000: 235; 2003: 309
Komen	1980: 321; 1981: 201; 1982: 242; 1989: 246; 1989: 259
Koningshuis	1984: 463; 1991: 392; 1993: 326; 1994: 240; 1995: 305; 1996: 504; 1998: 366; 1999: 227; 2000: 235; 2001: 305; 2002: 236; 2003: 309; 2004: 247; 2005: 225
Kosovo	1999: 225; 2000: 232; 2002: 231; 2005: 223
Kroatië	1993: 322; 1994: 255; 1997: 510; 1998: 363; 1999: 227
Krokusconclaaf	1988: 139
Kruispuntbank ondernemingen	2003: 312
Kruispuntbank Sociale Zekerheid	1990: 184
Kunstenaars, sociaal statuut	2003: 290
Kyoto, protocol	2004: 203; 2004: 248; 2005: 147; 2005: 227
Lambermontakkoord	2001: 262
Laplasse, Irma proces	1995: 306; 1996: 504; 1997: 517; 1998: 370
Leefloon	2003: 291
Leefmilieu	1991: 387; 1993: 319
Leenrecht	2004: 248
Leerlingenvervoer	1984: 457
Leerplicht	1984: 456
Legeraankopen	1980: 312; 1982: 252; 1983: 170; 1984: 462; 1985: 206; 1986: 399; 1987: 289; 1989: 291; 1994: 259; 1995: 304; 1996: 505; 1996: 521; 1997: 513; 1998: 364; 2000: 234; 2001: 303; 2002: 233; 2003: 308; 2004: 245; 2005: 223
Legerhervorming	1984: 463; 1986: 400; 1987: 343; 1989: 291; 1990: 195; 1992: 334; 1993: 320; 1994: 258; 1995: 303; 1996: 521; 1997: 512; 1998: 364; 1999: 226; 2000: 234; 2001: 302; 2002: 232; 2003: 308; 2004: 244; 2005: 222
Libië	1987: 342; 1994: 257
Lizin, Anne-Marie zaak	1987: 342
Loopbaaneindedebat	2005: 211
Luik	1984: 451; 1989: 276
Lumumba, Patrice commissie	2002: 238; 2003: 305
Maaltijdcheques	1992: 306
Maastricht, verdrag van	1992: 334; 1993: 326
Maribel	1982: 236; 1989: 284; 1998: 337; 1999: 191; 2000: 225; 2003: 285
Maribel, sociale	1999: 197
Matigingswet	1981: 221
Maximumfactuur	2002: 211; 2003: 293
Medisch dossier	1999: 198; 2000: 230; 2001: 284
Meerjarenplan	1997: 488
Mestactieplan	1994: 262
Migrantenbeleid	1990: 197; 1991: 382; 1992: 336; 1992: 338; 1993: 325
Migrantenstemrecht	2005: 142
Milieuboxenaffaire	2004: 250; 2005: 230
MINA-plan	1991: 388
Minderhedenverdrag	2004: 228
Mini-herstelwet	1981: 204; 1982: 221
Mini-koningskwestie	1991: 383
Minister, vervolging	1997: 507; 1998: 348; 1999: 200; 1999: 217; 1999: 233; 2000: 240; 2001: 305; 2001: 308
Ministeriële verantwoordelijk- heid	1986: 386; 1987: 291; 1987: 316; 1992: 289; 1995: 281; 1995: 304; 1996: 507; 1998: 325; 1999: 168; 1999: 180; 2000: 177; 2001: 245; 2002: 191; 2003: 223; 2003: 313
Ministers van Staat	1984: 464; 1993: 327; 1999: 228; 2003: 309; 2004: 246; 2005: 226
Misdaadcijfers	2003: 279
MKZ-crisis	2002: 240
Mobiliteit	2001: 218; 2001: 285; 2002: 211; 2003: 294; 2004: 238; 2005: 214

Moederschapsverlof	2005: 146
Monarchie, toekomst	1996: 504
Moreno, Luis	1994: 258; 1997: 511
Moslimexecutieve	2005: 226
Nabholz-Haidegger, Lili	2002: 175; 2003: 257
Nachtarbeid	1997: 496; 2005: 140
Nachtvluchten	2001: 285; 2002: 225; 2003: 300; 2004: 149; 2004: 215
Nationale Arbeidsconferentie	1981: 204
Nationale Bank	1999: 228; 2000: 236
Naturalisatie, Kamercommissie	2002: 181
Nepal	2003: 223
Nice, verdrag	2001: 295
Nieuwe Politieke Cultuur	1998: 353; 2000: 209
NMBS	1983: 155; 1988: 144; 1990: 203; 1991: 390; 1996: 523; 1997: 469; 1997: 516; 2001: 288; 2002: 211; 2003: 294; 2004: 238; 2005: 148; 2005: 214
Noodplan	1982: 229
Noord-Korea	2002: 232
Notariaat	2000: 236
Nucleair materiaal, uitvoer	2000: 196
Obussenaffaire	1988: 189; 1998: 370; 1999: 232; 2004: 250
Octopusakkoord	1999: 171; 2000: 170; 2001: 234; 2001: 246; 2002: 188
Onbemande camera	2002: 225
Onderwijs	1981: 193; 1983: 145; 1985: 198; 1986: 379; 1987: 294; 1987: 303; 1987: 309; 1987: 328; 1988: 140; 1988: 179; 1991: 386; 1999: 215; 2000: 215; 2001: 258
Onderzoek	2005: 141
Onkelinx, Laurette plan	2002: 199
Onthaalouders	2003: 290
Onthaastingsplan	2002: 199
Ontwikkelingssamenwerking	2000: 233; 2001: 301; 2002: 232; 2004: 226; 2004: 244
Openbaarheid bestuur	1995: 305; 1998: 350
Openbare kredietinstellingen	1992: 336; 1993: 327
Opiniepeilingen	1986: 408
Orde van advocaten	2002: 189
OS Moskou	1981: 208
Ouderschapsverlof	2005: 146
Overlijden Boudewijn	1994: 240
Overlijden Leopold III	1984: 463
Overloperij	1988: 191
Overstromingen	2004: 164
Pacifitiewet	1989: 259
Parlementaire onschendbaarheid	1998: 348
Pastors, Helena	1989: 290; 1990: 192
Patiëntenrechten	2003: 294
Peers, Jan rapport	2000: 230
Peeters, Leo rondzendbrief	2000: 222; 2001: 252; 2002: 174; 2003: 261; 2004: 230; 2005: 199
Pégard-kwestie	1985: 210
Pensioenen	1985: 219; 1987: 142; 1991: 390; 1997: 479; 1997: 494; 1999: 1969; 2002: 205; 2003: 291; 2004: 165
Pensioenpact	2002: 205
Perl, Gabriel commissie	2002: 207; 2003: 292
Persmisdrijf	2000: 209
Personenbelasting	2002: 163; 2003: 237
Pinksterplan	1987: 298
Pinochet, Augusto proces	2001: 300
Plan Charlier	1990: 195
Plan Claes (textiel)	1981: 199

Ploegenarbeid	2005: 140
Politie gemeente	1987: 346
Politiehervorming	1998: 314; 1998: 319; 1999: 166; 1999: 171; 2000: 170; 2001: 234; 2002: 168; 2002: 192; 2003: 280; 2004: 234; 2005: 150; 2005: 206
Politieke partijen	
AGALEV	1983: 178; 1987: 356; 1989: 297; 1991: 394; 1992: 343; 1993: 334; 1994: 266; 1995: 310; 1996: 525; 1997: 520; 1998: 372; 1999: 237; 2000: 244; 2002: 251; 2003: 320; 2004: 252
Banaan	1996: 525
BSP-PSB	1979: 204
CD&V	2002: 245; 2003: 320; 2004: 250; 2005: 233
CDH	2003: 322; 2004: 260; 2005: 240
Christen-Democratische Vernieuwing (CDV)	2002: 245
CVP	1979: 206; 1980: 328; 1981: 209; 1982: 256; 1983: 174; 1984: 467; 1985: 226; 1986: 415; 1987: 354; 1989: 295; 1990: 205; 1991: 394; 1992: 342; 1993: 332; 1994: 264; 1995: 308; 1996: 524; 1997: 517; 1998: 371; 1999: 234; 2000: 241; 2001: 310; 2002: 246
Ecolo	1987: 356; 1988: 197; 1995: 311; 1997: 521; 1998: 375; 1999: 237; 2000: 245; 2002: 252; 2003: 321; 2004: 259; 2005: 241
FDF	1980: 329; 1981: 211; 1982: 254; 1983: 176; 1984: 465; 1985: 225; 1986: 417; 1987: 356; 1990: 206; 1993: 335; 1994: 267; 1995: 311; 1996: 524; 1998: 375; 2001: 315; 2004: 260
Front National Groen!	1995: 311; 1996: 524; 1997: 521; 1998: 375; 2005: 241
ID21	2004: 252; 2005: 239
ID21	1998: 372; 1999: 236; 2000: 243; 2001: 309; 2002: 243
KPB	1979: 207; 1983: 178; 1984: 471; 1985: 227; 1986: 414; 1986: 418; 1987: 355; 1989: 297; 1990: 206; 1991: 395; 1992: 343; 1993: 335; 1994: 267
Liberaal Appél	2003: 320
MCC	1999: 233
MR	2003: 322; 2004: 260; 2005: 240
Nieuw Vlaamse Alliantie (N-VA)	2002: 245; 2003: 320; 2004: 254; 2005: 233
Nieuwe Christen-Democratie (NCD)	2003: 318
Partei der Deutschsprachigen Belgier (PDB)	1988: 198
Parti Liberal Chrétien	1983: 176; 1984: 469
Partij voor Nieuwe Politiek (PNPb)	1999: 238; 2000: 245
Présence wallonne en Europe PRL	1985: 227
PRLW	1980: 329; 1983: 177; 1984: 469; 1985: 224; 1986: 418; 1987: 355; 1988: 197; 1990: 205; 1991: 394; 1993: 335; 1994: 267; 1995: 311; 1996: 523; 1997: 521; 1998: 374; 2000: 245; 2001: 314; 2002: 252; 2003: 322
PS	1979: 207
PS	1980: 327; 1981: 211; 1982: 253; 1983: 177; 1984: 470; 1985: 224; 1986: 412; 1986: 415; 1987: 355; 1988: 197; 1990: 204; 1991: 394; 1992: 342; 1993: 335; 1994: 267; 1995: 307; 1996: 524; 1998: 373; 1999: 235; 2000: 244; 2001: 314; 2002: 252; 2003: 321; 2004: 260; 2005: 240
PSC	1979: 207; 1980: 328; 1982: 255; 1983: 175; 1984: 468; 1985: 226; 1986: 417; 1987: 355; 1989: 296; 1992: 343; 1995: 311; 1996: 524; 1997: 519; 1998: 374; 1999: 233; 2000: 244; 2001: 313; 2002: 252; 2003: 322
PVDA	1980: 329

PVV	1981: 210; 1983: 177; 1984: 468; 1986: 415; 1987: 355; 1988: 196; 1989: 296; 1991: 394; 1992: 343
RAD-UDRT	1985: 227; 1986: 418; 1987: 357; 1988: 198; 1989: 298
RAL	1985: 227
Rassemblement Wallonie-France	2000: 245
ROSSEM	1992: 331; 1992: 344; 1993: 335; 1994: 267; 1995: 312; 1996: 525
RW	1981: 211; 1982: 254; 1984: 466; 1985: 227; 1986: 417; 1987: 357; 1988: 198
Solidarité et Participation	1985: 227; 1986: 418; 1987: 357; 1988: 198
SP	1980: 328; 1981: 208; 1983: 177; 1984: 469; 1985: 223; 1986: 412; 1987: 353; 1988: 196; 1989: 296; 1990: 204; 1991: 393; 1992: 343; 1993: 333; 1994: 265; 1995: 310; 1996: 524; 1997: 519; 1998: 371; 1999: 234; 2000: 242; 2001: 311; 2002: 250
SP.A	2002: 250; 2003: 315; 2004: 257; 2005: 239
Spirit	2002: 245; 2003: 315; 2005: 240
Union Démocratique-Democratische Unie (UDDU)	2000: 245
Vivant	2000: 245; 2004: 259; 2005: 235
Vlaams Blok	1980: 330; 1987: 356; 1989: 298; 1990: 206; 1993: 334; 1994: 266; 1995: 310; 1996: 525; 1997: 518; 1999: 237; 2001: 312; 2002: 250; 2003: 321; 2004: 258; 2005: 230
Vlaamse Volkspartij (VVP)	2000: 245
VLD	1993: 329; 1994: 263; 1995: 309; 1996: 524; 1997: 520; 1998: 370; 1999: 235; 2000: 240; 2001: 312; 2002: 249; 2003: 318; 2004: 256; 2005: 235
Volksunie	1979: 205; 1980: 329; 1981: 210; 1982: 257; 1984: 471; 1985: 225; 1986: 416; 1987: 353; 1988: 197; 1989: 297; 1990: 203; 1991: 393; 1992: 317; 1992: 343; 1994: 264; 1995: 310; 1996: 525; 1997: 518; 1998: 372; 1999: 236; 2000: 243; 2001: 309; 2002: 241
Waardig Ouder Worden	1995: 312; 1996: 525
Politieke partijen, financiering	1990: 201; 1992: 324; 1992: 344; 1993: 336; 1994: 267; 1998: 354; 1998: 375; 1999: 202; 2000: 245; 2001: 315
Politieke Vernieuwing, commissie	2001: 246; 2002: 169
Post, De	2002: 239; 2003: 312
Poupehan	1992: 315
Pralinetop	2004: 243
Prioriteitennota	2002: 319
Privatisering	1988: 164; 1988: 168; 1995: 290; 1996: 522
Procureurs-generaal, college van	1998: 357; 1999: 175
Programmawet	1982: 233; 1984: 196; 1986: 378; 1987: 307; 1990: 180; 1995: 289; 2004: 161; 2004: 201; 2004: 208
Progressieve frontvorming	1986: 413; 1995: 310; 1996: 525; 1998: 372
Provinciale kiesdistricten	2003: 243; 2004: 172
Provinciewet	1998: 349
PWA	2000: 226; 2002: 198
Raad van State	1987: 312; 1988: 146; 1988: 158; 1995: 298; 1997: 514; 1998: 366; 2001: 252; 2003: 242; 2003: 315; 2004: 162; 2004: 212; 2004: 219; 2004: 222; 2005: 150
Radiofrequenties	2003: 265; 2004: 232
Rakettenkwestie	1980: 325; 1981: 202; 1982: 242; 1983: 169; 1984: 441; 1985: 201; 1985: 203; 1986: 365; 1988: 188; 1989: 290; 1990: 195; 2000: 235
Rapport Gandois (staal)	1984: 430
Regering crisis	(Martens I) 1980: 321; (M.Eyskens) 1982: 236; (Martens V) 1985: 200; (Martens VI) 1987: 290; (Martens VI) 1987: 317; (Martens VI) 1988: 137; (Martens VI) 1988: 169; (Martens

	VIII): 1992: 307; (Dehaene II) 1996: 518; (Dehaene II) 1998: 329; (Dehaene II) 1999: 183; (Verhofstadt I) 2004: 152
Regering gemeenschappen en gewesten	1982: 247; 1986: 394; 1989: 237; 1989: 250; 1990: 177; 1993: 293; 1995: 281; 1995: 305; 1996: 516; 1998: 325; 2005: 168
Regering ontslag	(Tindemans) 1979: 200; (Vanden Boeynants) 1980: 309; (Martens I) 1981: 186; (Martens II) 1981: 188; (Martens III) 1981: 201; (Martens IV) 1982: 227; (M.Eyskens) 1982: 239; (Martens VI) 1988: 173; (Martens VIII) 1992: 316; (Verhofstadt I) 2004: 152
Regering vorming	(Vanden Boeynants) 1979: 201; (Martens I) 1980: 314; (Martens II) 1981: 187; (Martens III) 1981: 191; (Martens IV) 1981: 204; (M.Eyskens) 1982: 227; (Martens V) 1982: 245; (Martens VI) 1986: 390; (Martens VII) 1988: 183; (Martens VIII) 1989: 237; (Martens IX) 1992: 319; (Dehaene I) 1992: 328; 1993: 297; (Dehaene II) 1996: 514; (Verhofstadt I) 2000: 186; (Verhofstadt II) 2004: 152; (Verhofstadt III) 2004: 186
Regering wijziging	(Martens I) 1980: 323; (Martens III) 1981: 200; (Martens V) 1984: 413; (Martens V) 1985: 202; (Martens V) 1986: 374; (Martens VIII) 1989: 275; (Martens VIII) 1990: 178; (Martens VIII) 1991: 377; (Dehaene I) 1994: 259; 1995: 283; 1995: 293; 1995: 295; 1995: 304; (Dehaene II) 1996: 517; 1999: 228; (Verhofstadt I) 2001: 304; 2002: 234; 2003: 220; (Verhofstadt III) 2004: 195; 2005: 168
Regeringsmededeling	1984: 421; 1986: 371; 1986: 375; 1987: 475
Regeringsverklaring	1986: 391; 1988: 179; 1989: 250; 1996: 517; 2000: 190
Regionalisering nationale sectoren	1983: 163; 1984: 429; 1986: 382
Regularisatiecommissie	2001: 227
Regularisatiewet	2000: 203; 2001: 225; 2002: 177; 2003: 270
Rijksregister	1984: 457
Rondetafelconferentie Sociale zekerheid	2002: 203; 2003: 288
Rondetafelconferentie zelfstandigen	2004: 237
Rondetafelconferentie Ziekteverzekering	1989: 292; 1990: 183; 1996: 518
RTT-contract	1988: 193
Rwanda	1991: 390; 1994: 256; 1995: 300; 1996: 520; 1997: 511; 1998: 360; 1999: 223; 2000: 231; 2001: 297; 2002: 229; 2005: 221
Ryan, Patrick	1989: 290
Sabena	1983: 156; 1991: 389; 1992: 311; 1993: 325; 1996: 523; 2001: 308; 2002: 217; 2003: 299; 2004: 239
Samenlevingscontract	1999: 231; 2000: 238
Samenwerkingsakkoord	1989: 271; 1995: 296
Samenwerkingsgerecht	1989: 272
Schengen, verdrag	1994: 256
Schengen, voorzitterschap	1996: 520
Schoolpactcommissie	1981: 206; 1985: 198; 1987: 294;
Schrikkelnota	1997: 515
Schuldverlichting	2000: 234
SCK-affaire	1988: 195; 1989: 294; 1991: 385
Sekten	1998: 368; 1999: 232
Senaat	1984: 458; 1985: 218; 1986: 406; 1993: 313; 2005: 193
Septemberdecreet	1987: 347
Septemberstaking	1984: 437
SILCO	1991: 391; 1992: 287
Sint-Annaplan	1987: 298; 1987: 327; 1988: 142
Sint-Catharina-akkoord	1987: 330

Sint-Elooisakkoord	2000: 193; 2000: 215
Sint-Kwintenakkoord	1994: 239
Sint-Mariusakkoord	1981: 186
Sint-Michielsakkoord	1993: 311; 1994: 233
Slangen, Noël	2003: 314
Smeerpijpdossier	2001: 308
Smet-banen	1998: 339
Snel-Belgwet	2000: 206; 2001: 233; 2002: 182; 2003: 266
Snelrecht	2000: 238; 2001: 242; 2003: 279
Sociaal akkoord 1999-2000	1999: 195
Sociaal overleg	1982: 191; 1983: 150; 1983: 157; 1984: 447; 1985: 192; 1987: 304; 1987: 323; 1988: 195; 1989: 283; 1990: 185; 1993: 324; 1994: 248; 1995: 288; 1996: 502; 1997: 469; 1997: 489; 1998: 343; 1999: 195; 2000: 227; 2001: 277; 2002: 201; 2003: 286; 2004: 237; 2005: 209
Sociaal pact	1994: 248
Social Profitsector	1987: 300; 1999: 197; 2000: 229; 2001: 280; 2002: 203; 2005: 210
Sociale herstelwet	1985: 197; 1986: 374; 1986: 378
Sociale kaderwet	1997: 479; 1998: 367
Sociale verkiezingen	1984: 448; 1992: 339; 1996: 502; 1999: 196; 2001: 282; 2005: 211
Sociale zekerheid	1986: 411; 1988: 142; 1989: 292; 1990: 183; 1993: 307; 1996: 519; 1997: 479; 1997: 483; 1998: 345; 1999: 198; 2000: 229; 2001: 283; 2002: 203; 2003: 288; 2005: 146; 2005: 212
Sociale-zekerheidskaart	1997: 496; 1999: 199
Somalië	1993: 322; 1994: 255; 1998: 365
Spaarplan (15 maart 1984)	1985: 184
Spaghetti-arrest	1997: 498
Spijtoptanten	2002: 185
Staal- en schuldenwet	1985: 213; 1985: 217
Staalkwesitie	1982: 231; 1982: 234; 1982: 239; 1983: 160; 1984: 426; 1985: 215
Staatsblad	2005: 226
Staats hervorming	(fase 1 en 2) 1980: 319; 1981: 195; 1983: 164; 1984: 452; 1985: 212; 1986: 402; 1988: 190; 1989: 252; (fase 2) 1989: 265; 1990: 169; (fase 3) 1990: 171; 1991: 375; 1992: 307; 1993: 311; 1994: 233; 1994: 239; 1995: 296; 1997: 513; 2000: 211; 2001: 254; 2003: 250; 2004: 226; 2005: 195
Staats schuld deling	1984: 455; 1985: 216
Staatsveiligheid	2003: 279
Stakingsrecht	2002: 200
Startbanenplan	2000: 226; 2001: 275
Strafprocesrecht, hervorming	2003: 278
Strafuitvoering	2005: 151
Strafuitvoeringsrechtbank	2003: 242; 2005: 151
Strategic Defence Initiative	1986: 401
Studiecommissie voor de ver-grijzing	2004: 237
Stuyvenbergakkoord	1979: 185
Superboete	2003: 302
Swap-operaties	1997: 487
Sylvesterakkoord	1987: 334; 1988: 190
Taalhof felijkheidsakkoord	2003: 265; 2004: 231; 2005: 200
Tabaksreclame	1998: 367; 1999: 214; 2000: 223; 2002: 176; 2003: 263; 2004: 224
Televisiemonopolie	1983: 174; 1988: 193
Territoriale wateren	2000: 233
Terrorisme	1985: 222; 1986: 409; 1987: 350; 1989: 295; 1990: 200; 2004: 225; 2005: 205
Tewerkstellingsplan	1983: 146; 1987: 326; 1996: 519; 1997: 469; 1997: 480; 2002: 200
TGV	1988: 194; 1990: 203; 1991: 389; 1992: 341; 1995: 298
Thuiswerk	2005: 140

Tijdskrediet	2002: 199; 2003: 284
Tobin-tax	2004: 170; 2005: 228
Toekomstcontract	1997: 471
Toekomstplan voor de werkgelegenheid	1997: 469; 1997: 480; 1997: 488
Transfers	1994: 234; 1995: 297
Troonopvolging	1998: 366
Troonopvolging Albert II	1994: 242
Tuchtrecht magistraten	2003: 278
Uitkleedregeling (Voeren)	1988: 152
UMTS-licenties	2002: 156
Uniop	1995: 283; 1997: 508; 2001: 308
Urgentieprogramma	1982: 234
Urgentieprogramma voor een meer solidaire samenleving	1994: 261
Urgentieprogramma voor maatschappelijke vernieuwing	1993: 317
Van der Biest, Alain	1999: 233; 2000: 240; 2001: 308
Van San, Marion rapport	2002: 191
Vanden Boeynants, Paul proces	1987: 349; 1990: 202
Van Den Brande, Luc wetsvoorstel staal	1984: 429; 1985: 198
Vastenplan	1982: 225
Veiligheid	1986: 377; 1987: 350; 1993: 318; 2000: 239
Veiligheidskorps	2004: 166
Veiligheidsplan	2005: 149
Vennootschapsbelasting	2002: 164; 2003: 238
Verenigde Staten	2005: 222
Verjaringswet	1999: 231; 2003: 278
Verkeer	1991: 388; 2002: 225; 2003: 302; 2004: 163; 2005: 148
Verkiezingen Europa	1985: 220; 1990: 173; 1995: 292; 2000: 174; 2005: 167
Verkiezingen Gemeenschap/Gewest	1987: 348; 1990: 177; 1991: 378; 1996: 513; 2000: 184; 2005: 161
Verkiezingen Gemeente en Provincie	1983: 150; 1984: 464; 1989: 272; 1990: 200; 1995: 294; 2001: 269; 2002: 174
Verkiezingen Parlement	1979: 203; 1982: 241; 1986: 387; 1988: 181; 1992: 324; 1996: 509; 1999: 174; 2004: 176
Vermogensaangifte	2004: 170; 2005: 194
Verwilghen, Marc kabinet	2001: 244
VISA-affaire	2004: 246
Vlaamse administratie	1991: 389
Voeren	1980: 317; 1980: 322; 1981: 189; 1982: 236; 1982: 242; 1983: 166; 1984: 414; 1985: 181; 1985: 201; 1987: 312; 1988: 145; 1988: 169; 1989: 246; 1989: 259; 1989: 273; 1990: 175; 1990: 197; 1995: 299; 1996: 501; 2002: 174
Volksraadpleging	2000: 207; 2002: 169
Volkstelling	1992: 341; 2001: 306
Volmachten	1983: 137; 1983: 153; 1984: 423; 1994: 354
Vreemdelingenbeleid	1985: 218; 1990: 197; 1991: 382; 1992: 336; 1992: 338; 1993: 325; 2000: 203; 2001: 225; 2002: 177; 2003: 266; 2004: 232; 2005: 202
Vreemdelingenwet	1985: 218
Vrije radio	1983: 173; 1986: 403
Vrijwillige gemeenschapsdienst	1995: 304
Vrouwenhandel	1993: 329; 1994: 260; 1995: 306
Wapenexport	1981: 207; 1987: 343; 1988: 192; 1992: 295; 1992: 299; 1992: 316; 1992: 320; 1999: 216; 2001: 300; 2003: 223; 2004: 162; 2004: 224
Watertaks	1986: 406

Rubriekenindex van de Belgische politiek 1978-2004

Waterverdragen	1985: 210; 1986: 398; 1987: 341; 1988: 185; 1990: 194; 1992: 34; 1994: 256; 1995: 302
Wegblokkades	2001: 220
Werkbonus	2005: 140
Werkgelegenheid	1984: 445; 1987: 323; 1987: 326; 1988: 169; 1998: 337; 1999: 191; 2000: 224; 2001: 274; 2002: 196; 2003: 282; 2004: 195; 2004: 236; 2005: 208
Werkgelegenheidsconferentie	2004: 195
Werkloosheid	1998: 341; 2000: 225; 2001: 274; 2002: 196; 2003: 282; 2004: 236; 2005: 135
Werkloosheidsval	2000: 225; 2001: 275
Werklozen, controle van beschikbaarheid	2005: 135
Werknemersparticipatie	2001: 276; 2002: 201
Wet Perin-Vandekerckhove (voorbereidende gewestvorming)	1980: 319
Wetsontwerp 461 (institutionele hervormingen)	1979: 198
Witte mars	1997: 502
Witte woede	1990: 185; 1998: 347; 2000: 229
Woonkrediet	2005: 148
Zaire	1979: 192; 1981: 207; 1982: 249; 1983: 167; 1984: 461; 1985: 209; 1986: 196; 1987: 339; 1988: 186; 1989: 287; 1990: 189; 1991: 390; 1992: 331; 1993: 323; 1994: 254; 1995: 301; 1997: 510; 1998: 359; 1999: 222; 2000: 231; 2001: 295; 2002: 227; 2003: 304; 2004: 241; 2005: 218
Zaventem	2005: 216
Zeebrugge	1981: 199
Zelfstandige, sociaal statuut	2003: 289; 2005: 137
Ziekenfondsaffaire	1988: 169; 1991: 385; 1992: 337
Ziekenfondswet	1991: 390
Ziekteverzekering, begroting	1990: 183; 1993: 311; 1999: 190; 2001: 283; 2002: 206; 2003: 291; 2004: 205; 2004: 238; 2005: 213
Ziekteverzekering, hervorming	1993: 311; 1994: 261; 2000: 230; 2002: 161; 2002: 203
Zilverfonds	2001: 217; 2001: 225; 2004: 149; 2004: 208; 2005: 148
Zomerconclaaf	1988: 161
Zomerverklaring (staal)	1984: 431
Zondagsrust	2005: 141
Zuid-Afrika	1985: 209; 1986: 398; 1988: 187; 1989: 290

Res Publica

POLITIEK JAARBOEK ANNÉE POLITIQUE POLITICAL YEARBOOK OF BELGIUM

27ste editie
www.respublica.be

Hoofdredacteur – Rédacteur en chef – Editor

Wilfried DEWACHTER en Sam DEPAUW

Redactieadres – Adresse de la rédaction – Editor

E. Van Evenstraat 2B, B-3000 Leuven
res.publica@soc.kuleuven.be

Uitgever – Publié par – Publisher

Uitgeverij Acco, Brusselsestraat 153, B-3000 Leuven
www.uitgeverij.acco.be
tel. +32 16 62 80 00
fax +32 16 62 80 01
uitgeverij@acco.be

Vertegenwoordiging in Nederland:
Kemper Conseil, De Star 17, 2266 NA Leidschendam
tel. +31 70 386 80 31
fax +31 70 386 14 98
kemperconseil@dataweb.nl

Abonnementsprijzen – Prix d'abonnement – Subscription rates

	Individu Individual	Instelling Institution	Student
België – Belgique & Nederland	€ 35	€ 80	€ 25
Abroad (EC members)	€ 65	€ 80	/
Abroad (non EC members)	€ 95	€ 95	/

Los nummer – numéro simple – single issue € 15
Dubbel nummer – numéro double – double issue € 30

Rekening – Compte – Bank account

België – Belgique & Abroad

Postrekening 000-0964500-29, Acco-Boekbestellingen, Brusselsestraat 153, B-3000 Leuven
IBAN-code: BE26000096450029
SWIFT- of BIC-code: BPOTBEB1

Nederland

Giro 4436148, Acco-Boekbestellingen, Brusselsestraat 153, B-3000 Leuven

Zowat een maand na de gewestverkiezingen en de Europarlementsverkiezingen van juni 2004 verandert, onder leiding van Elio Di Rupo, de Parti Socialiste van regeringspartner onder meer in de regeringen van het Waalse Gewest en van de Franse Gemeenschap. De liberale MR wordt vervangen door het centrum-democratisch CDH. Van dan af weegt de mogelijkheid van een coalitiewissel op de federale regering Verhofstadt III. Deze regering wordt overigens herschikt, onder meer ingevolge benoemingen in de Vlaamse en Waalse gewest- en gemeenschapsregeringen.

Vóór die verkiezingen verzamelde de regering Verhofstadt III drie bijzondere regeringsvergaderingen: één over een sociaal-economische relance, één over de kwaliteit van het leven en duurzaamheid en ten slotte één over justitie en veiligheid. Het federale najaar daarentegen wordt beheerst door de crisis omtrent het koeriersbedrijf DHL, door de geslaagde opmaak van de begroting van 2005 en door het slepende vraagstuk van de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde.

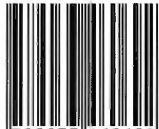
Ook het Vlaamse beleid en de politieke besluitvorming worden grondig beschreven in dit *Jaarboek* met onder meer de afloop van de regering Somers, de regeringsvorming Leterme en het eerste halfjaar van die regering nieuwe stijl. Op het Europese vlak is er in 2004 geen stilte voor de storm van 2005, met onder meer de toetreding van tien nieuwe lidstaten tot de EU.

Op dit alles wordt uitvoerig ingegaan in dit indringend *Politiek Jaarboek*.

Het *Jaarboek* bevat ook een zeer uitgebreid vademecum van de Vlaamse politieke partijen: CD&V, SPA, VLD, Vlaams Blok-Vlaams Belang, Agalev-Groen!, N-VA en Spirit, zowel voor 2003 als voor 2004.

Dit *Jaarboek 2004* vormt zo een ideaal naslagwerk voor iedereen die interesse heeft voor de politiek in België en in de ingewikkeldheid van haar kluwen betrouwbare leidraden zoekt.

ISBN 90-334-6069-6

9 789033 460692